

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA

Yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö

Kapteeni

Antti Juurakko

Yleisesikuntaupseerikurssi 59

Maasotalinja

Heinäkuu 2019

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja	
59. Yleisesikuntaupseerikurssi	Maasotalinja	
Tekijä		
Kapteeni Antti Juurakko		
Tutkielman nimi		
VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA		
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka	
Strategia	Maanpuolustuskorkeakoulun kurssikirjasto	
Aika	Tekstisivuja	Liitesivuja
Heinäkuu 2019	132	–
TIIVISTELMÄ		
<p>Tutkimuksessa selvitettiin, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä liittolaisena, rajamaana ja osana Venäjän strategista pidänettä. Tutkimuksen viitekehyksessä sotilaspolitiikka jaettiin toiminnallisesti ulkoiseen ja sisäiseen sotilaspolitiikkaan. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa muodostettiin Venäjän sotilaspolitiikan lähtöoletukset tutkimalla, miten Venäjän identiteetit ja kansalliset intressit artikuloidaan Venäjän kansallisen turvallisuuden strategiassa. Toisessa osassa tutkittiin, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän eri strategia-asiakirjoissa edellä mainittujen kolmen eri käsitteen kautta. Kolmannessa osassa tutkittiin, miten Venäjän ja Valko-Venäjän yhteinen strateginen Zapad-2017 -harjoitus ilmentää artikuloitua Valko-Venäjän asemaa, aineistona Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusministeriöiden harjoitusta koskevat uutiset ja tiedotteet. Tutkimusmenetelmänä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi.</p> <p>Venäjän sotilaspolitiikan lähtöoletuksina ilmenivät Venäjän suurvalta-asema sen rooli-identiteettinä, venäläinen maailma sen kollektiivisena identiteettinä sekä Venäjän kansalliset intressit. Tutkimuksen perusteella Venäjän omakseen kokema tila, venäläinen maailma, muotoutuu sen suurvaltaidentiteetin kautta. Suurvalta-asema on myös keskeinen Venäjän sotilaspolitiikkaa ohjaava kansallinen intressi. Valko-Venäjällä on tärkeä rooli Venäjän liittolaisena sen suurvalta-aseman rakentamisessa, jota Venäjä toteuttaa luomalla monikeskuksista maailmanjärjestystä. Sotilaspolitiikan alalta Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliitto toimii tässä tärkeimpänä välineenä.</p> <p>Tutkimus osoitti, että Valko-Venäjän asema näyttäytyy tapauskohtaisesti osana Venäjän sisäistä ja ulkoista sotilaspolitiikkaa. Liittolaisena Valko-Venäjä näyttää pääsääntöisesti suvereenina valtiona osana Venäjän ulkoista sotilaspolitiikkaa. Rajamaana Valko-Venäjän asema määräytyy ensisijaisesti Naton uhkakuvaan vastaan, mutta samalla sen suvereniteetti on ainakin osittain rajattu. Tilanteissa, joissa Valko-Venäjä harjoittaisi Venäjän kansallisten intressien vastaista politiikkaa, on Valko-Venäjän asema liittolaisena alisteinen Venäjän kansallisille intresseille. Osana Venäjän strategista pidänettä Valko-Venäjällä on merkitystä alueena ja osana Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa. Zapad-2017 -harjoitus vahvisti tämän tutkimuksen perusteella Venäjän sotilasdoktriinin analyysia; Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa määräytyy ensisijaisesti Naton uhkakuvaan vastaan. Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että Venäjä haluaa pitää Valko-Venäjän itsenäisenä valtiona ja liittolaisena, mutta samalla osana sen sisäistä sotilaspolitiikkaa.</p>		
AVAINSANAT		
Venäjä, Valko-Venäjä, sotilaspolitiikka, Zapad-2017, konstruktivismi		

VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	JOHDATUS AIHEESEEN – ZAPAD-2017 -HARJOITUKSEN SKENAARIO	1
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	5
1.3	SOTILASPOLITIIKAN JA MUIDEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMIÄ	7
1.3.1	KANSALLINEN TURVALLISUUS	7
1.3.2	SOTILAALLINEN TURVALLISUUS JA SOTILASPOLITIikka	9
1.3.3	SOTILAALLISET VAARAT JA UHAT	12
1.3.4	SOTILAALLINEN KONFLIKTI JA SEN TASOT	13
1.3.5	RAJAMAA, LIITTOLAINEN JA STRATEGINEN PIDÄKE	14
1.4	VENÄJÄN SOTILASPOLITIikkaa KOSKEVA AIKAISEMPI TUTKIMUS.....	18
1.5	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN KRITIIKKI, TUTKIMUKSEN RAJAUKSET.....	22
1.6	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN RAKENNE	27
1.7	VALKO-VENÄJÄ VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKAN KOHTEENA	28
1.7.1	VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN NAAPURINA	29
1.7.2	VENÄJÄN JA VALKO-VENÄJÄN VALTIOLIITTO	35
2	KONSTRUKTIVISMI TUTKIMUKSEN TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ	38
2.1	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	38
2.2	JOHDATUS KONSTRUKTIVISTISEEN TUTKIMUSSUUNTAUKSEEN.....	40
2.3	VALTIO TOIMIJANA.....	41
2.4	VALTION IDENTITEETIT	45
2.5	KANSALLISET INTRESSIT	49
2.6	WENDTIN AJATTELUUN KOHDISTETTU KRITIIKKI.....	51
3	VENÄJÄN IDENTITEETIT JA KANSALLISET INTRESSIT SOTILASPOLITIIKAN LÄHTÖOLETUKSINA.....	53
3.1	AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI.....	53
3.2	VENÄJÄN SUURVALTA-ASEMA ROOLI-IDENTITEETTINÄ	54
3.3	VENÄLÄINEN MAAILMA KOLLEKTIIVISENA IDENTITEETTINÄ.....	58
3.4	VENÄJÄN KANSALLISET INTRESSIT	62

4	VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA RAJAMAANA, LIITTOLAISENA JA OSANA STRATEGISTA PIDÄKETTÄ	65
4.1	AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI.....	65
4.2	VALKO-VENÄJÄ RAJAMAANA.....	66
4.3	VALKO-VENÄJÄ LIITTOLAISENA.....	78
4.4	VALKO-VENÄJÄ OSANA VENÄJÄN STRATEGISTA PIDÄKETTÄ.....	86
5	ZAPAD-2017 -HARJOITUS VALKO-VENÄJÄN ASEMAN ILMENTÄJÄNÄ VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA.....	100
5.1	AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI.....	100
5.2	ZAPAD-2017 -HARJOITUKSEEN VALMISTAUTUMINEN JA HARJOITUKSEN TAVOITTEET.....	101
5.3	ZAPAD-2017 -HARJOITUKSEN SKENAARIO.....	105
5.4	ZAPAD-2017 -HARJOITUKSEN PÄÄTAPAHTUMAT.....	108
6	POHDINTA.....	120
6.1	POHDINTA.....	120
6.2	LUOTETTAVUUSARVIO	125
6.3	JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUKSIA.....	129
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	130
	LÄHTEET	133

VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA

”Для нас Беларусь является важнейшим стратегическим партнером, союзником”.

”Meille Valko-Venäjä on tärkein strateginen kumppani, liittolainen.”

Vladimir Putin, 13.2.2019.¹

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen – Zapad-2017 -harjoituksen skenaario

Edellä Venäjän presidentti Vladimir Putin kuvaa Valko-Venäjän olevan Venäjän tärkein kumppani ja liittolainen. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä; liittolaisena, rajamaana ja osana Venäjän strategista pidäkettä. Aiheeseen johdantona toimii Venäjän ja Valko-Venäjän yhteisen strategisen Zapad-2017 -harjoituksen² tarpeisiin luotu harjoitusskenaario. Harjoituksen aktiivivaihe pidettiin 14.–20.9.2017 Venäjän ja Valko-Venäjän eri harjoitusalueilla³.

¹ Venäjän presidentti Vladimir Putinin lausunto medialle koskien Venäjän ja Valko-Venäjän suhteita Valko-Venäjän presidentti Aljaksandr Lukašenkan tapaamisen jälkeen Valko-Venäjän Minskissä 13.2.2019.

(Постоянный Комитет Союзного государства. 13.2.2019. Путин: Беларусь является важнейшим стратегическим партнёром и союзником России. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220927/], luettu 19.2.2019.)

² Venäjäksi *совместное российско-белорусское стратегическое учение «Запад-2017»*. Zapad-2017 -harjoituksen kirjoitusasuna käytetään tässä tutkimuksessa venäläistä kirjoitusasua ”Zapad-2017” väliviivalla. Harjoituksen nimen länsimainen kirjoitusasu on ”Zapad 2017” ilman väliviivaa. Suomeksi harjoituksen nimi on ”Länsi”.

³ Министерство обороны Российской Федерации. *Совместное российско-белорусское стратегическое учение «Запад-2017»*. [<https://structure.mil.ru/mission/practice/all/more.htm?id=12140115%40egNews>], luettu 30.6.2019.

Vejšnorija (ven. *Вейшнорія*, valkoven. *Вайшнорыя*) on harjoitusskenaarioon kuuluva kuvitteellinen valtio. Harjoitusskenaarion mukaan Venäjän ja Valko-Venäjän muodostamaa valtioliittoa vastustaa kolmen kuvitteellisen valtion muodostama koalitio; Lubenia (sijaitsee Koillis-Puolan ja Liettuan lounaisosien alueella), Vesbaria (lopun Latvian ja Liettuan alueesta) ja Vejšnorija (Valko-Venäjän luoteisosat⁴). Harjoitusskenaario julkistettiin ensimmäistä kertaa Valko-Venäjän yleisesikunnan päällikön kenraalimajuri Oleg Belokonevin pitämässä tiedotustilaisuudessa 29.8.2017 muutamaa viikkoa ennen Zapad-2017 -harjoituksen alkamista.⁵

Harjoitusskenaariossa Vejšnorijalla on aluevaatimuksia Valko-Venäjän puolelta ja liittolaisiensa avustamana se yrittää horjuttaa Valko-Venäjän tilannetta vaikuttamalla sen politiikkaan ja yhteiskuntaan sekä viimekädessä lähettämällä terroristiryhmiä. Kun nämä vaikuttamiskeinot epäonnistuvat, kaikki kolme kuvitteellista valtiota yrittävät hyökätä Valko-Venäjälle sotilaallisin keinoin. Venäjä liittyy mukaan konfliktiin puolustamaan sen liittolaista Valko-Venäjää.⁶

Välittömästi Belokonevin tiedotustilaisuuden jälkeen Vejšnorijasta tuli meemi (internetilmiö). Blogikirjoittajat ja sosiaalisen median käyttäjät alkoivat levittää hauskoja valokuvia ja sarjakuvia Vejšnorijasta ja sen suhteista Valko-Venäjään ja Venäjään. Vejšnorijalle tehtiin Twitter- ja Facebook-tilejä, ulkoministeriön ja kansallispankin internet-sivustot sekä sivustot Wikipediaan. Vejšnorijan valtion "viralliset sivut" alkoivat myöntää Vejšnorijan passeja ja henkilökortteja ja ihmiset alkoivat rekisteröityä Vejšnorijan kansalaisiksi. Uusi valtio sai oman lipun, asepuvun, kansallishymnin ja rahayksikön.⁷

Monet oppositiomieliset valkovenäläiset identifioivat itsensä Vejšnorijaan, koska tämä kuvitteellinen valtio oli monen mielestä heidän unelmiensa Valko-Venäjä; maa ilman presidentti Aljaksandr Lukašenkaa⁸, maa, jossa valkovenäjän kieli oli hallitseva kieli sekä maa, joka oli

⁴ Vejšnorija kattaa suurimman osan Valko-Venäjän Grodnon alueesta sekä luoteiset osat Minskin ja Vitebskin alueista.

⁵ Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Зпад-2017» – учение оборонительного характера. [<https://www.mil.by/ru/news/66967/>], luettu 1.7.2019.

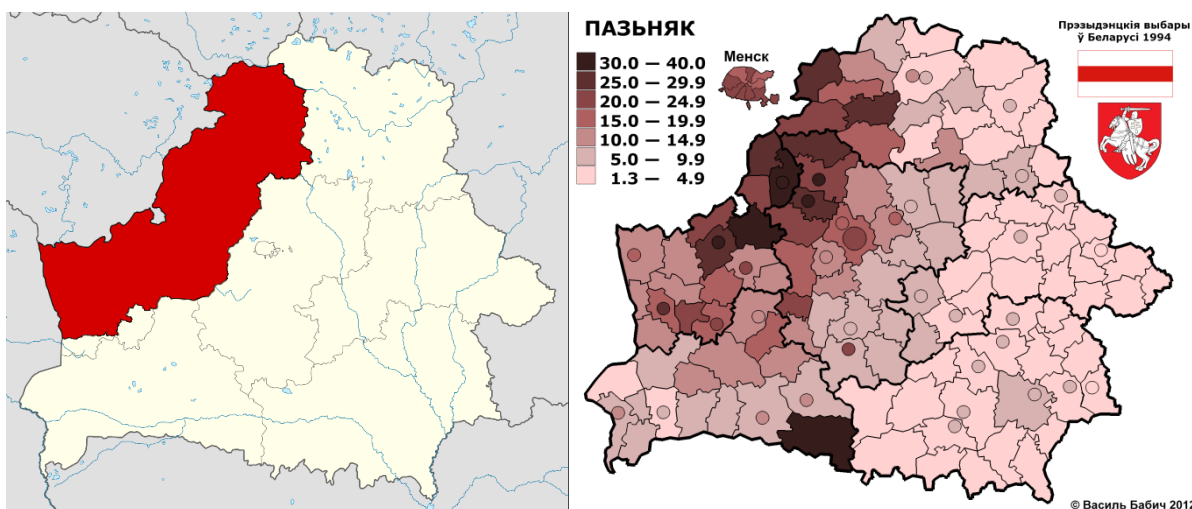
⁶ Melyantsou, Dzianis: *Zapad-2017: the case of "Veyshnorija"*. SciencesPo, syyskuu 2017. [<https://www.sciencespo.fr/enjeumondial/en/odr/zapad-2017-case-veyshnorija>], luettu 19.3.2018.

⁷ Astapova, Anastasiya & Navumau, Vasil. 2018. *Veyshnorija: A Fake Country in the Midst of Real Information Warfare*, s. 435. *The Journal of American Folklore*, Vol. 131, No. 522 (Fall 2018), 435-443; Melyantsou, D. 2017.

⁸ Tässä tutkimuksessa Aljaksandr Lukašenkan nimi on translitteroitu valkovenäläisen kirjoitusasun mukaan. Venäläisen kirjoitusasun mukainen translitterointi on Aleksandr Lukašenko.

länsimyönteinen ja venäläisvastainen. Vejšnorija oli tietyn valkovenäläisen kansanosan keino paeta Lukašenkan pitkään jatkunutta hallintoa. Tällä kansanosalla on oma visionsa ideaalista Valko-Venäjältä, joka on käytännössä mahdotonta saavuttaa.⁹

Pian skenaarion julkistamisen jälkeen usealla taholla huomattiin Vejšnorijan maantieteellinen yhteneväisyys oppositiopolitiikan, maan vähemmistöuskonnon ja valkovenäjää äidinkielenään puhuvaan alueeseen. Ensinnäkin presidenttiehdokas Zjanon Paznjak sai samalla alueella laajaa kannatusta vuoden 1994 Valko-Venäjän presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Näitä vaaleja on pidetty viimeisinä demokraattisina vaaleina nykyisen Valko-Venäjän historiassa. Toinen vertaus oli Vejšnorijan yhteneväisyys alueeseen, jossa on laaja katolista uskontoa harjoittava sekä valkovenäjää äidinkielenään puhuva väestö muuten kaksikielisessä ja ortodoksisessa maassa.¹⁰

Kuva 1: Vejšnorija vasemman puoleisessa kuvassa sekä oikean puoleisessa kuvassa presidenttiehdokas Zjanon Paznjakin kannatus vuoden 1994 presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Oikeanpuoleinen kuva CC: Василь Бабич, 2012.¹¹

Esimerkiksi Leonid Beršidskin näkemyksen mukaan Zapad-2017 -harjoituksen skenaario oli mahdollisesti tarkoitettukin nähtäväksi tällä tavalla. Vejšnorija yrittää epävakauttaa Valko-Venäjää samalla tavalla kuin venäläiset näkivät Ukrainan tapahtumat, jossa länsimieliset na-

⁹ BBC News. 31.8.2017. *Belarus at 'war' with imaginary country of Veyshnorija*.

[<https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-41107540>], luettu 31.5.2019; Melyantsou, D. 2017. *Zapad-2017: the case of "Veyshnorija"*.

¹⁰ Belarus Digest. 13.9.2017. *Viejšnoryja: the Belarusian Defence Ministry plays with fire*.

[<https://belarusdigest.com/story/viejšnoryja-the-belarusian-defence-ministry-plays-with-fire/>], luettu 28.6.2019.

¹¹ Wikipedia. *Veyshnorija*. [<https://en.wikipedia.org/wiki/Veyshnorija>], luettu 20.3.2018.

tionalistit lännen tukemana horjuttivat Ukrainan yhtenäisyyttä.¹² Sotaharjoituksen järjestäjät ymmärsivät hyvin nopeasti tehneensä virheen ja Vejšnorijaa ei enää käytetty nimenä julkisuudessa järjestäjien toimesta. Vejšnorijan sivustot poistettiin venäläisiltä ja valkovenäläisiltä Wikipedia-sivustoilta, mutta ne jäivät englanninkieliselle sivustolle.¹³

Vejšnorijasta syntyneet reaktiot kuvaavat Valko-Venäjän nykyistä poliittista ja yhteiskunnallista tilaa ja niihin liittyviä huolenaiheita ”värivallankumouksesta”¹⁴. Osaltaan reaktiot voidaan tulkita myös näiden huolenaiheiden ja pelkojen karnevalisoinniksi, ilmiöksi, jossa uhkavista tehdään pilkkaa. Samalla skenaario ja sitä seuranneet reaktiot kuvaavat kuitenkin mainiosti Venäjän vuoden 2014 sotilasdoktriinin muotoilua. Sotilasdoktriinissa mainitaan ulkoisista sotilaallisista vaaroista suurimmiksi muun muassa ”*Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueeseen kohdistuvat aluevaatimukset, sekaantuminen niiden sisäisiin asioihin*” sekä ”*kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen) ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella.*”¹⁵ Valko-Venäjää käsitellään näissä sotilasdoktriinin kohdissa sekä Venäjän rajamaana että liittolaisena.

Ennen Zapad-2017 -harjoituksen alkamista erityisesti läntisessä tutkimusyhteisössä ja mediasa esiintyi runsaasti kirjoittelua Valko-Venäjältä seuraavana Venäjän sotatoimien kohteena Ukrainan jälkeen ja kuinka Zapad-2017 -harjoitusta käytettäisiin verukkeena venäläisten joukkojen jättämiselle Valko-Venäjälle.¹⁶ Yhtenä merkittävänä syynä näihin huolenaiheisiin voidaan katsoa olevan Venäjän harjoittaman voimapolitiikan paluu sen ulko- ja sotilaspoliittiseen keinovalikoimaan. Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan konflikti ovat osoittaneet Venäjän ole-

¹² Ibid.

¹³ Melyantsou, D. 2017. *Zapad-2017: the case of "Veysnoria"*; Wikipedia. *Veysnoria*.

¹⁴ Värivallankumouksella (ven. *цветная революция*) tarkoitetaan tietyn maan ulkopuolisten toimijoiden manipuloimia levottomuuksia, joiden avulla pyritään toteuttamaan ei-sotilaallinen vallanvaihto kohdemaassa. (Pynnöniemi, Katri & Mashiri, James. 2015. *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa. Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle*. Ulkopoliittinen instituutti. FIIA Report 42. Helsinki, s. 34, alaviite 85.)

¹⁵ *Военная доктрина Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976)*. II/12 (д). [<http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>], haettu 9.11.2018. Sotilasdoktriinin roomalainen numerointi viittaa päälukuun, numero pykälään ja suluissa oleva kirjain pykälän alakohtaan; Ks. myös Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 32–34.

¹⁶ Ks. esim. BBC News. 11.9.2017. *Russian Zapad military exercise in Belarus raises tension*. [<https://www.bbc.com/news/world-europe-41185915>], luettu 28.4.2019; Reuters. 13.9.2019. *Russia's Zapad war games unnerve the West*. [<https://www.reuters.com/article/us-russia-nato/russias-zapad-war-games-unnerve-the-west-idUSKCN1BO1OG>], luettu 5.7.2019; The National Interest. 29.8.2017. *Zapad 2017: Should We Fear Russia's Latest Military Dress Rehearsal?* [<https://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-should-we-fear-russias-latest-military-dress-22097>], luettu 5.7.2019.

van valmis käyttämään sotilaallista voimaa kansallisten intressiensä turvaamiseksi sen intressipiiriinään¹⁷ katsomallaan alueella.¹⁸ Valko-Venäjän osalta näin ei kuitenkaan tapahtunut syksyllä 2017 pidetyn harjoituksen jälkeen ja huolenaiheet osoittautuivat aiheettomiksi¹⁹.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyyksessä. Valko-Venäjän asemaa tulkitaan kolmen eri käsitteen, liittolaisen, rajamaan ja strategisen pidäkkeen kautta, jotka tutkimuksen hypoteesin mukaan ilmentävät käsitteinä Valko-Venäjää ja sen asemaa Venäjän eri strategia-asiakirjoissa.

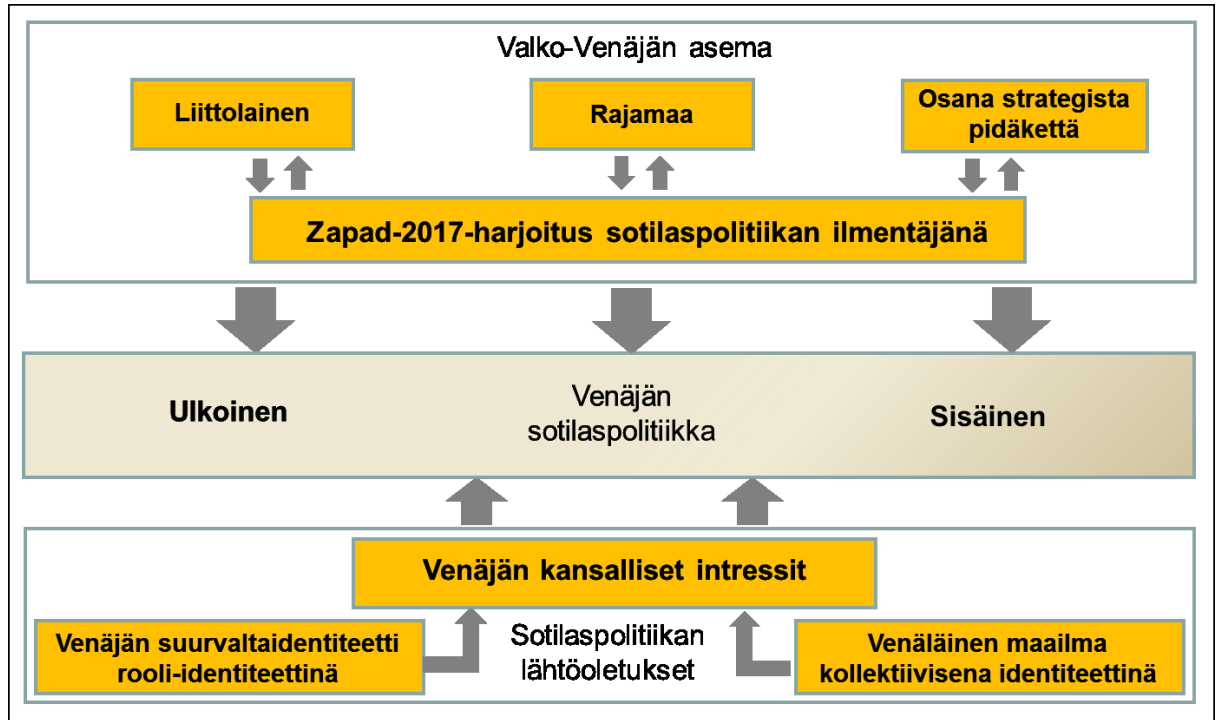
Zapad-2017 -harjoitus toimii Venäjän ja Valko-Venäjän sotilaspoliittisen yhteistyön konkreettisena ilmentäjänä. Tässä tutkimuksessa Zapad-2017 -harjoituksen skenaariota ja päätapahtumia tulkitaan edellä mainittujen kolmen eri käsitteen kautta ja vertaillaan, miten strategia-asiakirjoissa artikuloidut tilanteet ilmenevät Zapad-2017 -harjoituksessa.

Lyhyesti kuvattuna Valko-Venäjän aseman tulkinnassa on kyse Valko-Venäjän suvereeniuden tasosta. Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista, nähdäänkö Valko-Venäjä suvereenina valtiona liittolaisen kategoriassa vai osana Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa. Tällöin sitä ei käsiteltäisi erillisenä entiteettinä, vaan osana Venäjän asevoimien kehittämistä. Näin ollen sen suvereniteetti itsenäisenä valtiona on alentunut suhteessa Venäjän kansallisiin intresseihin. Tutkimuksella pyritään vastaamaan siihen, millä tavalla Valko-Venäjä on merkityksellinen Venäjän sotilaspoliittisessa kontekstissa. Tutkimuksen viitekehys on esitetty alla olevassa kuvassa:

¹⁷ Puolustusministeriön laatiman Muutosten Venäjä -julkaisun mukaan Venäjän intressipiiriin kuuluisivat ainakin Valko-Venäjä, Ukraina ja Keski-Aasia. (PLM. 2012. *Muutosten Venäjä*. Suomen Puolustusministeriö. Erweko Oy, s. 13–14). Puolustusministeriön listauksesta puuttuu Etelä-Kaukasia, jota voidaan Pukkilan tutkimuksen mukaan myös pitää Venäjän intressipiirinä, ks. Pukkila, Janne. 2015. *Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, s. 1.

¹⁸ Mikkola, Olli-Matti. 2014. *Sotilaspolitiikkaa Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdissä 2008–2012*. Turun yliopisto, s. 51.

¹⁹ Foreign Affairs: *The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises*, 4.10.2018. [<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises>], luettu 5.11.2018.

Kuva 2: Tutkimuksen viitekehys.

Tutkimusongelmana on: ”Miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä?”²⁰ Tutkimusongelmaa lähestytään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Mitkä ovat Venäjän sotilaspolitiikan keskeiset lähtöoletukset ja miten sotilaspolitiikka ja sen lähikäsitteet määritellään?
2. Miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikassa rajamaan, liittolaisen ja strategisen pidäkkeen käsitteen kautta?
3. Miten Zapad-2017 -harjoitus ilmentää Valko-Venäjän artikuloitua asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa?

Tutkimus tuottaa uutta tieteellistä tietoa Valko-Venäjän asemasta venäläisessä sotilaspolitiikasta ajattelusta ja sen ilmenemisestä eri strategia-asiakirjoissa. Tutkimus lisää myös ymmärrystä Venäjän sotilaspolitiikasta kokonaisuutena. Tarkastelemalla asioiden ilmenemistä pidemmällä, noin kymmenen vuoden aikajänteellä, voidaan mahdollisesti myös arvioida tulevaisuuden kehityskulkua, joka strategian tutkimuksessa on Pekka Sivosen mukaan oleellista²¹.

²⁰ Tässä tutkimuksessa tekstissä esiintyvät lihavoinnit ovat tutkijan tekemiä ja niiden tarkoituksena on korostaa kussakin asiayhteydessä esiintyviä tekstin kohtia asian käsittelyn selkeyttämiseksi tai tietyn tekstin osan painottamiseksi. Lihavoinnit eivät siis esiinny sellaisenaan lähdemateriaalissa.

²¹ Sivosen mukaan ”strategian tutkimuksen päävirtaus edustaa systemaattisten yhteiskuntatieteiden mukaista pyrkimystä selvittää kohteensa tapahtumadynamiikkaa säännönmukaisuuksia ja syysuhteita paikantamalla. Tässä onnistumisen katsotaan mahdollistavan myös tulevan kehityksen ennakoitua.” (Sivonen, Pekka (toim.). 2013.

Zapad-2017 -harjoituksen analysointi tuottaa uutta tietoa Venäjän läntisen strategisen suunnan puolustussuunnittelusta²² ja siitä, miten Valko-Venäjä liittyy tähän kokonaisuuteen osana Venäjän sotilaspolitiikkaa.

1.3 Sotilaspolitiikan ja muiden käsitteiden määritelmiä

Tutkimuksen otsikossa mainittu käsite sotilaspolitiikka on syytä määritellä heti tutkimuksen alussa. Terminologiasta on hyvä todeta alkuun, että Venäjän virallisissa strategia-asiakirjoissa käytetään käsitettä sotilaspolitiikka (ven. *военная политика*) eikä puolustuspolitiikka, kuten suomalaisissa asiakirjoissa.²³ Sotilaspolitiikan viitekehykseen sisältyy muutamia keskeisiä lähikäsitteitä, jotka on myös syytä määritellä tässä kohtaa. Tässä tutkimuksessa näitä keskeisiä lähikäsitteitä ovat kansallinen turvallisuus, sotilaallinen turvallisuus, sotilaalliset vaarat ja uhat sekä sotilaallinen konflikti ja sen eri tasot. Valko-Venäjän asemaa tulkitaan strategia-asiakirjoista rajamaan, liittolaisen ja strategisen pidäkkeen käsitteiden kautta ja niiden määritelmät on esitetty tämän alaluvun lopussa.

1.3.1 Kansallinen turvallisuus

Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan harjoittamisen oikeudellinen perusta määritellään Venäjän federaation perustuslaissa ja laissa turvallisuudesta.²⁴ Laissa strategisesta suunnittelusta mää-

Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1. Strategian tutkimuksia No 33. Helsinki, s. 127.)

²² Sotilasdoktriinin (2014) mukaan ”Asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten tehtävät suunnitellaan ja toteutetaan Venäjän Federaation **puolustussuunnitelman**, Venäjän Federaation presidentin ukaasien, Venäjän Federaation Asevoimien ylipäällikön käskyjen ja ohjeiden, muiden Venäjän Federaation lakien ja asetusten ja **strategisten puolustussuunnittelun asiakirjojen mukaisesti.**” (*Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, III/28.)

²³ Mikkola, O-M. 2014, 19. Mikkolan mukaan Venäjän virallisissa strategia-asiakirjoissa käytetään käsitettä sotilaspolitiikka eikä puolustuspolitiikka (ven. *оборонная политика*). Turvallisuuspolitiikan käsitettä (ven. *политика безопасности*) ei käytetä venäjässä tässä kontekstissa lainkaan. Pukkilan mukaan turvallisuuspolitiikan käsitteellä tarkoitetaan ulkopoliittikkaan ja poliittisiin toimijoihin sidoksissa olevaa kansallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvää politiikkaa. Pukkilan mukaan siihen voi liittyä sotilaallinen ulottuvuus, jolla tarkoitetaan kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön järjestämiseen liittyviä asioita. Niiden tarkoituksena on vähentää Venäjään kohdistuvaa ulkoista turvallisuusuhkaa. (Pukkila, J. 2015, 80).

²⁴ Конституция Российской Федерации, Статья 71. 12.12.1993. [<http://constitution.kremlin.ru/>], haettu 11.1.2018; Федеральный Закон N 390-ФЗ ”О безопасности”, Статья 3–4. 28.12.2010. [<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102144301>], haettu 23.2.2019; Совет Безопасности Российской Федерации. [<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/>], haettu 11.1.2018.

ritetään tärkeimmäksi kansallisen turvallisuuden ohjausasiakirjaksi kansallisen turvallisuuden strategia²⁵, jossa linjataan kansallisen turvallisuuden suuntaviivat, tavoitteet ja keinot.²⁶ Kansallisen turvallisuuden strategia toimii siis kattoasiakirjana muille kansallista turvallisuutta koskeville strategisen suunnittelun asiakirjoille. Viimeisin kansallisen turvallisuuden strategia on vuodelta 2015 ja sitä edellinen julkaistiin vuonna 2009²⁷.

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) määritetään kansallinen turvallisuus (ven. *национальная безопасность*) käsitteenä seuraavasti: ”Venäjän federaation kansallinen turvallisuus (jatkossa kansallinen turvallisuus) on yksilön, yhteisön ja valtion suojautuneisuuden tila ulkoisia ja sisäisiä uhkia vastaan, jonka aikana turvataan Venäjän federaation kansalaisten (jatkossa kansalaiset) perustuslaillisen oikeuden ja vapauden toteuttaminen, heidän elämän arvoinen laatu ja taso, Venäjän federaation suvereniteetti, itsenäisyys, valtiollinen ja alueellinen koskemattomuus, vakaa sosio-ekonominen kehitys. Kansallinen turvallisuus pitää sisällään maan puolustamisen ja kaikki turvallisuuden lajit, jotka Venäjän federaation perustuslaki ja lainsäädäntö edellyttää, ennen kaikkea valtion, yhteisön ja yksilön turvallisuus, informaatioturvallisuus, ympäristöturvallisuus, taloudellinen turvallisuus, liikenneturvallisuus ja energiaturvallisuus.”²⁸

Pynnöniemen ja Ráczin tulkinnan mukaan kansallisen turvallisuuden strategian jäsentelyn perusteella kansallisen turvallisuuden osa-alueet muodostavat laaja-alaisen turvallisuuden käsit-

²⁵ Федеральный Закон N 172-ФЗ ”О стратегическом планировании в Российской Федерации”, Глава 4, Статья 18. 28.6.2014. [<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102354386>], haettu 11.1.2018. Laki strategisesta suunnittelusta vuodelta 2014 määrittelee, että kansallisen turvallisuuden strategia toimii kattoasiakirjana yhdessä Venäjän presidentin vuotuisen liittokokoukselle pitämän puheen kanssa. Tämä sama muotoilu löytyy myös vuoden 2014 sotilasdoktriinista: ”Sotilasdoktriinin periaatteet konkretisoituvat Venäjän Federaation presidentin linjapuheissa Venäjän Federaation liittokokoukselle ja niitä voidaan korjata sotilaallisen strategisen suunnittelun yhteydessä.” (Военная доктрина Российской Федерации. 2014, I/6.)

²⁶ Совет Безопасности Российской Федерации. [<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/>], haettu 11.1.2018. Lisäksi Venäjän presidentin vuotuinen linjapuhe Venäjän federaation liittokokoukselle toimii perustana, kun määritellään Venäjän ulko- ja sisäpoliittisia suuntaviivoja ja strategisen suunnittelun linjauksia.

²⁷ Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (утв. Указом Президента РФ от 31 декабря 2015 г. N 683). [<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document133/>], haettu 9.11.2018; Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года (утв. Указом Президента РФ от 12 мая 2009 г. N 537).

[<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102385609&backlink=1&&nd=102129631>], haettu 8.1.2019.

²⁸ Стратегия национальной безопасности Российской Федерации. 2015, I/6. Roomalainen numero viittaa kansallisen turvallisuuden strategian päälukuun ja kauttaviivan jälkeinen numero strategian pykälään.

teen.²⁹ Pukkilan mukaan kansallinen turvallisuus on verrattavissa läntiseen turvallisuuspolitiikan tai laajan turvallisuuden käsitteeseen.³⁰ On huomioitava, että tätä laajan tai laaja-alaisen turvallisuuden käsitettä ei juuri käytetä venäläisessä keskustelussa, vaan se perustuu tutkijoiden tulkintaan kansallisesta turvallisuudesta käsitteenä vietynä länsimaisesti ymmärretympään muotoon.

1.3.2 Sotilaallinen turvallisuus ja sotilaspolitiikka

Kansallisen turvallisuuden yksi osa-alue on strategian (2015) mukaan maan puolustaminen. Strategian mukaan *“maan puolustamisen strategisina tavoitteina on luoda olosuhteet Venäjän federaation rauhanomaiselle ja dynaamiselle sosio-ekonomiselle kehitykselle, sekä varmistaa sen sotilaallinen turvallisuus.”*³¹ Strategia linjaa edellisen kohdan lisäykseksi, että *“maan puolustamisen strategisten tavoitteiden saavuttaminen toteutetaan sotilaspolitiikalla”*³².

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) linjataan, että *“sotilaspolitiikan pääperiaatteet ja valtion puolustuksen sotilastaloudellisen tukemisen tehtävät, sotilaalliset vaarat ja uhat määritetään Venäjän federaation sotilasdoktriinissa”*.³³ Sotilasdoktriinissa määritellään siis Venäjän sotilaspolitiikan tavoitteet ja sisältö. Viimeisin Venäjän sotilasdoktriini on vuodelta 2014 ja sitä edellinen julkaistiin vuonna 2010³⁴.

Venäjän sotilasdoktriini vuodelta 2014 määrittelee sotilaallisen turvallisuuden käsitteen seuraavasti: *“Venäjän Federaation sotilaallinen turvallisuus (jatkossa sotilaallinen turvallisuus) on yksilön, yhteisön ja valtion tärkeiden intressien suojautuneisuutta sellaisia ulkoisia ja sisäisiä sotilaallisia uhkia vastaan joihin liittyy aseellisen voiman käyttöä tai aseellisen voiman käytöllä uhkaamista vastaan. Luonteenomaista on, että kyky vastustaa sotilaallista uhkaa vä-*

²⁹ Pynnöniemi, Katri & Rácz, András. 2016: *Uhkakuvat ohjaavat Venäjän toimintaa: Venäjän uusi kansallinen turvallisuusstrategia- ei tarjoa juuri toiveita yhteistyöstä*. FIIA COMMENT 2/2016, Ulkopoliittinen instituutti, s. 1. [<https://www.fiia.fi/julkaisu/uhkakuvat-ohjaavat-venajan-toimintaa>], haettu 21.12.2018.

³⁰ Pukkila, J. 2015, 81.

³¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/33.

³² *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/34.

³³ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/35.

³⁴ Sotilasdoktriinin oikeudellisena perustana ovat Venäjän Federaation perustuslaki, yleisesti hyväksytyt kansainvälisen oikeuden periaatteet ja normit sekä Venäjän Federaation puolustuksen ja asevalvonnan ja aseiden vähentämisen alalla solmimat kansainväliset sopimukset, federaatiotason lait sekä Venäjän Federaation presidentin ja hallituksen asetukset. (*Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/3.)

hentää uhkaa tai poistaa sen kokonaan.”³⁵ Sotilaallinen turvallisuus on siis varautumista sotilaallista uhkaa vastaan, kun taas kansallinen turvallisuus on varautumista kaikilla kansallisen turvallisuuden strategian määrittelemillä turvallisuuden osa-alueilla.

Rogozinin toimittama sotilas- ja politiikansanakirja määrittelee sotilaallisen turvallisuuden valtion turvallisuuden sotilaalliseksi osaksi, joka taataan asevoimilla ja muilla yhteiskunnan instituutioilla, jotka tukevat valtion puolustuskykyä välttämättömällä (riittäväällä) tasolla suotuisten keskinäisten suhteiden asettamiseksi muiden valtioiden kanssa ja vastakkainasettelun poissulkemiseksi käyttämällä hyväksi argumentointia voiman käytöstä. Sanakirjan mukaan sotilaallinen turvallisuus määräytyy sen mukaisesti, mikä on valtion valmius ja kyky luotettavasti puolustaa intressejään ja suvereniteettiaan.³⁶ Edellä olevassa määritelmässä sotilaallinen turvallisuus käsitteellistetään osaksi valtion turvallisuutta. Näin ollen kansallisen turvallisuuden strategian (2015) muotoilu kansallisen turvallisuuden osa-alueista voidaan tulkita siten, että sotilaallinen turvallisuus on osa valtion turvallisuutta, ja maan puolustaminen on keino, jolla taataan sotilaallinen turvallisuus.

Sotilasdoktriinin (2014) alussa kuvataan sen asema ohjausasiakirjana: *”Venäjän Federaation sotilasdoktriini (jatkossa Sotilasdoktriini) on valtion virallisesti hyväksymät näkemykset Venäjän Federaation aseellisen puolustuksen valmisteluista ja toteutuksesta.”* Seuraava kohta avaa jo hieman sotilasdoktriinin (2014) rakennetta: *”Sotilasdoktriinissa on Venäjän Federaation ja sen liittolaisten intresseihin kohdistuvien sotilaallisten vaarojen ja sotilaallisten uhkien analyysin perusteella muotoiltu sotilaspolitiikan ja valtion puolustuksen sotilastaloudellisen tukemisen pääperiaatteet.”*³⁷

Venäjän sotilasdoktriini (2014) määrittelee sotilaspolitiikan seuraavasti: *”Sotilaspolitiikka on valtion toimintaa puolustuksen organisoimiseksi ja toteuttamiseksi ja Venäjän federaation turvallisuuden ja lisäksi sen liittolaisten intressien varmistamiseksi.”*³⁸

Sotilasdoktriinissa Venäjän sotilaspolitiikan tavoitteeksi on muotoiltu: *”Venäjän Federaation sotilaspolitiikan tavoitteena on sotilaallisten konfliktien hillitseminen ja ennakoita estäminen, sotilaallisen organisaation sekä Asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten käyttötapojen ke-*

³⁵ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/8 (a).

³⁶ Rogozin, D.O. (red.). 2011. *Война и мир в терминах и определениях. Военно-политический словарь.* 1.28. Военная (оборонная) безопасность. [<http://www.voina-i-mir.ru>], haettu 9.11.2018.

³⁷ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/1–2.

³⁸ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/8 (и).

*hittäminen, liikekannallepanovalmiuden parantaminen tavoitteena taata Venäjän Federaation puolustus ja turvallisuus ja myös sen liittolaisten intressit.*³⁹

Rogozinin toimittaman sanakirjan mukaan sotilaspolitiikka jaetaan kahteen osaan, sisäiseen ja ulkoiseen sotilaspolitiikkaan. Sotilaspolitiikan sisäinen osa liittyy valtion sotilaallisen organisaation järjestämiseen, ylläpitoon ja valmisteluun sekä sotilaallisen kehittämisen toteuttamiseen ja aseellisen väkivallan käyttöön. Sotilaspolitiikan ulkoinen osa liittyy Rogozinin mukaan valtion puolustuksen turvaamiseen, sen suvereniteetin, alueellisen koskemattomuuden ja itsenäisyyden suojaamiseen ennaltaehkäisemällä, tekemällä tyhjäksi ja torjumalla mahdollinen ulkoa tuleva aggressio sekä laajentamalla (säilyttämällä) alueita, hallitsemalla määritettyjä alueita ja saavuttamalla puolustuksellisia että hyökkäyksellisiä tavoitteita.⁴⁰

Myös Pukkilan ja Forsströmin tulkinnan mukaan sotilaspolitiikassa on erotettavissa ulkoinen ja sisäinen ulottuvuus. Heidän mukaansa ulkoisella sotilaspolitiikalla tarkoitetaan valtion turvallisuuden takaamista ulkoista uhkaa vastaan. Sisäinen sotilaspolitiikka rakentuu asevoimien suorituskyvyn ja valmiuden kehittämisen ympärille.⁴¹ Sotilasdoktriinista (2014) jako sisäiseen ja ulkoiseen sotilaspolitiikkaan on löydettävissä sotilaspolitiikan tavoitteen muotoilusta ja se ei käytännössä eroa edellä mainittujen tutkijoiden käyttämistä määritelmistä eli voidaan todeta heidän tulkintansa nojautuvan sotilasdoktriinin periaatteille. Sotilaspolitiikan jako ulkoiseen ja sisäiseen on tämän tutkimuksen kannalta merkittävää ja toimii lähtöoletuksena sotilaspolitiikan viitekehyksen muodostamisessa.

Sotilasdoktriini (2014) muotoilee sotilaspolitiikan valtion toiminnaksi puolustuksen organisoimiseksi. Tätä valtion toiminnan näkökulmaa korostaa erityisesti sotilasdoktriinin muotoilu doktriinin toimeenpanoa koskien: *”Sotilasdoktriini pannaan toimeen keskittämällä valtion johtamista puolustuksen ja turvallisuuden alalla ja sitä toteutetaan Federaation lainsäädännön, Venäjän Federaation presidentin, hallituksen ja toimeenpanovallan elinten asetusten mukaisesti.*⁴²

³⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/18.

⁴⁰ Rogozin, D.O. (red.). 2011, 2.3. *Военная политика*.

⁴¹ Pukkila, J. 2015, 89; Forsström, Pentti. 1998. *Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Tutkimussarja 1. N:o 10. Helsinki, s. 6.

⁴² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/7. Pukkilan mukaan keskeinen väline Venäjän kansallisen turvallisuuden takaamisessa on Venäjän turvallisuusviranomaisten muodostama kokonaisuus, jonka yhteistoiminnalla ja kehittämisellä pyritään asetetun tavoitteen saavuttamiseen. (Pukkila, J. 2015, 83–84.) Sotilasdoktriinin korostamasta valtion johtamisen keskittämisestä konkreettisena esimerkkinä on vuonna 2014 toimintansa aloittanut Venäjän yleisesikunnan alainen Kansallisen puolustuksen johtokeskus Moskovassa. Se vastaa koko so-

Sotilasdoktriinissa (2014) kuitenkin huomautetaan seuraavasti: ”*Sotilasdoktriinissa kuvastuu Venäjän Federaation sitoutuneisuus siihen, että se käyttää sotilaallisia keinoja kansallisten intressiensä ja liittolaistensa intressien suojaamiseen vasta sen jälkeen, kun poliittiset, diplomaattiset, oikeudelliset, taloudelliset, informatiiviset ja muut ei-voimankäyttöön perustuvat keinot on käytetty loppuun.*”⁴³

Kansallisten intressien suojaamisen keinovalikoima, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään, voi siis olla laajempi kuin puhtaasti sotilaalliset keinot. Sotilaalliset keinot eli käytännössä sotilaallisen voiman käyttö ei ole ensisijainen keino tavoitteiden saavuttamisessa. Yllä olevasta määritelmästä voidaan kuitenkin tulkita sotilaspolitiikan liittyvän kiinteästi valtion politiikan kokonaisuuteen, kuten Rogozin asian määrittelee ja Mikkola nostaa omassa tulkinnassaan⁴⁴ esille.

1.3.3 Sotilaalliset vaarat ja uhat

Tämän tutkimuksen kannalta on merkittävää, miten Venäjä määrittelee ne sotilaalliset vaarat (ven. *военная опасность*) ja sotilaalliset uhat (ven. *военная угроза*), joita Venäjään kohdistuu.⁴⁵ Tämän uhkakuvadiskurssin kautta voidaan osaltaan arvioida Valko-Venäjän asemaa Venäjän ulkoisessa ja sisäisessä sotilaspolitiikassa. Sotilasdoktriinissa (2014) sotilaallinen vaara on määritelmällisesti ”*valtioiden välisten tai valtion sisäisten suhteiden tila, jolle on ominaista sellaista tekijöiden kokonaisuus, jotka voivat johtaa sotilaallisen uhan syntymiseen.*” Sotilaallinen vaara on näin ollen sotilaallisen uhan esiaste eli siitä voi kehittyä sotilaallinen uhka.⁴⁶

Sotilaallinen uhka on määritelmänä ”*valtioiden välisten tai valtion sisäisten suhteiden olotila, jossa osapuolten välille voi syntyä sotilaallinen konflikti, jossa jokin valtio (ryhmä valtioita) tai separatisti- (terroristi-) organisaatiot ovat korkeassa valmiudessa käyttämään asevoimaa*

tilaallisen organisaation keskitetystä johtamisesta maan puolustuksen alalla. (ТАСС. 20.1.2014. *Национальный центр управления обороной РФ будет координировать все федеральные ведомства.* [<https://tass.ru/politika/898610>], luettu 2.2.2019.)

⁴³ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/5.

⁴⁴ Mikkolan tulkinnan mukaan Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikka ovat sidoksissa kiinteästi toisiinsa, toisin sanoen Venäjä käyttää asevoimiaan ja ydinasekapasiteettiaan ulkopolitiikan työkaluina. Myös Mikkola määrittelee sotilaspolitiikan omassa tutkimuksessaan sotilasdoktriinin määritelmän mukaisesti. (Mikkola, O-M. 2014, 20, 48–49.)

⁴⁵ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/8 (б–в).

⁴⁶ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, I/8 (б); Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 18.

(*aseellisia pakkokeinoja*).⁴⁷ Sotilasdoktriinissa ei kuitenkaan määritellä näiden suhteiden olotilaa, joissa sotilaallisesta vaarasta muodostuu sotilaallinen uhka.⁴⁸

1.3.4 Sotilaallinen konflikti ja sen tasot

Sotilaallinen konflikti määritellään sotilasdoktriinissa (2014) olevan ”*valtioiden välisten tai valtion sisäisten ristiriitojen ratkaisemista käyttämällä aseellista voimaa (käsite sisältää aseellisen kamppailun kaikki eri muodot sisältäen suurimittakaavaiset, alueelliset, paikalliset sodat ja aseelliset konfliktit)*.”⁴⁹ Sotilasdoktriini jakaa sotilaalliset konfliktit siis eri tasoille. Määritelmät ovat tärkeitä tämän tutkimuksen kannalta, kun arvioidaan, minkä tasoisissa konflikteissa Venäjä valmistautuu käyttämään aseellista voimaa sen läntisessä strategisessa suunnassa, jossa Valko-Venäjä sijaitsee.

Sotilasdoktriinin mukaan aseellinen konflikti on ”*rajoitetun mittakaavan aseellinen yhteenotto valtioiden välillä (kansainvälinen aseellinen konflikti) tai yhden valtion sisällä olevien osapuolten välillä (sisäinen aseellinen konflikti)*.”⁵⁰

Paikallinen sota on määritelmänä ”*sota, jossa osapuolilla on rajoitetut sotilaspoliittiset tavoitteet ja jota käydään sotaan osallistuvien valtioiden raja-alueilla ja koskee pääosin vain sotivien valtioiden intressejä (alueelliset, taloudelliset, poliittiset ja muut)*.”⁵¹

Alueellinen sota on määritelmänä: ”*Alueellisessa sodassa on mukana kaksi tai useampi saman alueen valtiota, joilla on tärkeät sotilaspoliittiset tavoitteet. Sotaa käydään kansallisilla tai liittouman joukoilla*.”⁵²

Laajin sodankäynnin taso on määritelmänä suursota, joka on ”*valtioliittoumien tai suurvaltojen välinen sota, jossa osapuolten sotilaspoliittiset tavoitteet ovat äärimmäisyyksiin meneviä. Suursodan voi aiheuttaa aseellisen konfliktin, paikallisen sodan tai alueellisen sodan eskalo-*

⁴⁷ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (в).

⁴⁸ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12–16; Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 30.

⁴⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (г).

⁵⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (д).

⁵¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (е).

⁵² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (ж).

*tuminen ja laajeneminen eri alueille. Suursota vaatii sodassa mukana olevan valtion kaikkien käytettävissä olevien materiaaliressurssien ja henkisten voimien liikekannallepanoa.*⁵³

Lisäksi sotilasdoktriinissa (2014) todetaan, että ”ydinase tulee olemaan edelleen tärkeä tekijä estettäessä ydinasekonfliktien ja konventionaalisiin aseisiin käytävien konfliktien puhkeamista (suursota, alueellinen sota).”⁵⁴ Tällä muotoilulla Venäjä rajaa ydinaseiden käyttöä koskemaan edellä mainittuja sodankäynnin tasoja. Tämä on tärkeä tekijä arvioitaessa Venäjän ydinasepelotteen ulottamista koskemaan sen liittolaisia, eli tässä tapauksessa ulottamaan koskemaan Valko-Venäjän puolustamista.

1.3.5 Rajamaa, liittolainen ja strateginen pidäke

Rajamaan käsitettä (ven. *сопредельное государство*) ei ole avattu kansallisen turvallisuuden strategiassa tai sotilasdoktriinissa. Sotilastietosanakirjan mukaan rajamaan käsitteellä tarkoitetaan valtiota, jonka alue on liitoksissa suoraan toisen valtion alueeseen tai vesialueeseen eli valtioilla on yhteinen raja.⁵⁵

On kuitenkin tärkeää huomioda, että rajamaan käsitteellä ei yksiselitteisesti tarkoiteta kaikkia Venäjän rajamaita, kun strategia-asiakirjoissa käytetään tätä käsitettä. Forsströmin sekä Hannikaisen ja Lundstedtin mukaan Venäjän politiikassa käytetään termiä ”lähiulkomaat” (ven. *ближнее зарубежье*), jolla tarkoitetaan käytännössä entisen Neuvostoliiton maita.⁵⁶ Pukkilan mukaan tälle alueelle keskittyvät Venäjän ensisijaiset elintärkeät intressit sen kansallisen turvallisuuden takaamisessa.⁵⁷ Tämä sama havainto voidaan todeta sotilasdoktriinin (2014) rajamaita koskevan muotoilun perusteella, vaikka itse termiä asiakirjassa ei käytetä.⁵⁸ Näin ollen rajamaan käsitteellä ei tarkoiteta esimerkiksi Kiinaa tässä yhteydessä.

Rajamaan käsite on tärkeä tämän tutkimuksen kannalta, kun arvioidaan Valko-Venäjän asemaa strategia-asiakirjojen kautta eli se ilmentää konkreettisella tavalla Valko-Venäjän asemaa

⁵³ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (3).

⁵⁴ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/16.

⁵⁵ *Военный энциклопедический словарь*. 2007. Военное издательство. Москва, s. 681.

⁵⁶ Forsström, P. 1998, 32–37; Hannikainen, Lauri ja Lundstedt, Tero. 2016. *Kansainvälisen oikeuden rooli nyky-Venäjän ulkopoliitikassa erityisesti valtiosuvereniteetin, asevoiman käytön kiellon ja kansojen itsemääräämisoikeuden valossa*. Puolustusministeriö, s. 8–10.

⁵⁷ Pukkila, J. 2015, 132

⁵⁸ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12–14.

Venäjän rajamaana. Tutkimuksellisenä hypoteesina on, että rajamaan käsitteen käytön kautta voidaan tulkita, miten Venäjä näkee rajamaat osana sen sotilaspolitiikkaa ja millä tavoin rajamaan käsitteen käyttö ilmentää toisen valtion suvereniteetin alentunutta asemaa suhteessa Venäjän kansallisiin intresseihin. Näin voidaan konkreettisella käsitteellä tulkita Valko-Venäjän asemaa osana Venäjän sisäistä tai ulkoista sotilaspolitiikkaa.

Toisen valtion suvereniteetin alentumiseen suhteessa Venäjän kansallisiin intresseihin viittaa suoraan esimerkiksi sotilasdoktriinin (2014) kohta: *”Asevoimien joukkoja voidaan käyttää operatiivisesti Venäjän Federaation rajojen ulkopuolella Venäjän Federaation intressien ja sen kansalaisten suojelemiseksi, kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kansainvälisen oikeuden yleisesti hyväksytyjen periaatteiden ja normien, Venäjän Federaation solmimien kansainvälisten sopimusten ja Federaation lainsäädännön mukaisesti.”*⁵⁹

Liittolaisen käsitettä (ven. *союзник*) ei ole avattu kansallisen turvallisuuden strategiassa tai sotilasdoktriinissa. Ušakovin selittävän sanakirjan mukaan liittolaisella tarkoitetaan sitä, joka on liittoutunut jonkun toisen kanssa eli on toisen kanssa liitossa.⁶⁰ Venäläinen sotilastietosanakirja ei myöskään määrittele liittolaista käsitteenä, mutta määrittelee sotilaspoliittisen liiton käsitteen (ven. *союз военно-политический*). Se on kahden tai useamman valtion liittoutuma sotilaallisen turvallisuuden yhteiseksi takaamiseksi ja elintärkeiden intressien turvaamiseksi. Sotilaspoliittisen liiton puitteissa voidaan muodostaa erityisiä johtoelimiä, liiton joukkoryhmittymiä tai asevoimien koalitio.⁶¹

Sotilasdoktriinin (2014) mukaan *”Venäjän Federaatio katsoo oikeudekseen käyttää Asevoimia, muita joukkoja ja elimiä torjuakseen Venäjään ja (tai) sen liittolaisiin kohdistuvan hyökkäyksen, rauhan ylläpitämiseen (palauttamiseen) YK:n turvallisuusneuvoston ja muiden kol-*

⁵⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/31. Tämä oikeutus käyttää Venäjän federaation asevoimia sen rajojen ulkopuolella löytyy Venäjän perustuslaista ja päätösvalta asiasta on Venäjän federaation liittoneuvostolla. (Конституция Российской Федерации, Статья 102 (г).) Tähän perustuslain kohtaan viitattiin esimerkiksi 1.3.2014 tehdystä liittoneuvoston päätöksessä, jossa hyväksyttiin presidentin esitys Venäjän asevoimien käytöstä Ukrainassa: *”...на основании пункта «г» части 1 статьи 102 Конституции Российской Федерации вношу в Совет Федерации Федерального Собрания Российской Федерации обращение об использовании Вооружённых Сил Российской Федерации на территории Украины до нормализации общественно-политической обстановки в этой стране.”* (Президент России. 1.3.2014. Владимир Путин внёс обращение в Совет Федерации. [<http://kremlin.ru/events/president/news/20353>], luettu 26.5.2019.)

⁶⁰ Ушаков Д.Н., 1935-1940: *Толковый словарь Ушакова*. Союзник. [<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/1037578>], luettu 18.2.2019.

⁶¹ *Военный энциклопедический словарь*. 2007, 682.

*lektiivisen turvallisuuden rakenteiden päätöksen mukaisesti ja lisäksi suojellakseen Venäjän Federaation rajojen ulkopuolella olevia kansalaisiaan kansainvälisen oikeuden yleisesti hyväksytyjen normien ja Venäjän Federaation solmimien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.*⁶²

Asevoiman käytön legitimaatio syntyy siis Venäjän sotilasdoktriinin mukaan kolmen eri tilanteen kautta; Venäjään ja (tai) sen liittolaisiin kohdistuvan hyökkäyksen torjumiseksi, rauhan- turvaoperaatioissa, joilla on YK:n tai muiden kollektiivisen turvallisuuden rakenteiden mandaatti sekä lisäksi Venäjän kansalaisten suojelemiseksi sen rajojen ulkopuolella. Näin ollen on hyödyllistä tutkia Valko-Venäjän asemaa liittolaisen käsitteen kautta. Edellä kuvatussa tilanteessa liittolaiseen kohdistuva hyökkäys legitimoi Venäjän asevoimien käytön hyökkäyksen torjumiseksi. Tutkimuksellisenä hypoteesina on, että liittolaisen käsitteellä ja sen käytöllä ilmennetään toisen valtion suvereenia asemaa suhteessa muihin valtioihin ja näin ollen Valko-Venäjän asemaa Venäjän ulkoisessa sotilaspolitiikassa.

Käsite strateginen pidäke (ven. *стратегическое сдерживание*) on yhteen sovitettujen poliittisten, sotilaallisten, sotilaallis-teknisten, diplomaattisten, taloudellisten, informaatio- ja muiden keinojen kehittämisen ja toimeenpanon järjestelmällinen kokonaisuus, jonka päämääränä on Venäjään kohdistuvan sotilaallisen voimankäytön ennaltaehkäisy, sen suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden puolustaminen.⁶³ Strateginen pidäke on siis valtion toimien kokonaisuus, jonka päämääränä on sotilaallisen voimankäytön ennaltaehkäisy.

Varsinaisesti sotilaspolitiikan alalta kansallisen turvallisuuden strategia (2015) linjaa strategisesta pidäkkeestä seuraavasti: ”*Strateginen pidäke ja sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisy toteutetaan ydinasepidäkkeen säilyttämisellä riittävällä tasolla sekä Venäjän federaation asevoimien, muiden joukkojen, joukkoyhtymien ja elinten pitäminen määritetyssä valmiudessa taistelukäyttöä varten.*”⁶⁴

Ydinasepidäkkeen lisäksi sotilaalliseen pidäkkeeseen kuuluu konventionaalinen pidäkejärjestelmä (ven. *система неядерного сдерживания*), joka on sotilasdoktriinin (2014) määritelmä

⁶² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/22.

⁶³ Подберезкин, Алексей Иванович. 2017. *Стратегическое сдерживание и Стратегия национальной безопасности России*. Центр военно-политических исследований МГИМО. [<http://eurasian-defence.ru/?q=node/40369>], luettu 16.3.2019; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/36.

⁶⁴ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/36.

män mukaan ”*ulkopoliittisten, sotilaallisten ja sotilasteknisten toimenpiteiden kokonaisuus, joiden tarkoituksena on estää voimankäyttö konventionaalisin keinoin Venäjän Federaatiota vastaan.*”⁶⁵ Konventionaalisen pidäkejärjestelmän merkitystä korostaa sen määritelmän liittäminen vuoden 2014 sotilasdoktriinin käsitteisiin ja määritelmiin. Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa sitä ei ollut määritelty.⁶⁶

Forsströmin mukaan strateginen pidäke on käsitteenä kattokäsite, joka sisältää sekä voimaan tai sen käyttöön perustuvan, että ei-sotilaalliseen voimaan perustuvan pidäkkeen. Voimaan perustuva pidäke sisältää sotilaallisen pidäkkeen, joka jakautuu ydinase- ja konventionaaliseen pidäkkeeseen, sekä sotilaallisen välillisen pidäkkeen, jolla tarkoitetaan sotilaallisen potentiaalin muodostamaa pidäkettä.⁶⁷

Forsström perustaa tulkintansa Venäjän puolustusministeriön sanakirjan pohjalle.⁶⁸ Tämä tulkinta jakaa strategisen pidäkkeen käsitettä toiminnallisiin osiin, jossa pohjana on sotilaallisen voiman ympärille muodostuva jako. Tämän tutkimuksen kannalta Forsströmin tulkinta sotilaallisesta pidäkkeestä antaa pohjaa Valko-Venäjän aseman määrittelylle osana Venäjän sotilaallista pidäkettä, kytkien sen käsitteellisesti osaksi sotilaspolitiikan viitekehystä.

Valko-Venäjän aseman tutkiminen koko valtion eri toimintojen viitekehyksessä ei olisi tässä yhteydessä kovinkaan realistista sen laajuudesta johtuen, vaan on tarkoituksenmukaista rajata strategisen pidäkkeen kokonaisuutta pienemmäksi. Käytännössä tässä tutkimuksessa keskitytään Valko-Venäjän asemaan osana Venäjän sotilaallista pidäkettä, tärkeimpänä Venäjän konventionaalinen pidäkejärjestelmä. Venäjän ydinasepidäkettä⁶⁹ tutkitaan liittolaisen käsit-

⁶⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, 1/8 (н).

⁶⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, 1/8; *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, 1/6.

⁶⁷ Forsström, Pentti. 2016. *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 3, työpapereita nro 3. Helsinki, s. 52.

⁶⁸ Министерство обороны Российской Федерации. *Военный энциклопедический словарь*. Сдерживание стратегическое.

[https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details_rvsn.htm?id=14206@morfDictionary], haettu 9.11.2018. Tämä on aiemmin viitatus sotilastietosanakirjan (*Военный энциклопедический словарь*. 2007) verkkoversio ja siitä käytetään tässä tutkimuksessa nimitystä Venäjän puolustusministeriön sanakirja erotuksena sotilastietosanakirjaan.

⁶⁹ Mielenkiintoisena historiallisena yksityiskohtana Valko-Venäjän rooliin Venäjän ydinasepidäkkeessä on se, että Valko-Venäjälle oli sijoitettuna Neuvostoliiton ydinaseita ja viimeiset niistä siirrettiin Venäjälle vasta marraskuussa 1996. (Forsström, Pentti. 2002b. *Slaavilaisten IVY-maiden kahdenväliset sotilaalliset suhteet: Yhdessä*

teen näkökulmasta eli miten ydinasepidäke on ulotettu koskemaan Venäjän liittolaisia. Tutkimuksellisena hypoteesina on, että Valko-Venäjän käsittely osana Venäjän strategista pidäketä ilmentää Valko-Venäjän asemaa osana Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa.

Tämän tutkimuksen kannalta Venäjän sotilaspolitiikan määritelmä voidaan tiivistää sotilasdoktriinin määritelmän mukaisesti: ”*Sotilaspolitiikka on valtion toimintaa puolustuksen organisoimiseksi ja toteuttamiseksi ja Venäjän federaation turvallisuuden ja lisäksi sen liittolaisten intressien varmistamiseksi.*”⁷⁰ Sotilaspolitiikan tavoitteen mukainen jako ulkoiseen ja sisäiseen sotilaspolitiikkaan on tämän tutkimuksen kannalta merkittävää ja toimii lähtöoletuksena sotilaspolitiikan viitekehysten muodostamisessa.

1.4 Venäjän sotilaspolitiikkaa koskeva aikaisempi tutkimus

Maanpuolustuskorkeakoulussa (MPKK) on aikaisemmin kirjoitettu Venäjän sotilaspolitiikasta MPKK:n julkaisusarjan tutkimuksissa. Juha Martelius on väitöskirjassaan *Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka (1999)* tutkinut Venäjän sotilaspolitiikkaa kokonaisvaltaisesti.⁷¹ Myös Petteri Lalu sivuaa väitöskirjatyössään *Syvää vai pelkästään tiheää? (2014)* Venäjän sotilaspolitiikan viitekehystä.⁷²

Pentti Forsström on tutkinut Venäjän sotilaspolitiikkaa teoksissa *Itsenäisten valtioiden yhteisön sotilaallinen integraatio (1998)* ja *Venäjä vuonna 2020: Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista (2002)*. Tämän tutkimuksen kannalta Forsströmin tulkinta yhdistettynä Dmitri Rogozinin toimittaman sanakirjan *Война и мир в терминах и определениях (2011)* määritelmään Venäjän sotilaspolitiikan jaosta ulkoiseen ja sisäiseen sotilaspolitiikkaan on merkittävää ja toimii lähtöoletuksena sotilaspolitiikan viitekehysten muodostamisessa.⁷³

vai erikseen, s. 192. Teoksessa Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 60, 2002, 179–217.)

⁷⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, 1/8 (и).

⁷¹ Martelius, Juha. 1999. *Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Strategian tutkimuksia, Julkaisusarja 1, N:o 13.

⁷² Lalu, Petteri. 2014. *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos. Julkaisusarja 1 Nro 3/2014. Helsinki.

⁷³ Forsström, P. 1998; Forsström, Pentti. 2002a. *Venäjä vuonna 2020: Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 2. Tutkimuslauseita N:o 15. Helsinki; Порозин, Д.О. (ред.). 2011, 2.3. *Военная политика*.

Venäjän sotilasdoktriinien kehittymistä Forsström on tutkinut MPKK:n työpaperina julkaisussa tutkimuksessa *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen (2016)*. Tämän tutkimuksen kannalta Forsströmin tulkinta Venäjän sotilaallisesta pidäkkeestä käsitteenä antaa pohjaa Valko-Venäjän aseman määrittelylle osana Venäjän strategista pidäkettä, kytkien sen käsitteellisesti osaksi sotilaspolitiikan viitekehystä.⁷⁴

MPKK:n eri kurssitasoilla on laadittu Venäjän sotilaspolitiikkaa käsitteleviä opinnäytetöitä, esimerkiksi Janne Pukkilan yleisesikuntaupseerikurssi 57:n diplomityö *Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa (2015)*, jossa hän määrittelee Venäjän sotilaspolitiikan kokonaisuuden ja muodostaa siitä sotilaspolitiikan konstruktion. Tutkimuksen keskeinen havainto on, että sotilaspolitiikan konstruktio muodostuu yhteisten ymmärrysten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Hänen tapaustutkimuksena Etelä-Kaukasiaan toteutettu konstruktion testaus osoitti, että vain osa Venäjän sotilaspolitiikan konstruktiosta ilmenee Etelä-Kaukasiassa ja keskeinen sotilaspolitiikan ilmiö on alueen ”venäläistäminen”. Tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä ovat Pukkilan havainnot sotilaspolitiikan määritelmästä ja tilan merkityksestä venäläisessä sotilaspolitiikassa.⁷⁵

Muissa suomalaisissa tutkimusinstituutioissa tehdystä Venäjän sotilaspolitiikkaa koskevasta tutkimuksesta voidaan mainita esimerkiksi Olli-Matti Mikkolan Turun yliopistoon tekemä väitöskirjatyö *Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella (2014)*, jossa Mikkola tutkii Venäjän asevoimien uudistuksen diskursseja venäläisessä sanomalehdistössä. Mikkolan keskeinen johtopäätös on, että Venäjän johtohenkilöt ja heitä tukevat sanomalehdet oikeuttivat sotilasreformia uhkien lisääntymisellä, sodan kuvan muutoksella, asevoimien kalustollisella ja toiminnallisella jälkeenjääneisyydellä, henkilöstön osaamisen alhaisella tasolla ja tarpeella toiminnan järjeistykseen. Mikkolan tulkinta venäläisestä sotilaspolitiikan käsitteestä on tämän tutkimuksen kannalta hyödyllistä ja auttoi tutkijaa fokuoimaan tutkimuksen sotilaspoliittista käsitteellistämistä. Lisäksi Mikkolan havainnot Venäjän asevoimareformista ja sen laajuudesta auttoivat tutkijaa rajaamaan lähdeaineistoa koskemaan vuoden 2008 jälkeen ilmestyneitä strategia-asiakirjoja.⁷⁶

Venäjän viimeisintä sotilasdoktriinia vuodelta 2014 on tutkittu Katri Pynnöniemen ja James Mashirin kirjoittamassa Ulkopoliittisen instituutin tutkimusraportissa *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa (2015)*. Siinä tarkastellaan keskeisiä sotilasdoktriiniin tehtyjä muutoksia verrat-

⁷⁴ Forsström, P. 2016, 52–53.

⁷⁵ Pukkila, J. 2015.

⁷⁶ Mikkola, O-M. 2014, 3, 19.

tuna vuoden 2010 sotilasdoktriiniin. Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on, että viimeisin sotilasdoktriini (2014) on viritetty kriisiajan tarpeisiin ja Venäjän sotilaspolitiikan keskiössä on asevoimien kehittäminen ja liikekannallepanovalmiuden nosto.⁷⁷ Tämän tutkimuksen kannalta Pynnöniemen ja Mashirin tutkimus toimi menetelmällisenä innoittajana ja sen tutkimuksellinen ajatus verrata kahta edellistä sotilasdoktriinia on tämän tutkimuksen metodologian kannalta keskeistä. Tässä tutkimuksessa ajatusta on laajennettu koskemaan sotilasdoktriinin lisäksi myös Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia ja ulkopoliittinen konseptio.

Kansainvälisestä Venäjän sotilaspolitiikkaa koskevasta tutkimuksesta on syytä nostaa esiin muutamia. Roger McDermott on perehtynyt laajasti Venäjän sotilaspolitiikkaan ja analysoinut esimerkiksi Venäjän asevoimareformia teoksessa *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces: Problems, Challenges and Policy Implications* (2011).⁷⁸ Carolina Vendil Pallin on tutkinut kattavasti Venäjän sotilaspolitiikkaa ja asevoimareformia esimerkiksi teoksessaan *Russian Military Reform. A Failed Exercise in Defence Decision Making*, (2009), sekä tutkinut Venäjän asevoimia FOI:n julkaisuissa, esimerkiksi *Russian Military Capability – 2016* (2016).⁷⁹

Venäjän sotilaspolitiikkaa ja -doktriinia ovat tutkineet myös Jacob W. Kipp artikkelissaan *Russian Military Doctrine: Past, Present, and Future* ja Marcel de Haas artikkelissaan *Russia's Military Doctrine Development (2000–10)*. Molemmat artikkelit on julkaistu Stephen J. Blankin toimittamassa teoksessa *Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine* (2011).⁸⁰ Venäjän sotilaspolitiikkaa koskevaa kansainvälistä tutkimusta löytyy toki useita muitakin.

Venäjän ja Valko-Venäjän yhteisestä strategisesta Zapad-2017 -harjoituksesta on tehty muutamia kattavia tutkimuksia, jotka on hyvä mainita tässä yhteydessä. Vladimir Panschin on MPKK:n työpaperina julkaistussa tutkimusraportissa esitellyt kaksi erilaista tulkintaa Venäjän asevoimien käytöstä Zapad-2017 -harjoituksen viitekehyksessä. Hänen ensimmäinen tulkinta perustuu Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusministeriöiden viralliseen Zapad-2017-

⁷⁷ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015.

⁷⁸ McDermott, Roger N. 2011. *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces: Problems, Challenges & Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington, D.C.

⁷⁹ Pallin, Carolina Vendil. 2009. *Russian Military Reform: A Failed Exercise in Defence Decision Making*. Routledge. London; Persson, Gudrun (ed.). 2016. *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*. FOI, rapport nr FOI-R--4326--SE. [<https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4326--SE>], haettu 29.12.2018.

⁸⁰ Blank, Stephen J. (ed.) 2011. *Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine*. Strategic Studies Institute, SSI Monograph. [<https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1050>], haettu 31.12.2018.

harjoitusuutisointiin ja toinen tulkinta liettualaisen tutkijan, majuri evp. Daivis Petraitisin pidempiaikaisiin tutkimuksiin Zapad-sotaharjoituksista. Panschinin keskeinen johtopäätös perustuen harjoituksen viralliseen uutisointiin on, että Zapad-2017 -harjoituksessa Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton alueellinen joukkoryhmittymä harjoitteli konventionaalista sodankäyntiä Naton joukkoja vastaan Tämän tutkimuksen kannalta Panschinin keräämä Zapad-2017 -harjoitusta koskeva uutisointi, sen analysointi ja tulkinnat valtioliiton yhteisten suorituskykyjen käytöstä ovat merkittäviä Zapad-2017-harjoituksen kokonaiskuvan muodostamisen kannalta.⁸¹

Kalev Stoicescu on analysoinut Zapad-2017 -harjoitusta ennen sen alkamista harjoituksen ennakkotietojen perusteella ICDS:n tutkimuksessa *Decoding Zapad-2017 (2017)*.⁸² Michael Kofman on analysoinut harjoitusta blogikirjoituksessaan *What actually happened during Zapad 2017 (22.12.2017)*⁸³ ja Keir Giles on kirjoittanut kattavasti harjoituksesta Carnegien artikkelissa *Russia Hit Multiple Targets with Zapad-2017 (25.1.2018)*.⁸⁴ Igor Sutyagin on tutkinut Zapad-2017 -harjoitukseen osallistuneita joukkoja perusteellisesti RUSI:n julkaisussa *Formations and Units involved in 'Zapad-2017' Russian-Belarusian strategic exercises (6.10.2017)*.⁸⁵ Tutkimuksissa on kiitettävästi arvioitu Zapad-2017 -harjoituksen skenaariota, kulkua ja osallistuneita joukkoja. Tutkimuksissa ei ole kuitenkaan arvioitu kattavasti harjoituksen merkitystä Valko-Venäjän aseman ilmentäjänä Venäjän sotilaspolitiikassa.

Valko-Venäjää on käsitelty useammassakin tutkimuksessa viime aikoina, mutta näkökulma on usein Valko-Venäjä-keskeinen ja tutkimus keskittyy Valko-Venäjän ja Venäjän suhteisiin. Kotimaisesta tutkimuskentästä mainittakoon Arkady Moshes ja Ryhor Nizhnikau Ulkopoliittisesta instituutista, jotka ovat julkaisseet useita Valko-Venäjää käsitteleviä tutkimuksia viime

⁸¹ Panschin, Vladimir. 2019. "Niin sotii kuin harjoittelee". *Tulkintoja Zapad-2017 sotaharjoitustapahtumista sekä arvio Venäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-harjoitukseen peilaten*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Sotataidon laitos. Julkaisusarja 3: työpapereita nro 10. Helsinki.

⁸² Stoicescu, Kalev. 2017. *Decoding Zapad-2017*. International Centre for Defence and Security. Tallinn, Estonia. [https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Analysis_Decoding_Zapad-2017.pdf], haettu 30.12.2018.

⁸³ Kofman, Michael. 22.12.2017. *Russia Military Analysis: A blog on the Russian military. What actually happened during Zapad 2017*. [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2017/12/22/what-actually-happened-during-zapad-2017/>], luettu 30.12.2018.

⁸⁴ Giles, Keir. 25.1.2018. *Russia Hit Multiple Targets with Zapad-2017*. [<https://carnegieendowment.org/2018/01/25/russia-hit-multiple-targets-with-zapad-2017-pub-75278>], luettu 31.12.2018.

⁸⁵ Sutyagin, Igor. 6.10.2017. *RDS Special: Formations and Units involved in 'Zapad-2017' Russian-Belarusian strategic exercises*. RUSI Defence Systems, October 2017. [<https://rusi.org/publication/rusi-defence-systems/rds-special-formations-and-units-involved-%E2%80%98zapad-2017%E2%80%99-russian>], luettu 31.12.2018.

aikoina, esimerkiksi UPI Briefing Paper *Belarus's Disequilibrium: Mounting Challenges and Reluctance to Change (2017)*⁸⁶ sekä lyhyempiä kommenttitekstejä (FIIA Comment), esimerkiksi *Krim 2.0: Aikooko Venäjä yrittää palauttaa Valko-Venäjän yhteyteensä? (2018)*⁸⁷ ja *Vuosi pakotteiden poistamisen jälkeen: Onko Eurooppa valmis kriisiin Valko-Venäjällä? (2017)*.⁸⁸

Myös Maanpuolustuskorkeakoululla on viime aikoina tehty tutkimusta Valko-Venäjästä, esimerkiksi Nils Salonen käsittelee MPKK:n sotatieteiden maisterikurssi 7:n pro gradu -tutkielmassaan *Kahden tulen välissä — Valko-Venäjän turvallisuusajattelu ja sotilasdoktriini Ukrainan sodan aikakaudella (2018)* Valko-Venäjän hallinnon turvallisuusajattelua Ukrainan sodan aikakaudella ja sitä, mikä on Valko-Venäjän sotilasdoktriinin (2016) merkitys osana sen turvallisuusajattelua.⁸⁹

Vaikka Venäjän strategia-asiakirjoja on tutkittu useissakin viimeaikaisissa tutkimuksissa, kattavaa selvitystä Valko-Venäjän asemasta näiden asiakirjojen perusteella ei ole tehty. Tämä tutkimus tuottaa aiheesta uutta tietoa ja tuo lisäarvoa Valko-Venäjän merkityksen ymmärtämiseen Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä. Tutkimus on mielenkiintoinen myös laajemmasta Venäjä-näkökulmasta katsottuna; miten Venäjä asemoi entisiä Neuvostoliiton maita osana sen suurvalta-aseman rakentamista ja mikä on Venäjän rajamaiden ja liittolaisten merkitys tässä kokonaisuudessa.

1.5 Tutkimuksen aineisto ja sen kritiikki, tutkimuksen rajaukset

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Venäjän kansallisen turvallisuuden strategiasta (2009 ja 2015), Venäjän sotilasdoktriinista (2010 ja 2014), ulkopoliittisesta konseptiosta (2013 ja 2016) sekä valtioliiton sotilasdoktriinista (2001). Virallisista strategia-asiakirjoista on valittu ne, joilla on laissa määrätty asema Venäjän sotilaspolitiikan virallisen linjan määritte-

⁸⁶ Moshes, Arkady & Nizhnikau, Ryhor. 2017b . *Belarus's Disequilibrium: Mounting Challenges and Reluctance to Change*. FIIA BRIEFING PAPER 223, Ulkopoliittinen instituutti. [https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/10/bp223_belarus_s_disequilibrium.pdf], haettu 11.1.2018.

⁸⁷ Moshes, Arkady. 2018: *Krim 2.0: Aikooko Venäjä yrittää palauttaa Valko-Venäjän yhteyteensä?* FIIA COMMENT 21/2018, Ulkopoliittinen instituutti. [<https://www.fiia.fi/julkaisu/krim-2-0?read>], haettu 21.12.2018.

⁸⁸ Moshes, A & Nizhnikau, R. 2017a. *Vuosi pakotteiden poistamisen jälkeen: Onko Eurooppa valmis kriisiin Valko-Venäjällä?* FIIA COMMENT 5/2017, Ulkopoliittinen instituutti. [https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/04/comment5_vuosi_pakotteiden_poistamisen_alkeen.pdf], haettu 11.1.2018.

⁸⁹ Salonen, Nils. 2018. *Kahden tulen välissä – Valko-Venäjän turvallisuusajattelu ja sotilasdoktriini Ukrainan sodan aikakaudella*. Maanpuolustuskorkeakoulu.

lyssä. Venäjän federaation laki strategisesta suunnittelusta luettelee kansallisen turvallisuuden alalta federaatiotason strategisen suunnittelun dokumenteiksi Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategian sekä Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden alan valtion politiikan periaatteet, doktriinit ja muut dokumentit⁹⁰.

Edellä mainittuihin luetaan esimerkiksi Venäjän federaation sotilasdoktriini ja ulkopoliittinen konseptio. Valtioliiton sotilasdoktriini on otettu aineistoksi sen uniikin luonteensa vuoksi Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton yhteisen sotilaspolitiikan ohjausasiakirjana. Venäjän vuoden 2014 sotilasdoktriiniin on kirjattu sotilasdoktriinin valmistelussa vaikuttavat ohjausasiakirjat. Kun otetaan huomioon Valko-Venäjän asema mannervaltiona, ovat tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä nimenomaan edellä mainitut tutkimuksen empiiriseksi aineistoksi valitut strategia-asiakirjat. Sotilasdoktriinin valmistelussa vaikuttaneet muut strategia-asiakirjat on rajattu aineistosta pois⁹¹.

Zapad-2017 -harjoituksen analyysin aineistona on käytetty Venäjän puolustusministeriön ja Valko-Venäjän puolustusministeriön harjoitusta koskevaa tiedottamista ja uutisointia 29.8.–10.10.2017. Maiden puolustusministeriöiden sivustot ovat valikoituneet niiden roolin perusteella virallisina harjoitusta koskevinä tiedotuskanavina.

Tutkimuksessa empiiristä aineistoa täydennetään Venäjän sotilaspolitiikkaa käsittelevällä tutkimuskirjallisuudella, artikkeleilla sekä asiantuntijahaastatteluilla asioiden ja ilmiöiden syiden taustoittamiseksi. Tutkimuksessa käytetty venäjänkielinen teksti on translitteroitu suomeksi kansallisen SFS 4900 -standardin mukaisesti.

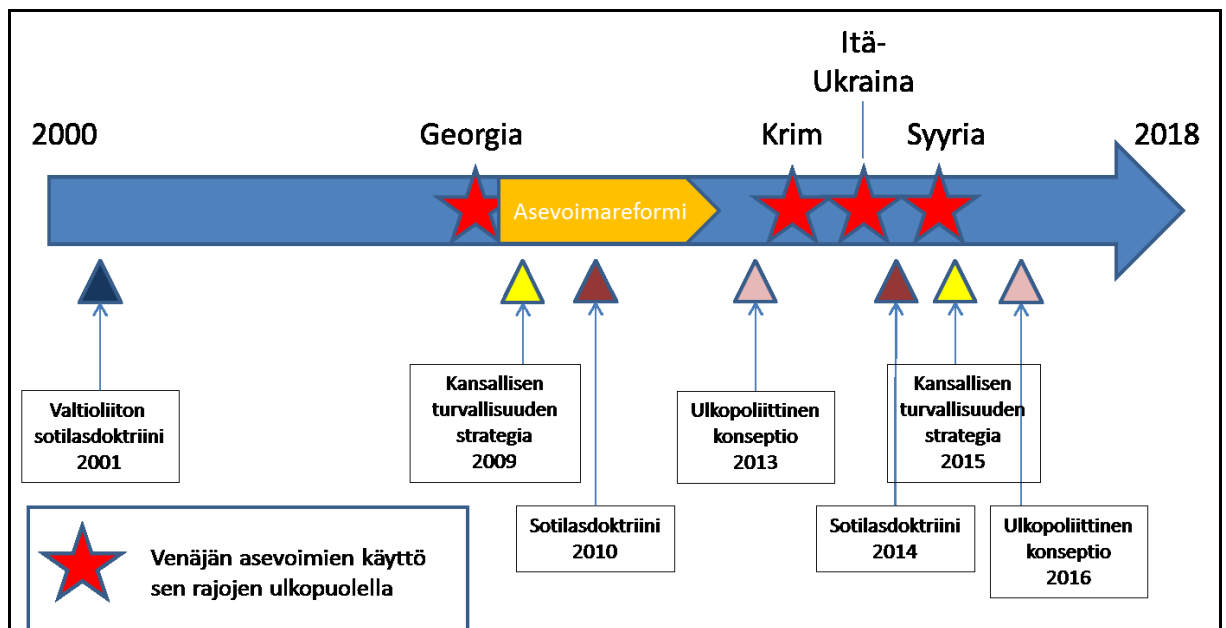
Venäjän virallisista strategia-asiakirjoista on rajattu koskemaan tätä tutkimusta vuosina 2008–2018 ilmestyneet strategia-asiakirjat. Poikkeuksen tästä tekee valtioliiton sotilasdoktriini, joka on vuodelta 2001. Siitä oli tarkoitus julkaista uusi versio vuoden 2018 aikana⁹², mutta sen jul-

⁹⁰ Федеральный Закон N 172-ФЗ "О стратегическом планировании в Российской Федерации", Глава 3, Статья 11.

⁹¹ Sotilasdoktriinissa (2014) on otettu huomioon Venäjän Federaation vuoteen 2020 laadittu pitkän aikavälin sosiaalitaloudellisen kehityksen konseptio, Venäjän Federaation kansallisen turvallisuuden strategia vuoteen 2020 ja lisäksi Venäjän Federaation ulkopoliittinen konseptio soveltuvin osin, Venäjän Federaation meridoktriini vuoteen 2020, Venäjän Federaation arktisten alueiden kehitysstrategia ja muut strategisen suunnittelun asiakirjat. (*Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/4).

⁹² Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития Союзного государства на 2018 – 2022 годы (Утверждены постановлени-*

kaisu on viivästynyt⁹³. Tutkimuksessa vuosi 2008 on otettu lähtökohdaksi Georgian sodan vuoksi, jonka jälkeen alkoi järjestelmällinen Venäjän asevoimien ja puolustusteollisuuden kehitystyö.⁹⁴ Tutkimuksen aineiston ajallinen suhde on esitetty alla olevassa kuvassa:

Kuva 3: Tutkimusaineiston ajallinen suhde.

Pynnöniemen ja Mashirin mukaan sotilasdoktriinin muotoilu ohjaavat poliittista päätöksentekoa, mutta eivät sido sitä.⁹⁵ Lulun mukaan sotilasdoktriinit ovat sotilaspoliittisen valmistelu-prosessin tuloksia ja niitä voi luonnehtia eräänlaisiksi sotilaspolitiikan ilmapuntareiksi. Lulu huomauttaa, että ne eivät ole esimerkiksi asevoimien kehittämistä koskevia sitovia hallinnollisia päätöksiä. Hän korostaa, että ne ovat valtiojohdon tahtoa ja strategista viestintää sisältäviä lähteitä.⁹⁶ Forsströmin mukaan Venäjän sotilasdoktriini ilmentää Venäjän sotilaspoliittisen johdon maailmankuvaa ja sitä, että sen on tarkoituskin antaa poliittinen signaali vaikutusympäristöönsä.⁹⁷

ем Высшего Государственного Совета Союзного государства от 19 июня 2018 г. № 3), Статья 12.1. [https://www.postkomsg.com/documentation/document/1857/], haettu 31.12.2018.

⁹³ Белсат TV. 9.4.2019. Лукашенко против Путина. Союзная военная доктрина заморожена. [https://belsat.eu/ru/news/lukashenko-protiv-putina-soyuznaya-voennaya-doktrina-zamorozhena/], luettu 5.5.2019.

⁹⁴ Mikkola, O-M. 2014, 17, 239; Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 57; Lulu, P. 2014, 349–353. Georgian sota on usein pidetty syynä Venäjän asevoimareformin käynnistymiselle, mutta reformiin johtaneet syyt olivat kuitenkin syvemmällä. Venäjän asevoimat olivat perusteellisen modernisoinnin tarpeessa ja Mikkolan mukaan tästä vallitsi Venäjän yhteiskunnassa yksimielinen näkemys.

⁹⁵ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 12.

⁹⁶ Lulu, P. 2014, 331.

⁹⁷ Forsström, P. 2016, 17.

Hyvänä esimerkkinä Lalun esiin nostamasta valtionjohdon tahdon ilmaisusta toimivat sotilas-doktriinin (2014) kohdat Venäjän presidentin roolista: ”Sotilasdoktriinin periaatteet konkreti-soituvat Venäjän Federaation presidentin linjapuheissa Venäjän Federaation liittokokouksel-le ja niitä voidaan korjata sotilaallisen strategisen suunnittelun yhteydessä”⁹⁸ sekä ”Venäjän Federaation presidentti määrittää Venäjän Federaation sotilaspolitiikan päätehtävät Fede-raation lainsäädännön, Venäjän Federaation vuoteen 2020 ulottuvan kansallisen turvallisuus-den strategian ja sotilasdoktriinin mukaisesti.”⁹⁹

Pynnöniemen ja Mashirin mukaan sotilasdoktriini (2014) on valmisteltu Venäjän turvalli-suusneuvoston yhteyteen perustetussa komiteassa. Heidän mukaansa prosessiin osallistunei-den eri tahojen intressit näkyvät sotilasdoktriinissa ristiriitaisuuksina ja moniäänisyytenä, mi-kä osaltaan vaikeuttaa Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslähtökohtien tulkintaa. Esimerkiksi he nostavat vuoden 2010 sotilasdoktriinin, jonka on arvioitu olevan eräänlainen kompromissi eri intressiryhmien välillä.¹⁰⁰

Tämän saman havainnon nostaa esiin myös Marcel de Haas omassa tutkimuksessaan, joskin hän korostaa, että vuoden 2010 sotilasdoktriini valmisteltiin turvallisuusneuvoston pääsihtee-rin¹⁰¹ Nikolai Patruševin johdolla, toisin kuin vuoden 2000 sotilasdoktriini. Sotilasdoktriinissa (2010) näkyy kuitenkin de Haasin mukaan voimakkaasti valmistelutyöhön osallistuneiden asevoimien kenraalien vaikutus.¹⁰²

Edellä mainittuihin eri tutkijoiden havaintoihin peilaten on huomioitava, että vuonna 2014 hyväksytyyn strategisen suunnittelun lain mukaan strategisen suunnittelun dokumentit ovat ta-sapainossa ja yhteen sovitettuja päämäärien, tavoitteiden, tehtävien, keinojen, osoittajien, ta-loudellisten ja muiden resurssien ja ajallisen toteutuksen suhteen.¹⁰³ Edellä mainittuja tutki-

⁹⁸ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/6.

⁹⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/17.

¹⁰⁰ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 15–16.

¹⁰¹ Turvallisuusneuvoston puheenjohtaja on Venäjän federaation presidentti. Käytännön työtä johtaa turvalli-suusneuvoston pääsihteerä. (Совет Безопасности Российской Федерации: *Положение о Совете Безопасно-сти Российской Федерации (утверждено Указом Президента Российской Федерации от 6 мая 2011 г. N 590)*).

¹⁰² de Haas, Marcel. 2011. Russia’s Military Doctrine Development (2000–10), s. 38. Teoksessa Blank, Stephen J. (Ed.) *Russian Military Politics and Russia’s 2010 Defense Doctrine*. Strategic Studies Institute, SSI Mono-graph. 1–61. [<https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1050>], haettu 31.12.2018.

¹⁰³ Федеральнй Закон N 172-ФЗ ”О стратегическом планировании в Российской Федерации”, Глава 3, Статья 7.

joiden näkemyksiä ei siis voida suoraan yleistää uusimpiin strategisen suunnittelun dokumentteihin.

Uusimmissa versioissa kansallisen turvallisuuden strategiasta (2015), sotilasdoktriinista (2014) ja ulkopoliittisesta konseptiosta (2016) onkin havaittavissa tätä lain mukaista yhtenäisyyttä erityisesti päämäärien, tavoitteiden ja keinojen osalta.¹⁰⁴ Tämä kertoo osaltaan niiden valmistelun tapahtuvan yhteen sovitetusti.

Strategisen suunnittelun lain mukaan Venäjän federaation presidentti johtaa valtion politiikkaa kansallisen turvallisuuden alalla ja hyväksyy strategisen suunnittelun dokumentit. Venäjän federaation turvallisuusneuvosto puolestaan toteuttaa strategisen suunnittelun Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden alalla lain turvallisuudesta mukaisesti.¹⁰⁵

Venäjän turvallisuusneuvoston sivuston mukaan turvallisuusneuvoston alaisuuteen muodostetaan virastojen ja hallinnonalojen välisiä komiteoita, joissa valmistellaan keskeiset kansalliseen turvallisuuteen vaikuttavat dokumentit.¹⁰⁶ Turvallisuusneuvoston tehtävänä on muun muassa:

- Valtion politiikan muotoilu kansallisen turvallisuuden alalla ja sen toimeenpanon kontrollointi
- Kansallisen turvallisuuden uhkien ennustaminen, analysointi ja arviointi, sotilaallisten vaarojen ja uhkien arviointi sekä niiden neutralisoimiseksi tarvittavien keinojen määrittely
- Valtion ulko- ja sotilaspolitiikan keskeisten suuntaviivojen muotoilu, päätöksenteon valmistelu kansallisen turvallisuuden kysymyksissä.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015; *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014; *Концепция внешней политики Российской Федерации (Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 30 ноября 2016 г. № 640)*. [<http://kremlin.ru/acts/bank/41451>], haettu 13.1.2019.

¹⁰⁵ Федеральный Закон N 172-ФЗ "О стратегическом планировании в Российской Федерации", Глава 3, Статья 10.

¹⁰⁶ Совет Безопасности Российской Федерации. *Положение о Совете Безопасности Российской Федерации (утверждено Указом Президента Российской Федерации от 6 мая 2011 г. N 590)*; Rynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, s. 16, alaviite 18.

¹⁰⁷ Совет Безопасности Российской Федерации. *Положение о Совете Безопасности Российской Федерации (утверждено Указом Президента Российской Федерации от 6 мая 2011 г. N 590)*.

Turvallisuusneuvoston asema strategisen suunnittelun toteuttavana elimenä on lain mukaan siis varsin selkeä. Tämä ei kuitenkaan poista Venäjän politiikan ennakoimattomuuden ongelmaa. Pynnöniemen mukaan Venäjän politiikan yksi keskeisistä piirteistä on päämääräorientoituvuus. Poliitiikkaa leimaa kuitenkin ennakoimattomuus ja lyhyentähtäimen tavoitteiden priorisointi. Tämä vaikeuttaa asetettujen päämäärien toteuttamista. Venäjän poliittista järjestelmää koskevassa tutkimuskirjallisuudessa tätä dilemmaa selitetään Pynnöniemen mukaan erottelemalla toisistaan niin sanotut viralliset ja kirjoittamattomat säännöt. Hänen mukaansa toinen selitysmalli tälle on poliittisen vallankäytön kaksoispohja, jossa tehdään ero virallisten kanalien kautta tapahtuvasta päätöksenteosta, jota ohjailaan epävirallisten käytäntöjen kautta.¹⁰⁸

Identiteetteihin ja intresseihin perustuva konstruktivistinen tulkinta voi kuitenkin osaltaan auttaa ymmärtämään Venäjän sotilaspolitiikan päämääriä paremmin. Tämä ei kuitenkaan poista tätä edellä mainittua politiikan ennakoimattomuuden ongelmaa. Tutkimustulosten käytettävyyttä arvioitaessa on hyvä pitää mielessä nämä edellä mainitut näkökohdat.

1.6 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen rakenne

Tutkimusmenetelmänä tässä tutkimuksessa on aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat teoksessaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (2018)* sisällönanalyysia menetelmäksi, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto kuitenkin vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten.¹⁰⁹

Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat aineistolähtöistä laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Abstrahointia voidaan kuvata prosessiksi, jossa tutkija rakentaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Tällöin teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko ajan alkuperäisaineistoon uutta teoriaa muodos-

¹⁰⁸ Pynnöniemi, Katri. 2013. *Strateginen suunnittelu Putinin Venäjällä*. Idäntutkimus 3/2013, s. 60.

¹⁰⁹ Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki, s. 117–127.

tettaessa. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät.¹¹⁰

Tämä tutkimus rakentuu kolmesta osiosta ja yhteensä tutkimuksessa on seitsemän lukua. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa luvuissa 1–3 määritellään sotilaspolitiikka ja muut tutkimuksen keskeiset käsitteet, muodostetaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tutkitaan Venäjän sotilaspolitiikan keskeisiä lähtöoletuksia teoriaviitekehysten mukaisesti Venäjän eri strategia-asiakirjoista. Tutkimuksen toisessa osassa luvussa 4 tutkitaan, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikassa rajamaana, liittolaisena ja osana Venäjän strategista pidäköttä Venäjän eri strategia-asiakirjoissa. Tutkimuksen kolmannessa osassa luvussa 5 tutkitaan, miten Zapad-2017 -harjoitus ilmentää artikuloitua Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa. Tutkimuksen lopuksi luvuissa 6–7 keskustellaan tulosten merkityksestä ja suhteesta aikaisempaan tutkimukseen sekä esitetään tutkimuksen johtopäätökset. Tutkimuksen osat perustuvat aikaisempien osien tuloksiin. Tutkimuksen rakenne on esitetty alla olevassa kuvassa:

Kuva 4: Tutkimuksen rakenne.

1.7 Valko-Venäjä Venäjän sotilaspolitiikan kohteena

Tässä alaluvussa tarkastellaan, millainen Valko-Venäjä on valtiona. Se muodostaa osaltaan lähtöoletuksia Venäjän sotilaspolitiikan viitekehykselle, koska Valko-Venäjä on tässä tutkimuksessa Venäjän sotilaspolitiikan kohteena. Valko-Venäjän tasavalta eli Valko-Venäjä¹¹¹,

¹¹⁰ Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018, 117–127.

¹¹¹ Valkovenäjäksi *Рэспубліка Беларусь*, venäjäksi *Республика Беларусь*, lyhyesti kirjoitettuna *Беларусь* tai *Белоруссия*.

on sisämaavaltio, joka sijaitsee maantieteellisesti keskellä Eurooppaa.¹¹² Se on presidenttijoh-
toinen tasavalta, jossa asuu noin 9,5 miljoonaa ihmistä¹¹³.

Arto Luukkanen on kirjoittanut Valko-Venäjän historiasta teoksessaan *Tuntematon Valko-Venäjä (2009)*. Luukkasen hieman lavean historiatulkinnan mukaan Venäjän valtion synnyn katsotaan alkaneen Kiovan Rusista 800-luvulla ja sen itäisistä ruhtinaskunnista kehittyi ajan myötä Moskovan kokonaisuus ja Venäjän imperiumi. Valkovenäläisiä edeltäneet läntiset itäslaavit eivät muodostaneet pitkää aikaan omaa poliittista kokonaisuutta, mutta eivät myöskään liittyneet Moskovan kehitykseen ennen kuin 1700-luvun lopulla ja päättyivät näin ollen omalle, mutkikkaasti kulkeneelle polulle, jonka viimeisin etappi oli Valko-Venäjän itsenäistyminen vuonna 1991.¹¹⁴

Valko-Venäjän historian kaarella on tärkeää huomioida sen joutuminen useasti sotaanäyttämöksi (esimerkiksi Ruotsin ja Venäjän välinen sota 1700–1721, Napoleonin sotaretki Venäjälle 1812 sekä ensimmäinen ja toinen maailmansota) sekä kuuluminen osaksi erilaisia suurvaltoja, kuten Liettuan suuriruhtinaskuntaa, sen jälkeistä liittovaltiota Lublinin unionia¹¹⁵ sekä myöhemmin Venäjän imperiumia ja Neuvostoliittoa. Valko-Venäjän identiteettikehitykseen ovat vaikuttaneet myös voimakkaasti alueen venäläistäminen niin imperiumin kuin Neuvostoliiton aikana.¹¹⁶

1.7.1 Valko-Venäjän asema Venäjän naapurina

Venäjä on Valko-Venäjälle monella tapaa merkittävä valtio. Maita yhdistäviä keskeisiä teemoja ovat muun muassa historia, talous, energia, liittolaispolitiikka ja slaavilainen kulttuuri-

¹¹² Belarus.by. *Belarus history*. [<https://www.belarus.by/en/about-belarus/history>], haettu 30.1.2019.

¹¹³ CIA. *The World Factbook – Belarus*. [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bo.html>], haettu 28.12.2018.

¹¹⁴ Luukkanen, Arto. 2009. *Tuntematon Valko-Venäjä*. Edita Prima. Helsinki, s. 54–58. Luukkasen hieman laveaa historian tulkintaa voidaan pitää virheellisenä läntisten itäslaavien kehityksen osalta, koska ainakin Polotskin ruhtinaskunnan katsotaan syntyneen nykyisen Vitebskin alueelle 800-luvulla ja se on kuulunut sekä Novgorodin että Kiovan ruhtinaskuntiin 1000–1100-luvuilla. Aiheesta lisää ks. esim. Bojtar, Endre. 1999. *Foreword to the Past. A Cultural History of the Baltic People*. Central European University Press, s. 119; Belarus.by. *Polotsk*. [<https://www.belarus.by/en/travel/belarus-life/polotsk>], haettu 30.1.2019.

¹¹⁵ Lublinin unioni oli Puolan kuningaskunnan ja Liettuan suuriruhtinaskunnan muodostama unioni vuodesta 1569 vuoteen 1795. (Belarus.by. *Belarus history*. [<https://www.belarus.by/en/about-belarus/history>], haettu 30.1.2019.)

¹¹⁶ Belarus.by. *Belarus history*. [<https://www.belarus.by/en/about-belarus/history>], haettu 30.1.2019.

piiri. Valko-Venäjälle Venäjän myöntämät talousavustukset ovat olleet keskeisiä.¹¹⁷ Venäjällä ja Valko-Venäjällä on yhteistä rajaa 1283 kilometriä¹¹⁸ ja se on Neuvostoliiton aikaisen rajan kaltainen.¹¹⁹

Valko-Venäjä on ollut valtioliitossa¹²⁰ Venäjän kanssa vuodesta 1999, tulliliitossa¹²¹ Venäjän ja Kazakstanin kanssa vuodesta 2011 sekä Euraasian talousunionissa¹²² vuodesta 2015 ja Euraasian talousyhteisössä¹²³ vuodesta 2010. Se on kuulunut Itsenäisten valtioiden yhteisöön (IVY)¹²⁴ vuodesta 1991 sekä Kollektiivisen turvallisuuden sopimusjärjestöön (KTSJ)¹²⁵ vuodesta 1993.

Neuvostoliiton perintönä Valko-Venäjällä oli suhteellisen hyvin kehittynyt teollisuus, mutta modernisointien puutteesta johtuen se on nykyisin vanhentunutta, tehotonta ja riippuvaista subventoidusta venäläisestä energiasta¹²⁶ ja pääsystä venäläisille markkinoille. Valko-Venäjän

¹¹⁷ Kravchenko, Oleg. 2018. *Foreign Policy of Belarus and Its Role in the Region*. Seminaariesitys Aleksanteri-instituutissa 16.5.2018. Oleg Kravchenko on Valko-Venäjän varaulkoministeri; Salonen, N. 2018, 7.

¹¹⁸ Государственный пограничный комитет Республики Беларусь. *Обстановка на границе. Интерактивная карта*. [<https://www.gpk.gov.by/situation-at-the-border/maps/>], haettu 22.2.2019.

¹¹⁹ Juntunen, Alpo. 2012. *Venäjän imperiumin paluu*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1. Strategian tutkimuksia No 31. Helsinki, s. 11–13.

¹²⁰ Договор от 8 декабря 1999 года о создании Союзного государства. 1999. [<https://www.postkomsg.com/documentation/>], haettu 28.12.2018. Valtoliiton merkitystä on avattu myöhemmin tässä alaluvussa.

¹²¹ Договор о создании единой таможенной территории и формировании Таможенного союза. 2007. [http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/D_sozdETTiformTS.aspx], haettu 28.12.2018.

¹²² Договор о Евразийском экономическом союзе. 2014. [<http://docs.cntd.ru/document/420205962>], haettu 28.12.2018. Euraasian talousunioni on perustettu vuonna 2015. Sen jäsenet ovat Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan, Armenia ja Kirgisia. Kauppalehden artikkelin mukaan Euraasian talousunionin tavoitteena on rakentaa tulliton yhteismarkkina-alue. (Kauppalehti. 11.12.2018. *Venäjä ja Valko-Venäjä nokittelevat kaasusta*. [<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/venaja-ja-valko-venaja-nokittelevat-kaasusta/3cab6317-c2a1-4f70-91b9-4dc913c24534>], luettu 28.12.2018.)

¹²³ Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества. 2010. [https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3864], haettu 9.3.2018.

¹²⁴ Соглашение о создании Содружества Независимых Государств. 1991. [<http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1>], haettu 28.12.2018.

¹²⁵ Организация Договора о коллективной безопасности. *От Договора к Организации*. [<https://odkb-csto.org/25years/>], haettu 23.6.2019.

¹²⁶ Kauppalehden artikkelin mukaan erimielisyys maakaasun hinnasta on hiertänyt Venäjän ja Valko-Venäjän välejä jo vuosia. Venäjä myy maakaasua alennettuun hintaan, joka on 127 dollaria tuhannelta kuutiolta (hinta 11.12.2018). Sopimus ei kuitenkaan tyydytä Valko-Venäjää ja presidentti Lukašenkan mielestä oikea hinta olisi Venäjän sisämarkkinahinta, joka on 70 dollaria tuhannelta kuutiolta. Esimerkiksi Saksa maksaa venäläisestä

talous on säilytetty valtiojohtoisena. Valtio omistaa melkein kaiken maa- ja metsäomaisuuden. Suurin osa yrityksistä on valtion omistamaa ja nämä yhtiöt tuottavatkin noin 70–75 prosenttia Valko-Venäjän bruttokansantuotteesta.¹²⁷ Monet venäläisanalyytikot ovatkin Kauppalehden artikkelin mukaan arvioineet, että strateginen kumppanuus Valko-Venäjän kanssa on maksanut Venäjälle kymmenessä vuodessa noin sata miljardia dollaria.¹²⁸

Valko-Venäjän asevoimien muodostuminen tapahtui maan itsenäistyttyä. Neuvostoliiton aikana nykyisen Valko-Venäjän alue muodosti Valko-Venäjän sotilaspiirin. Valko-Venäjän maavoimat muodostui maan itsenäistyttyä 28. Armeijan ja 7. Panssariarmeijan pohjalle, joista organisoitiin Valko-Venäjän asevoimien Läntinen ja Luoteinen operatiivinen johtoporras.¹²⁹ Valko-Venäjän ilmavoimat taas muodostui 26. Ilma-armeijan pohjalle ja siitä organisoitiin Valko-Venäjän ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot.¹³⁰ Valko-Venäjän erikoisoperaatiojoukot on muodostettu Valko-Venäjän alueelle jääneiden Neuvostoliiton maahanlaskujoukkojen pohjalle, joita olivat 103. Maahanlaskudivisioona, 38. Ilmarynnäköprikaati sekä 5. Erillinen pri-

maakaasusta 250 dollaria tuhannelta kuutiolta. Valko-Venäjä on lisäksi lisännyt voimakkaasti öljyalosteiden tuontia Venäjältä viime aikoina, joiden jälleenviennistä Valko-Venäjä saa noin 2,5 miljardia dollaria vuodessa, joka on noin viisi prosenttia sen bruttokansantuotteesta. (Kauppalehti. 11.12.2018. *Venäjä ja Valko-Venäjä nokittelevat kaasusta.*)

¹²⁷ CIA. *The World Factbook – Belarus*, haettu 28.12.2018.

¹²⁸ Kauppalehti. 11.12.2018. *Venäjä ja Valko-Venäjä nokittelevat kaasusta.*

¹²⁹ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Западное оперативное командование*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/zok/>], luettu 25.3.2019; Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Северо-западное оперативное командование*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/szok/>], luettu 25.3.2019. Läntisen operatiivisen johtoportaahan kokoonpanoon kuuluvat valkovenäläisen Belarmy-sivuston mukaan 6. Mekanisoitu prikaati, 11. Mekanisoitu prikaati, 111. Tykistöprikaati ja muita eri aselajijoukkoja. Luoteisen operatiivisen johtoportaahan kokoonpanoon kuuluvat Belarmy-sivuston ja Valko-Venäjän puolustusministeriön sivuston mukaan 120. Mekanisoitu prikaati, 19. Mekanisoitu prikaati, 231. Tykistöprikaati ja muita eri aselajijoukkoja. Molempien operatiivisten johtoportaiden kokoonpanoon kuuluu sivuston mukaan myös liikekannallepanojoukkojen käyttöön tarkoitettuja kalusto- ja huoltotukikohtia. (Belarmy. *Северо-западное оперативное командование*. [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/severo-zapadnoe-operativnoe-komandovanie>], luettu 12.7.2019; Belarmy. *Западное оперативное командование*. [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/zapadnoe-operativnoe-komandovanie>], luettu 12.7.2019; Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Годовой праздник 19 отдельной гвардейской механизированной бригады*. [<https://www.mil.by/ru/announces/4829/>], luettu 12.7.2019.)

¹³⁰ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *История ВВС и войск ПВО*. [<https://www.mil.by/ru/forces/vvspvo/history/>], luettu 25.3.2019. Belarmy-sivuston mukaan Valko-Venäjän ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen kokoonpanoon kuuluvat neljä lentotukikohtaa sekä eri aselajijoukkoja. Lisäksi ilmavoimajoukkoja on sivuston mukaan sijoitettu myös Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoportaahan alaisuuteen. (Belarmy. *Военно-воздушные силы и войска ПВО Беларуси*. [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/voenno-vozdushnye-sily-i-vojska-pvo-belarusi>], luettu 12.7.2019.)

kaati.¹³¹ Sivitskin mukaan Valko-Venäjän asevoimien vahvuus on noin 65 000 sotilasta ja se ei pidä sisällään Valko-Venäjän vuonna 2011 perustettuja alueellisen puolustuksen joukkoja, jotka on tarkoitettu muun muassa tärkeiden kohteiden suojaukseen¹³².

Huomionarvoista tässä kokonaisuudessa onkin se, että Valko-Venäjä ei ole juurikaan kehittänyt asevoimiaan maan itsenäistymisen jälkeen. Sen asevoimien suorituskyky perustuu hyvin pitkälti Neuvostoliiton aikaiseen kalustoon ja aseistukseen. Arseni Sivitskin mukaan Venäjä onkin ilmaissut tyytymättömyyttään Valko-Venäjän asevoimien kehittämisen tasoon.¹³³ Sotilaspolitiikan näkökulmasta on huomioitava myös Valko-Venäjän puolustusteollisuuden merkitys Venäjän puolustusteolliselle kompleksille. Valkovenäläiset valtion omistamat puolustusteollisuuden yhtiöt, kuten Beltechexport ja Belomo, valmistavat puolustustarvikkeita Venäjän puolustusteolliselle kompleksille.¹³⁴ Lisäksi on huomionarvoista, että suurin osa valkovenäläisistä upseereista saa koulutusta Venäjän sotilasakatemoissa.¹³⁵

Valko-Venäjän asemaan Venäjän naapurina vaikuttaa myös Venäjän Kaliningradin alueen sijainti, vaikka näillä kahdella maantieteellisellä alueella ei ole yhteistä rajaa. Niitä erottaa niin sanottu Suwalkin käytävä, joka on kapeimmillaan vain 65 kilometriä ja kulkee Puolan ja Liettuan raja-alueella. Suwalkin käytävän maantieteellinen sijoittuminen on nähtävissä alla olevasta Valko-Venäjän kartasta:

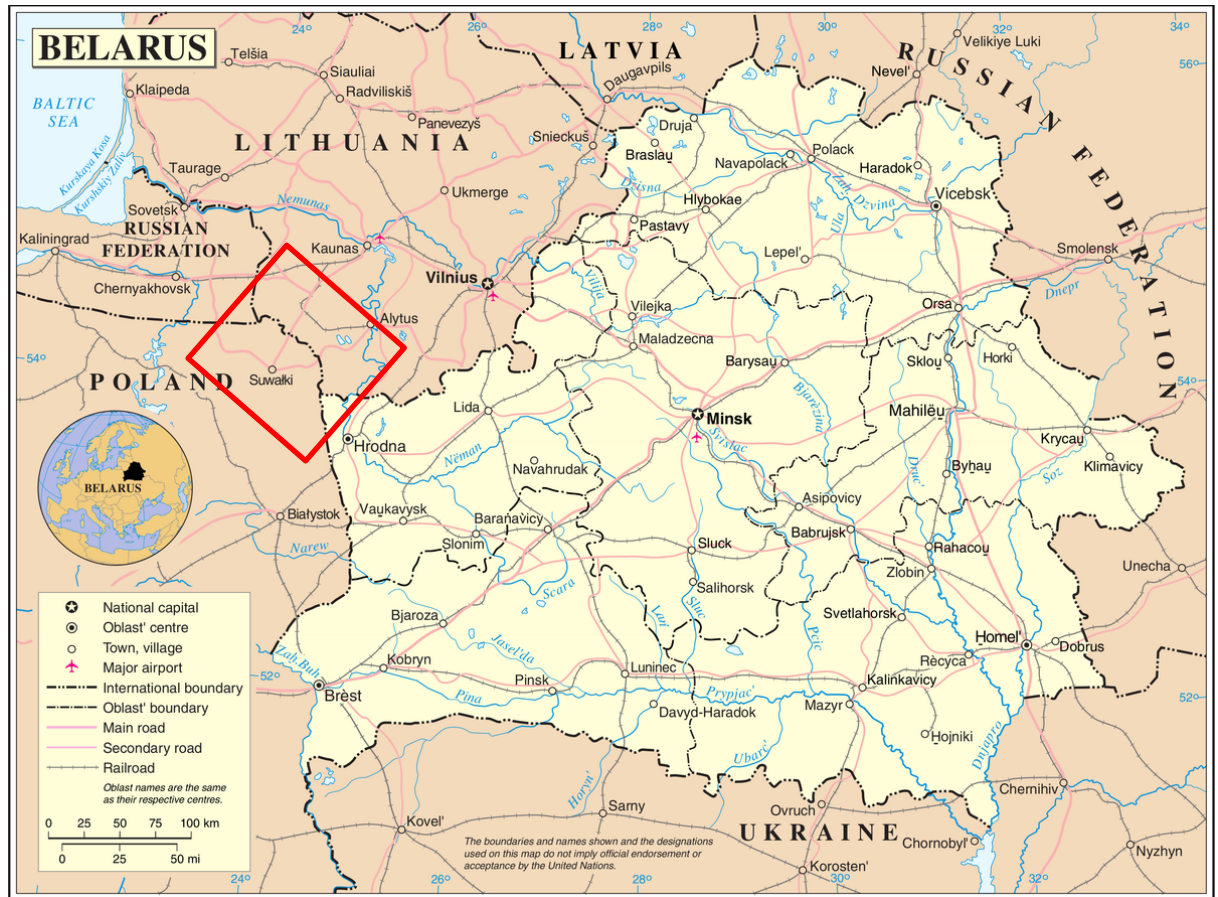
¹³¹ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Силы специальных операций*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sso/>], luettu 25.3.2019. Sivuston mukaan Valko-Venäjän erikoisoperaatiojoukkojen kokoonpanoon kuuluvat 38. Ilmarynnäköprikaati, 103. Maahanlaskuprikaati sekä joukko-osasto 89417, joka on todennäköisesti luotu yllä olevassa tekstissä mainitun 5. Erillisen prikaatin pohjalta.

¹³² Sivitski, Arseni. 2017. Teemahaastattelu 7.11.2017. Haastateltava toimii Valko-Venäjän strategisen tutkimusinstituutin johtajana. Haastatteluaineisto on tutkijan hallussa.; Министерство обороны Республики Беларусь. 1.9.2017. *Территориальная оборона: в ногу со временем*. [<https://www.mil.by/ru/news/67066/>], luettu 2.7.2019.

¹³³ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

¹³⁴ Bohdan, Siarhei. 2014. *Belarusian Army: Its Capacities and Role in the Region*. Analytical Paper 4. Ostrogorski Centre. London, s. 19. [belaruspolicy.com/sites/default/files/articles/13.07.2015/belarusianarmy.pdf], haettu 28.4.2019; Grigas, Agnia. 2016. *Beyond Crimea*. Yale University Press. New Haven and London, s. 222–223.

¹³⁵ Bohdan, S. 2014, 17.

Kuva 5: Valko-Venäjän kartta. Suwalkin käytävä on merkattu punaisella. Se sijaitsee Kaliningradin ja Valko-Venäjän välissä ja on kapeimmillaan vain 65 kilometriä.¹³⁶

Haastateltava A:n mukaan Kaliningrad on Venäjän sotilaallisessa ajattelussa tärkeä ja hän vertaa sen strategista sijaintia lentotukialukseen Itämerellä. Kaliningradia on lisäksi sotilaallisesti vahvennettu merkittävästi viime vuosien aikana ja siitä on pyrkimys tehdä alueena omavarainen esimerkiksi sähköntuotannon suhteen. Haastateltava A:n mukaan Valko-Venäjä liittyy keskeisesti Kaliningradin puolustamisen suunnitelmiin.¹³⁷

Venäläinen Levada-keskus tekee mielipidetiedusteluja säännöllisin väliajoin muun muassa venäläisten mielipiteistä ja suhtautumisesta naapurivaltioihin. Valko-Venäjä on pitänyt kärki-paikkaa viimeiset kymmenen vuotta kyselyssä Venäjän läheisimmistä ystävistä ja liittolaisista.¹³⁸

¹³⁶ Wikipedia. *Valko-Venäjä*. [<https://fi.wikipedia.org/wiki/Valko-Venäjä>], haettu 6.11.2018. Suwalkin käytävää ilmentävä punainen laatikko on tutkijan lisäämä.

¹³⁷ Haastateltava A. 2018. Teemahaastattelu 8.11.2018. Haastateltava toimii asiantuntijana Liettuan sotilasakatemiasa. Haastatteluaineisto on tutkijan hallussa.

¹³⁸ Левада-Центр. 14.6.2018. *“Друзья” и “враги” России*. [<https://www.levada.ru/2018/06/14/druzya-i-vragi-rossii-3/>], luettu 5.11.2018. Muut viiden kärkeen yltäneet maat viimeisen kymmenen vuoden keskiarvolla ovat Kiina, Kazakstan, Intia ja Armenia. Lisäksi Syyria on kivunnut viiden parhaan joukkoon viimeisen kahden vuo-

Levada-keskuksen johtajan, sosiologi Lev Gudkovin mukaan Valko-Venäjä nähdään venäläisten silmissä nykyään suvereenina valtiona, jolla on oma itsenäinen poliittinen päätöksenteko. Näin ei aina ole ollut. Valko-Venäjä on venäläisten silmissä nähty aiemmin, ja varmasti joidenkin silmissä nykyäänkin, ei-suvereenina valtiona, jonkinlaisena kehityksestä jälkeen jääneenä entisenä hallintopiirinä, jonne voi ajaa autolla ilman rajatarkastuksia, koska rajaa ei fyysisesti ole ollut olemassa.¹³⁹

Valko-Venäjän autoritaarinen poliittinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä erottaa kuitenkin Gudkovin mukaan Valko-Venäjän Venäjistä tämän hetkisen venäläisen mielipiteen perusteella selkeästi ja Valko-Venäjä nähdään omana valtiona ja kansana. Valkovenäläiset nähdään kuitenkin samanlaisina ihmisinä kuin venäläiset, ihmisinä, jotka puhuvat venäjää ja ajattelevat samalla tavalla. Erityisiä muureja valkovenäläisten ja venäläisten välillä ei Gudkovin mukaan nähdä tällä hetkellä, vaikka aiemmin maiden välillä on ollut erimielisyyksiä esimerkiksi energiakysymyksissä.¹⁴⁰

Nils Salonen kuvaa Pro gradu -tutkielmassaan Valko-Venäjän pitävän itseään alueellisesti johtavana turvallisuuden ja vakauden ylläpitäjänä, vaikkakin se on Salosen mukaan sotilaallisesti, taloudellisesti ja poliittisesti rajoittunut valtio. Hän viittaa tällä Valko-Venäjän vuoden 2010 kansallisen turvallisuuden konseptin muotoiluun, joiden mukaan Valko-Venäjä on itsenäinen, suvereeni eurooppalainen valtio, joka ei kuulu mihinkään maailman voimakeskuksesta. Konseptin mukaan Valko-Venäjä ajaa rauhantahtoista ulkopoliittikkaa ja pyrkii luomaan sen neutraalia statusta edistäviä olosuhteita. Salosen mukaan Valko-Venäjä ei ole tyytynyt passiivisen sivustaseuraajan rooliin, vaan se on toiminut aktiivisesti esimerkiksi Ukrainan sodan rauhan välittäjänä.¹⁴¹ Arkady Moshes puolestaan kiistää Valko-Venäjän neutraaliuden Ukrainan tapauksessa. Hän muistuttaa, että Ukrainan alueelliseen koskemattomuuteen ja Krimin tilanteeseen liittyvissä YK:n yleiskokouksen äänestyksissä Valko-Venäjä äänesti yhdessä Venäjän kanssa Ukrainaa vastaan¹⁴².

den aikana. Ei-ystävällisimpinä, vihamielisesti Venäjään suhtautuvina valtioina Levada-keskuksen kyselyssä viiden kärkeen nousivat kymmenen vuoden keskiarvolla USA, Ukraina, Iso-Britannia, Latvia ja Puola. Ukraina on ollut sijalla kaksi viimeiset viisi vuotta.

¹³⁹ Радио Свобода. 23.8.2018. *"Идея общего государства сошла на нет". Лев Гудков – о россиянах и соседях.* [<https://www.svoboda.org/a/29449856.html>], luettu 5.11.2018.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ *Концепция национальной безопасности Республики Беларусь (Утверждено Указ Президента Республики Беларусь 09.11.2010 № 575).* 2010, II/6, III/19.

[<http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=P31000575>], haettu 28.12.2018; Salonen, N. 2018, 13.

¹⁴² Moshes, A. 2018.

Valko-Venäjää on johtanut presidentti Aljaksandr Lukašenka ensimmäisistä vaaleista vuodesta 1994 lähtien. Salosen mukaan itsenäisyys nähtiin Valko-Venäjällä identiteettisenä haasteena, ikävänä tosiasiana ja jopa ongelmana. Salonen huomauttaakin, että Lukašenka on halunnut yhdistää Valko-Venäjän Venäjään jo 90-luvulla. Salosen mukaan tämä on osa Lukašenkan ulkopoliittista strategiaa ja läheisyyden osoittamista Venäjälle. Samalla se kuvastaa Valko-Venäjän samanaikaisia erisuuntaisia pyrkimyksiä, joilla tavoitellaan omien etujen maksimointia ja vahinkojen minimointia. Valko-Venäjän on tärkeä osoittaa Venäjälle olevansa luottamuksen ja saamiensa etujen arvoinen, mutta sen on samalla luotava varmuutta oman suvereniteettinsa ja itsenäisyytensä säilyttämiseen.¹⁴³

Valko-Venäjän ja Venäjän yhdistymistä käytävään keskusteluun voidaan todeta, että ainakaan Venäjän presidentin tiedottajan Dmitri Peskovin vuoden 2018 lopussa antaman lausunnon mukaan keskusteluita Venäjän ja Valko-Venäjän yhdistämisestä yhdeksi valtioksi ei käydä, vaan keskustelut koskevat liittolaisuuden kehittämistä askel askeleelta.¹⁴⁴ Tämä Peskovin lausunto tukee hyvin Salosen esittämää näkemystä Valko-Venäjän ulkopoliittikan poukkoilusta ja sen syistä.

1.7.2 Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliitto

Venäjä ja Valko-Venäjä ovat olleet valtioliitossa vuodesta 1999 ja sen merkitystä on tässä kohtaa syytä avata tarkemmin. Valtioliittosopimuksen mukaan kummatkin maat säilyttävät valtiollisen itsenäisyytensä ja suvereniteettinsa. Valtioliittoa johtaa presidenteistä, pääministereistä ja parlamenttien puhemiehistä koostuva korkein valtioneuvosto, joka muodostaa valtioliitolle omat toimielimet ja hyväksyy valtioliiton budjetin ja kaikki kansainväliset sopimukset. Valtioliitolla on lisäksi oma parlamentti ja ministerineuvosto. Jäsenvaltiot johtavat korkeinta valtioneuvostoa vuorotellen ja molemmilla on veto-oikeus. Jäsenvaltiot säilyvät itsenäisinä

¹⁴³ Salonen, N. 2018, 13.

¹⁴⁴ Постоянный Комитет Союзного государства. 29.12.2018. *Песков: речь об объединении России и Беларуси в одно государство не идет*. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220541/], luettu 31.12.2018.

valtioina YK:ssa ja muissa kansainvälisissä elimissä.¹⁴⁵ Vuoden 2019 valtioliiton budjetti on 7,245 miljardia venäjän ruplaa eli noin 90,9 miljoonaa¹⁴⁶ euroa.¹⁴⁷

Valtioliittosopimuksen mukaan valtioliitolle tulee käyttöön yhteinen valuutta ja jäsenvaltioiden kansalliset lainsäädännöt yhtenäistetään, samoin kuin verotus, tulliasiat, rajavartiointi ja sotilaspolitiikka. Valtioliittosopimuksessa on sovittu lisäksi yhteisten markkinoiden, pankkijärjestelmän, liikennejärjestelmän sekä energia- ja tietoliikennejärjestelmän muodostamisesta.¹⁴⁸ Näitä edellisessä kappaleessa mainittuja valtioliittosopimuksen kohtia ei ole vielä vuoden 2019 alussa pantu toimeen, vaan neuvotteluita jatketaan.¹⁴⁹ Uudessa valtioliiton kehittämisen viisivuotissuunnitelmassa 2018–2022 oikeastaan kaikkia näitä kohtia on käsitelty ja sovittu, että yhteistyön kehittämistä jatketaan eri vastuuministeriöiden välillä.¹⁵⁰ Valtioliiton tavoitteet ovat siis olleet sen perustamisen aikaan vuonna 1999 huomattavasti kunnianhimoisemmat, kuin mitä toteutus on viimeisen 20 vuoden aikana ollut.

Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliitolla on oma sotilasdoktriini, joka on vuodelta 2001.¹⁵¹ Valtioliiton keskeisimpänä sotilaspolitiikan työkaluina toimivat alueellinen joukkoryhmittymä¹⁵², johon kuuluvat Valko-Venäjän asevoimat ja Venäjän Läntisen sotilaspiirin 1. Panssariarmeija, sekä yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä¹⁵³. Näitä kokonaisuuksia johtaa yhteinen johtoporras, joka muodostetaan kriisitilanteessa Valko-Venäjän yleisesikunnan poh-

¹⁴⁵ *Договор от 8 декабря 1999 года о создании Союзного государства*. 1999, Статья 4–54; Постоянный Комитет Союзного государства. *Органы власти Союзного государства*.

[https://www.postkomsg.com/higher_authorities/the_supreme_state_council.php], luettu 31.12.2018.

¹⁴⁶ Valuuttakurssilla 1 € = 79.715 RUB (31.12.2018), [<https://valuuttakurssit-euro.fi/kurssi/RUB-rupla-venaja/>], haettu 31.12.2018.

¹⁴⁷ Постоянный Комитет Союзного государства. 27.12.2018. *КГК и Счетная палата подготовили заключение по проекту Декрета о бюджете Союзного государства на 2019 год*. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220529/], luettu 31.12.2018.

¹⁴⁸ *Договор от 8 декабря 1999 года о создании Союзного государства*. 1999, Статья 17–31; Verkkouutiset. 10.12.1999. *Venäjä ja Valko-Venäjä sopivat valtioliitosta*.

¹⁴⁹ Постоянный Комитет Союзного государства. 29.12.2018. *Владимир Путин: Будем развивать наши планы по строительству Союзного государства* [https://www.postkomsg.com/actual_comment/220545/], luettu 31.12.2018.

¹⁵⁰ Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития союзного государства на 2018 – 2022 годы*, Статья 12.1.

¹⁵¹ *Военная доктрина Союзного государства (Утверждена Постановлением Высшего Государственного Совета Союзного государства от 26 декабря 2001 г. № 8)*. 2001. [<https://www.postkomsg.com/documentation/document/472/>], haettu 5.5.2019.

¹⁵² *Venäjäksi Региональная группировка войск (сил) Республики Беларусь и Российской Федерации*.

¹⁵³ *Venäjäksi Единая региональная система ПВО Республики Беларусь и Российской Федерации*.

jalta. Näiden työkalujen aktivointi vaatii molempien valtioliiton maiden presidenttien hyväksynnän.¹⁵⁴ Valtioliiton sotilasdoktriinia (2001) tarkastellaan lähemmin luvussa 4, jossa myös sivutaan Valko-Venäjän sotilasdoktriinia (2016) ja Valko-Venäjän kansallisen turvallisuuden konseptiota (2010) taustoittamaan asioita Valko-Venäjää liittolaisena käsittelevässä osuudessa. Luvussa tarkastellaan myös valtioliiton yhteisiä sotilaallisia suorituskykyjä ja niiden merkityksiä.

Venäjä ja Valko-Venäjä pitävät säännöllisesti yhteisiä sotaharjoituksia, joista suurimmat ovat Zapad ja Liiton kilpi (ven. *Щит Союза*). Ne pidetään vuorotellen aina kahden vuoden välein.¹⁵⁵ Zapad-2017 -harjoitusta analysoidaan tarkemmin tämän tutkimuksen luvussa 5.

Valko-Venäjällä sijaitsee myös Venäjän asevoimien sotilaskohteita. Valko-Venäjällä onkin lähes 2 500 venäläissotilasta, joista suurin osa käyttää ja ylläpitää venäläisiä Gantsevitšin tukka-asemaa ja Vileikan viestiasemaa.¹⁵⁶ Niiden merkityksiä osana Venäjän strategista pidäkettä arvioidaan luvussa 4.

Vuosina 2013–2016 Venäjä toteutti ilmavoimien hävittäjäpäivystystä kahdesta lentotukikohdasta Valko-Venäjällä.¹⁵⁷ Vuonna 2015 Venäjä esitti Valko-Venäjälle puitesopimuksen laatimista Venäjän omasta lentotukikohdasta Valko-Venäjän alueelle, joka olisi sisältänyt 24 hävittäjää ja kahdeksan helikopteria. Sivitskin mukaan tämä puitesopimus olisi pitänyt sisällään mahdollisuuden myös muidenkin joukkojen tuloon Valko-Venäjälle.¹⁵⁸ Valko-Venäjä on kuitenkin kieltäytynyt tästä vedoten suvereniteettiinsa.¹⁵⁹ Haastateltava A vertaa Venäjän lentotukikohtaehdotusta peiliefektiin Naton Baltian hävittäjäpäivystykseen. Natoon osana Venäjän uhkakuvia palataan Valko-Venäjää rajamaana käsittelevässä osuudessa tutkimuksen luvussa 4.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

¹⁵⁵ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu; Bohdan, S. 2014, 13–17.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Bohdan, S. 2014, 13–17; Bellingcat. 1.10.2016. *Russia's SU-27 Probably Departed Belarus*. [<https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2016/10/01/russias-su-27-probably-departed-belarus/>], luettu 28.4.2019.

¹⁵⁸ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

¹⁵⁹ Kravchenko, O. 2018. *Foreign Policy of Belarus and Its Role in the Region*. Seminaariesitys.

¹⁶⁰ Haastateltava A. 2018, teemahaastattelu.

2 KONSTRUKTIVISMI TUTKIMUKSEN TEOREETTISENA VII- TEKEHYKSENÄ

2.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tämä tutkimus on asemoitu osaksi strategian tutkimusta ja sen teoreettisena näkökulmana on konstruktivismi, tarkemmin sanottuna Alexander Wendtin systeemiseen lähestymistapaan perustuva sosiaalisen konstruktivismin teoria. Siinä kansainvälisen poliittisen järjestelmän toimijana olevat valtiot rakentavat todellisuuden valtiollisille ideoille, identiteeteille ja intresseille pohjautuvassa sosiaalisessa kanssakäymisessä.¹⁶¹ On kuitenkin huomioitava, että teorianäkökulma tässä tutkimuksessa ei ole kattava kuvaus Wendtin teoriasta, vaan se on rakennettu tämän tutkimuksen tarpeisiin Wendtin ajattelun pohjalta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on esitetty alla olevassa kuvassa:

Kuva 6: Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Wendtin mukaan identiteetit kertovat, mitä tai keitä valtiot ovat. Intressit puolestaan kertovat, mitä valtiot haluavat.¹⁶² Tässä tutkimuksessa Venäjän sotilaspolitiikan kokonaisuutta lähde-tään rakentamaan Wendtin sosiaalisen konstruktivismin teorian mukaisesti, tarkastelemalla Venäjän identiteettejä ja kansallisia intressejä, kuinka ne virallisissa strategia-asiakirjoissa ar-

¹⁶¹ Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Politics*. 12th Printing, 2009. Cambridge University Press. United Kingdom, s. 7–10.

¹⁶² Wendt, A. 1999, 231.

tikuloidaan ja mitä ne tarkoittavat Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä Valko-Venäjän aseman kannalta. Kansalliset intressit ohjaavat sotilaspoliittista tavoitteenasettelua ja sotilaspolitiikka voidaan taas nähdä välineenä sotilaallisen turvallisuuden toteuttamisessa, osana Venäjän kansallisen turvallisuuden toteuttamista.

Tässä tutkimuksessa Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa tulkitaan kolmen eri käsitteen, rajamaan, liittolaisen ja strategisen pidäkkeen kautta. Tämän tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen vietyinä nämä käsitteet ilmentävät Valko-Venäjän ominaisuuksia valtiona Venäjän sotilaspoliittisessa ajattelussa, joista tärkeimpiä ovat valtion suvereniteetti ja alue.

Bierstekerin ja Weberin valtion suvereniteettia käsittelevän konstruktivistisen tulkinnan mukaan valtion suvereniteetti on instituutio, joka muodostuu sosiaalisten käytäntöjen kautta. Heidän mukaansa sodat, sotilaalliset väliintulot, sotilaallisesta puuttumisesta pidättäytyminen sekä valtioiden näistä esittämät perustelut määrittävät valtioiden ja alueiden suvereniteettia. Valtioiden toteuttamat käytännöt määrittävät yksittäisten valtioiden suvereniteetin lisäksi myös suvereniteetin käsitteen sisältöä.¹⁶³

Valtion suvereniteetti ja alueen merkitys ovatkin tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä Valko-Venäjän asemaa määrittäviä ominaisuuksia Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä. Näiden käsitteiden artikulointi strategisissa asiakirjoissa ilmentää osaltaan myös Venäjän sotilaspolitiikan taustalla vaikuttavia identiteettejä ja kansallisia intressejä Valko-Venäjän aseman suhteen.

Strategian tutkimus on Sivosen mukaan tieteenalana ja toimintalinjana kohdistettu valtion tai valtioiden muodostaman yhteisön turvallisuuspäämäärien tavoitteluun. Näiden päämäärien tavoittelussa käytettävät keinot ovat ensisijaisesti poliittisia, sotilaallisia tai taloudellisia. Strategian erityisenä osa-alueena nähdään sotilasstrategia, joka voidaan nähdä tapana, jolla asevoimia käytetään valtion tai liittouman poliittisen johdon määrittämien päämäärien saavuttamiseksi.¹⁶⁴ Tämä tutkimus asemoituu täten hyvin suomalaiseen strategian tutkimuksen kenttään, koska Venäjän sotilaspolitiikka on tässä tutkimuksessa käytettävien määrittelyjen valossa sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvää toimintaa. Tässä tutkimuksessa Venäjän valtion rooli toimijana on keskiössä.

¹⁶³ Biersteker, Thomas J. & Weber, Cynthia. 1996. *The Social Construction of State Sovereignty*, s. 12–13. Teoksessa Biersteker, Thomas J. & Weber, Cynthia (ed.). *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge University Press. Cambridge, 1–21.

¹⁶⁴ Sivonen, P. 2013, 1.

2.2 Johdatus konstruktivistiseen tutkimussuuntaukseen

Teoreettisena näkökulmana konstruktivismi näkee todellisuuden sosiaalisesti rakentuneena. Perheentuvan mukaan näkökulmana konstruktivismi voi auttaa hahmottamaan paremmin toisten osapuolten motiiveja, identiteettiä ja tavoitteita. Konstruktivistinen lähestymistapa saattaaakin avata asioita monista uusista näkökulmista.¹⁶⁵

Tässä tutkimuksessa käytettävällä suomenkielisellä termillä konstruktivistinen suuntaus viitataan englanninkielisessä kirjallisuudessa esiintyvään termiin sosiaalinen konstruktivismi (engl. *social constructivism*). Englanninkielinen termi viittaa merkityksien rakentumistapaan sosiaalisessa vuoropuhelussa muiden kanssa. Perheentuvan mukaan yhteisöinä ja yksilöinä me annamme asioille merkityksiä. Konstruktivismiin mukaan ei ole olemassa objektiivisesti tarkasteltavaa maailmaa tai asioita, vaan asiat rakentuvat merkityksistä, joita niille annetaan.¹⁶⁶

Perheentuvan mukaan konstruktivistisen tutkimussuuntauksen yhtenä keskeisimpänä kirjoittajana on juuri Alexander Wendt. Artikkelissaan *Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics* Wendt tiivistää konstruktivistisen perusnäkökuvan ja suhteen perinteiseen realistiseen koulukuntaan, jossa kansainvälinen politiikka nähdään valtioiden välisenä kamppailuna anarkian keskellä.¹⁶⁷ Teoksessaan *Social Theory of International Politics* Wendt täsmentää näkemystään: konstruktivismi ei ole varsinainen kansainvälisen politiikan teoria, vaan sen avulla voidaan tutkia määriteltyjen toimijoiden ja rakenteiden tai järjestelmän välisiä suhteita ja vuorovaikutuksia, ei niinkään politiikkaa.¹⁶⁸

Wendt'n teos *Social Theory of International Politics* on valikoitunut tämän tutkimuksen teoreettiseksi lähtökohdaksi sen systeemisen lähestymistavan käsittelyn kattavuuden perusteella. Siinä Wendt selittää varsin yksityiskohtaisesti ideoiden, identiteettien ja intressien merkityksen valtioiden rakentamassa todellisuudessa. Tähän tutkimukseen ei ole otettu mukaan koko Wendt'n kehittämää sosiaalisen konstruktivismiin teoriaa, vaan tämän tutkimuksen teoreettise-

¹⁶⁵ Perheentupa, Christian. 2013. *Konstruktivismi*, s. 91, 100. Teoksessa P. Sivonen (toim.). 2013. *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia no 33. Helsinki, 91–104.

¹⁶⁶ Perheentupa, C. 2013, 91; Wendt, Alexander. 1992. *Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics*. *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring 1992), 391–425.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Wendt, A. 1999, 7.

na viitekehyksenä toimii Wendtin ajatukset yllä mainitun teoksen luvussa 5: *The State and the Problem of Corporate Agency*.¹⁶⁹ Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys on siis rakennettu tämän tutkimuksen tarpeisiin Wendtin ajattelun pohjalta.

Perheentuvan mukaan konstruktivismi pyrkii löytämään vastauksia esimerkiksi strategian tutkimuksen kannalta olennaiseen kysymykseen siitä, miten asioista tulee turvallisuuskysymyksiä. Konstruktivistisen suuntauksen mukaan turvallisuuskin on sosiaalisesti rakennettu kokonaisuus.¹⁷⁰ Wendtin mukaan ideat määrittävät viime kädessä valtioiden sotilaallisen voiman sekä strategioiden (joilla valtiot tavoittelevat intressejään) merkityksen ja sisällön.¹⁷¹

Wendtin sosiaalisessa konstruktivismissa nimenomaan valtiot ovat keskeisiä toimijoita. Venäjän sotilaspolitiikan ja siinä erityisesti Valko-Venäjän aseman tutkimukseen Wendtin systeminen lähestymistapa sopii hyvin jo sotilasdoktriinin sotilaspolitiikan määritelmänkin perusteella, jossa Venäjän sotilaspolitiikka on ”*valtion toimintaa puolustuksen organisoimiseksi ja toteuttamiseksi ja Venäjän federaation turvallisuuden ja lisäksi sen liittolaisten intressien varmistamiseksi*”. Venäjän sotilaspolitiikka on valtion toimintaa ja Venäjän kansallisten intressien varmistaminen sotilaspolitiikan tehtävänä on keskeistä. Näin ollen Venäjän sotilaspolitiikan tutkiminen valtiokeskeisen, ideoille, identiteeteille ja intresseille pohjautuvan teorian valossa on mielekästä.

2.3 Valtio toimijana

Wendt perustelee kansainvälisen järjestelmän toimijoiden tasoksi valtiotason. Valtiotoimijan tehtävä on kontrolloida legitiimiä väkivallan käyttöä ja siten sillä on viimekädessä myös valta kansainvälisessä järjestelmässä. Wendtin mukaan valtiolla on viisi elintärkeää ominaisuutta: 1) institutionaalinen lakisääteisyys, 2) organisaatio, jolla on monopoli kontrolloida legitiimiä organisoitua väkivallan käyttöä, 3) suvereniteetti, 4) yhteiskunta ja 5) alue. Valtio on toimijana varsin itsenäinen, jolloin sen tutkiminen mahdollistuu. Wendt ei kiistä valtioiden sisäpolitiikan tai ei-valtiollisten toimijoiden merkitystä, mutta hänen tutkimuksensa perustoimijana on valtio kokonaisuutena.¹⁷²

¹⁶⁹ Wendt, A. 1999, 193–245.

¹⁷⁰ Perheentupa, C. 2013, 91.

¹⁷¹ Wendt, A. 1999, 309.

¹⁷² Wendt, A. 1999, 193–194, 202.

Wendtin mukaan valtion institutionaalinen lakisääteisyys määrittää valtion ja yhteiskunnan rakenteen ja järjestyksen. Valtionhallinnon tehtävä on kaksijakoinen: Toisaalta ylläpitää sisäistä järjestystä, mikä tarkoittaa myös valtion sisäisten olosuhteiden ylläpitämistä sellaisina, jotta kansakunta säilyy olemassa, sekä toisaalta tuottaa ulkoisen puolustuksen muita valtioita vastaan, jolla turvataan sisäisten olosuhteiden säilyminen ehyinä.¹⁷³ Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan harjoittamisen oikeudellinen perusta määritellään Venäjän federaation perustuslaissa ja laissa turvallisuudesta.¹⁷⁴ Institutionaalinen lakisääteisyys muodostaa siis sotilaspolitiikalle sen oikeudellisen lähtökohdan ja valtionjohdolle legitimitetin toteuttaa sotilaspolitiikkaa.

Jotta valtio kykenee täyttämään edellä mainitut tehtävät, on sillä oltava valtiollinen organisaatio, jolla on monopoli kontrolloida legitiimiä organisoitua väkivallan käyttöä. Vaikka useimmat modernit valtiot jakavat väkivallan monopolin käsitteenä kahteen organisaatioon, sisäisen järjestyksen ylläpitämiseen tarkoitettuihin poliisivoimiin ja ulkoisia uhkia vastaan tarkoitettuun armeijaan, syntyy itse monopoli valtionjohdolle keskitetyn päätöksenteon kautta. Wendtin mukaan merkityksellistä onkin keskittämisen vaikutus, ei keskittäminen itsessään. Tämä vaikutus on kaksipuoleinen. Ensinnäkin tehtävään valitut valtiolliset organisaatiot eivät voi kilpailla keskenään ja toiseksi organisaatioiden pitää olla yhtenäisiä asetetun päämäärän suhteen uhkaan vastaamisessa. Organisoidun väkivallan käyttö pitää olla legitiimiä, oikeutettua yhteiskunnan jäsenten taholta.¹⁷⁵

Tämän tutkimuksen kannalta Venäjän valtion sotilaallinen organisaatio on keskeinen Venäjän sotilaspolitiikan toimija. Sotilaspolitiikka on valtion toimintaa ja Venäjän tapauksessa päätöksenteon voidaan katsoa olevan hyvinkin keskitettyä, josta konkreettisena esimerkkinä toimii vuonna 2014 käyttöön otettu Kansallisen puolustuksen johtokeskus. Sotilaallisen organisaation määritelmän laventamisella¹⁷⁶ Venäjä pyrkii toteuttamaan yhtenäisesti asetettuja päämääriä, joilla pyritään kansallisen turvallisuuden takaamiseen. Valko-Venäjän aseman kannalta sotilaallinen organisaatio ja sen tutkimus on merkityksellistä tulkittaessa Valko-Venäjän ase-

¹⁷³ Wendt, A. 1999, 202–204.

¹⁷⁴ Совет Безопасности Российской Федерации. [<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/>], haettu 11.1.2018.

¹⁷⁵ Wendt, A. 1999, 204–206.

¹⁷⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (к); *Военная доктрина Российской Федерации (Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 5 февраля 2010 г. N 146)*. 2010, I/6 (к). Pynnöniemen ja Mashirin mukaan vuoden 2014 sotilasdoktriinin muotoilussa viitataan sotilaallisen organisaation osalta järjestelmällisesti kokonaisuuteen, joka käsittää asevoimat, muut joukot ja voimaviranomaiset. Määritelmää on lavennettu vuoden 2010 sotilasdoktriinista. (Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 17–18.)

maa osana Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa eli esimerkiksi osana Venäjän konventionaalista pidäkejärjestelmää.

Suvereniteetti jaetaan Wendtin mukaan perinteisesti sisäiseen ja ulkoiseen suvereniteettiin. Sisäinen suvereniteetti tarkoittaa, että valtio on yhteiskunnan poliittisen auktoriteetin ylin keskittymä. Valtioilla on oikeus tehdä asioissa viimeinen, lakiin perustuva poliittinen päätös. Toisin sanoen, päättää mikä on virallista. Ulkoinen suvereniteetti on konseptina suhteellisen suoraviivainen käsite. Ei ole mitään valtiota suurempaa, valtion yläpuolella toimivaa ulkoista auktoriteettia, jolla olisi konstitutionaalinen itsenäisyys, kuten muita valtioita tai kansainvälistä lakia. Kuitenkin pitää huomioida, että kasvava valtioiden välinen riippuvuus altistaa valtiot niiden toimissa yhä enenevässä määrin voimakkailla ulkoisilla ristiriidoille. Tämä muodostaa kuilun valtioiden tekojen oikeutuksen ja kyvyn toteuttaa tämä oikeutus välille.¹⁷⁷

Wendt huomauttaa, että ulkoisen suvereniteetin tunnustamisella muiden valtioiden taholta on tärkeä merkitys suhteessa siihen, että sitä ei ole tunnustettu. Konstruktivistisen koulukunnan yksi tärkeimmistä kontribuutioista kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa onkin ollut korostaa ulkoisen suvereniteetin keskinäisen tunnustamisen merkitystä kansainvälisen anarkian vaikutusten vähentämisessä. Valtioiden harjoittaman ulkopolitiikan suhteen ulkoisen suvereniteetin tunnustamisella on merkittävä vaikutus; valtiot, jotka tunnustavat toistensa suvereniteetin, eivät pyri toistensa valtaamiseen. Toisin sanoen, ulkoisen suvereniteetin tunnustaminen viestii halusta antaa olemassa olon oikeutus toiselle valtiolle.¹⁷⁸

Suvereniteetin käsite on tämän tutkimuksen kannalta tärkeä. Kyse on siitä, millaisia merkityksiä Venäjä antaa Valko-Venäjälle sen eri strategia-asiakirjoissa, kun se puhuu rajamaasta tai liittolaisesta käsitteenä. Näiden termien käyttöön suvereniteetin käsite liittyy keskeisesti. Tiettyissä olosuhteissa Venäjä katsoo toisen valtion suvereniteetin alentuneeksi eli tietty olosuhde legitimoit asevoiman käytön toisen valtion alueelle.

Valtiot toimijoina ovat eri kuin niiden yhteiskunnat, mutta sisäisesti ne liittyvät toisiinsa; ilman yhteiskuntaa ei ole valtiota. Vaikka Wendt keskittyykin teoriassaan valtioiden välisiin suhteisiin ja käsittelee valtioita organisaatioina weberiläisessä hengessä, hän kuitenkin toteaa, että valtioiden käyttäytymistä ei voi ymmärtää ilman niiden sisäistä suhdetta yhteiskuntaan. Tämän suhteen sisältö on riippuvainen valtion rakenteen muodosta. Fasistiset, kommunistiset ja demokraattiset rakenteet muodostavat hyvin erilaiset suhteet valtion ja yhteiskunnallisten

¹⁷⁷ Wendt, A. 1999, 206–208.

¹⁷⁸ Wendt, A. 1999, 208–209.

toimijoiden välillä. Wendtin mukaan konstitutionaalisesti yhteiskunnalla voidaan katsoa olevan ainakin kaksi vaatimusta. Ensinnäkin ihmisillä pitää olla jaettu ymmärrys, joka saa heidät seuraamaan oman yhteiskunnan sääntöjä, jotka on useimmassa tapauksessa puettu lain muotoon. Toiseksi yhteiskunnalla on oltava rajat.¹⁷⁹

Kausaalisesti Wendt nostaa esiin kysymyksen, mistä yhteiskunnat tulevat. Vastauksena hän nostaa kaksi syytä, joko alhaalta ylös rakentuen tai toisinpäin. Ensinnäkin ihminen voidaan nähdä laumaeläimenä ja lauman (ryhmän) identiteetit perustuvat ensisijassa kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja etnisyyteen. Yhteiskunta voidaan näin ollen nähdä alhaalta ylös rakentuneena, itse organisoituna sosiaalisena rakenteena.¹⁸⁰

Wendt kuitenkin huomauttaa, että näin ei aina ole. Yhteiskunta voi rakentua myös ylhäältä alas, esimerkiksi eliitin kaapatessa vallan luoden valtavan potentiaalin rakentaa yhteiskuntia omaan haluttuun suuntaansa. Valtioiden politiikassa on nähtävissä tämän kaltaisia tavoitteita rakentaa yhteiskuntaa ylhäältä alas esimerkiksi toteuttamalla tavoitteiden mukaista koulutus-, kieli- ja ulkopoliittikkaa. Usein näitä tavoitteita tuetaan tarvittaessa organisoidulla väkivallan käytöllä. Avaintekijänä yhteiskunnan rakentamisessa Wendt nostaa esiin valtion rajojen ja politiikan yhteneväisyyden hallitsemiensa yhteiskunnan ryhmien rajoihin ja tarpeisiin.¹⁸¹

Venäjän yhteiskunnan näkökulmasta on tärkeä huomioida sotilaspolitiikan käyttö välineenä osana yhteiskunnan rakentamista. Venäläisen maailman käsite on tässä keskeinen ja tässä tutkimuksessa sen merkityksiä arvioidaan osana Venäjän sotilaspolitiikkaa. Kyse on siitä, miten Venäjä näkee sen valtion rajojen yhteneväisyyden venäläisen maailman kanssa ja miten sotilaspolitiikkaa käytetään tavoitteiden saavuttamisessa Valko-Venäjän suhteen.

Viimeisenä elintärkeänä tekijänä valtiolle Wendt listaa alueen. Valtiot ovat kytköksissä alueeseen. Ilman aluetta (maa-alaa) ei ole olemassa valtiota. Konstitutionaalisesti alueella pitää olla jonkinlaiset rajat, vaikkakin näiden rajojen syvyys ja leveys voi vaihdella. Wendt muistuttaa, että valtioilla voi olla periaatteessa epäselvät rajat, vaikka käytännössä näin ei olisi. Alueen rajojen sijainti voi olla selkeä ja pysyvä, mutta niiden sosiaalinen merkitys voi vaihdella. Wendtin mukaan valtioiden alueellinen luonne ei estä niitä laajentamasta omaa itsetietoisuuttaan toisten valtioiden alueelle ja laajemmin kollektiivisesti määrittelemästä omia intresse-

¹⁷⁹ Wendt, A. 1999, 209.

¹⁸⁰ Wendt, A. 1999, 210–211.

¹⁸¹ Ibid.

jään. Valtioiden väliset alueelliset rajat laajentuvat näin ollen suuremmaksi kognitiiviseksi alueeksi kohti tavoiteltavaa päämäärää.¹⁸²

Valtion aluetta koskien Wendt nostaa esiin kysymyksen, miten ja miksi valtiot sijaitsevat siellä missä ne ovat. Vastauksena hän nostaa esiin kaksi syytä, joko alhaalta ylös rakentuen tai toisinpäin, kuten yhteiskunnankin osalta. Toisaalta valtion alue muodostuu tietyn itse organisoituneen ryhmän asettuessa tiettyyn paikkaan ja toisaalta eri ryhmien välisten sotien ja diplomatian kautta, eli joko alhaalta ylös rakentuen tai ylhäältä alas muokkautuen. Valtiot eivät ainoastaan sodi vaan sodat tekevät valtioita. Tässä prosessissa tärkeä tekijä on rajojen muodostuminen. Valtiot ovat siis rajojen muodostumisen seurausta yhtä paljon kuin niiden muodostumisen syitäkin. Rajojen vakaana pysymisen syinä ovat joko valtion (sotilaallisen) pidäkkeen riittävyys muita valtioita vastaan tai toisten valtioiden antama tunnustus rajojen legitimitiivisyydestä. Molemmat pitävät sisällään jatkuvaa valtioiden välistä vuorovaikutusta.¹⁸³

Rajan merkitys Valko-Venäjän asemaa määriteltäessä on tärkeä. Tätä problematiikkaa lähestytään tässä tutkimuksessa rajamaan käsitteen kautta, jossa merkittävää on Venäjän ja Valko-Venäjän rajan ei niinkään fyysinen olemassaolo, vaan Venäjän rajalle antama merkitys. Tähän liittyy jo aiemmin mainittu suvereniteetin käsite ja tulkinta suvereniteetin alenemisestä tietyissä olosuhteissa sekä Valko-Venäjän alueelle annettava merkitys strategisen pidäkkeen näkökulmasta.

2.4 Valtion identiteetit

Wendtin mukaan ideoilla on merkittävä rooli valtioiden selvittäessä omia identiteettejään ja intressejään.¹⁸⁴ Valtiollinen identiteetti rakentuu niille ideoille joita valtio edustaa. Kuten ihmisille, myös valtiollisille toimijoille, muodostuu minäkäsitys ja itsetuntemus, jotka vaikuttavat kansainvälisen järjestelmän toimintaan ja dynamiikkaan.¹⁸⁵

Wendt määrittelee identiteetin ominaisuudeksi, joka pohjautuu toimijan minäkäsitykseen. Identiteetillä viitataan piirteisiin, jotka luovat toimijalle ominaiset käyttäytymistavat. Identiteetin taustalla olevien käsitysten saama merkitys riippuu usein muiden toimijoiden ilmaisemasta käsityksestä, jolloin identiteetillä on myös intersubjektiivisiä ja systeemisiä ominai-

¹⁸² Wendt, A. 1999, 211–212.

¹⁸³ Wendt, A. 1999, 213.

¹⁸⁴ Wendt, A. 1999, 135.

¹⁸⁵ Wendt, A. 1999, 194–195.

suuksia. Identiteetiksi voi päätyä kahden tyyppiset ideat, ne joita on itsellä (engl. *Self*) ja ne joita on muilla (engl. *Other*). Identiteetin rakentumiseen vaikuttavat toimijan sisäinen ja ulkoinen rakenne.¹⁸⁶

Venäjän identiteetin merkitys sotilaspolitiikan taustalla on tässä tutkimuksessa olennainen osa, kun arvioidaan Valko-Venäjän asemaa. Sotilaspolitiikka voidaan nähdä välillä tempoilevana ja vailla suuntaa, mutta Venäjän identiteetti ja sen luomat käyttäytymistavat ovat jotain pysyvämpää. Strategian tutkimuksen kannalta onkin tärkeää kyetä näkemään politiikan taustalla vaikuttavia tekijöitä ja tapahtumien syy-seuraussuhteita. Tämä sotilaspolitiikan sitominen identiteettiin tuo esiin Valko-Venäjän asemaan vaikuttavia tekijöitä, jotka eivät välttämättä nouse strategia-asiakirjoista suoraan esille tutkittaessa Valko-Venäjää vain rajamaan tai liitollaisen käsitteiden kautta.

Toimijan sisäisen ja ulkoisen rakenteen suhde vaihtelee ja Wendt huomauttaa, että ei ole kaiken kattavaa määritelmää identiteetille, vaan useamman tyyppisiä identiteettejä. Wendt on päätenyt omassa tulkinnassaan neljään eri identiteettityyppiin: 1) henkilökohtainen tai korporatiivinen, 2) tyyppi-, 3) rooli- ja 4) kollektiivinen identiteetti.¹⁸⁷

Henkilökohtainen tai valtion tapauksessa korporatiivinen identiteetti toimii pohjana muille identiteeteille ja niitä voi Wendtin mukaan olla vain yksi. Korporatiivinen identiteetti pohjautuu valtion materiaaliseen pohjaan, sen kansaan ja alueeseen. Valtioilla on sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät niistä ajattelevia ja tietoisia toimijoita ja niillä on käsitys itsestä. Ideoilla itsestä on automaattisesti erityisiä ominaisuuksia, jota tekevät korporatiivisesta identiteetistä erin kuin muilla. Valtion olemassaolo toimijana vaatii rajojen muodostamisen ja ylläpitämisen itsensä ja muiden välillä.¹⁸⁸

Hyvänä esimerkkinä Venäjän korporatiivisesta identiteetistä toimii presidentti Vladimir Putinin haastattelu vuodelta 2016, jossa toimittaja kysyy hänen suhtautumistaan väitteisiin, että Venäjä on alueellinen suurvalta. Putin: *”Jos sanomme, että Venäjä on alueellinen suurvalta, ensin meidän pitää määritellä mihin alueeseen viittaamme. Katsokaa karttaa ja kysykää: Onko se osa Eurooppaa? Vai onko se osa itäistä aluetta, rajautuen Japaniin, Yhdysvaltoihin ja Kiinaan? Vai onko se sittenkin osa Aasiaa? Vai kenties osa eteläistä aluetta? Katsokaapa sit-*

¹⁸⁶ Wendt, A. 1999, 224.

¹⁸⁷ Wendt, A. 1999, 224.

¹⁸⁸ Wendt, A. 1999, 224–225.

tenkin pohjoiseen. Siellä me rajaudumme Kanadaan Jäämeren toisella puolen. Mistä alueesta me oikein puhumme?”¹⁸⁹

Venäjän korporatiivinen identiteetti pohjautuu siis Wendtin määritelmän mukaisesti sen valtavaan maantieteelliseen alueeseen, rikkaisiin luonnonvaroihin ja sen monimiljoonaiseen kansaan, joista Putin nosti esiin haastattelussa Venäjän maantieteellisen alueen. Valko-Venäjän asemaa sotilaspolitiikan viitekehysessä tarkasteltaessa korporatiivisen identiteetin merkitys on nimenomaan toimiminen pohjana muille identiteeteille.

Toimijalla voi olla useita erilaisia tyyppi-identiteettejä. Tyyppi-identiteetti viittaa sosiaaliseen kategoriaan, toisin sanoen ominaisuuteen, joka on jaettu muiden kanssa. Wendt huomauttaa, että kyseessä ei voi olla mikä tahansa ominaisuus, vaan sillä pitää olla sosiaalinen sisältö tai merkitys. Sisällön antavat enemmän tai vähemmän muodolliset jäsenyysäännöt, jotka määrittävät, mikä lasketaan tyyppi-identiteetiksi ohjaten muiden käytöstä sitä kohden. Nämä säännöt vaihtelevat kulttuurisesti ja historiallisesti. Jäsenyysääntöjen rooli yksilöllisten ominaisuuksien muuttamisessa sosiaalisiksi tarkoittaa, että muut ovat mukana niiden rakentumisessa. Wendt kuitenkin huomauttaa, toisin kuin rooli- ja kollektiivisen identiteetin osalta, että ominaisuudet, jotka luonnehtivat tyyppi-identiteettejä, ovat pohjimmiltaan sisäisiä. Valtion tyyppi-identiteettejä voivat olla esimerkiksi hallinnon ja taloudellisen järjestelmän tyypit.¹⁹⁰

Tällä Wendtin tyyppi-identiteetin määritelmällä on merkitystä tässä tutkimuksessa siinä, kun arvioidaan esimerkiksi Venäjän ja Valko-Venäjän asevoimia instituutiona, jolla on sosiaalinen sisältö. Tärkeää tässä ovat mahdollisesti ilmenevät jäsenyysäännöt, jotka ohjaavat Valko-Venäjän asevoimia kohti Venäjän asevoimia eli kohti Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa. Nämä jäsenyysäännöt voivat muokkaantua Venäjän sotilaspolitiikan tuloksena ja ovat siten tutkittavissa. Näitä sääntöjä tulkitaan, kuten muitakin ilmeneviä käsitteitä, tämän tutkimuksen empiirisen aineiston kautta.

Rooli-identiteetit vievät riippuvaisuuden kulttuurista ja näin ollen riippuvaisuuden muista askeleen pidemmälle. Wendtin mukaan rooli-identiteetit eivät perustu sisäisille ominaisuuksille, toisin kuin tyyppi-identiteetit. Ne ovat olemassa vain suhteessa muihin. Toimijan rooli-

¹⁸⁹ Президент России. 12.1.2016. *Интервью немецкому изданию Bild. Часть 2.*

[<http://kremlin.ru/events/president/news/51155>], luettu 14.1.2019.

¹⁹⁰ Wendt, A. 1999, 226.

identiteetti muodostuu vain omaksumalla tietty rooli sosiaalisessa rakenteessa ja seuraamalla käyttäytymisnormeja muita kohtaan, joilla on relevantteja vastaidentiteettejä.¹⁹¹

Rooli-identiteettiä ei siis muodostu toimijalla yksin. Rooli-identiteetit riippuvat olettamusten jakamisesta. Monet roolit ovat institutionalisoituneet sosiaalisissa rakenteissa ja tätä on edeltänyt tietty kanssakäyminen. Esimerkkinä Wendt nostaa esiin professorin tai opiskelijan, jotka ovat asemia kollektiivisessa tietämyksessä. Tämän tietämyksen sisäistäminen saa aikaan toimijalla syntyneen rakenteen peilautumisen rakenteeseen, jota Wendt nimittää Meadia lainaten minäksi (engl. *Me*), itseksi (engl. *Self*), jollaisena näyttäytyy muiden (engl. *Other*) silmissä. Rooli-identiteetit voivat siis muodostua, koska kannamme muita ympärillämme mielessämme.¹⁹²

Rooli-identiteetti on Venäjän osalta tärkeä, koska se on olemassa vain suhteessa muihin eli sellaisiin valtioihin, joilla on relevantteja vastaidentiteettejä. Tämä näyttäytyy Venäjän sotilaspoliitikassa erilaisina toimina, joilla täytetään muiden odotukset Venäjän roolista maailmassa. Tämän tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa Venäjän roolia suurvaltana ja erityisesti sitä, mitä Venäjän suurvaltaidentiteetti sen rooli-identiteettinä tarkoittaa Valko-Venäjän aseman kannalta.

Jussi Jämsen on diplomityössään määritellyt ulkoisen uhan olemassaolon merkitystä venäläiselle strategiselle kulttuurille. Jämsenin mukaan Venäjän strategisen kulttuurin keskiössä on jatkuva tunne ulkoisesta uhasta, johon myös Venäjän suurvalta-asema kytkeytyy.¹⁹³ Pukkila jalostaa omassa diplomityössään Jämsenin ajatusta esittäen, että Venäjän kansalliselle identiteetille uhkakuva ja tunne uhasta ovat osa Venäjän suurvaltaidentiteettiä eli Wendtin teorian mukaisesti osa Venäjän rooli-identiteettiä.¹⁹⁴ Venäjän uhkakuvia tarkastellaan lähemmin Valko-Venäjää rajamaana tarkastelevassa luvussa.

Kollektiivinen identiteetti vie suhteen itsen ja muiden välillä loogiseen päätökseen, samaistumiseen. Wendtin mukaan samaistuminen on kognitiivinen prosessi, jossa itsen ja muiden erotaminen hämärtyy ja ne yhdistyvät. Toisin sanoen tapahtuu itsensä kategorisointi muiksi. Samaistuminen on yleensä tapauskohtainen ja se on harvoin kokonaisvaltainen, mutta se pitää

¹⁹¹ Wendt, A. 1999, 227.

¹⁹² Wendt, A. 1999, 227–228.

¹⁹³ Jämsen, Jussi. 2011. *Strategisen kulttuurin vaikutus Venäjän arktisten intressien turvaamisessa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, s. 80–82; Pukkila, J. 2015, 124.

¹⁹⁴ Pukkila, J. 2015, 124.

aina sisällään itsensä rajojen laajentamisen, sisällyttämään muut itseensä. Kollektiivinen identiteetti muuntaa itsen ja muiden identiteetin yhdeksi, käyttäen rooli- ja tyyppi-identiteettejä muodostumisessa, kuitenkin menemällä niitä pidemmälle.¹⁹⁵

Kollektiivinen identiteetti liittäisi siis tämän tutkimuksen viitekehyksessä tarkasteltuna Valko-Venäjän Venäjään kognitiivisena prosessina. Tämä näyttäytyy siinä, miten Venäjä käsittelee Valko-Venäjää esimerkiksi osana venäläistä maailmaa. Sotilaspolitiikan kannalta on merkityksellistä sen rooli tässä prosessissa eli miten sotilaspolitiikan keinovalikoiman kautta Valko-Venäjä liittyy venäläisen maailman luomiseen. Valko-Venäjän aseman kannalta edellä mainitussa kokonaisuudessa keskeistä on myös slaavilainen kulttuuripiiri, joka yhdistää Valko-Venäjää ja Venäjää historiallisesti.

2.5 Kansalliset intressit

Wendtin mukaan valtioiden käyttäytymistä motivoivat useat erityyppiset intressit, jotka juontuvat identiteeteistä. Valtaosa näistä identiteeteistä kuitenkin vaihtelee kulttuurisesti ja historiallisesti. Wendtin mukaan onkin mahdotonta kertoa valtioiden intressien sisällöstä yleisesti. Hänen argumenttinsa on, että valtiot omaavat elintärkeitä ominaisuuksia niiden korporatiivisen identiteetin johdosta valtioina. Nämä ominaisuudet muodostavat universaaleja kansallisia intressejä (engl. *national interest*), joita on mahdollista yleistää.¹⁹⁶

Wendtin mukaan kansallisen intressin konsepti viittaa uusiutumisen vaatimukseen tai valtioyhteiskuntajärjestelmän turvallisuuteen. Tällä Wendt viittaa objektiivisiin intresseihin (eng. *objective interest*). Ne ovat tarpeita tai pakonomaisia toimintoja, jotka pitää toteuttaa identiteetin uusiutumiseksi. Nämä tarpeet tai toiminnot ovat objektiivisia, koska ne ovat olemassa ilman valtion tietoisuutta niistä ja ilman niiden toteutumista valtion identiteetit eivät selviydy.¹⁹⁷

Subjektiiivisen intressin (eng. *subjective interest*) käsite puolestaan viittaa Wendtin mukaan niihin valtiotoimijoiden uskomuksiin, miten identiteettitarpeet täytetään. Nämä ovat läheisimpiä motivaationlähteitä valtioiden käytökselle. Wendt huomauttaa, että on tärkeää ymmärtää subjektiiivisten intressien olevan preferenssejä, suosituksia. Tämä on tärkeää ymmärtää siksi, koska toimijan (valtion) käytös ei aiheudu pelkästään toimijan halusta saavuttaa jotain, vaan

¹⁹⁵ Wendt, A. 1999, 229.

¹⁹⁶ Wendt, A. 1999, 233.

¹⁹⁷ Wendt, A. 1999, 231–232.

myös toimijan uskosta siihen, mikä on mahdollista saavuttaa. Objektivisen ja subjektiivisen intressin suhde on määrittelemätön, mutta pitkällä aikavälillä jatkuva kyvyttömyys tuoda subjektiiviset intressit yhtäläisiksi objektiivisten intressien kanssa johtaa toimijan olemassaolon päättymiseen.¹⁹⁸

Wendt määrittelee kansallisiksi (objektiivisiksi) intresseiksi 1) fyysisen selviämisen, 2) autonomian, 3) taloudellisen hyvinvoinnin ja 4) kollektiivisen itsetunnon. Missä muodossa nämä intressit esiintyvät vaihtelee, mutta kaikki neljä intressiä on täyttyvä tavalla tai toisella valtio-yhteiskuntajärjestelmän turvaamiseksi.¹⁹⁹

Fyysinen selviäminen on Wendtin mukaan järjestelmän selviytymistä. Valtio voi menettää alueita tai uusiutua toisessa muodossa, kuten kävi Neuvostoliitolle tai Tšekkoslovakialle, mutta lopulta valtio-yhteiskuntajärjestelmä selviytyi ja jatkoi olemassaoloaan uudella nimellä. Autonomia viittaa puolestaan valtio-yhteiskuntajärjestelmän kykyyn kontrolloida resurssien jakoa ja valtiovallan valinnanvapautta. Identiteetin uusiutumisen näkökulmasta järjestelmälle ei riitä pelkkä selviäminen, vaan sen tulee säilyttää myös ”vapautensa”.²⁰⁰

Taloudellinen hyvinvointi viittaa Wendtin mukaan yhteiskunnan tuotantomoodin ylläpitoon ja laajemmin valtion resurssipohjaan. Tämä usein liitetään talouskasvun vaatimukseen, vaikka se pätee ainoastaan tietyissä talouden tyypeissä, kuten kapitalismissa. Talouskasvu ei kuitenkaan Wendtin mukaan ole elintärkeä intressi valtioille ja Wendt käyttää hyvinvointia käsitteenä kasvun sijaan. Kollektiivinen itsetunto viittaa Wendtin mukaan ryhmän tarpeeseen tuntee itsensä hyvältä arvostuksen tai aseman suhteen. Tärkeä tekijä kollektiivisen itsetunnon suhteen on se, onko se negatiivinen tai positiivinen. Tämä taas riippuu osaltaan siitä, mikä on suhde merkittäviin muihin (eng. *Others*), koska kyseessä on itsensä näkeminen muiden silmin.²⁰¹

Venäjän kansalliset intressit ilmenevät sen kansallisen turvallisuuden strategiasta, jota on käytetty lähtökohtana tässä tutkimuksessa Venäjän sotilaspolitiikalle. Kansallisten intressien merkitys Venäjän sotilaspolitiikalle ilmenee parhaiten jo sotilasdoktriinin (2014) sotilaspolitiikan määritelmästä, jossa sotilaspolitiikka valtion toimintana tähtää nimenomaan Venäjän ja sen liittolaisten intressien varmistamiseen.²⁰²

¹⁹⁸ Wendt, A. 1999, 232.

¹⁹⁹ Wendt, A. 1999, 235–237.

²⁰⁰ Wendt, A. 1999, 235.

²⁰¹ Wendt, A. 1999, 236–237.

²⁰² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (и).

Kansalliset intressit nähdään siis Venäjän sotilaspolitiikan lähtöoletuksena. Wendtin määritelmän mukaisesti ne ovat subjektiivisia intressejä, koska ne ilmaisevat valtiiovallan uskomuksia siitä, miten toteuttaa Venäjän identiteettejä. Ne eivät siis ole välttämättä selittäviä tekijöitä tietyille käytökselle, tässä tapauksessa sotilaspolitiikalle, vaan ilmentävät halua saavuttaa jotain. Ne voivat kuitenkin olla yhteneviä objektiivisten intressien kanssa, kuten Wendt asian ilmaisee.

2.6 Wendtin ajatteluun kohdistettu kritiikki

Alexander Wendtin ajatukset ovat kohdanneet osin laajaakin kritiikkiä. Esimerkiksi Dale Copeland kritisoi Wendtiä siitä, että hänen teoriansa ei ota riittävästi huomioon realistisen maailmannäkemyksen kriittistä aspektia, epävarmuuden ongelmaa. Rakenteellisessa realismissa valtioiden epävarmuus muiden aikomuksista luo suhteellisesta vallasta fundamentaalisen kausaalisen muuttujan. Neorealistien näkemyksen mukaan epävarmuus muiden intresseistä, olivat ne sitten turvallisuushakuisia tai ei, voivat olla riittävä peruste turvallisuushakuisen valtioiden joutumisessa konfliktiin.²⁰³

Copeland huomauttaa, että Wendt yrittää ohittaa epävarmuuden ongelman argumentoimalla valtioiden tietävän toisistaan riittävästi nykyisin. Copeland korostaakin, että kyse on aikomusten tulkinnasta ja jakamisesta. Valtiot eivät välttämättä jaa toisten valtioiden kanssa näitä aikomuksia ja aikomukset saatetaan tulkita väärin.²⁰⁴ Tähän Copelandin kritiikkiin on helppo yhtyä jo esimerkiksi Venäjän Krimin niemimaan valtaamisen suhteen, joka osaltaan osoittaa, että muut valtiot eivät tienneet riittävästi Venäjän aikomuksista.

Copelandin mukaan Wendt ei ota lainkaan kantaa valtioiden tuleviin aikomuksiin. Tulevat aikomukset liittyvät keskeisesti muiden (valtioiden) mahdollisiin sisäpoliittisiin muutoksiin, jotka Wendt jättää käsittelynsä ulkopuolelle keskittyen valtioiden väliseen vuorovaikutukseen.²⁰⁵ Tässä tutkimuksessa tätä tulevaisuuden ennakointia onkin pyritty huomioimaan empiirisen aineiston valinnan ulottamisella riittävän pitkälle aikajänteelle, jolloin eri strategia-

²⁰³ Copeland, Dale C. 2006. *The constructivist challenge to structural realism*, s. 2, 11–13. Teoksessa Guzzini, Stefano & Leander, Anna (ed.). *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Routledge. London and New York, 1–20.

²⁰⁴ Copeland, D. 2006, 12; Wendt, A. 1999, 281.

²⁰⁵ Copeland, D. 2006, 13–14.

asiakirjojen muotoilujen muutoksilla voidaan ennakoida paremmin Valko-Venäjän aseman tulevaa kehitystä tai ainakin muutoksen suuntaa.

3 VENÄJÄN IDENTITEETIT JA KANSALLISET INTRESSIT SOTILASPOLITIIKAN LÄHTÖOLETUKSINA

3.1 Aineisto ja sen analysointi

Kansallisen turvallisuuden strategia tarjoaa tälle tutkimukselle Venäjän sotilaspolitiikan taustalla vaikuttavat lähtöoletukset, joita ovat tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaisesti Venäjän identiteetit ja kansalliset intressit. Kansallinen turvallisuus on myös yläkäsite sotilaalliselle turvallisuudelle ja näin ollen kansallisen turvallisuuden strategian tutkiminen avaa Venäjän sotilaspolitiikkaan vaikuttavia ohjaavia periaatteita.

Tässä luvussa tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Venäjän identiteetit ja kansalliset intressit artikuloidaan kahdessa viimeisimmässä kansallisen turvallisuuden strategiassa (2009 ja 2015). Mukaan on otettu kansallisen turvallisuuden strategian kohtia täydentäviä otteita myös sotilasdoktriinista (2010 ja 2014) ja ulkopoliittisesta konseptiosta (2013 ja 2016). Valtioliiiton sotilasdoktriini osoittautui odotuksia vaatimattomammaksi lähdeaineistoksi valtioliiton yhteisten intressien suhteen. Näin ollen sen merkitys tämän luvun kannalta on vähäinen.

Strategia-asiakirjojen taustoja ja sisältöä ei ole tarpeen käsitellä tässä kohtaa laajasti, koska niitä on aiemmin tutkittu varsin kattavasti eri tutkimuksissa, vaan keskittyä nimenomaan tämän tutkimuksen kannalta keskeisiin teemoihin.²⁰⁶

Aineiston analyysi on toteutettu ryhmittelemällä kahden viimeisimmän kansallisen turvallisuuden strategian sisällöt Venäjän identiteettejä ja intressejä artikuloivien kohtien mukaisesti sekä tutkimalla ja vertaamalla, miten identiteetit ja intressit artikuloidaan. Analyysissa tuodaan esille muutoksia myös asiakirjojen rakenteessa ja terminologiassa sekä arvioidaan niiden merkityksiä luodussa Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä. Sisältöjen vertailun avulla voidaan havaita mahdollisia muutoksia Venäjän identiteeteissä ja kansallisissa intresseissä. Näin voidaan arvioida paremmin sotilaspolitiikan taustalla vaikuttavien lähtöoletusten vaikutusta Valko-Venäjän aseman kehittymiseen Venäjän sotilaspolitiikassa.

²⁰⁶ Ks. esim. Pynnöniemi, Katri. 2018. *The National Security Strategy of Russia* teoksessa *The security strategies of the US, China, Russia and the EU: Living in different worlds*. FIIA REPORT 56, Ulkopoliittinen instituutti. [<https://www.fia.fi/julkaisu/the-security-strategies-of-the-us-china-russia-and-the-eu>], haettu 21.12.2018; Pynnöniemi, K & Rácz, A. 2016; Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015.

3.2 Venäjän suurvalta-asema rooli-identiteettinä

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) Venäjän suurvaltaidentiteettiä artikuloivia kohtia löytyy useita ja vertailemalla kahta edellistä strategiaa muutos on ilmeinen. Muutos käy hyvin ilmi jo strategioiden kohdan II väliotsikointien vertailulla, jossa aiemmassa strategiassa (2009) otsikointi on: ”*Nykyaikainen maailma ja Venäjä: tila ja kehityksen suuntauukset*”. Nykyisessä strategiassa (2015) otsikointi on: ”*Venäjä nykyaikaisessa maailmassa*”.²⁰⁷ Venäjä näkee itsensä mukana muokkaamassa nykyaikaista maailmaa, ei vain osana sitä.

Strategian (2015) mukaan Venäjä vahvistaa asemiaan yhtenä maailman johtavana suurvaltana. Tämä tapahtuu ”monikeskuksisessa maailmassa” (ven. в условиях *полицентричного мира*). Muotoilun muutos edelliseen strategiaan verrattuna on ensisilmäyksellä olematon, mutta lähempi tarkastelu osoittaa muutosta tapahtuneen. Edellisen strategian (2009) muotoilun mukaan Venäjä on muuttumassa suurvallaksi (ven. в превращении²⁰⁸ *Российской Федерации в мировую державу*) ”moninapaisessa maailmassa” (ven. в условиях *многополярного мира*).²⁰⁹

Venäjä on uudessa strategiassa (2015) julistanut itsensä yhdeksi maailman johtavista suurvalloista, kun aiemmin se oli vasta muuttumassa suurvallaksi. Moninapainen on vaihtunut uudessa strategiassa monikeskuksiseen²¹⁰ maailmaan. Kielellisesti ja käytännössä ero ei ole merkittävä, mutta monikeskuksisella maailmalla Venäjä viestii maailmanjärjestyksen jo muuttuneen.²¹¹ Tämä käy hyvin ilmi strategian (2015) muotoilusta, jossa ”*uuden monikeskuksisen*

²⁰⁷ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II.; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, II.

²⁰⁸ *Превращение* on suomeksi muuttuminen, muuttaminen, muutos. (Kuusinen, Martti (toim.). 2006. *Venäjä-suomi-suursanakirja*. WSOY. Helsinki.)

²⁰⁹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, III/30.; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, III/21.

²¹⁰ Monikeskuksisuus (ven. *полицентризм*) on Venäjän tiedeakatemian filosofisen ensyklopedian mukaan määritelmä, joka kuvaa nykyaikaisen maailman moniluonteista poliittista järjestelmää ja jonka toimijat muodostavat suvereenieja valtio-organisatorisia voiman ja kehityksen keskuksia. (Институт Философии Российской Академии Наук. *Электронная библиотека ИФ РАН, Новая философская энциклопедия*. Полицентризм. [<https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH01c5f30080579f31e64aabc5>], luettu 9.1.2019.)

²¹¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, III/30.; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, III/21.

*maailmanjärjestyksen muodostumisen prosessia vastustaa globaalin ja alueellisen epävakau-
den kasvu”.*²¹²

Monikeskuksisen maailmanjärjestyksen diskurssia kuvaa hyvin myös sotilasdoktriinin (2014) muotoilu maailman tilannekehityksestä: *”Nykyiselle tilannekehitykselle maailmassa on tyypil-
listä lisääntynyt globaali kilpailu, jännitys valtioiden ja alueiden välisen vuorovaikutuksen eri
aloilla, eri arvomaailmojen ja kehitysmallien välinen kilpailu, taloudellisen ja poliittisen kehi-
tyksen epävakaus maailmanlaajuisesti ja alueellisesti, taustalla kansainvälisten suhteiden
yleinen vaikeutuminen. Käynnissä on vaikutusvallan vaiheittainen uudelleenjako uusien ta-
loudellisen kasvun ja poliittisen vetovoiman keskusten hyväksi.”*²¹³

Sotilasdoktriini (2014) on tässä kontekstissa hyvin yhtenevä kansallisen turvallisuuden strate-
gian (2015) kanssa. Maailmanpoliittinen tilanne ilmaistaan kolmen eri teeman ympärillä, joita
ovat globaalin kilpailun lisääntyminen, vallan uusjako maailmassa (monikeskuksisuus) sekä
alueellisten konfliktien hallinnan epäonnistuminen olemassa olevan kansainvälisen turvalli-
suuden järjestelmässä. Aiemmassa sotilasdoktriinissa (2010) keskeisiä maailmanpolitiikan
muuttujia olivat ideologisen vastakkainasettelun vähentyminen, globalisaatio ja moninapai-
suus.²¹⁴ Nämä samat tekijät ovat löydettävissä myös kansallisen turvallisuuden strategiasta
(2009).²¹⁵ Venäjän näkemys muutoksen suunnasta on siis varsin selvä.

Pynnöniemen ja Mashirin mukaan sotilasdoktriinissa valtioiden ja alueiden välisen jännityk-
sen lisääntyminen rinnastetaan eri arvomaailmojen ja kehitysmallien väliseen kilpailuun. Val-
tiot ja alueet rinnastetaan ja ne esitetään keskeisinä kansainvälisen politiikan toimijoina. Tämä
Venäjän näkemys myötäilee myös Wendtin systeemistä konstruktivismia, jossa valtiot ovat
keskeisiä toimijoita kansainvälisessä järjestelmässä. Venäjän näkemystä valtion suvereeniu-
den asemasta korostaa Pynnöniemen ja Mashirin mukaan myös se, että tekstistä puuttuvat
viittaukset kansainvälisten suuryritysten vaikutusvallan kasvuun ja globalisaation vaikutuksiin
paikallistasolla. Sotilasdoktriinin esittämä muotoilu korostaa Venäjän näkemystä sen erityi-

²¹² *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации.* 2015, II/13.

²¹³ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, II/9.

²¹⁴ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, II/9; *Военная доктрина Российской Федерации.* 2010, II/7; Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 27–28.

²¹⁵ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года.* 2009, II/8.

syydestä lännen vastavoimana, jossa tärkeänä tekijänä ovat kansallisen turvallisuuden strategian (2015) muotoilun mukaisesti ”*perinteiset venäläiset henkiset ja moraaliset arvot*”.²¹⁶

Anne Clunanin mukaan Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän poliittinen eliitti ei kyennyt sopimaan, mikä on Venäjän paikka maailmassa, vaan he tukeutuivat historiaan ja määrittelivät Venäjän kansalliseksi intressiksi kansainvälisen aseman säilyttämisen. Clunanin väite on, että menneisyydestä juontavat odotukset ovat muodostuneet Venäjän kansallisen identiteetin keskeiseksi tekijäksi. Vaikka Venäjän sisäpoliittinen tilanne on vakiintunut Vladimir Putinin presidenttiyden aikana sitten 1990-luvun, on suurvalta-aseman saavuttaminen säilynyt Clunanin mukaan Venäjän kansallisten intressien ja identiteetin keskeisenä määrittäjänä.²¹⁷ Hanna Smithin mukaan Venäjä on puhunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen lähes koko ajan moninapaisen maailmanjärjestyksen puolesta ja sen valtiolliseen identiteettiin kuuluu keskeisenä suurvaltaidentiteetti.²¹⁸

Valtioneuvoston raportin (2016) mukaan Venäjän ymmärrys itsestään suurvaltana ja sen mukainen käytös perustuvat strategisten resurssien eli erityisesti öljy- ja kaasuvarojen hallintaan ja niiden ulko- ja sotilaspoliittiseen hyödyntämiseen. Raportin mukaan Venäjä pyrkii energia-varojensa avulla luomaan ja ylläpitämään riippuvuussuhteita.²¹⁹ Wendtin teoriaan peilaten edellä mainittu näkemys voidaan ymmärtää Venäjän tyyppi-identiteettinä, joka tässä tapauksessa on erityisesti Venäjän energiariippuvuuteen perustuva talousjärjestelmä. Se toimii perustana yhdessä korporatiivisen identiteetin kanssa Venäjän suurvaltaidentiteetille eli se antaa perusteet rooli-identiteetille, kuten Wendt argumentoi.

Smithin mukaan Venäjä aiemmin uskoi juuri öljyn ja kaasun tuovan muiden valtioiden hyväksynnän Venäjälle suurvaltana ja korostaa, että kuitenkin Venäjän talous on ollut aina sen kompastuskivenä tässä prosessissa. Smithin mukaan Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikka muuttui kuitenkin Putinin kolmannella presidenttikaudella (2012–2018) aggressiivisemmaksi

²¹⁶ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, III/30; Wendt, A. 1999, 193–194; Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 28.

²¹⁷ Clunan, Anne L. 2009. *The Social Construction of Russia's Resurgence: Aspirations, Identity, and Security Interests*. John Hopkins University Press, s. 101–107.

²¹⁸ Smith, Hanna. 2016. Venäjä haastaa, s. 6–7. Teoksessa *Katsaus hybridiuhkiin ja niiden vaikutuksiin*, Turvallisuuskomitean kevätseminaari 2016 - seminaarijulkaisu. Turvallisuuskomitea, 6–8.

²¹⁹ Martikainen, Toivo, Pynnöniemi, Katri, Saari, Sinikukka & Ulkopoliittisen instituutin työryhmä. 2016. *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 34/2016. Valtioneuvoston kanslia, s. 11.

ja proaktiivisemmaksi kuin aiemmin, kun historiaan ja talouteen perustuva suurvaltänäkökulma ei tuottanut Venäjälle haluttua lopputulosta.²²⁰

Tämä Smithin esiin nostama muutos näkyy selvästi, kun vertaillaan strategioita. Vuoden 2009 strategiassa puhutaan vielä, että ”*Venäjän tavoitteena on vahvistaa asemaansa yhtenä maailman johtavista maista maailmantaloudessa*”. Vuoden 2015 strategiassa Venäjän talous ja erityisesti sen vahvuus nähdään mahdollisuutena, jolla turvataan ja vahvistetaan Venäjän potentiaalia epävakaa maailmantalouden tilanteessa, jossa taloudellisia rajoituksia (sanktioita) on kohdistettu Venäjään.²²¹ Muotoilu viestii kokonaisvaltaisesta politiikan muutoksesta, jossa talous on välineistetty osaksi kansallisen turvallisuuden keinovalikoimaa.

Smith kuitenkin muistuttaa, että suurvaltastatuksen saavuttaminen ei ole itsestäänselvyys. Sen saavuttamiseen tarvitaan kansainvälisessä yhteisössä muiden suurvaltojen hyväksyntä eli arvostus. Venäjän suurvaltastatuksen hyväksyminen onkin ollut Smithin mukaan usein kyseenalaista.²²²

Tämä muiden arvostuksen hakeminen Venäjän teoille nousee esiin myös strategian (2015) muotoilusta. Venäjä ilmaisee strategian alussa ylpeyttä sen kasvaneesta roolista kaikkien tärkeimpien kansainvälisten ongelmien ratkaisemisessa.²²³ Talouden osalta Venäjä aikoo nostaa asemansa bruttokansantuotteella mitattuna maailman suurimpien maiden joukkoon.²²⁴ Aiemmin mainittiin jo suurvalta-aseman vahvistaminen keskeisenä tavoitteena. Strategian lopussa mainitaan vielä erikseen, että ”*Venäjä parantaa maan kilpailukykyä ja kansainvälistä arvostusta*”, jos se olisi vahingossa jäänyt joltain huomaamatta.²²⁵ Tämä kaikki artikuloi vahvasti Venäjän tyytymättömyyttä sen nykyiseen arvostukseen ja siihen, että Venäjä ei aio jäädä jalkoihin, vaan kasvattaa rooliaan suurvaltana aktiivisesti.

²²⁰ Smith, H. 2016, 6–7.

²²¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, II/9; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/9.

²²² Smith, H. 2016, 6.

²²³ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/8.

²²⁴ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/55.

²²⁵ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, VI/116.

3.3 Venäläinen maailma kollektiivisena identiteettinä

Yksi keskeinen tekijä kansallisen turvallisuuden strategian (2015) identiteettidiskurssissa on venäläisten henkisten ja moraalisten arvojen korostaminen. Vuoden 2009 strategiassa moraalisia arvoja ei määritellä, mutta uudessa strategiassa viittauksia niihin on useita. Tämän voidaan tulkita korostavan venäläisen kulttuurin ja identiteetin ainutlaatuisuutta. Strategian (2015) tekstissä viitataan perinteisiin venäläisiin henkisiin ja moraalisiin arvoihin, joiden katsotaan olevan uudestisyntyneen. Niitä tarvitsee kehittää ja vahvistaa sekä niitä pitää suojata ulkomaisilta arvoilta, jotka voivat levitä informaatiokampanjoiden tai huonolaatuisen ulkomaisen populaarikulttuurin avulla. Uhat näitä arvoja kohtaan tulevat lännestä sekä terroristien että ekstremistien toimesta. Arvot nähdään hyvin vastakkaisina läntisille arvoille, joissa on annettu strategian muotoilun mukaan enemmän painoarvoa materiaalisille kuin henkisille arvoille. Venäläisten arvojen diskurssi on lisäksi liitetty venäläisen kulttuurin yhtenäisyyteen.²²⁶

Venäläisten arvojen korostamisella voidaan nähdä olevan ainutlaatuisuuden korostamisen lisäksi myös kansallista yhtenäisyyttä vahvistava näkökulma. Tällä on vahvat kytkökset nationalismiin ja patriotismiin. Veera Laineen Venäjän nationalismia käsittelevän tutkimuksen mukaan Venäjän valtiojohto korostaa kuvaa yhtenäisestä kansasta, jolla on yhteinen kulttuuri, menneisyys, kieli ja arvomaailma. Laine huomauttaakin, että Venäjällä valtiojohto määrittelee näitä yhteisiä arvoja entistä rajatummin. Virallinen puhetapa pyrkii erottamaan venäläisyyttä muista kansoista ja osoittamaan oikeita tapoja olla venäläinen. Venäläiseen kansaan kuulumiselle edellytyksenä ovat valtio johdon näkemyksen mukaan oikeanlainen moraalinen ja isänmaallisuus.²²⁷

Osana venäläisen kulttuurin ainutlaatuisuuden korostamista voidaan nähdä venäjän kielen aseman korostaminen. Venäjän kieli toimii strategian (2015) mukaan ”*entisen Neuvostoliiton alueen integraatioprosessien perustana*”. Tällainen muotoilu ei nouse esiin edellisestä strate-

²²⁶ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/11, IV/43; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, II; Oliker, Olga. 2016. *Unpacking Russia's New National Security Strategy*. [<https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>], luettu 4.1.2019.

²²⁷ Laine, Veera. 2016. *State-led Nationalism in Today's Russia: Uniting the people with conservative values?* s. 4. FIIA WORKING PAPER 92, Ulkopoliittinen instituutti. [https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/04/wp92_laine_russian_nationalism.pdf], haettu 1.6.2019.

giasta (2009).²²⁸ Tämä diskurssi venäjän kielen merkityksestä avautuu paremmin tarkastelemalla laajemmin käsitettä ”venäläinen maailma” (ven. *Русский мир*).

Käsite venäläinen maailma on laajempi, kuin pelkkä venäjän kielen ympärille rakentuva kokonaisuus. Institutionaalisesti kyseessä on presidentti Vladimir Putinin vuonna 2007 perustama järjestö, jonka tarkoituksena on venäjän kielen ja kulttuurin edistäminen maailmanlaajuisesti. Järjestön mukaan sen tehtävänä on yhdistää ulkomailla oleva venäläinen yhteisö kotimaahan, luoda uusia ja vahvempia linkkejä maailmalla venäläiseen kulttuuriin erilaisten kulttuuri- ja sosiaaliohjelmien avulla sekä vahvistaa venäjän kielen ja kulttuurin asemaa tärkeänä osana maailman sivilisaatiota. Tätä työtä toteutetaan paikallisesti noin 45 Venäjä-keskuksesta, joita on eri puolella maailmaa.²²⁹ Venäläisen maailman luomisen merkityksestä hyvä esimerkki on strategian (2015) muotoilu: ”*Venäjä toteuttaa Venäjän kielen ja kulttuurin tukemisen ohjelmia IVY-maissa nopeuttaakseen Euraasian integroitumiskehitystä.*”²³⁰

Käsitteenä venäläinen maailma on Pukkilan mukaan Venäjän omakseen käsittämä tila tai maailmankuva omaksi koettavasta yhteisöstä.²³¹ Kotkinan mukaan venäläisessä maailmassa on kyse konseptista, jolla yritetään kuvata Venäjän jälki-imperialistista tilannetta yhdessä euraasialaisuuden²³² kanssa. Kotkina nostaa esille tutkimuksessaan, että käsitettä venäläinen maailma (*Русский мир*) ei käytetty kovinkaan laajasti ennen vuotta 2014, siis ennen Krimin valtaamista ja Itä-Ukrainan konfliktia.²³³ Laineen tutkimuksen mukaan venäläisten kulttuurinen yhtenäisyys ulottuu nykyisin Venäjän valtion maantieteellisten ja poliittisten rajojen ulkopuolelle.²³⁴

Hyvänä esimerkkinä venäläisestä maailmasta Venäjän rajojen ulkopuolella toimii Valko-Venäjä, kun katsotaan asiaa puhtaasti venäjän kielen näkökulmasta. Venäjän kieli on toinen

²²⁸ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/81; *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, IV/79–84.

²²⁹ Фонд “Русский Мир”. [<https://russkiymir.ru/fund/>], luettu 11.1.2019.

²³⁰ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/81.

²³¹ Pukkila, J. 2015, 187.

²³² Euraasialaisuus korostaa Venäjän keskeistä roolia mannervaltojen ja Euraasian keskuksena. (Pursiainen, Christer. 1999. *Venäjän idea, utopia ja missio*. Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja nro 6. Gaudeamus. Helsinki, s. 14–15).

²³³ Kotkina, Irina. 2017. *Geopolitical Imagination and Popular Geopolitics between the Eurasian Union and Russian Mir*, s. 59. Teoksessa Bassin, Mark and Pozo, Gonzalo (ed.). *The Politics of Eurasianism*. Rowman & Littlefield. London, New York, 59–78.

²³⁴ Laine, V. 2016, 4.

Valko-Venäjän valtiollisista kielistä ja samalla ylivoimaisesti käytetyin kieli²³⁵. Venäjän kielen asemaa kuvaa hyvin se, että Valko-Venäjän asevoimien osalta venäjän kieli on ainoa virallinen kieli.²³⁶ Esimerkiksi Valko-Venäjän puolustusministeriön sivut löytyvät myös valkovenäjän kielellä, mutta venäjänkieliseen sivustoon verrattuna ne ovat huomattavasti tyypistetyt.²³⁷ Näin ollen venäjänkieliset muodostavat luonnollisen enemmistön Valko-Venäjällä ja maa kytkeytyy tästä näkökulmasta katsottuna osaksi venäläistä maailmaa.

Havainto Valko-Venäjän asevoimien osalta venäjän kielen asemasta on lisäksi merkityksellinen arvioitaessa Valko-Venäjän asevoimia instituutiona, jolla on sosiaalinen sisältö. Tärkeää tässä ovat Wendtin tyyppi-identiteetin näkökulmasta mahdollisesti ilmenevät jäsenyysäännöt, jotka ohjaavat Valko-Venäjän asevoimia kohti Venäjän asevoimia eli tutkimuksen viitekehyksen mukaisesti kohti Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa. Yhteinen kieli on yksi mahdollinen jäsenyysääntö tässä prosessissa.

Sasioglu ja Soikon kytkevät Venäjän vaikuttamisen entisissä Neuvostoliiton maissa turvallisuus- ja talouspolitiikkaan. Heidän mukaansa esimerkiksi Ukrainan viimeaikainen tilanne on osoittanut, että Ukrainassa kamppailua käydään maan omien arvojen, eurooppalaisen liberaaliuden ja venäläisten ortodoksisuuteen pohjautuvien konservatiivisten arvojen välillä.²³⁸ Tämä heidän esiin nostamansa havainto tukee hyvin myös Venäjän omaa näkemystä venäläisen maailman merkityksestä.

Venäläisessä maailmassa on konstruktivistisesti tulkittuna kyseessä Venäjän kollektiivisen identiteetin muodostuminen, joka Wendtin mukaan pitää aina sisällään itsensä rajojen laajentamisen, sisällyttämään muut itseensä.²³⁹ Venäjän kielen ja kulttuurin lisäksi venäläisen maailman diskurssissa on kyse tilasta, jonka Venäjä hahmottaa osana kollektiivista identiteettiään. Tämä on tulkittavissa siitä, miten Venäjä puhuu strategiassa entisen Neuvostoliiton alueesta. Tähän palataan myös rajamaan käsitteen yhteydessä.

²³⁵ Arviota venäjää päivittäin käyttävien määrästä on Normanin mukaan vaikea tehdä, sillä suurin osa valkovenäläisistä ilmoittaa äidinkielekseen valkovenäjän, mutta vain harva puhuu sitä päivittäin. Esimerkiksi hän nostaa, että vuonna 2008 Valko-Venäjällä julkaistiin 13 290 kirjanimikettä, joista vain 879 nimikettä oli valkovenäjäksi, ja merkittävä enemmistö oli venäjäksi. (Norman, Boris. 2009. *Valkovenäjän kielen nykytila*, s. 10–11. *Idäntutkimus* 2/2009, 1–13.)

²³⁶ Norman, B. 2009, 10–11.

²³⁷ Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь. 2019. [<https://www.mil.by/by/>], luettu 3.7.2019.

²³⁸ Sasioglu, Mert & Noora Soikko. 2014. *Moldova ja Valko-Venäjä rajatussa liikkumatilassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: Työpapereita No 52. Helsinki, s. 3–4.

²³⁹ Wendt, A. 1999, 229.

Kansallisen turvallisuuden strategia (2015) tarjoaa entisen Neuvostoliiton alueen suhteen muutaman maininnan ulkopolitiikan alalta. Strategian mukaan ”*kahdenvälisten ja monenvälisen suhteiden kehittäminen IVY-maiden jäsenvaltioihin, Abhasian tasavaltaan ja Etelä-Ossetian tasavaltaan on Venäjän ulkopolitiikan yksi avainsuunnista.*” Ulkopolitiikan painopiste on IVY-maiden lisäksi siirtynyt Aasiaan. Muutos on ilmeinen verrattaessa kahta edellistä strategiaa.²⁴⁰

Euraasian talousunionin luominen on strategian (2015) mukaan ”*avannut uuden integroitumisen vaiheen Euraasian alueella. Venäjä edistää Unionin vahvistamista kaikin puolin tavoitteena pidemmälle menevä integraatiokehitys, vakaa kehitys, kaikinpuolinen modernisaatio, yhteistyö ja jäsenmaiden kansantalouksien kilpailukyvyyn vahvistaminen maailmantaloudessa, sekä väestön elintason parantaminen, tavaroiden, palveluiden, pääoman ja työvoiman vapaan liikkuvuuden turvaaminen ja yhteisten infrastruktuuri- ja investointiprojektien toteuttaminen.*”²⁴¹

Dragnevan ja Wolczukin mukaan Venäjälle Euraasian talousunionissa on kyse enemmän politiikasta kuin puhtaasti taloudellisesta hyödystä; vain viisi prosenttia Venäjän kaupasta suuntautuu unionin jäsenmaihin. Heidän mukaansa unionin tarkoituksena onkin Venäjän narratiivin ja maailmanpoliittisten tavoitteiden toteuttaminen. Itse Euraasian talousunionin kehittyminen on ollut vähäistä esimerkiksi instituutioiden osalta ja jäsenmaat ovat olleet haluttomia sitoutumaan siihen suuresti. Dragneva ja Wolczuk näkevätkin Euraasian unionin lähinnä EU:n euraasialaisena jäljitelmänä, jolla Venäjä ajaa omia valtopoliittisia pyrkimyksiään.²⁴²

Kuin summatakseen Venäjän ulkopolitiikan prioriteetit, strategia (2015) tarjoaa näkemyksen maailman kehityksestä: ”*Kansainvälisen epävakauden kasvamisen seurauksena valtiot ottavat entistä enemmän itselleen vastuuta asioista omilla alueillaan. Alueelliset ja osa-alueelliset kauppa- ja muut sopimukset ovat yksiä tärkeimmistä välineistä kriisikehitykseltä suojautumi-*

²⁴⁰ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации. 2015, IV/89; Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года. 2009, IV/89–96.*

²⁴¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации. 2015, IV/91.*

²⁴² Dragneva, Rilka & Wolczuk, Kataryna. 2017. *The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power*. Chatham House. The Royal Institute of International Affairs. Research Paper, Russia and Eurasia Programme, May 2017, s. 24. [<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-05-02-eurasian-economic-union-dragneva-wolczuk.pdf>], haettu 19.6.2019.

*sessä. Intressit käyttää alueellisia valuuttoja ovat kasvaneet.*²⁴³ Edellinen muotoilu korostaa Euraasian talousunionin merkitystä, jonka yhtenä tavoitteena on ottaa esimerkiksi yhteinen valuutta käyttöön. Euraasian talousunionin merkitys on strategiassa kyetty myös turvallistamaan. Sen roolin voidaan olettaa kasvavan entisestään jatkossa.

Samalla strategiassa (2015) länsi nimetään syylliseksi, joka yrittää kimpittaa Euraasian integraatioprosesseja ja luoda jännitteitä. Tämä vaikuttaa negatiivisesti Venäjän kansallisten intressien toteutumiseen. Myös Ukrainan konfliktissa on strategian muotoilun mukaan kyse Venäjä ja lännen yhteenotosta.²⁴⁴ Edellisessä strategiassa (2009) tällainen lännen negatiivinen syyttäminen varsin suoraan loistaa poissaolollaan.²⁴⁵ Ei jää siis epäselväksi, mikä toimija uhkaa Venäjän näkemysten mukaan sen kansallista turvallisuutta.

Clunanin mukaan Venäjän poliittisen eliitin kansallinen itsetunto kumpuaa sen johtavasta asemasta entisen Neuvostoliiton alueen maiden keskuudessa. Clunanin mukaan tämän aseman uhkaaminen johtaa aitoon konfliktiin lännen ja Venäjän välillä.²⁴⁶ Clunanin tulkinta vastaa hyvin myös Venäjän omaa näkemystä lännen asemasta Venäjän uhkakuvissa sekä kuvastaa erinomaisesti venäläisen maailman merkitystä Venäjän kollektiivisena identiteettinä. Venäläiseen maailmaan kohdistuva uhka nähdään uhkana kansallisille intresseille.

3.4 Venäjän kansalliset intressit

Kansallisen turvallisuuden strategia (2015) määrittelee Venäjän kansalliset intressit sellaisiksi, joissa on strategian tarjoaman määritelmän mukaan kyse ”*yksilön, yhteiskunnan ja valtion suojelemisen ja kestävän kehityksen turvaamisen kannalta merkityksellisistä edellytyksistä*”.²⁴⁷ Edellisessä strategiassa (2009) määritelmä on muuten sama, mutta edellytykset on jaettu sisäisiin ja ulkoisiin.²⁴⁸

²⁴³ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/25.

²⁴⁴ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/17.

²⁴⁵ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, II/8–20; Pynnöniemi, K & Rácz, A. 2016, 1–2.

²⁴⁶ Clunan, A. 2009, 222.

²⁴⁷ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, I/6; Pynnöniemi, K & Rácz, A. 2016, 1.

²⁴⁸ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, I/6.

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) Venäjän kansallisiksi intresseiksi listataan:

- Maan puolustuksen vahventaminen, perustuslaillisen koskemattomuuden turvaaminen, suvereniteetin, itsenäisyyden ja kansallisen ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen
- Kansallisen yhtenäisyyden, poliittisen ja sosiaalisen vakauden vahventaminen, demokraattisten instituutioiden kehittäminen, valtion ja kansalaisyhteiskunnan yhteistoinnin mekanismien kehittäminen
- Elintason parantaminen, väestön terveyden edistäminen, sekä maan vakaan demografisen kehityksen takaaminen
- Kulttuurin ja perinteisten venäläisten henkisten ja moraalisten arvojen säilyttäminen ja edistäminen
- Kansantalouden kilpailukyvyyn parantaminen
- Venäjän federaation aseman vahvistaminen yhtenä maailman johtavana suurvaltana (ven. *закрепление за Российской Федерацией статуса одной из лидирующих мировых держав*), strategisen tasapainon ja molempia osapuolia hyödyttävien kumppanuussuhteiden edistäminen monikeskuksisessa maailmassa (ven. *в условиях полицентричного мира*).²⁴⁹

Strategia (2015) tarjoaa siis kansallisiksi intresseiksi hyvin laajan skaalan, jossa käsite kattaa niin maan puolustamisen, kansallisen ja alueellisen koskemattomuuden kuin venäläisten perinteisten henkisten arvojen edistämisen. Strategiassa käsitellään myöhemmin kansallisista intresseistä johdettuja erilaisia toimialakohtaisia päämääriä ja toimenpiteitä.²⁵⁰

Strategiassa (2015) kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan uhkan määritellään olevan ”*sellainen olosuhteiden ja tekijöiden joukko, joka muodostaa kansallisiin intresseihin kohdistuvan vahingon suoran tai välillisen mahdollisuuden*”. Kansallinen turvallisuus kytketään siis Venäjän kansallisiin intresseihin.²⁵¹ Pynnöniemen ja Ráczin mukaan strategian tekstissä kansallinen turvallisuus kytketään varsin epäselvästi kansallisiin intresseihin, joka tarjoaa paljon tulkinnanvaraa Venäjän johdolle.²⁵² Näin ollen ei ole yksiselitteistä määritelmää sille, milloin käytetään sotilaspolitiikkaa kansallisten intressien turvaamiseen, vaan tulkinta voidaan katsoa olevan tilannekohtaista.

²⁴⁹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, III/30.

²⁵⁰ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, III/30, IV/32–107.

²⁵¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, I/6.

²⁵² Pynnöniemi, K & Rácz, A. 2016, 1.

Rogozinin toimittaman sanakirjan määritelmän mukaan kansalliset intressit ovat yhdistelmä kansakunnan henkis-moraalisia, poliittisia, sosiaalisia, taloudellisia ja muita tarpeita, joilla on ensisijaista merkitystä kansakunnan olemassaolon, kehityksen ja uusiutumisen kannalta. Kansalliset intressit kumpuavat kansakunnan tavoitteista (missiosta) ja sen henkis-moraalisista arvoista. Rogozinin sanakirjan mukaan tärkeimpiä kansallisia intressejä ovat valtion suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja kansallisen elämäntavan perinteen suojaaminen.²⁵³ Kansallisen turvallisuuden strategian määrittämät kansalliset intressit kumpuavat siis kansakunnan identiteetistä, kuten Rogozin asian ilmaisee hyvin konstruktivistiseen sävyyn. Strategian (2015) määrittämät kansalliset intressit ja Rogozinin toimittaman sanakirjan määritelmä eivät ole ristiriidassa keskenään ja ovat hyvin samankaltaisia.

Wendtin teoriaan peilaten Venäjän kansalliset intressit ovat yhdistelmä Wendtin määrittämiä valtion ominaisuuksia ja kansallisia (objektiivisia) intressejä. Käsitteenä ne ovat kuitenkin subjektiivisia intressejä, koska ne ilmaisevat valtio johdon halua saavuttaa jotakin. Se miten ne realisoituvat esimerkiksi sotilaspolitiikaksi, riippuu myös Venäjän valtio johdon uskosta siihen, mikä on mahdollista saavuttaa.

Valko-Venäjän kannalta sen asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa määrittävät ensisijaisesti kansallisista intresseistä maan puolustuksen vahvistaminen ja Venäjän suurvalta-aseman vahvistaminen. Suurvalta-aseman vahvistamisen näkökulmasta Valko-Venäjän asemaa osana venäläisen maailman rakentumista tarkasteltiin jo aiemmin. Venäjän suurvaltaidentiteetin merkitystä korostaa entisestään sen listaaminen myös kansalliseksi intressiksi. Näin ollen myös sotilaspolitiikan määritelmän kautta katsottuna suurvalta-aseman vahvistaminen on yksi Venäjän sotilaspolitiikan päämäärä.

Valtion suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen liittyvät puolestaan Venäjän ulkoiseen sotilaspolitiikkaan. Maan puolustuksen vahvistaminen on osa Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa, jolla rakennetaan asevoimien suorituskyky vastaamaan sille asetettuja tavoitteita. Näin ollen maan puolustuksen vahvistaminen luo edellytykset valtion suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiselle. Valko-Venäjän aseman kannalta maan puolustuksen vahvistaminen tarkoittaa Venäjän kansallista intressiä kytkeä Valko-Venäjä osaksi sen puolustus suunnitelmaa ja sisäistä sotilaspolitiikkaa.

²⁵³ Rogozin, Д.О. (ред.). 2011, 1.12. Национальные интересы.

4 VALKO-VENÄJÄN ASEMA VENÄJÄN SOTILASPOLIITIKASSA RAJAMAANA, LIITTOLAISENA JA OSANA STRATEGISTA PIDÄKETTÄ

4.1 Aineisto ja sen analysointi

Tässä luvussa tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän eri strategia-asiakirjoissa rajamaana, liittolaisena ja osana Venäjän strategista pidäkettä. Aineistona käytetään kahta viimeisintä versiota kansallisen turvallisuuden strategiasta (2009 ja 2015), sotilasdoktriinista (2010 ja 2014) ja ulkopoliittisesta konseptiosta (2013 ja 2016) sekä viimeisintä versiota valtioliiton sotilasdoktriinista (2001).

Valtioliiton sotilasdoktriinin osalta on huomioitava sen julkaisuajankohta verrattuna muihin asiakirjoihin. Se ei vastaa tutkimuksen johdannossa määriteltyä materiaalin ajallista rajausta, mutta on silti viimeisin versio. Uusi versio valtioliiton sotilasdoktriinista oli tarkoitus julkaista vuoden 2018 lopussa, mutta sen julkaisu on viivästynyt.²⁵⁴

Aineiston analyysi on toteutettu pelkistämällä strategia-asiakirjojen sisältö rajamaan, liittolaisen ja strategisen pidäkkeen näkökulmista, ryhmittelemällä kahden viimeisimmän version sisältö kustakin strategia-asiakirjasta sekä vertailemalla ja analysoimalla sisältöä edellä mainittujen kolmen eri käsitteen ympärillä.

Liittolaisen käsittelyn osalta strategia-asiakirjojen tutkimuksessa sivutaan myös Valko-Venäjän kansallisen turvallisuuden konseptiota (2010) ja sotilasdoktriinia (2016), koska Venäjän sotilaspolitiikan tehtävänä on myös sen liittolaisten intressien varmistaminen. Valko-Venäjän roolia osana Venäjän strategista pidäkettä arvioidaan strategia-asiakirjojen lisäksi viimeaikaisen Venäjän asevoimia käsittelevän tutkimuksen kautta empiiristä aineistoa täydentävänä materiaalina.

Analyysissa tuodaan esille muutoksia asiakirjojen sisällössä, rakenteessa ja terminologiassa sekä arvioidaan niiden merkityksiä luodussa Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä. Vertailun avulla saadaan arvioita siitä, onko Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa

²⁵⁴ Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития Союзного государства на 2018 – 2022 годы*, Статья 12.1; Белсат TV. 9.4.2019. *Лукашенко против Путина. Союзная военная доктрина заморожена*.

muuttunut tarkastelujaksolla. Samalla voidaan arvioida mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja.

Aineiston analyysissä on pyritty huomioimaan valtioliiton sotilasdoktriinin ajallinen eroavaisuus muuhun materiaaliin keskittymällä valtioliiton yleisiin sotilaspoliittisiin mekanismeihin ja siihen, mitä ne tarkoittavat Venäjän sotilaspolitiikan kannalta Valko-Venäjän asemaan nähden.

4.2 Valko-Venäjä rajamaana

Venäjän sotilaspolitiikka perustuu johdannossa esitettyjen määritelmien mukaan uhkakuviin. Sotilasdoktriinissa rajamaan käsite esiintyy yhteensä viisi kertaa, joista neljä on sotilaallisen vaaran kuvauksia ja yksi sotilaallisen uhan kuvaus. Ennen rajamaan tarkastelua on kuitenkin hyvä tarkastella Venäjään rajoittuvien alueiden merkityksiä laajemmin Venäjän näkemän maailmantilanteen näkökulmasta.

Nykyistä maailmantilannetta kuvataan Venäjään rajoittuvien alueiden osalta heti sotilasdoktriinin (2014) luvun II alussa: ”*Monia alueellisia konflikteja ei ole saatu hallintaan. Niitä pyritään edelleen ratkaisemaan voimankäytöllä myös Venäjän Federaatioon rajoittuvilla alueilla.* (ven. *в регионах, граничащих с Российской Федерацией.*)”²⁵⁵

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) kuvataan nykyistä maailmantilannetta Venäjän viereisillä alueilla seuraavasti: ”*Kansainvälisissä suhteissa voimankäytön rooli ei ole vähenemässä. Euro-Atlantin, Euraasian ja Aasian-Tyynenmeren alueilla ei noudateta tasavertaisen ja jakamattoman turvallisuuden periaatteita. Venäjän viereisillä alueilla on kehittymässä militarisointia ja asevarustelukilpailua* (ven. *в соседних с Россией регионах развиваются процессы милитаризации и гонки вооружений*)”²⁵⁶

Edellisessä kansallisen turvallisuuden strategiassa (2009) viitattiin vain ”*resurssikilpailun luomiin olosuhteisiin, jossa ongelmien ratkaisemisessa sotilaallisen voiman käyttö ei ole pois suljettua. Syntyneitä voimatasapainoa saatetaan rikkoa Venäjän federaation rajojen ja sen*

²⁵⁵ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/10.

²⁵⁶ Стратегия национальной безопасности Российской Федерации. 2015, II/14.

liittolaisten rajojen läheisyydessä (ven. *вблизи границ Российской Федерации и границ ее союзников*)”.²⁵⁷

Pynnöniemen ja Mashirin mukaan sotilasdoktriinin (2014) muotoilu alueellisten konfliktien hallitsemattomuudesta Venäjään rajoittuvilla alueilla korostaa Venäjän asemaa voimankäytön latenttina ja epäsuorana kohteena.²⁵⁸ Yllä olevissa kansallisen turvallisuuden strategioiden ja sotilasdoktriinin muotoiluissa on merkityksellistä lisäksi se, miten konfliktit alueellistetaan. Näillä muotoiluilla ei viitata sotilaallisten konfliktien eri tasoihin, jotka määriteltiin johdannossa, vaan niiden alueelliseen luonteeseen. Tällä viitataan Venäjän valtavaan pinta-alaan ja sen eri osien yhteyteen näihin konfliktialueisiin. Tämä sotilaallisen voimankäytön alueellistaminen Venäjään rajoittuville alueille luo olosuhteet sotilaspolitiikan keinovalikoiman ulottamiseksi Venäjän rajoille ja niiden yli sen liittolaisten alueille.

Venäjä on vastannut sotilaspolitiikassaan tähän eri alueiden muodostamaan uhkakuvaan jakamalla maan aluevastuullisiin sotilaspiireihin. Sotilaspiirin komentaja johtaa strategista yhteisjohtoporrasta (ven. *Объединённое стратегическое командование*), joka vastaa kaikkien puolustushaarojen joukkojen johtamisesta alueellaan rauhan ja sodan aikana sekä sille mahdollisesti alistettavien joukkojen johtamisesta.²⁵⁹ Venäjän läntisessä strategisessa suunnassa²⁶⁰ aluevastuussa oleva sotilaspiiri on Läntinen sotilaspiiri.²⁶¹ Pukkilan mukaan kaikissa Venäjän strategisissa suunnissa on tarve erilaisille asevoimille, koska uhkakuva on jokaisessa strategisessa suunnassa erilainen.²⁶²

Vuonna 2009 Venäjän maavoimien silloinen komentaja Sergej Skokov kertoi haastattelussa, että Venäjän läntisessä strategisessa suunnassa venäläisiä ryhmittymiä voivat olla vastassa innovatiiviset armeijat, jotka taistelevat ilman taistelukosketusta ja käyttävät uudenaikaisia

²⁵⁷ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, II/8.

²⁵⁸ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 28–29.

²⁵⁹ Министерство обороны Российской Федерации. 17.11.2011. *Положение о военном округе Вооружённых Сил Российской Федерации*.

[https://doc.mil.ru/documents/extended_search/more.htm?id=10801103@morfNPAProject], luettu 22.6.2019.

²⁶⁰ Venäjä on jakanut maan strategisiin suuntiin (ven. *стратегическое направление*), joita ovat Itäinen, Keskinen (Keski-Aasia), Eteläinen, Läntinen ja Pohjoinen (Arktinen) strateginen suunta. (Pukkila, J. 2015, 126; Persson, G. 2016, 68).

²⁶¹ Министерство обороны Российской Федерации. *Западный военный округ*. [https://structure.mil.ru/structure/ministry_of_defence/details.htm?id=9793@egOrganization], luettu 25.6.2019.

²⁶² Pukkila, J. 2015, 125–127; Persson, G. 2016, 68.

joukkoja ja välineitä. Läntisellä sotatoiminäyttämöllä²⁶³ taistelut voitaisiin joutua käymään selkeästi kolmella eri strategisella suunnalla, jotka ovat luoteinen, läntinen ja lounainen suunta.²⁶⁴ Sotilaallisen voiman ylläpito Venäjän läntisessä strategisessa suunnassa saa näin ollen oikeutuksen uhkakuvan kautta, kuten johdannossa käsitellyissä määritelmässä tulee ilmi.

Venäjän sotilaallisia uhkakuvia ilmentää sotilasdoktriinin (2014) luku II: Venäjän Federaation sotilaalliset vaarat ja sotilaalliset uhat.²⁶⁵ Sotilaalliset vaarat jaetaan sotilasdoktriinissa ulkoihin ja sisäisiin.²⁶⁶ Ulkoisista sotilaallista vaaroista ensimmäisenä sotilasdoktriinissa (2014) on Nato ja sen toiminnot: ”*Pohjois-Atlantin Liiton (NATO) voiman kasvattaminen ja sille annettut globaalit toiminnot, joita toteuttaessaan se loukkaa kansainvälistä oikeutta, Nato-maiden sotilaallisen infrastruktuurin lähentyminen kohti Venäjän Federaation rajoja mukaan lukien Naton laajentuminen.*”²⁶⁷ Venäjä on nostanut Naton laajentumisen listan ensimmäiseksi sotilaalliseksi vaaratekijäksi. Lalun mukaan Nato mainitaan ensimmäisen kerran nimeltä vuoden 2010 sotilasdoktriinissa, kun aikaisemmissa sotilasdoktriineissa (1993, 2000) siihen oli viitattu sotilaallisena liittoumana.²⁶⁸

Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) Naton rooli on kuvattu lähes sotilasdoktriinin (2014) muotoilun kanssa yhtenevästi, kuitenkin sillä erotuksella, että Naton toiminnot, mukaan lukien laajentuminen ja sotilaallisen infrastruktuurin laajentuminen kohti Venäjän rajoja, muodostavat uhan kansalliselle turvallisuudelle.²⁶⁹ Merkittävää yllä olevissa muotoiluissa on se, että liittolaisia ei ole tässä yhteydessä nostettu esille, kuten myöhemmin on tehty alla olevan Natoon viittaavan sotilaallisen vaaran muotoilun yhteydessä. Tätä voidaan tulkita siten, että Naton laajentuminen kohti Venäjän rajoja muodostaa itsessään sotilaallisen vaaran, eikä tässä kohtaa liittolaisen asemalla ole merkitystä.

Natoon liittyvät myös kaksi seuraavaa sotilasdoktriinin (2014) sotilaallista vaaraa: ”*Tilanteen epävakautuminen eri maissa ja alueilla ja globaalien ja alueellisten tasapainotilan horjuttami-*

²⁶³ Venäjäksi *Театр военных действий*.

²⁶⁴ РИА Новости. 24.9.2009. *Штаб Сухопутных войск определил угрозы России по основным направлениям.* [<https://ria.ru/20090924/186304827.html>], luettu 14.6.2019; ks myös Lalu, P. 2014, 349; Pukkila, J. 2015, 127.

²⁶⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II.

²⁶⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12–13.

²⁶⁷ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (a).

²⁶⁸ Lalu, P. 2014, 353.

²⁶⁹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/15.

nen.²⁷⁰ sekä ”Ulkovaltojen asevoimien kontingenttien ryhmittäminen (voiman kasvattaminen) Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevien valtioiden alueella mukaan lukien vesialueet muun muassa Venäjän Federaation poliittiseksi tai sotilaalliseksi painostamiseksi.”²⁷¹ Vuoden 2010 sotilasdoktriinin kohtaan verrattuna jälkimmäinen ulkoisen sotilaallisen vaaran muotoilu on saanut lisäyksen sen loppuosaan Venäjän federaation poliittisesta ja sotilaallisesta painostamisesta.²⁷² Pynnöniemen ja Mashirin tulkinnan mukaan tällä muotoilun lisäyksellä Venäjä katsoo ulkomaisten asevoimien ryhmittämisen olevan päämäärähakuista.²⁷³

Merkittävämpää jälkimmäisessä muotoilussa tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin se, miten Venäjä käsittelee rajavaltioita sen uhkakuvadiskurssissa: ”Ulkovaltojen asevoimien kontingenttien ryhmittäminen (voiman kasvattaminen) Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevien valtioiden alueella (ven. *на территориях государств, сопредельных с Российской Федерацией и ее союзниками*). Tämä sama muotoilu löytyy yhteensä neljä kertaa ulkoisten sotilaallisten vaarojen muotoilusta. Muut kohdat ovat:

- ”YK:n peruskirjan ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö Venäjän Federaatioon tai sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella.”²⁷⁴
- ”Kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen) ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella.”²⁷⁵
- ”Hallintojen, joiden politiikka uhkaa Venäjän Federaation etuja, perustaminen Venäjän Federaatioon rajoittuvissa valtioissa mukaan lukien hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistamisen seurauksena.”²⁷⁶

Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa yllä mainituista kaksi ensimmäistä kohtaa ovat sisällöltään melkein identtiset vuoden 2014 sotilasdoktriinin kanssa, mutta niistä löytyy kuitenkin yksi merkittävä vivahde-ero. Sotilasdoktriinissa (2010) käytetään ilmaisua ”Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevilla valtioiden alueilla” (ven. *на территориях сопредельных с Российской Федерацией и ее союзниками государств*).²⁷⁷

²⁷⁰ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/12 (б).

²⁷¹ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/12 (в).

²⁷² Военная доктрина Российской Федерации. 2010, II/8 (в).

²⁷³ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 30–31.

²⁷⁴ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/12 (з).

²⁷⁵ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/12 (и).

²⁷⁶ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, II/12 (и).

²⁷⁷ Военная доктрина Российской Федерации. 2010, II/8 (з), (и).

Uusimpaan sotilasdoktriinin ilmaisuun on siis liitetty valtio alueen yhteyteen, kun aiemmin se oli lauseen lopussa venäjänkielisessä ilmaisussa.

Muutoksella voidaan ymmärtää Venäjän korostamaa näkemystä valtiosta keskeisenä toimijana. Toinen merkitys voidaan liittää siihen, miten Venäjä käsittelee maantieteellisiä alueita. Vaikka muotoilu onkin päivitetty, vuoden 2010 ilmaisu kertoo venäläisestä ajattelutavasta lähestyä sen rajoilla olevia alueita tilana, eräänlaisena suojavyöhykkeenä, joka alkaa sen valtion rajalta. Venäjä ei näe tätä tilaa koskemattomana, vaikka se olisikin tunnustanut toisen valtion ulkoisen suvereniteetin. Venäjän perustuslain mukaan sen asevoimia voidaan käyttää Venäjän rajojen ulkopuolella ja hyvänä esimerkkinä tästä on maaliskuussa 2014 annettu liittoneuvoston valtuutus käyttää asevoimia Venäjän kansalaisten suojelemiseksi Krimillä²⁷⁸.

Wendtin mukaan valtion alueen rajojen sijainti voi olla selkeä ja pysyvä, mutta niiden sosiaalinen merkitys voi vaihdella.²⁷⁹ Kyseessä on siis Venäjän ja sen liittolaisten rajojen merkitys Venäjän sotilaspolitiikassa. Tietyissä tilanteissa rajan merkitys sumenee, jos Venäjä kokee sen kansalliset intressit uhatuiksi.

Rajan sumeneminen eli suvereniteetin aleneminen voi tulla kyseeseen edellä mainitussa sotilasdoktriinin (2014) kuvaamassa ulkoisen sotilaallisen vaaran tilanteessa: ”*Hallintojen, joiden politiikka uhkaa Venäjän Federaation etuja, perustaminen Venäjän Federaatioon rajoittuvissa valtioissa mukaan lukien hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistamisen seurauksena.*”²⁸⁰ Tämä edellä mainittu kohta on Pynnöniemen ja Mashirin mukaan suora viittaus helmikuun 2014 tapahtumiin Ukrainassa, jotka Venäjä katsoi laittomaksi vallankaappaukseksi eikä ole tunnustanut sen jälkeen perustettua Ukrainan väliaikaista hallitusta.²⁸¹ Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa ei mainita kyseistä kohtaa osana sotilaallisia vaaroja.²⁸²

Tätä edellä esitettyä Venäjän näkemystä vahvistaa myös ulkopoliittisen konseption (2016) kohta, jossa Venäjän yhdeksi ulkopoliittikan päämääräksi on muotoiltu ”*hyvien naapurisuhteiden muodostaminen Venäjään rajoittuvien maiden kanssa, niiden avustaminen nykyisten jännitepesäkkeiden ja konfliktien poistamisessa niiden alueilla sekä tulevien tällaisten pe-*

²⁷⁸ Конституция Российской Федерации, Статья 102 (г); Президент России. 1.3.2014. *Владимир Путин внёс обращение в Совет Федерации.*

²⁷⁹ Wendt, A. 1999, 211–212.

²⁸⁰ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, II/12 (н).

²⁸¹ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 33–34.

²⁸² *Военная доктрина Российской Федерации.* 2010, II/8.

säkkeiden ja konfliktien syntyminen ennaltaehkäiseminen.”²⁸³ Vuoden 2013 konseptiossa viitattiin näiden edellä mainittujen konfliktien sijaintiin alueilla, jotka ovat kiinni Venäjän Federaatiossa (ven. *конфликтов в прилегающих к Российской Федерации регионах*), kun uusimmassa versiossa viitataan konfliktien sijaitsemiseen Venäjään rajoittuvien maiden alueilla.²⁸⁴

Hannikaisen ja Lundstedtin kansainvälistä oikeutta käsittelevän tutkimuksen mukaan edellä mainitut strategia-asiakirjojen kohdat asettavat Venäjän näkemyksessä sen lähiulkomaat normaalin oikeudellisen suojan ulkopuolelle. Muotoiluilla Venäjä pyrkii oikeuttamaan puuttumisen näiden maiden sisäisiin asioihin. Venäjä siis katsoo, että sen lähiulkomailla ei ole samankaltaista kansainvälisen oikeuden suojaa kuin muilla valtioilla. Hannikainen ja Lundstedt muistuttavat, että kansainvälisen oikeuden mukaan valtioilla on sisäinen toimivalta päättää omasta yhteiskuntajärjestelmästä. Näin ollen Venäjän viittaamat hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistamisen seurauksena, eivät ole kansainvälisen oikeuden näkökulmasta laittomia.²⁸⁵

Viittaamalla hallintoihin, joiden Venäjä kokee uhkaavan sen kansallisia intressejä, Venäjä käytännössä varaa oikeuden puuttua Venäjään rajoittuvien maiden sisäisiin asioihin tällaisissa tilanteissa. Merkille pantavaa edellisessä sotilasdoktriinin kohdassa on myös se, että siinä ei nosteta esiin liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevia alueita, vaan nimenomaan viitataan suoraan Venäjään rajoittuviin valtioihin. Liittolaisuus on siis alisteinen Venäjän kansallisille intresseille, jos liittolaisen, tässä tapauksessa Valko-Venäjän, politiikka uhkaa Venäjän etuja. Venäjä on toteuttanut myös aktiivisesti toimia edistääkseen intressiensä toteutumista sen tietyissä rajamaissa. Näihin toimiin lukeutuu Pukkilan mukaan muun muassa alueiden venäläistäminen, jota toteutetaan esimerkiksi jakamalla Venäjän passeja alueilla asuvalle venäjänkieliselle väestölle.²⁸⁶

Huomioitavaa on myös se, että aiemmin mainittu sotilasdoktriinin (2014) sotilaallinen vaara ”*ҮК:n peruskirjan ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö Venäjän Federaatioon tai sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella*” on saanut muotoi-

²⁸³ *Концепция внешней политики Российской Федерации*. 2016, I/3 (e).

²⁸⁴ *Концепция внешней политики Российской Федерации (Утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиньм 12 февраля 2013 года)*. 2013, I/4 (r). [<http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf>], haettu 13.1.2019.

²⁸⁵ Hannikainen, L & Lundstedt, T. 2016, 72.

²⁸⁶ Pukkila, J. 2015, 145.

luunsa lisäyksen liittolaisista, kun aiemmassa sotilasdoktriinissa (2010) viitattiin vain normien vastaiseen asevoiman käyttöön Venäjän Federaatioon rajoittuvien valtioiden alueella.²⁸⁷

Tämän kohdan ydinviesti on YK:n peruskirjan merkityksen korostaminen asevoiman käytöstä päätettäessä. De Haasin mukaan tällä kohdalla viitataan erityisesti Kosovon sotaan ja Naton väliintuloon vastoin YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä.²⁸⁸ Liittolaisten lisääminen tähän yhteyteen on myös huomionarvoinen. Yksi tulkinta tälle on, että Venäjä pyrki saamaan sen liittolaismaat paremmin Venäjän YK:ssa esittämien kannanottojen taakse. Tämä voidaan nähdä yhtenä keinona Venäjän suurvaltaidentiteetin rakentumisessa, jota toteutetaan monikeskuk-sisen maailmanjärjestyksen luomisella. Tässä Venäjän liittolaisilla on siis oma roolinsa.

Viimeisenä ulkoisista sotilaallisista vaaroista voidaan nostaa esiin osittain Valko-Venäjää rajamaana ilmentävä sotilasdoktriinin (2014) sotilaallinen vaara: *”Kansallisuuteen tai uskontoon perustuvien jännitteiden aiheuttamien kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen), kansainvälisten aseistettujen radikaaliryhmittymien ja ulkomaalaisten yksityisten sotilasyhtiöiden toiminta alueilla, jotka ovat kiinni Venäjän Federaation rajassa tai sen liittolaisten rajoissa (ven. в районах, прилегающих к государственной границе Российской Федерации и границам ее союзников) ja lisäksi aluekiistat ja separatismien lisääntyminen maailman muissa osissa.”* Vuoden 2010 sotilasdoktriiniin verrattuna muotoiluun on lisätty maininta ulkomaalaisista sotilasyhtiöistä.²⁸⁹

Pynnönimen ja Mashirin mukaan tällä maininnalla luodaan vaikutelmaa Venäjästä ulkovaltojen piirityksen kohteena.²⁹⁰ Mielenkiintoisempaa rajamaan käsittelyn kannalta ovat kuitenkin viittaukset kriisipesäkkeiden olemassaoloon ja radikaaliryhmittymien toimintaan Venäjän ja sen liittolaisten rajoissa kiinni olevilla alueilla²⁹¹ (ven. район) sotilaallisena vaarana. Tässä kohtaa alueena käytetty venäjänkielinen sana viittaa huomattavasti pienempään alueeseen, kuin edellä kuvatuissa aluetta (ven. регион) koskevissa tilanteissa. Tämä sotilaallisen vaaran

²⁸⁷ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (з); *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, II/8 (з).

²⁸⁸ de Haas, M. 2011, 44.

²⁸⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (п); *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, II/8 (п).

²⁹⁰ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 34.

²⁹¹ Muotoilussa käytettävällä sanalla alue (ven. район) tarkoitetaan käsitteellisesti pienempää aluetta, esimerkiksi alahallintoaluetta (suuremman hallintoalueen sisällä), maastollisesti eriytyvää aluetta, kaupunginosaa kaupungin sisällä tai esimerkiksi etuliitteellä käytettynä kaupungissa sijaitsevaa tehdasaluetta. (Ушаков, Д.Н. 1935-1940, Район.)

tilanne oli käytännössä myös johdannossa kuvatussa Zapad-2017 -harjoituksen skenaariossa. Muotoilulla Venäjä varaa itselleen oikeuden toteuttaa tarvittavia toimia tämän sotilaallisen vaaran poistamiseksi Venäjän ja sen liittolaisten raja-alueilla.

Tässä yhteydessä on hyvä nostaa esiin myös valtioliiton sotilasdoktriinin muotoilu koskien sotilaallisia vaaroja valtioliiton näkökulmasta. Doktriinin mukaan ”*tärkeimmän vaaran valtioliitolle muodostavat ulkoisten voimien lietsomat aseelliset konfliktit ja paikalliset sodat, jotka tietyissä olosuhteissa voivat kehittyä suursodaksi (alueelliseksi sodaksi)*”.²⁹² Tämä on ainoa kohta asiakirjassa koskien sotilaallisia vaaroja tai uhkia. Tämä muotoilu on ajatukseltaan yhtenevä Venäjän sotilasdoktriinin (2014) jo aiemmin mainittuun sotilaallisen vaaran tilanteeseen: ”*Kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen) ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella.*”²⁹³

Sotilaalliset vaarat kuvataan näissä molempien sotilasdoktriinien kohdissa varsin yleiseksi. Näillä muotoiluilla voidaan ymmärtää sodankäynnin tasoista aseellisten konfliktien ja niiden eskaloitumisen olevan ensisijaisia sotilaallisen vaaran tilanteita valtioliiton kehyksessä. Näillä muotoilulla voidaan lisäksi ymmärtää näiden konfliktien sijaitsevan tai niiden sijainnin halutaan rajoittuvan Venäjän näkökulmasta joko 1) liittolaisiin rajoittuvien valtioiden, 2) Venäjään rajoittuvien valtioiden tai 3) liittolaisten alueelle. Tämä tulkinta osaltaan vahvistaa käsitystä Valko-Venäjän asemasta tilan näkökulmasta Venäjän sotilaspolitiikassa, mutta tällä voidaan myös viitata sotilaspolitiikan rooliin ulkoisen uhan torjunnassa, jolloin Venäjän sisäsyntyisten aseellisten konfliktien vastuu olisi esimerkiksi kansalliskaartilla. Tätä viimeksi mainittua näkökulmaa ei kuitenkaan tue sotilasdoktriinin (2014) sisäisiä sotilaallisia vaaroja käsittelevät kohdat ja niiden sisältö²⁹⁴.

Sotilaallisista uhista rajamaata ilmentää sotilasdoktriinin (2014) muotoilu ”*sotilaallisen voiman näyttö toteuttamalla harjoituksia Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvissa maissa.*”²⁹⁵ Tämä muotoilu on muuttunut edellisestä sotilasdoktriinista (2010), jossa uhaksi on muotoiltu ”*sotilaallisen voiman näyttö toteuttamalla harjoituksia Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvissa maissa provokatiivisin tavoittein*”.²⁹⁶

²⁹² *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 12. Numero viittaa valtioliiton sotilasdoktriinin sivunumeroon.

²⁹³ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (и).

²⁹⁴ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/13.

²⁹⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/14 (г).

²⁹⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, II/10 (г).

Tällä kohdalla voidaan katsoa viitattavan ensisijaisesti Naton harjoitustoimintaan sen itäisten jäsenvaltioiden alueella, jotka rajoittuvat Venäjään tai sen liittolaisiin. Sotaharjoitukset sotilaallisen voiman näyttönä Venäjään ja sen liittolaisiin rajoittuvissa maissa muodostavat siis itsessään jo sotilaallisen uhan, kun aiemmin siihen tuli liittyä tietty provokatiivisuus²⁹⁷. Mielenkiintoista on lisäksi se, että tätä harjoitustoimintaa ei luokitella mitenkään, vaan Venäjä varaa itsellään oikeuden arvioida, mikä harjoitustoiminta on sotilaallisen voiman näyttöä ja siten muodostaa sille sotilaallisen uhan.

Rajamaiden käsittelyn kannalta on myös mielenkiintoista tarkastella strategia-asiakirjojen sisältöä Venäjän rajaturvallisuuden näkökulmasta, sijaitsevathan Venäjän rajamaat suoraan Venäjän valtionrajan toisella puolella. Kansallisen turvallisuuden strategiassa (2009) on listattu pääuhkiksi Venäjän federaation intressejä ja turvallisuutta kohtaan rajavartioiden alalta kaksi kohtaa: ”*Aseellisten konfliktien olemassaolo ja mahdollinen eskaloituminen Venäjän valtionrajan läheisyydessä, Venäjän federaation valtionrajan kansainvälis-oikeudellisen muotoutumisen keskeneräisyys eräiden rajamaiden kanssa*”.²⁹⁸ Muotoilulla on haluttu nostaa esiin sekä Venäjän rajakiistoja sen eräiden rajamaiden kanssa että rajavartiopalvelun merkitystä kansallisen turvallisuuden takaamisessa.

Uusimmassa kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015) rajavartioiden alalta maininnat pääuhkista on poistettu, mutta sotilaalliseen organisaatioon liittyvien muiden joukkojen ja elinten osalta strategia mainitsee Venäjän rajojen turvaamisesta seuraavasti: ”*Kansallinen turvallisuus raja-alueella taataan toimittamalla Venäjän Federaation valtionrajalle korkean teknologian monikäyttöisiä järjestelmiä, nostamalla rajavartioiden tehokkuutta, parantamalla eri virastojen välistä ja rajojen ylittävää yhteistoimintaa sekä kehittämällä valtioiden rajojen kansainvälisiä laillisia hyväksymisprosesseja ja kehittämällä Venäjän Federaation raja-alueiden sosio-ekonomista tilannetta*”.²⁹⁹ Tämä strategian kohta on tärkeä huomioida, kun arvioidaan valtion rajan merkitystä Venäjän ja Valko-Venäjän välissä. Rajaturvallisuudesta ei ole muuta mainintaa strategiassa (2015).

Valtioliiton perustamissopimuksen mukaan valtioliiton ulkoraja on valtioliiton jäsenvaltioiden muiden maiden kanssa muodostama raja.³⁰⁰ Valtioliiton sotilasdoktriinissa yhdeksi sotilaalli-

²⁹⁷ Pynnöniemi, K & Mashiri, J. 2015, 38–39.

²⁹⁸ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. 2009, IV/41.

²⁹⁹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/48.

³⁰⁰ *Договор от 8 декабря 1999 года о создании Союзного государства*. 1999. Статья 7.

sen turvallisuuden takaamisen suunnaksi on määritelty yhtenäisen rajavartioalueen muodostaminen ja rajavartiointin toteuttaminen yhteisten periaatteiden ja vaatimusten mukaisesti.³⁰¹ Venäjällä ja Valko-Venäjällä ei ole erillistä rajasopimusta keskenään.³⁰² Esimerkiksi Valko-Venäjän ja Liettuan välinen rajasopimus ratifioitiin vuonna 2010.³⁰³ Valko-Venäjän ja Venäjän rajaa ei käytännössä valvota. Valko-Venäjän rajavartiokomitean internetsivujen mukaan Valko-Venäjällä on valtionrajaa yhteensä 3617 kilometriä, josta valvottua rajaa on 2334 kilometriä. Venäjän ja Valko-Venäjän yhteinen raja on 1283 kilometriä eli täsmälleen yllä olevien lukujen erotus.³⁰⁴

Valtioliiton kehittämisohjelman 2018–2022 mukaan valtioliiton rajaturvallisuutta kehitetään ulkoisten uhkien muutoksen mukaisesti. Tämä toteutetaan kehittämällä ja toimeenpanemalla valtioliiton ohjelmat. Osapuolina ovat Venäjän turvallisuuspalvelu FSB ja Valko-Venäjän Rajavartiokomitea.³⁰⁵ Valtioliiton kehittämisohjelman muotoilu antaa ymmärtää, että valtioliiton ulkoraja on merkitsevä rajaturvallisuuden kannalta.

Alla olevassa kuvassa on Valko-Venäjän rajavartiokomitean ilmoittamat maarajan rajatarkastuspisteet. Venäjän FSB:n Rajavartiopalvelun osalta samanlaista tietoa maarajan tarkastuspisteistä ei ole saatavissa ainakaan viraston virallisilta internetsivuilta. Venäjän ja Valko-Venäjän kansalaisille liikkuminen maiden välisen rajan yli on vapaata valtioliittosopimuksen mukaisesti ja kolmansien maiden kansalaiset voivat ylittää rajan erikseen määritettyjen rajanylityspaikkojen kautta.³⁰⁶ Kolmansien maiden kansalaisten erilainen rajanylityskäytäntö johtuu Valko-Venäjän myöntämästä 30 päivän viisumivapaudesta 74 maan kansalaisille.³⁰⁷

³⁰¹ *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 6.

³⁰² Titarenko, Larissa. 2011. *Country Report: Belarus Borders*. Department of Sociology, Belarusian State University. [<https://www.uef.fi/documents/428549/854028/countryreport-belarus-borders.pdf/751f5e6f-b72f-468e-999e-e1988a790aa7>], haettu 28.4.2019.

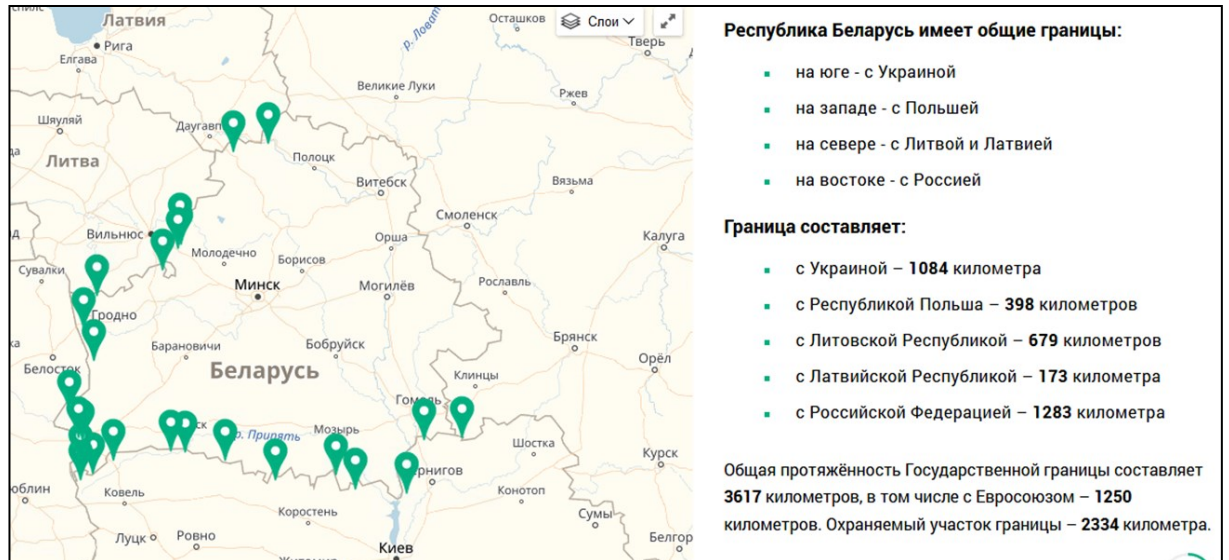
³⁰³ Закон Республики Беларусь от 15.06.2010 №133-3 "О ратификации Договора между Республикой Беларусь и Литовской Республикой о режиме белорусско-литовской государственной границы". [<http://pravo.newsby.org/belarus/zakon0/z383.htm>], haettu 28.4.2018.

³⁰⁴ Государственный пограничный комитет Республики Беларусь. *Обстановка на границе. Интерактивная карта*. [<https://www.gpk.gov.by/situation-at-the-border/maps/>], haettu 22.2.2019.

³⁰⁵ Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития Союзного государства на 2018 – 2022 годы*. 2018, Статья 12.8.

³⁰⁶ Пограничная служба ФСБ России. [<http://ps.fsb.ru/general/about.htm>], haettu 22.2.2019.

³⁰⁷ Belarus.by. 24.7.2018. *Belarus extends visa-free entry to 30 days*. [https://www.belarus.by/en/press-center/news/belarus-extends-visa-free-entry-to-30-days_i_0000083184.html], luettu 28.4.2019.

Kuva 7: Valko-Venäjän maaran rajatarkastuspisteet.³⁰⁸

Rajaturvallisuus on yksi osa Venäjän kansallista turvallisuutta ja näin ollen rajavalvonta voidaan nähdä olevan keinovalikoimana käyttökelpoinen myös Venäjän sotilaallisen turvallisuuden kannalta, jos sillä voidaan poistaa ulkoinen sotilaallinen vaara tai uhka. Keinovalikoimana sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa voi olla muitakin toimia, kuin puhtaasti sotilaallisia.

Venäjän kansallisen turvallisuuden kannalta valtioliiton sisärajan merkitys on olla mahdollistaja, jolla Venäjä laajentaa sen tilaa ulottumaan Valko-Venäjän EU:n ja Ukrainan vastaiselle rajalle. Tämä ilmentää konkreettisesti Valko-Venäjän asemaa osana venäläistä maailmaa, jossa Venäjä on laajentanut itsetietoisuutensa kattamaan Valko-Venäjän alueen. Venäjän kansallisen turvallisuuden suojaaminen ulotetaan valtioliiton ulkorajoille, jolloin rajamaan käsitteellä ymmärretään Venäjän rajaturvallisuuden näkökulmasta Valko-Venäjän rajamaita, Ukrainaa, Puolaa, Liettuaa ja Latviaa.

³⁰⁸ Государственный пограничный комитет Республики Беларусь. *Обстановка на границе. Интерактивная карта.*

Alla olevaan taulukkoon on koottu Venäjän sotilasdoktriinissa ilmenevät rajamaita koskevat muotoilut:

Taulukko 1: Koonnos Venäjän sotilasdoktriinin (2014) rajamaita koskevista muotoiluista.

Rajamaa sotilaallisen vaaran tilanteissa	Uhkakuva	Valko-Venäjän asema	
		Alue	Suvereiniteetti
<i>"Ulkovaltojen asevoimien kontingenttien ryhmittäminen (voiman kasvattaminen) Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevien valtioiden alueella mukaan lukien vesialueet muun muassa Venäjän Federaation poliittiseksi tai sotilaalliseksi painostamiseksi."</i>	Nato ja sen voiman kasvattaminen Venäjän rajojen läheisyydessä	Tila Venäjän ja Naton välissä	Rajattu
<i>"YK:n peruskirjan ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö Venäjän Federaatioon tai sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella."</i>	Naton voiman käyttö ilman YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä	Tila Venäjän ja Naton välissä	Osittain rajattu
<i>"Kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen) ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella."</i>	Yleinen, konfliktin eskaloituminen	Tila vaaran ja Venäjän välissä	Osittain rajattu
<i>"Hallintojen, joiden politiikka uhkaa Venäjän Federaation etuja, perustaminen Venäjän Federaatioon rajoittuvissa valtioissa mukaan lukien hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistamisen seurauksena."</i>	Väriavallankumoukset Venäjän rajamaissa	Suora sotilaallisen vaara	Rajattu
Rajamaa sotilaallisen uhan tilanteessa			
<i>"Sotilaallisen voiman näyttö toteuttamalla harjoituksia Venäjän Federaatioon ja sen liittolaisiin rajoittuvissa maissa."</i>	Naton operaation aloittaminen	Tila Venäjän ja Naton välissä	Rajattu

4.3 Valko-Venäjä liittolaisena

Valko-Venäjää käsitellään strategia-asiakirjoissa virallisesti liittolaisena. Sotilasdoktriinin (2014) mukaan ”*Venäjän Federaatio pitää Valtioliiton liittolaisvaltioon kohdistuvaa aseellista hyökkäystä tai muuta sotilaallista voimankäyttöä hyökkäyksenä Valtioliittoa vastaan ja vastaa voimankäyttöön.*”³⁰⁹ Liittolaisvaltiolla viitataan tässä yhteydessä yksiselitteisesti Valko-Venäjään, kun puhutaan valtioliiton liittolaisvaltiosta. On hyvä huomioida, että muissa sotilasdoktriinin kohdissa liittolaiset ilmaistaan monikossa.³¹⁰ Valko-Venäjä on siis ainoa liittolainen, joka yksilöidään sotilasdoktriinissa (2014). Tämä osaltaan kertoo Valko-Venäjän merkityksestä Venäjän sotilaspolitiikassa.

Valko-Venäjä kuuluu Venäjän tavoin Kollektiivisen turvallisuuden sopimusjärjestöön (KTSJ). Valko-Venäjän asemaa KTSJ:n jäsenvaltiona avaa sotilasdoktriinin KTSJ:n kollektiivista puolustusta ilmentävä muotoilu, jonka mukaan ”*Venäjän Federaatio pitää aseellista hyökkäystä KTSJ:n jäsenvaltiota vastaan hyökkäyksenä kaikkia KTSJ:n jäsenvaltioita vastaan ja ryhtyy Kollektiivisen turvallisuuden sopimuksen mukaisiin toimenpiteisiin.*”³¹¹

Valko-Venäjän puolustaminen on edellä mainittujen kohtien valossa kytketty sekä valtioliiton että KTSJ:n kollektiivisen puolustuksen kehukseen. Sotilasdoktriinista (2014) ei nouse esille näiden mekanismien ensisijaisuutta, eli kumpaa kehystä käytettäisiin mahdollisessa aseellisen hyökkäyksen tilanteessa. Näistä kahdesta valtioliitto on kuitenkin käsittelyjärjestyksessä ensin. Voidaan siis olettaa, että aseellisen hyökkäyksen kohdistuessa vain Valko-Venäjään, käytettäisiin Venäjälle edullisinta ja sen kansalliset intressit parhaiten täyttävää sopimusta, joka mekanismin hyväksymisen näkökulmasta olisi valtioliitto, koska molemmat sopimukset vaativat kollektiivisen päätöksen³¹² asevoiman käytöstä.

Valko-Venäjä puolustusministeriön sivuston mukaan Valko-Venäjän ja Venäjän välinen sotilaallinen ja sotilastekninen yhteistyö toteutetaan valtioliiton sotilaallisen turvallisuuden taakamiseksi. Mahdollinen aggression torjunta toteutetaan yhteisessä puolustustilassa (ven. *на общем оборонном пространстве*) sekä kahdenvälisen valtioliiton sopimuksen puitteissa et-

³⁰⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/24.

³¹⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014.

³¹¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/25.

³¹² *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 7; Организация Договора о коллективной безопасности. *От Договора к Организации*.

tä monenvälisten KTSJ:n ja IVY:n puitteissa.³¹³ Yhteistyön päämääränä on siis valtioliiton sotilaallisen turvallisuuden takaaminen, mutta se voidaan toteuttaa eri mekanismeilla.

De Haas nostaa esiin omassa Venäjän sotilasdoktriinien tutkimuksessaan mielenkiintoisen havainnon koskien valtioliiton ja KTSJ:n merkitystä Venäjälle. Hänen mukaansa sekä valtioliitto että KTSJ olivat vuosia Venäjän doktriineissa hiljennettynä, mutta yllättävästi ne palasivat käsittelyyn ja ilmeisen merkittävään asemaan Venäjän sotilasdoktriinin sotilaallista yhteistyötä käsittelevässä osuudessa vuoden 2010 sotilasdoktriiniin. De Haas pitää tätä merkittävänä myös vuoden 2010 aikoihin ilmenneiden Venäjän ja Valko-Venäjän välisten ongelmien valossa.³¹⁴ Peilaten de Haasin havaintoihin, on oletettavaa, että Valko-Venäjän asema liittolaisena on merkittävää Venäjälle sen suurvalta-aseman näkökulmasta, jonka artikulointi nousee esiin sekä vuoden 2010 että 2014 sotilasdoktriinista.

Sotilasdoktriinin (2014) kohdassa *”Asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten tärkeimmät tehtävät hyökkäyksen välittömän uhan aikana”* todetaan erikseen kollektiivisesta puolustuksesta seuraavaa: *”Venäjän Federaation kollektiiviseen puolustukseen liittyvien velvoitteiden toteuttaminen, aseellisen hyökkäyksen torjunta tai ennaltaehkäisy kansainvälisen oikeuden normien mukaisesti hyökkäyksen kohdistuessa johonkin muuhun valtioon, joka on pyytänyt Venäjän Federaatiolta apua hyökkäyksen torjunnassa.”*³¹⁵

Kollektiivisen puolustuksen velvoitteet on tässä muotoilussa kytketty hyökkäyksen välittömään uhkaan. Valtioliiton sotilaspolitiikan työkalujen, esimerkiksi alueellisen joukkoryhmittymän aktivointi, vaatii molempien valtioliiton maiden presidenttien hyväksynnän³¹⁶. Kollektiivisen puolustuksen toteuttaminen ei tässä sotilasdoktriinin (2014) kohdan valossa ole siis mahdollista ilman välitöntä uhkaa hyökkäyksestä.

Valtioliiton kollektiivisesta puolustuksesta on kirjattu valtioliiton sotilasdoktriiniin: *”Jäsenvaltiot katsovat minkä tahansa väkivaltaisen toiminnan, joka on suunnattu kumpaa tahansa jäsenvaltiota vastaan, tarkoitukselliseksi hyökkäykseksi Valtioliittoa vastaan ja ryhtyvät asianmukaisesti vastatoimenpiteisiin käyttäen kaikkia niillä käytössä olevia voimia ja välinei-*

³¹³ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Военное сотрудничество с Российской Федерацией*. [https://www.mil.by/ru/military_policy/international/cooperation_RF/], luettu 30.6.2019.

³¹⁴ de Haas, M. 2011, 49.

³¹⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/33 (e).

³¹⁶ *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 7; Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

tä.³¹⁷ Tällä muotoilulla ei ole rajattu käytössä olevaa hyökkäyksen vastatoimenpiteisiin käytettävää voimaa.

Kuitenkin valtioliiton sotilasdoktriinin mukaan valtioliiton jäsenvaltioiden sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi muodostetaan valtioliiton sotilaallinen organisaatio, joka on myöhemmin esille tulevan muotoilun mukaan alueellinen joukkoryhmittymä. Yhteistä ilmapuolustusta ei kuitenkaan mainita asiakirjassa. Valtioliiton sotilasdoktriinin mukaan uhan aikana sekä sotilaallisen konfliktin alussa toteutetaan joukkoryhmittymien ryhmittäminen ja niiden asettaminen valmiuteen toteuttamaan annetut tehtävät.³¹⁸ Tällä muotoilulla todennäköisesti viitataan näiden edellä mainittujen valtioliiton sotilaspolitiikan työkalujen aktivoimiseen ja valmiuden kohottamiseen sotilaallisen uhan tilanteessa.

Sotilasdoktriinin (2014) kohdassa, joka käsittelee Venäjän Federaation sotilaspoliittista ja sotilasteknistä yhteistyötä ulkovaltojen kanssa, todetaan sotilaspoliittisen yhteistyön tärkeimpien prioriteettien olevan Valko-Venäjän osalta: *”Valko-Venäjän kanssa toimintojen koordinointi kansallisten asevoimien kehittämisen ja sotilaallisen infrastruktuurin alalla; Valtioliiton puolustuskyvyn ylläpitotoimenpiteiden kehittäminen ja yhteensovittaminen Valtioliiton sotilasdoktriinin mukaisesti”*.³¹⁹

KTSJ:n jäsenvaltioiden kanssa on puolestaan sotilasdoktriinin listauksen mukaan prioriteettina *”KTSJ:n kollektiivisen turvallisuuden järjestelmän keinojen ja voimien kehittäminen ja lujiittaminen tavoitteena taata kollektiivinen turvallisuus ja yhteinen puolustus”*.³²⁰ IVY:n jäsenvaltioiden kanssa prioriteettina ovat *”alueellisen ja kansainvälisen turvallisuuden takaaminen, rauhanturvatoiminnan toteuttaminen”*.³²¹

Valko-Venäjä on tässä sotilasdoktriinin kohdan listauksessa nostettu ensimmäiseksi. Listan ei kuitenkaan mainita olevan prioriteettijärjestyksessä, mutta osaltaan listan käsittelyjärjestys kertoo Valko-Venäjän sotilaspoliittisesta merkityksestä Venäjälle. Sotilasdoktriini nostaa lisäksi esiin valtioliiton sotilasdoktriinin merkityksen valtioliiton puolustuskyvyn kehittämisen osalta.

³¹⁷ Военная доктрина Союзного государства. 2001, 5.

³¹⁸ Военная доктрина Союзного государства. 2001, 6.

³¹⁹ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, IV/56 (a).

³²⁰ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, IV/56 (b).

³²¹ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, IV/56 (r).

Venäjän asevoimien sodan ajan tehtävistä on sotilasdoktriiniin (2014) kirjattu ainoana kohtana, että ”Asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten tärkeimmät tehtävät sodan aikana ovat Venäjän Federaation ja sen liittolaisiin kohdistuvan hyökkäyksen torjunta, tappioiden tuottaminen hyökkääjän joukoille (voimille), sen pakottaminen lopettamaan sotatoimet olosuhteissa, jotka vastaavat Venäjän Federaation ja sen liittolaisten intressejä.”³²²

Venäjän ja sen liittolaisten intressit on kytketty edellä olevassa muotoilussa sotatoimien lopettamisen olosuhteisiin. Asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten tehtävänä sodan aikana ei näin ollen ole pelkkä hyökkäyksen torjunta ja tappioiden tuottaminen hyökkääjän joukoille, vaan myös olosuhteiden muokkaaminen vastaamaan kansallisia intressejä. Tämä muotoilu kertoo osaltaan sekä sotilaspolitiikan käytön joustavuudesta intressien toteuttajana että Pynnöniemen ja Ráczin esiin nostamasta kansallisen turvallisuuden ja kansallisten intressien varsin epäselvästi määritellystä kytköksestä³²³, joka tarjoaa Venäjän valtionjohdolle paljon tulokinnanvaraa.

Venäjän sotilaspolitiikan tehtävänä on johdannossa esitetyn määritelmän mukaisesti myös liittolaisten intressien varmistaminen.³²⁴ Valko-Venäjän kannalta tämä tarkoittaisi siis käytännössä Valko-Venäjän kansallisten intressien varmistamista Venäjän sotilaspolitiikan keinoin. Valko-Venäjän tärkeimmät strategiset kansalliset intressit ovat Valko-Venäjän kansallisen turvallisuuden konseption (2010) mukaan itsenäisyys, alueellinen eheys, suvereniteetti, perustuslaillisen järjestyksen koskemattomuus ja kestävä taloudellinen kehitys. Myöhemmin konseptiossa listataan eri alojen kansallisia intressejä, myös sotilaallisia intressejä.³²⁵

Nämä Valko-Venäjän strategiset kansalliset intressit ovat yhteneviä Venäjän kansallisen turvallisuuden strategian (2015) listaamiin kansallisiin intresseihin. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että ensimmäisenä Venäjän intressinä oleva maan puolustuksen vahventaminen ei nouse esiin Valko-Venäjän strategisista kansallisista intresseistä. Valko-Venäjä siis todennäköisesti luottaa valtioliiton kollektiiviseen puolustukseen riittävänä puolustuksen tasona. Tätä ilmentää myös Valko-Venäjän konseption (2010) muotoilu ”Venäjän kanssa tehtävän sotilaallisen ja sotilasteknisen yhteistyön johdonmukaisesta kehittämisestä ja vahvistamisesta”³²⁶.

³²² Военная доктрина Российской Федерации. 2014, III/34.

³²³ Pynnöniemi, K & Rácz, A. 2016, 1.

³²⁴ Военная доктрина Российской Федерации. 2014, I/8 (и).

³²⁵ Концепция национальной безопасности Республики Беларусь. 2010, II/8.

³²⁶ Концепция национальной безопасности Республики Беларусь. 2010, II/15.

Edellä olevan lisäksi on huomioitavaa, että Valko-Venäjän sotilasdoktriini vuodelta 2016 on luonteeltaan puolustuksellinen. Sotilasdoktriinin mukaan yksikään valtio ei ole lähtökohtaisesti sen vihollinen.³²⁷ Forsströmin mukaan tämä Valko-Venäjän sotilasdoktriinin puolustuksellisuus tarkoittaa sitä, että valtio pidättäytyy käyttämästä asevoimaansa ensimmäisenä sekä osallistuu aseelliseen konfliktiin poikkeuksetta pelkästään hyökkäyksen torjumiseksi ja alueellisen eheydensä puolustamiseksi.³²⁸ Valko-Venäjän lain mukaan Valko-Venäjän asevoimia ei saa käyttää muihin tehtäviin kuin Valko-Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen ja Valko-Venäjän aseelliseen puolustamiseen³²⁹.

Edellisessä Valko-Venäjää rajamaana käsittelevässä alaluvussa nousi sotilaallisten vaarojen ja uhkien yhteydessä esiin kohtia, joissa rajamaiden muotoilun yhteydessä käsiteltiin myös liittolaisia. Niitä ei ole tarpeen toistaa tässä alaluvussa uudestaan, vaan tuoda esiin uusia liittolaisia ilmentäviä sotilaallisten vaarojen ja uhkien kohtia. Sotilaallisista ulkoisista vaaroista liittolaisasemaa ilmentää sotilasdoktriinin (2014) muotoilu: ”*Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueeseen kohdistuvat aluevaatimukset, sekaantuminen niiden sisäisiin asioihin.*”³³⁰ Muotoilu ei ole muuttunut edellisestä sotilasdoktriinista (2010).³³¹

Forsström tulkitsee Venäjälle esitettyjen aluevaatimusten olevan jokseenkin pysyvä sotilaallinen vaara, vaikka ajatuksia rajojen tarkistamisesta on hänen mukaansa esittänyt vain Kiina ja Japani. Venäjän sotilasdoktriini haluaa hänen tulkintansa mukaan korostaa edellä olevalla muotoilulla Venäjän kansallisia intressejä, eli rajojen loukkaamattomuutta, alueellista koskemattomuutta ja eheyttä. Forsström tulkitsee, että maininta puuttumisesta myös liittolaisten sisäisiin asioihin johtuu KTSJ:n kehittymisestä.³³²

Forsströmin tulkintaa voidaan pitää tässä kohtaa hieman suppeana. Se jättää huomioimatta kansainvälisen oikeuden perussäännön, valtion suvereeniuden päättää omista asioistaan. Näin ollen puuttuminen liittolaisten sisäisiin asioihin ei pitäisi kuulua Venäjälle. Tätä sotilasdokt-

³²⁷ *Военная доктрина Республики Беларусь (Утверждено Закон Республики Беларусь 20.07.2016 № 412-3)*. 2016. V/14. [https://www.mil.by/ru/military_policy/basic/doktrina/], haettu 25.5.2019. Roomalainen numero viittaa Valko-Venäjän sotilasdoktriinin päälukuun ja sen jälkeinen numero alakohtaan.

³²⁸ Forsström, Pentti. 2002b. *Slaavilaisten IVY-maiden kahdenväliset sotilaalliset suhteet: Yhdessä vai erikseen*, s. 185. Teoksessa Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 60, 2002, 179–217.

³²⁹ Закон Республики Беларусь от 3 ноября 1992 г. № 1904-XII ”*О Вооруженных Силах Республики Беларусь*”. Глава 4, Статья 11. [<http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=V19201904>], haettu 1.6.2019.

³³⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (д).

³³¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, II/8 (д).

³³² Forsström, P. 2016, 19.

riinin kohtaa pitääkin tarkastella aiemmassa alaluvussa käsitellyn Hannikaisen ja Lundstedtin havainnon valossa.³³³ Venäjä näkee sen lähiulkomaiden suvereniteetin rajatuksi ja kokee, että sillä on oikeus puuttua näiden maiden sisäisiin asioihin, varsinkin kun kyseessä ovat Venäjän omat kansalliset intressit. Näin ollen liittolaisen eli tässä tapauksessa Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa suvereenina valtiona voidaan edellä olevan sotilasdoktriinin muotoilun perusteella pitää kyseenalaisena.

Sotilaallisista uhista liittolaisasemaa ilmentää sotilasdoktriinin (2014) muotoilu: *”Laittomien aseellisten ryhmittymien muodostaminen ja kouluttaminen, niiden toiminta Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueella”*.³³⁴ Forsström tulkitsee tämän kohdan liittyvän alun perin järjestäytyneeseen rikollisuuteen, koska hänen mukaansa vuosien 1993 ja 2000 sotilasdoktriineissa esitetty näkemys laittomien aseellisten ryhmittymien muodostamisesta sisäisenä uhkana olisi siirretty vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa ulkoisten uhkatekijöiden joukkoon.³³⁵ Tätä Forsströmin tulkintaa voidaan kyseenalaistaa jo siitä syystä, että vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa sotilaallisia uhkia ei jaotella ulkoisiin ja sisäisiin. Muotoilussa puhutaan lisäksi aseellisista ryhmittymistä Venäjän federaation ja sen liittolaisten alueella, mikä ei tee siitä lähtökohtaisesti ulkoista uhkaa.

Liittolaisen aseman tarkastelun kannalta on kuitenkin mielenkiintoisempaa laittomien aseellisten ryhmittymien muodostamisen, kouluttamisen ja toimimisen listaaminen suoraan sotilaalliseksi uhaksi, vaikka tämä tapahtuisi Venäjän liittolaisten alueella. Tällä on jälleen merkitystä valtion eli tässä tapauksessa liittolaisen suvereniteetin näkökulmasta. Sotilaallisen turvallisuuden näkökulmasta uhka pitää poistaa, jos se edellä mainitun sotilasdoktriinin kohdan mukaisesti ilmenee. Näin ollen laittomien aseellisten ryhmittymien olemassaolo Venäjän liittolaisten alueella antaa oikeutuksen sotilaallisen voiman käyttöön liittolaisen alueelle.

Ydinpelotteen ulottamisesta koskemaan Venäjän liittolaisia sotilasdoktriini (2014) toteaa, että *”Venäjän Federaatio pidättää itsellään oikeuden käyttää ydinasetta vastauksena Venäjään tai sen liittolaisiin kohdistuvalle ydinaseen tai muun joukkotuhoaseen käytölle ja lisäksi tapauksissa, joissa Venäjään kohdistuva hyökkäys tavanomaisin asein uhkaa valtion olemassaoloa. Päätöksen ydinaseen käytöstä tekee Venäjän Federaation presidentti.”*³³⁶

³³³ Hannikainen, L & Lundstedt, T. 2016, 72.

³³⁴ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/14 (в).

³³⁵ Forsström, P. 2016, 18.

³³⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/27.

Valtioliiton sotilasdoktriiniin on ydinaseista kirjattu seuraavasti: ”*Venäjän federaation ydinase katsotaan pidäkevälineeksi laajan mittakaavan aggressiolle jäsenvaltiota vastaan, takamaan jäsenvaltioiden sotilaallinen turvallisuus, tukemaan kansainvälistä vakautta ja rauhaa. Jäsenvaltiot katsovat Venäjän federaation ydinaseen mahdollisen käytön olevan vastaus jäsenvaltioihin kohdistuvan ydin- tai muiden tyyppisten joukkotuhoaseiden käyttöön sekä vastauksena tavanomaisin asein toteutettavalle laajan mittakaavan aggressiolle kumman tahansa jäsenvaltion kriittisissä turvallisuustilanteissa.*”³³⁷

Suomen puolustusministeriön Voiman Venäjä -raportin mukaan Venäjän ydinaseet on tarkoitettu ensisijaisesti vastaiskuun Venäjän tai sen liittolaisen joutuessa ydinaseiskun kohteeksi, toissijaisesti ensi-iskuun Venäjän tai sen liittolaisen joutuessa joukkotuhoaseiden kohteeksi ja kolmanneksi ensi-iskuun myös tavanomaisin asein tapahtuvassa hyökkäyksessä, mikäli (Venäjän) valtion olemassaolo on uhattuna.³³⁸ Raportti näin ollen toistaa Venäjän sotilasdoktriinin (2014) muotoilun ydinaseista. Se ei kuitenkaan ota kantaa valtioliiton sotilasdoktriinin ydinasepykälän viimeiseen osioon, joka on eriävä Venäjän sotilasdoktriinin kanssa. Onkin mielenkiintoista, miten tämä ydinasepykälä kirjataan valtioliiton sotilasdoktriinin päivitykseen, joka piti julkaista jo vuoden 2018 aikana.

Venäjän sotilasdoktriinin (2014) muotoilu kertoo Venäjän näkemyksen muuttumisesta ydinaseiden käytöstä. Sekä vuoden 2014 että 2010 sotilasdoktriiniin on kirjattu, että ”*Ydinase tulee olemaan edelleen tärkeä tekijä estettäessä ydinasekonfliktien ja konventionaalisiin asein käytävien konfliktien puhkeamista (suursota, alueellinen sota).*”³³⁹

Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa on lisäksi mainittu edellisen kohdan jatkeena, että ”*Ydinasevaltion olemassaoloa uhkaavan konventionaalisiin asein käytävän sotilaallinen konflikti (suursota, alueellinen sota) voi johtaa sotilaallisen konfliktin laajenemiseen ydinasekonfliktiksi.*”³⁴⁰ Pynnöniemi ja Mashiri tulkitsevat tämän kohdan poisjättämisen syyksi sodan kuvan muutoksen, jossa tavanomaisten täsmäaseiden rooli on korostunut ja ydinaseen merkitys on toimia hyökkäyksiä ennaltaehkäisevänä pelotteena.

³³⁷ *Военная доктрина Союзного государства.* 2001, 5.

³³⁸ PLM. 2019. *Voiman Venäjä.* Puolustusministeriö. Grano Oy, s. 58.

[<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161438>], haettu 16.3.2019.

³³⁹ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, II/16; *Военная доктрина Российской Федерации.* 2010, II/16.

³⁴⁰ *Военная доктрина Российской Федерации.* 2010, II/16.

Sotilasdoktriinin (2014) muotoilu antaa siis ymmärtää, että Venäjän ydinpelote ulotetaan koskemaan Valko-Venäjää liittolaisena ainoastaan tilanteissa, joissa Valko-Venäjää kohtaan käytetään ydinasetta tai muuta joukkotuhoasetta. Tavanomaisten aseiden käyttö Valko-Venäjää vastaan ei näin ollen Venäjän sotilasdoktriinin tulkinnan perusteella aktivoi Venäjän ydinaseen käyttömahdollisuutta. Sotilasdoktriinin esittämää legitimaatiota ydinaseiden käytöstä vahvistaa lisäksi kirjaus Venäjän federaation presidentin roolista käytöstä päätettäessä.

Alla olevaan taulukkoon on koottu aineistosta ilmenneet liittolaista koskevat muotoilut:

Taulukko 2: Koonnos tutkimusaineistossa ilmenevistä liittolaista koskevista muotoiluista.

Liittolaisteema		Kollektiivinen puolustus	Valko-Venäjän asema	
			Alue	Suvereniteetti
Valtioliitto		Venäjälle ensisijainen mekanismi Valko-Venäjän liittolaisuuden suhteen	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Suvereeni
KTSJ		Venäjälle toissijainen mekanismi Valko-Venäjän liittolaisuuden suhteen	KTSJ:n yhteisen puolustuksen tila	Suvereeni
Sotilaallinen vaara: <i>”Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueeseen kohdistuvat aluevaatimukset, sekaantuminen niiden sisäisiin asioihin.”</i>	Uhkakuva: Aluevaatimukset, kansallisten intressien vastainen politiikka		Venäjän omakseen kokema tila	Rajoittunut
Sotilaallinen uhka: <i>”Laittomien aseellisten ryhmittymien muodostaminen ja kouluttaminen, niiden toiminta Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueella”</i>	Uhkakuva: Laittomat aseelliset ryhmät		Sotilaallisen uhan ilmenemisen tila	Rajoittunut
Ydinasepidäke		Valko-Venäjään kohdistuvan ydinaseiden tai muun joukkotuhoaseen käyttö	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Suvereeni

4.4 Valko-Venäjä osana Venäjän strategista pidäkettä

Kansallisen turvallisuuden strategian (2015) mukaan ”*maan puolustamisen strategiset päämäärät saavutetaan toteuttamalla sotilaspolitiikkaa strategisen pidäkkeen keinolla ja sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyllä, kehittämällä valtion sotilaallista organisaatiota, Venäjän federaation asevoimien, muiden joukkojen, joukkoyhtymien ja elinten kehittämisellä, nostamalla Venäjän federaation liikekannallepanovalmiutta sekä väestönsuojelun joukkojen ja välineiden valmiudella.*” Strategia korostaa strategisen pidäkkeen merkitystä ja konfliktien ennaltaehkäisyä sotilaspolitiikan keskeisinä keinoina.³⁴¹

Sotilasdoktriinin (2014) mukaan ”*Venäjän Federaatio pitää täsmäasetta³⁴² ensisijaisena voimankäyttöluonteisena strategisena pidäkkeenä*”.³⁴³ McDermotin ja Bukkvollin Venäjän täsmäasekykyä analysoivan raportin mukaan konventionaaliset täsmäaseet ovat mahdollisesti merkittävässä asemassa Venäjälle sekä maan puolustamisen että pidäkkeen näkökulmasta. He mainitsevat, että venäläinen keskustelu näiden aseiden käytöstä on enemmän puolustusellista kuin hyökkäyksellistä ja täsmäaseet muodostavat ylimääräisen kerroksen Venäjän pidäkkeelle. Heidän tulkintansa mukaan ne saattavat jopa korvata ydinaseet tulevaisuudessa.³⁴⁴ Tätä heidän esittämää arviota tukee myös sotilasdoktriinin kirjaus täsmäaseiden ensisijaisuudesta voimankäyttöluonteisena strategisena pidäkkeenä.

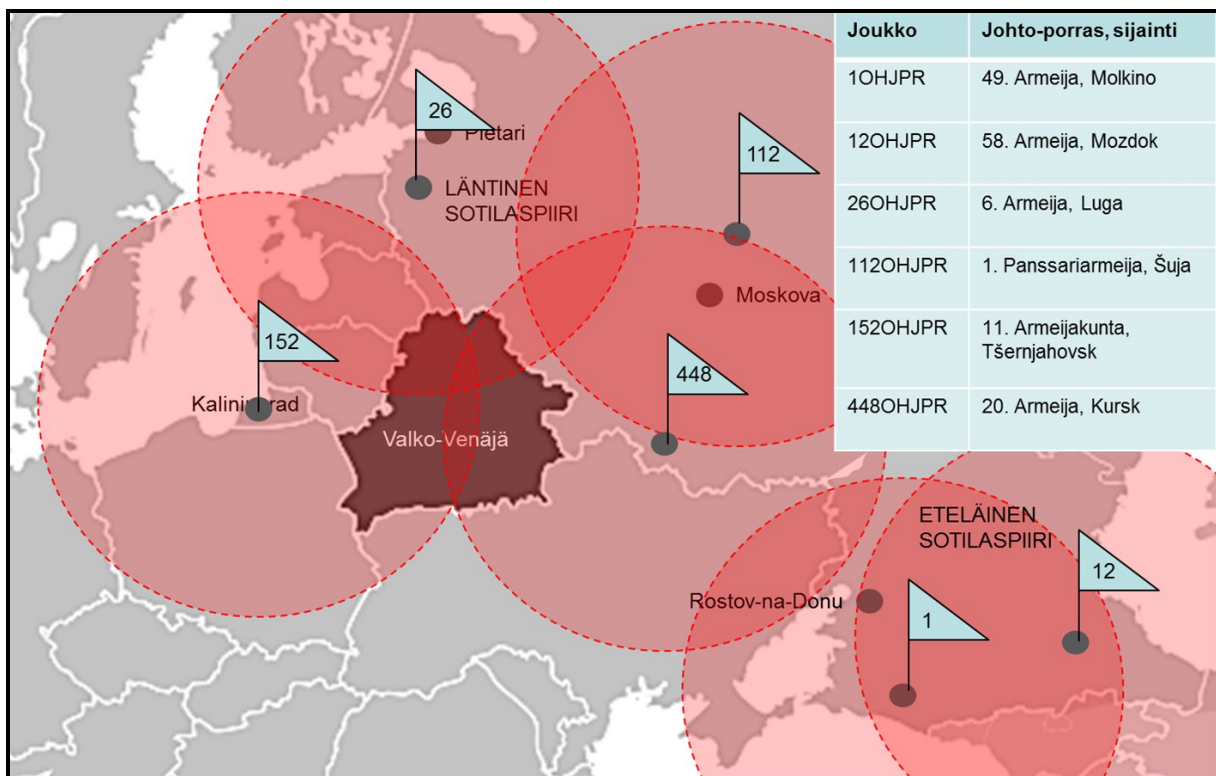
³⁴¹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/34.

³⁴² Venäjän puolustusministeriön sanakirjan mukaan täsmäasejärjestelmä (ven. *высокоточное оружие*) on järjestelmien kokonaisuus, joka pitää sisällään tiedustelujärjestelmän, tiedonsiirtojärjestelmän, johtamispaikat, laskinjärjestelmät, laukaisuajoneuvot sekä ohjattavat ampumatarvikkeet. Riippuen johtamisrakenteesta ja ampumatarvikkeesta, täsmäasejärjestelmä kykenee toteuttamaan taktisia, operatiivis-taktisia, operatiivisia ja strategisia tehtäviä. (Министерство обороны Российской Федерации. *Военный энциклопедический словарь*. Высокоточное оружие (ВТО).) Mikkola on määritellyt täsmäaseen omassa tutkimuksessaan koskemaan aseita, jotka ”*hakeutuvat kohteisiinsa tarkasti sähkömagneettisen säteilyn heijastuksesta tai ohjattuna. Täsmäaseita voivat olla projektiilit, pommit, ohjukset, torpedot ja muut aseet*”. Mikkolan mukaan tavanomaisuudella viitataan siihen, että niissä ei käytetä ydinkärkiä. Mikkolan määritelmä on linjassa Venäjän puolustusministeriön sanakirjan määritelmän kanssa sillä erotuksella, että sanakirjassa määritellään lisäksi kohteeseen iskeytymisen vaatimus yhdellä ampumatarvikkeella sen kantaman puitteissa, joka pitää olla suurempi kuin 0,5. (Mikkola, O-M. 2014, s. 107, alaviite 96.)

³⁴³ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/26.

³⁴⁴ McDermott, Roger N. & Bukkvoll, Tor. 2017. *Russia in the Precision-Strike regime – military theory, procurement and operational impact*. FFI-RAPPORT 17/00979, Norwegian Defence Research Establishment (FFI), s. 3.

McDermottin ja Bukkvollin mukaan täsmäaseita Venäjällä ovat esimerkiksi 3M54 Kalibr, 9K720 Iskander ja S-400 -ohjusjärjestelmät³⁴⁵. Venäjän läntisen ja eteläisen strategisen suunnan Iskander-ohjusrikaatien sijainnit ja ballistisen ohjuksen teoreettiset kantamat (rikaatien rauhan ajan ryhmityksestä) perustuen McDermottin ja Bukkvollin raportoimaan Iskander-järjestelmän ballistisen ohjuksen kantamaan on esitetty alla olevassa kuvassa. Iskander-ohjusjärjestelmien maantieteellisiä ryhmitysalueita tarkasteltaessa on otettava huomioon, että näitä järjestelmiä voidaan suunnata nopeasti eri suunnille, johtuen niiden liikkuvuudesta³⁴⁶.

Kuva 8: Iskander-ohjusrikaatien sijainnit ja ballistisen ohjuksen teoreettiset kantamat ohjusrikaatien rauhan ajan ryhmityksestä Venäjän läntisessä ja eteläisessä strategisessa suunnassa. Kuva on tutkijan laatima perustuen viitteessä lueteltuun lähdemateriaaliin.³⁴⁷

³⁴⁵ Kalibr on sukellusvene- tai aluslaukaistava ohjusjärjestelmä. Iskander on ajoneuvosijoitteinen eli maalta laukaistava ohjusjärjestelmä. S-400 on ilmatorjuntaohjusjärjestelmä. Kalibr-risteilyohjuksen kantama on McDermottin ja Bukkvollin tutkimuksen mukaan noin 1 500 kilometriä ja Iskander-ohjusjärjestelmän ballistisen ohjusversion kantama noin 500 kilometriä. He mainitsevat lisäksi Iskander-ohjusjärjestelmän risteilyohjusversion kantavan joidenkin tietojen mukaan jopa 2 600 kilometriä. S-400 -ilmatorjuntaohjusjärjestelmän kantama on noin 210 kilometriä ja korkeusulottuvuus noin 30 kilometriä. (McDermott, R & Bukkvoll, T. 2017, 11.)

³⁴⁶ PLM. 2019, 64.

³⁴⁷ McDermott, R & Bukkvoll, T. 2017, 17; Harris, Catherine & Kagan, Frederick W. 2018. *Russia's Military Posture: Ground Forces Order of Battle*. Institute for the Study of War. March 2018. Washington, D.C., s. 19. [http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Ground%20Forces%20OOB_ISW%20CTP_0.pdf], haettu 19.3.2018

Iskander-ohjusjärjestelmien alueellinen painopiste on Voiman Venäjä -raportin mukaan Venäjän läntisellä ja luoteisella suunnalla. Ryhmittämispäätöksiin vaikuttavia syitä on raportin mukaan useita, mukaan lukien Naton uhka läntisessä suunnassa sekä Venäjän läntisellä alueella sijaitsevat maan suurimmat asutus- hallinto- ja teollisuuskeskukset.³⁴⁸ Tämä Voiman Venäjä -raportin perustelu on myös linjassa Venäjän puolustusministeriön sanakirjan strategisen suunnan määritelmän kanssa koskien strategisesti tärkeitä kohteita.

Yllä olevaan kuvaan ja eri tutkijoiden havaintoihin peilaten Venäjän Iskander-ohjusjärjestelmät kattavat koko Valko-Venäjän alueen ballistisen ohjuksen teoreettisen kantaman perusteella. Lisäksi on huomionarvoista, että kaikkien muiden yllä olevassa kuvassa esitettyjen armeijoiden Iskander-ohjusrikaatit sijaitsevat Venäjän rajoilla, toisin kuin Venäjän ja Valko-Venäjän alueelliseen joukkoryhmittymään kuuluva 1. Panssariarmeijan 112. Ohjusrikaati. Kuvan pohjalta voi esittää sen johtopäätöksen, että alueellisen joukkoryhmittymän muodostamisen tilanteessa 112. Ohjusrikaatia on suunniteltu käytettävän Valko-Venäjällä osana alueellisen joukkoryhmittymän taistelua.

Johdannon määritelmän mukaisesti strategisen pidäkkeen päämäärät toteutetaan yhdistämällä eri keinoja. Tämä on yhtenevä myös sotilaspolitiikan määritelmän kanssa, jossa sotilaspolitiikka on valtion toimintaa kokonaisuutena. Sotilaallisen pidäkkeen osalta ydinasepidäke säilytetään strategian (2015) mukaan riittävällä tasolla ja lisäksi Venäjän maanpuolustamisen takaajana ylläpidetään sotilaallisen organisaation valmiutta, pitämällä sotilaallinen organisaatio määritetyssä valmiudessa taistelukäyttöä varten.³⁴⁹ Ydinasepidäkkeen ulottamista koskemaan Venäjän liittolaisia käsiteltiin edellisessä alaluvussa, joten sitä ei ole tarpeen toistaa tässä kohdassa uudelleen.

Sotilaallisen organisaation jatkuvan valmiuden merkitystä osana strategista pidäkettä korostaa hyvin sotilasdoktriinin (2014) muotoilu, jonka mukaan ”*Venäjän Federaatio ylläpitää Asevoimiensa ja muiden joukkojen ja elinten jatkuvaa valmiutta **sotilaallisten konfliktien hillitsemiseksi ja ennalta estämiseksi** (ven. **к содержанию и предотвращению военных конфликтов**), Venäjän Federaation ja sen liittolaisten aseelliseksi puolustamiseksi kansainvälisen oikeuden normien ja Venäjän Federaation solmimien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.*”³⁵⁰

³⁴⁸ PLM. 2019, 64.

³⁴⁹ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, IV/36.

³⁵⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/19.

Jatkuvan taisteluvälmiuden (ven. *постоянная готовность*) periaatetta pidetään Lalun mukaan tärkeänä Venäjän sotilaallisessa ajattelussa. Syynä tähän ovat Lalun mukaan havainnot läntisen ilma-maa-sodankäyntiopin menestyksekkäästä soveltamisesta. Näiden havaintojen mukaan taistelutoimien valmisteluun ja aloittamiseen tarvittava aika on lyhentynyt oleellisesti. Venäjä on reagoinut tähän kehittämällä normaaliajan yhtymiä pysyvän valmiuden yhtymiksi. Nopeasti kehittyvissä aseellisen konfliktin tilanteissa käytetään Lalun mukaan todennäköisesti pysyvän valmiuden yhtymistä muodostettuja pataljoonan taisteluosastoja, jotka kootaan joukkoryhmittymäksi.³⁵¹

Surovkin ja Kulešov kirjoittavat venäläisessä sotatieteellisessä Voennaja Mysl' -lehdessä joukkoryhmittymien käytöstä. Heidän mukaansa menestys nykyaikaisen sodankäynnin operaatioissa on mahdollista ainoastaan kaikkien voimaviranomaisten yhteen sovitetuilla toimilla, joka vaatii eri puolustushaarojen joukoista muodostetun joukkoryhmittymän laajentamisen. He näkevät myös täsmäaseiden käytön merkittävänä nykyaikaisissa sotilaallisissa toimissa. Sotilaallisen turvallisuuden takaaminen vastustajan toimia vastaan strategisella suunnalla vaatii heidän mukaansa sotilaallisten ja ei-sotilaallisten toimien kokonaisuuden ja tähän paras väline on joukkoryhmittymä, johon on integroitu myös muiden voimaviranomaisten sotilaalliset joukot.³⁵²

Heidän mukaansa tulevissa operaatioissa joudutaan pohtimaan merellisten tärkeiden kapeikkojen (salmien) sulkemista, lentokieltoalueiden muodostamista sekä asymmetrisiä toimia, joihin voi kuulua operaatiot tilanteen epävakauttamiseksi, merilogistiikan häirintä, ihmisen aiheuttamien katastrofien masinointi ja muut.³⁵³ Heidän ja Lalun kirjoituksiin peilaten joukkoryhmittymä on todennäköisesti se sotilaspolitiikan väline, jolla ensisijaisesti vastataan nopeasti kehittyviin aseellisen konfliktin tilanteisiin.

Artikkelissa esitettyyn tulevien operaatioiden pohdintaan liittyen on oletettavaa, että täsmäaseet ja eri puolustushaarojen, mukaan lukien erikoisjoukot ja muut voimaviranomaiset, toiminta pitää sovittaa yhteen menestyksen saavuttamiseksi. Mielenkiintoista artikkelissa Valko-Venäjän aseman kannalta on maininta tärkeiden merellisten kapeikkojen käytön estämisestä tai sulkemisesta. Rogozinin toimittaman sanakirjan määritelmä näistä kapeikoista nostaa esille

³⁵¹ Lalu, P. 2014, 358, 367–368.

³⁵² Суровикин, С.В. & Кулешов, Ю.В. 2017. *Особенности организации управления межвидовой группировкой войск (сил) в интересах комплексной борьбы с противником*, s. 7–8. Военная Мысль № 8, 2017, 5–18. [<https://dlib-eastview-com.mp-envoy.csc.fi/browse/doc/49166188>], luettu 17.3.2019.

³⁵³ Суровикин, С.В. & Кулешов, Ю.В. 2017, 8.

niiden strategisen merkityksen ja mainitsee maailman tärkeimpien tällaisten salmien joukkoon kuuluvan esimerkiksi Tanskan salmet, joiden käytön estäminen voidaan nähdä olevan keskeistä Itämeren hallinnan kannalta³⁵⁴. Zapad-2017 -harjoituksen analyysin yhteydessä peilataan harjoitusta myös tätä taustaa vasten.

Yllä oleviin strategian (2015) ja sotilasdoktriinin (2014) linjauksiin peilaten sotilasdoktriini (2014) luettelee asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten tärkeimpiä tehtäviä rauhan aikana, joita ovat muun muassa: ”Strateginen pidäke (ydin- ja konventionaalinen) mukaan lukien sotilaallisten konfliktien torjuminen ennakolta” sekä ”Asevoimien, muiden joukkojen ja elinten kyvyn ylläpito oikea-aikaiseen joukkojen ryhmittämiseen **potentiaalisesti vaarallisilla strategisilla suunnilla**³⁵⁵ ja niiden valmiuden ylläpito taistelukäyttöön”.³⁵⁶

Venäjän jokaisella strategisella suunnalla toimii strateginen yhteisjohtoporras, joka vastaa sillä suunnalla olevan tai sille alistettavan tavanomaisen asevoiman käytöstä (ks. luku 4.2). Niiden alaisuudessa toimivat lähes kaikki alueen asevoimajoukot, pois lukien Venäjän yleisesikunnan alaisuudessa toimivat maahanlaskujoukot, erikoisoperaatiojoukot sekä strategisen ydinasepidäkkeen maakomponentista vastaavat strategiset ohjusjoukot.³⁵⁷ Strateginen suunta jakautuu venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa operatiivisiin suuntiin³⁵⁸.

Valko-Venäjän maavoimien tehtävänä on Valko-Venäjän puolustusministeriön sivuston mukaan hyökkäyksen torjuminen kaikissa strategisen tilanteen olosuhteissa sekä itsenäisesti että yhdessä liittolaisten asevoimien kanssa. Valko-Venäjän maavoimien rungon muodostavat

³⁵⁴ Рогозин, Д.О. (ред.). 2011, 14.18. Проливная зона; Haastateltava A. 2018, teemahaastattelu; Coffey, Luke & Kochis, Daniel. 28.4.2016. *The Role of Sweden and Finland in NATO's Defense of the Baltic States*. The Heritage Foundation. [<https://www.heritage.org/node/10663/print-display>], luettu 2.7.2019.

³⁵⁵ Strategisella suunnalla tarkoitetaan Venäjän puolustusministeriön sanakirjan mukaan maanosan osaa, pitäen sisällään sen sisällä olevat sekä sitä ympäröivät merialueet, jonka rajojen sisällä sijaitsee valtion tai valtioliittoutuman strategisesti merkittävää puolustusinfrastruktuuria, on sijoitettuna ja voidaan ryhmittää joukkoryhmittymiä ja sodan aikana käydä sotatoimia joukkoryhmittymillä, joilla ratkaistaan strategisia tai operatiivis-strategisia tehtäviä. Strategisen suunnan sisällä on määritetty operatiivisia suuntia. (Министерство обороны Российской Федерации. *Военный энциклопедический словарь*. Геостратегическое пространство.)

³⁵⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/32 (д).

³⁵⁷ PLM. 2019, 57–61.

³⁵⁸ Operatiivisella suunnalla tarkoitetaan Venäjän puolustusministeriön sanakirjan mukaan strategisen suunnan osaa, jonka rajojen sisällä sijaitsee valtion tai valtioliittoutuman operatiivisesti merkittävää puolustusinfrastruktuuria, on sijoitettuna ja voidaan ryhmittää joukkoryhmittymiä ja sodan aikana käydä sotatoimia joukkoryhmittymillä, joilla ratkaistaan operatiivis-strategisia tai operatiivisia tehtäviä. (Министерство обороны Российской Федерации. *Военный энциклопедический словарь*. Геостратегическое пространство.)

operatiiviset joukkoryhmittymät Läntisessä ja Luoteisessa operatiivisessa suunnassa. Ne kykenevät rauhan aikana rajoittamaan ja neutralisoimaan aseellisen konfliktin. Välttämättömissä tilanteissa ne kykenevät käymään paikallista sotaa, samalla turvaten samanaikaista koko asevoimien ja valtion sotilaallisen organisaation operatiivis-strategista ryhmittämistä.³⁵⁹

Huomionarvoista tässä kokonaisuudessa on lisäksi Siarhei Bohdanin Valko-Venäjän asevoimia käsittelevän tutkimuksen havainto. Bohdanin mukaan Valko-Venäjän asevoimien ryhmittymien painopiste on maan läntisessä osassa. Tähän on Bohdanin mukaan syynä Neuvostoliitolta peritty sotilaallinen infrastruktuuri, joka kuitenkin korreloi hänen mukaansa Venäjän puolustussuunnitelmaa, jota Valko-Venäjä toteuttaa.³⁶⁰

Valtioliiton sotilasdoktriini varautuu sotilaallisten konfliktien laajenemiseen erittelemällä, millä joukkokokonaisuuksilla niihin pitää vastata. Alueellisen joukkoryhmittymän käyttö vastaa tämän muotoilun mukaan käytännössä aseellisen konfliktin tai paikallisen sodan olosuhteita. Viimeksi mainitussa varaudutaan lisäksi käyttämään muista strategisista suunnista siirrettyjä joukkoja.³⁶¹

Tällä muotoilulla viitataan Venäjältä siirrettäviin joukkoihin. Edellä oleviin Valko-Venäjän maavoimien tehtäviin peilaten on ilmeistä, että Valko-Venäjän asevoimat on tarkoitettu käytännössä aseellisen konfliktin tilanteisiin, jotka vaativat hyvin nopeasti avukseen alueellisen joukkoryhmittymän perustamisen. Venäjältä tähän alueelliseen joukkoryhmittymään kuuluu maavoimien osalta 1. Panssariarmeija³⁶².

1. Panssariarmeijan kokoonpanoon kuuluu Venäjän puolustusministeriön sivuston mukaan eri aselajien joukkoja, mukaan lukien kaksi divisioonaa. Harrisin ja Kaganin sekä Sutyaginin tutkimusten mukaan armeijan kokoonpanoon kuuluvat ainakin 2. Moottoroitu jalkaväkidivisioonaa, 4. Panssaridivisioonaa, 6. Panssariprikaati, sekä eri aselajijoukkoja, muun muassa 112. Ohjusprikaati. Armeijan vahvuutta ei mainita tutkimuksissa.³⁶³

³⁵⁹ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Сухопутные войска*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/appointment/>], luettu 25.3.2019.

³⁶⁰ Bohdan, S. 2014, 9.

³⁶¹ *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 14–15.

³⁶² Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

³⁶³ Министерство обороны Российской Федерации. *1-я гвардейская танковая армия*. [<https://structure.mil.ru/structure/okrug/details.htm?id=12096@egOrganization>], luettu 22.6.2019; Harris, C & Kagan, F. 2018, 19; Sutyagin, Igor & Bronk, Justin. 2017. *Russia's New Ground Forces: Capabilities, Limitations and Implications for International Security*. The Royal United Services Institute (RUSI). Whitehall Pa-

Sen vahvuus on Vadim Shtepan artikkelin mukaan noin 35 000–50 000.³⁶⁴ Vaikka nämä luvut olisivatkin liioiteltuja, on 1. Panssariarmeijan vahvuus joka tapauksessa merkittävä verrattuna alueellisen joukkoryhmittymän muuhun osaan eli koko Valko-Venäjän asevoimien vahvuuteen, joka on noin 65 000 sotilasta³⁶⁵.

Puolustusministeri Sergei Šoigun vuoden 2015 antaman lausunnon mukaan Venäjä teki korjauksia vuoden 2015 suunnitelmiin sotilaallisen potentiaalin kehittämisestä perustuen Ukrainan tilanteen huomioimiseen. Šoigu huomautti tuolloin, että Venäjä harkitsee joukkoryhmittymien vahventamista strategisilla suunnilla.³⁶⁶

Tällä Šoigu viittasi Venäjän toimiin sen Ukrainan vastaisella rajalla. Venäjä on vahventanut erityisesti Ukrainan vastaisilla rajoilla asevoimiensa ryhmitystä siirtämällä joukkoja Keskisestä sotilaspiiristä alueelle vuodesta 2015 alkaen. Lisäksi Venäjän on perustanut uusia tai siirtänyt olemassa olevia armeijan tai armeijakunnan johtoportaita esimerkiksi Kaliningradiin, Krimille ja Voronežiin.³⁶⁷ Venäjän läntisessä ja eteläisessä strategisessa suunnassa sijaitsevien johtoportaiden sijainnit on esitetty alla olevassa kuvassa:

pers, Volume 89, 2017. Taylor & Francis Online, s. 95–98.

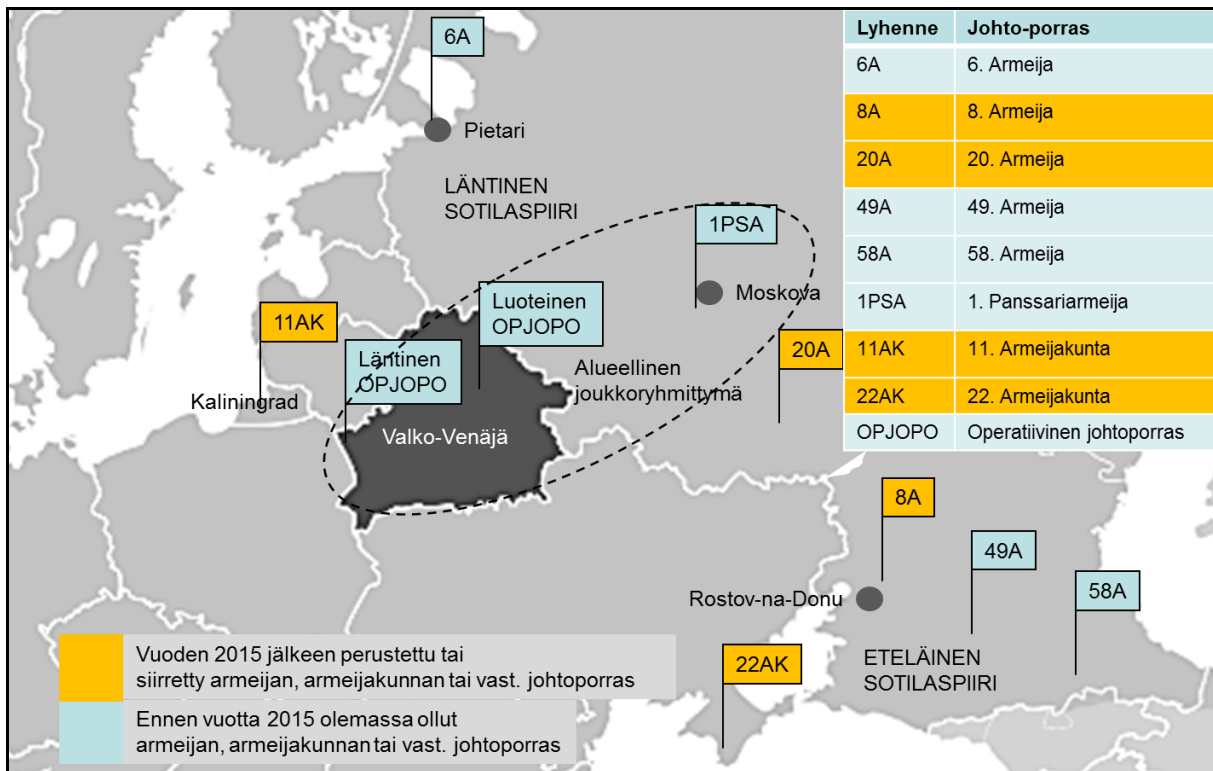
[<https://www.tandfonline.com/toc/rwhi20/89/1?nav=toCList&>], haettu 2.1.2019 Lisäksi Harris ja Kagan mainitsevat 27. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin kuulumisen sekä Sutyagin 144. Moottoroidun jalkaväkidivisioonan kuulumisen 1. Panssariarmeijan kokoonpanoon.

³⁶⁴ Shtepa, Vadim. 22.6.2016. *Russian First Guards Tank Army as an Instrument of Hybrid War Against Baltic States*. Eurasia Daily Monitor Volume: 13, Issue: 112. [<https://jamestown.org/program/russian-first-guards-tank-army-as-an-instrument-of-hybrid-war-against-baltic-states/>], luettu 29.6.2019.

³⁶⁵ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

³⁶⁶ Комсомольская правда. 30.1.2015: *Шоюгу: Усилить группировки войск и сил на стратегических направлениях*. [<https://www.kompravda.eu/daily/26332/3218816/>], luettu 16.3.2019.

³⁶⁷ Harris, C & Kagan, F. 2018, 11–13.; Sutyagin, I & Bronk, J. 2017, 91–104.

Kuva 9: Venäjän läntisessä ja eteläisessä strategisessa suunnassa sijaitsevat armeijan ja armeijakunnan johtoportaat sekä Valko-Venäjän maavoimien Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoportaan rauhan ajan sijainnit. Kuva on tutkijan laatima perustuen viitteessä lueteltuun lähdemateriaaliin.³⁶⁸

Sotilastietosanakirjan mukaan yleisjoukkojen sotatoimiyhtymän operatiivinen ryhmittäminen (ven. *оперативное построение*) voi koostua suojausjoukoista sekä yhdestä tai kahdesta portaittaisesta joukkojen ryhmyksestä.³⁶⁹ Asevoimien ja muiden elinten rakentamisesta sotilas-doktriini (2014) linjaa muun muassa, että ”*Asevoimien, muiden joukkojen ja elinten, mukaan lukien Venäjän Federaation rajojen ulkopuolella olevien joukkojen tukeutumisjärjestelmän kehittäminen Venäjän Federaation solmimien kansainvälisten sopimusten ja Federaation lainsäädännön mukaisesti.*”³⁷⁰ sekä ”*porrastetun sotilaallisen infrastruktuurin rakentaminen strategisiin ja operatiivisiin suuntiin.*”³⁷¹

³⁶⁸ PLM. 2019, 61; Harris, C & Kagan, F. 2018, 11–14; Sutyagin, I & Bronk, J. 2017, 91–103; Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Западное оперативное командование*; Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Северо-западное оперативное командование*. Puolustusministeri Šoigun mainitsemat joukkoryhmittymien vahvennukset Ukrainan vastaiselle rajalle on esitetty oranssilla samoin kuin Kaliningradin uusi armeijakunta.

³⁶⁹ *Военный энциклопедический словарь*. 2007, 496.

³⁷⁰ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/39 (и).

³⁷¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/39 (к).

Nämä sotilasdoktriinin kohdat viittaavat sekä Venäjän rajojen ulkopuolella olevan sotilaallisen infrastruktuurin merkitykseen osana asevoimien strategisen ja operatiivisen ryhmittämisen periaatetta että porrastetusta joukkojen ryhmittämisen periaatteesta, johon viitattiin ylempänä Valko-Venäjän Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoportaan käsittelyn yhteydessä.

Valtioliiton sotilasdoktriinin mukaan valtioliiton jäsenvaltioiden sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi sotilaallista infrastruktuuria parannetaan ja yhteiskäyttöä kehitetään **yhteisen puolustustilan rajoissa** (ven. *в границах общего оборонного пространства*).³⁷² Myös Valtioliiton kehittämisohjelman 2018–2022 mukaan valtioliiton yhteiseen käyttötarkoitukseen tarkoitettua sotilaallista infrastruktuuria kehitetään.³⁷³ Yhteisen puolustusinfrastruktuurin käyttö perustuu alun perin vuonna 1998 tehtyyn yhteiseen sopimukseen ja sitä on päivitetty useasti.³⁷⁴

Edellä olevien tietojen perusteella voidaan arvioida, että venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa yhdestä operatiivisesta suunnasta vastaa käytännössä armeijan tai armeijakunnan johtoporras. Venäjän läntisen strategisen suunnan osalta ne ovat Valko-Venäjän suunnassa Läntinen ja Luoteinen operatiivinen johtoporras. Niiden tehtävänä on mahdollisesti valmistella osana puolustus suunnittelua alueellaan toteutettavat puolustus suunnitelmat ja valmistella tarvittava sotilaallinen infrastruktuuri näiden tehtävien toteuttamiseksi. Yhteisen puolustustilan sotilaallinen infrastruktuuri saa myös rahoituksensa valtioliiton budjetin kautta. Edellä esitettyjen tietojen perusteella voidaan arvioida, että Valko-Venäjä kytkeytyy kiinteästi osaksi Venäjän konventionaalista strategista pidäkettä joukkojen operatiivisen ryhmittämisen näkökulmasta.

Sotilaallisista uhista epäsuorasti strategiseen pidäkkeeseen ja sen merkitykseen viittaa sotilasdoktriinin (2014) kohta: *”Venäjän Federaation valtion ja asevoimien johtamisjärjestelmän toiminnan estäminen, strategisten ydinasevoimien, ohjushyökkäyksistä varoittavan ennakkovaroitusjärjestelmän, avaruuden valvontajärjestelmän, ydinasevarastojen, ydinvoimaloiden, ydin-, kemian- lääkkeidenvalmistus- ja lääkintäteollisuuden sekä muiden mahdollisesti vaarallisten kohteiden toiminnan häiritseminen.”*³⁷⁵ Liittolaisten alueella sijaitsevaa, yllä mainit-

³⁷² *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 6.

³⁷³ Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития Союзного государства на 2018 – 2022 годы*, Статья 12.3.

³⁷⁴ *Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о совместном техническом обеспечении региональной группировки войск (сил) Российской Федерации и Республики Беларусь*. 30.10.2017. [<http://docs.cntd.ru/document/456039041>], haettu 1.7.2019.

³⁷⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/14 (б).

tuun kategoriaan kuuluvaa sotilaallista infrastruktuuria ei erikseen nosteta muotoilussa esiin, mutta sitä ei suljeta poiskaan. Muotoilussa ei suoraan sanota tämän infrastruktuurin maantieteellisestä sijainnista mitään.

Valko-Venäjällä sijaitsee kaksi Venäjän asevoimien kohdetta, joiden maa-ala on vuonna 1995 solmitun sopimuksen perusteella vuokrattu Venäjälle 25 vuodeksi. Sopimuksen voimassaolo päättyy vuonna 2020. Gantsevitšin tutka-asema³⁷⁶ (ven. *Ганцевичи*) Brestin alueella on osa Venäjän ohjushyökkäyksistä varoittavaa ennakkovaroitusjärjestelmää, jota operoi Venäjän ilma-avaruusvoimat.³⁷⁷ Valkovenäläisen, eläköityneistä valkovenäläisistä upseereista koostuvan, turvallisuuspolitiikasta kirjoittavan sivuston Belpo:n mukaan Gantsevitšin tutka-aseman merkitys on kuitenkin vähentynyt sen jälkeen, kun Venäjä otti käyttöön uusia Voronež-ennakkovaroitustutkia Kaliningradin ja Leningradin alueilla. Samalla sivusto kuitenkin viittaa tietoihin, että ilman Gantsevitšin tutka-asemaa ohjushyökkäyksistä varoittavan ennakkovaroitusjärjestelmän tutkapeitossa olisi jopa 800 kilometrin aukko Venäjän läntisessä suunnassa.³⁷⁸

Vileikan viestiasema (ven. *Вилейка*) Minskin alueella on puolestaan osa Venäjän merivoimien johtamisjärjestelmää, jolla johdetaan esimerkiksi Atlantilla toimivia Venäjän merivoimien aluksia ja sukellusveneitä.³⁷⁹ Haastateltava A:n mukaan Venäjällä on lisäksi esimerkiksi signaalitiedusteluasemia Valko-Venäjän ja Liettuan rajalla. Hän näkeekin Valko-Venäjän merkityksen tärkeänä Venäjälle erityisesti tiedustelun näkökulmasta, joka vahvistaa osaltaan Valko-

³⁷⁶ Tutka-asema on tyyppiä Volga (ven. *Волга*), joka kykenee Belpo:n artikkelin mukaan havaitsemaan ballistiset ohjukset niiden lennon aikana sekä lisäksi havaitsemaan avaruudessa olevat kohteet, tunnistamaan ne, seuraamaan liikerataa ja laskemaan laukaisu- ja osumispuolesta jopa 4 800 kilometrin etäisyydeltä. Venäjän puolustusministeriön sivustolla havaitsemisetäisyydeksi mainitaan 2 000 kilometriä. Tutka-asema otettiin käyttöön vuonna 2003. (Военно-политическое обозрение. 18.10.2018. *Быть или не быть военным объектам России в Беларуси*. [<https://www.belpo.com/98044.html/>], luettu 23.2.2019; Министерство обороны Российской Федерации. *Воздушно-космические силы. Радиолокационная станция «Волга»*. [<https://structure.mil.ru/structure/forces/cosmic/weapons/more.htm?id=10342852@morfMilitaryModel>], luettu 23.2.2019.)

³⁷⁷ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu; Interfax.by. 15.6.2010. *Российская РЛС в Беларуси находится под постоянным контролем местных экологов*. [<https://www.interfax.by/news/belarus/1074383>], luettu 23.2.2019; Министерство обороны Российской Федерации. *Воздушно-космические силы. Радиолокационная станция «Волга»*.

³⁷⁸ Военно-политическое обозрение. 18.10.2018. *Быть или не быть военным объектам России в Беларуси*.

³⁷⁹ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu; Военно-политическое обозрение. 18.10.2018. *Быть или не быть военным объектам России в Беларуси*.

Venäjän merkitystä Venäjälle alueen ja tilan näkökulmasta.³⁸⁰ Sotilasdoktriinin muotoilun perusteella edellä mainittujen tutka-aseman tai viestiaseman häiritseminen katsotaan siis sotilaalliseksi uhaksi, vaikka ne sijaitsevat toisen valtion alueella. Merkitsevämpää on niiden toiminnallisuus.

Venäjän sotilaspolitiikalle sen ilma-avaruuspuolustuksen ja ohjushyökkäysten ennakkovaroitussjärjestelmän merkityksen tärkeydestä kertoo myös sen listaaminen tärkeimpien asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten rauhanaikaisiksi tehtäviksi: ”*Venäjän Federaation tärkeimpien kohteiden ilma-avaruuspuolustuksen ylläpito ja valmius torjua ilma-avaruushyökkäykseen käytettävien välineiden iskut.*”³⁸¹ Lalun mukaan Yhdysvaltain kyky käyttää ilma-avaruutta täsmäaseiskuihin vastustajan strategiseen syvyyteen on asettanut Venäjälle sotilaspolitiikalle sekä uhkia että vaatimuksia. Tämä on syventänyt Venäjän sotilaspolitiikan puolustuksellista suuntausta, jonka uudeksi kehityssuunnaksi on Lalun mukaan kohonnut ilma-avaruuspuolustus. Se muodostaa Lalun tulkinnan mukaan yhdessä ydinasepidäkkeen kanssa Venäjän puolustuksen tärkeysjärjestyksen kärkikaksikon.³⁸²

Valko-Venäjä näyttäytyykin Venäjälle tärkeänä juuri ilma-avaruuspuolustuksen näkökulmasta. Valko-Venäjä ja Venäjä allekirjoittivat sopimuksen yhteisestä valtioliiton ilmatilan ilmapuolustuksesta ja yhteisen alueellisen ilmapuolustusjärjestelmän perustamisesta vuonna 2009. Se on osa IVY-maiden yhdistettyä ilmapuolustusjärjestelmää muodostaen sen Itä-Euroopan osan.³⁸³ IVY-maista tähän järjestelyyn kuuluvat Venäjän ja Valko-Venäjän lisäksi Armenia, Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan ja Uzbekistan.³⁸⁴

Venäjän sotilasdoktriineissa (2010, 2014) tai valtioliiton sotilasdoktriinissa ei ole mainintaa yhteisestä ilmapuolustusjärjestelmästä.³⁸⁵ Valko-Venäjän ja Venäjän yhteisestä ilmapuolustuksesta on kirjattu esimerkiksi Valko-Venäjän lakiin asevoimista, että ”*Valko-Venäjän ilma-*

³⁸⁰ Haastateltava A. 2018, teemahaastattelu.

³⁸¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/32 (e).

³⁸² Lalun, P. 2014, 367.

³⁸³ *Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь (с изменениями на 2 ноября 2016 года)*. 2017. [<http://docs.cntd.ru/document/902217225>], haettu 30.6.2019.

³⁸⁴ РИА Новости. 17.4.2018. *Россия и Армения договорились о силах и средствах объединенной системы ПВО*. [<https://ria.ru/20180417/1518857021.html>], luettu 17.6.2019.

³⁸⁵ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014; *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010; *Военная доктрина Союзного государства*. 2001.

*puolustusta kehitetään valtioliiton yhteiseksi puolustusjärjestelmäksi.*³⁸⁶ Yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän protokolla ratifioitiin vuonna 2017 ja siitä annetun tiedotteen mukaan se vastaa Venäjän intressejä.³⁸⁷

Perustamissopimukseen on kirjattu, että Valko-Venäjän ja Venäjän yhteistä ilmapuolustusjärjestelmää johtaa molempien maiden presidenttien nimittämä komentaja. Tällä hetkellä tässä virassa on valkovenäläinen kenraalimajuri Igor Golub, joka on myös Valko-Venäjän ilmapuolustusvoimien ja ilmapuolustusjoukkojen komentaja³⁸⁸. Rauhan aikana on järjestetty ilmapuolustuksen taistelupäivystys ja kaikkien ilmapuolustusjärjestelmään liittyvien joukkojen ja toimien koordinointi tapahtuu rauhan aikana Venäjän asevoimien ilma-avaruusjoukkojen johtamiskeskuksesta³⁸⁹.

Välittömän aggression uhan aikana (*ven. в период непосредственной угрозы агрессии*) yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä astuu kokoonpanoonsa ja sille perustetaan yhdistetty johtoporras.³⁹⁰ Tämän johtoportaan fyysisestä sijainnista ei mainita erikseen. Onkin oletettavaa, että yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän johtaminen jatkuu myös välittömän uhan aikana Venäjän ilma-avaruusjoukkojen johtamiskeskuksesta johtamistoiminnan vaatiman johtamisjärjestelmän ja kiinteän infrastruktuurin vuoksi.

³⁸⁶ Закон Республики Беларусь от 3 ноября 1992 г. № 1904-XII "О Вооруженных Силах Республики Беларусь". Глава 2, Статья 3.

³⁸⁷ Федеральный закон от 30.10.2017 № 298-ФЗ "О ратификации Протокола о внесении изменений и дополнения в Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь от 3 февраля 2009 г.". 30.10.2017. [<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201710300047?index=0&rangeSize=1>], haettu 30.6.2019; Российская Газета. 31.10.2017. Путин ратифицировал протокол о Единой системе ПВО РФ и Беларуси. [<https://rg.ru/2017/10/31/putin-ratificiroval-protokol-o-edinoj-sisteme-pvo-rf-i-belarusi.html>], luettu 30.6.2019.

³⁸⁸ Министерство обороны Российской Федерации. 16.8.2018. В Минске прошло первое совместное учение Единой региональной системы ПВО Республики Беларусь и Российской Федерации. [http://mil.ru/smosng/news/more.htm?id=12191314@egNews&_print=true], luettu 17.6.2019.

³⁸⁹ Venäjäksi Центр управления Воздушно-космических сил Вооруженных Сил Российской Федерации.

³⁹⁰ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь (с изменениями на 2 ноября 2016 года). 2017, Статья 5–9.

Yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän yksiköiksi on nimitetty sanomalehti Rossijskaja Gazetan artikkelin mukaan yhteensä viisi lentoyoukko-osastoa, 10 ilmatorjuntayoukko-osastoa, viisi radioteknistä youkko-osastoa ja yksi elektronisen sodankäynnin yksikkö.³⁹¹ Venäjä on lisäksi toimittanut tai toimittaa kalustoa Valko-Venäjälle liittyen yhteiseen ilmapuolustusjärjestelmään, muun muassa S-300PS -ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä neljälle youkko-osastolle, lyhyemmän kantaman ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä sekä Su-30SM -monitoimihävittäjiä.³⁹² Yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän ensimmäinen harjoitus pidettiin elokuussa 2018.³⁹³ Näiden tietojen perusteella voidaan arvioida, että Valko-Venäjä näyttäytyy Venäjälle merkittävänä sen ilma-avaruuspuolustuksen näkökulmasta.

³⁹¹ Российская Газета. 31.10.2017. *Патруль на двоих*. [<https://rg.ru/2017/10/31/kak-rabotaet-edinaia-sistema-pvo-rossii-i-belarusi.html>], luettu 30.6.2019.

³⁹² ТАСС. 5.5.2016. *Россия поставила в Белоруссию четвертый дивизион ЗРК С-300*. [<https://tass.ru/armiya-i-opk/3261925>], luettu 30.6.2019; Intex-Press. 30.1.2019. *В 2019 году в Беларусь поставят первую партию тяжелых многоцелевых истребителей Су-30СМ*. [<https://www.intex-press.by/2019/01/30/v-2019-godu-v-belarus-postavyat-pervuyu-partiyu-tyazhelyh-mnogotselovyh-istrebitelej-su-30sm/>], luettu 30.6.2019; Народная Воля. 1.12.2018. *Полк ВВС Беларуси с батареями ЗРК «Тор-М2» заступил на боевое дежурство по прикрытию БелАЭС*. [<https://www.nv-online.info/2018/12/01/pol-k-vvs-belarusi-s-batareej-zrk-tor-m2-zastupil-na-boevoe-dezhurstvo-po-prikrytiyu-belaes.html>], luettu 30.6.2019.]

³⁹³ Министерство обороны Российской Федерации. 16.8.2018. *В Минске прошло первое совместное учение Единой региональной системы ПВО Республики Беларусь и Российской Федерации*.

Alla olevaan taulukkoon on koottu aineistosta ilmenneet Valko-Venäjän asemaa määrittävät Venäjän strategista pidäkettä koskevat muotoilut:

Taulukko 3: Koonnos aineistossa ilmenneistä Venäjän strategisen pidäkkeen muotoiluista.

Strategisen pidäkkeen osa	Valko-Venäjän rooli osana pidäkettä	Valko-Venäjän asema	
		Alue	V-V:n asevoimat
Täsmäaseet	Täsmäaseiden käytön ja ryhmittämisen tila	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Ei kauko-vaikutteisia täsmäaseita
Jatkuva taisteluvalmius	Aseellisen konfliktin rajoittaminen	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Läntinen ja Luoteinen operatiivinen johtoporras
Joukkojen operatiivinen ryhmitys	Osa Venäjän läntisen strategisen suunnan operatiivista ryhmitystä	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	
Ilma-avaruuspuolustus	Osa Venäjän läntisen strategisen suunnan ilma-avaruuspuolustusta	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä
Ohjuspuolustuksen ennakkovaroitusjärjestelmä	Ennakkovaroitusjärjestelmän tilan laajentaminen	Osa Venäjän asevoimien infrastruktuuria	Kohteiden suojaaminen
Alueellinen joukkoryhmittymä	Osa alueellista joukkoryhmittymää Mahdollinen Kaliningradin suunnan turvaaminen	Valtioliiton yhteisen puolustuksen tila	Suojausjoukot, joilla mahdollistetaan 1PSA:n siirto Valko-Venäjälle

5 ZAPAD-2017 -HARJOITUS VALKO-VENÄJÄN ASEMAN ILMENTÄJÄNÄ VENÄJÄN SOTILASPOLITIIKASSA

5.1 Aineisto ja sen analysointi

Tässä luvussa tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Venäjän ja Valko-Venäjän yhteinen strateginen Zapad-2017 -harjoitus ilmentää artikuloitua Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspoliitikassa.

Zapad-2017 -harjoituksen analyysin aineistona käytettiin Venäjän puolustusministeriön ja Valko-Venäjän puolustusministeriön virallisten sivustojen³⁹⁴ harjoitusta koskevaa tiedottamista ja uutisointia 29.8.–10.10.2017 välillä. Aineiston keräämisen aloituspäivä perustui harjoituksen ensimmäisen tiedotustilaisuuden ajankohtaan. Aineiston keräämisen päättämispäivä perustui päivämäärään, jolloin viimeinen Zapad-2017 -harjoituksen uutinen julkaistiin Venäjän puolustusministeriön sivustolla. Siinä esiteltiin harjoituksesta saadut tulokset.

On huomioitava, että tämän luvun tarkoitus ei ole olla kattava tutkimus koko Zapad-2017 -harjoituksesta, vaan siinä keskitytään tutkimuskysymyksen mukaisesti selvittämään, miten Zapad-2017 -harjoitus ilmentää Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspoliitikassa aiemmin eri strategia-asiakirjoissa artikuloitujen kohtien valossa. Kattava kuvaus Zapad-2017 -harjoituksesta harjoitustapahtumien osalta on löydettävissä esimerkiksi Vladimir Panschinin tutkimuksesta³⁹⁵.

Venäjän puolustusministeriön sivustolla oli tämän tutkimuksen aikarajauksen mukaisia Zapad-2017 -harjoitusta koskevia uutisia ja tiedotteita yhteensä 103 ja Valko-Venäjän puolustusministeriön sivustolla yhteensä 72. Aineiston analyysi toteutettiin ensimmäisessä vaiheessa pelkistämällä aineisto Zapad-2017 -harjoituksen skenaarion ja päätapahtumien mukaiseksi. Toisessa vaiheessa ryhmiteltiin aineisto sisällöllisesti kolmen eri käsitteen, rajamaan, liittolaisen ja strategisen pidäkkeen näkökulmista. Ryhmittelyssä tukeuduttiin edellisessä pääluvussa saatuihin tutkimustuloksiin. Kolmannessa vaiheessa tutkittiin harjoituksen skenaariota ja harjoitustapahtumia edellä mainittujen kolmen eri käsitteen ympärillä.

³⁹⁴ Министерство обороны Российской Федерации. [<http://mil.ru/>]; Министерство обороны Республики Беларусь. [<https://www.mil.by/ru/>].

³⁹⁵ Panschin, V. 2019, 6–23.

5.2 Zapad-2017 -harjoitukseen valmistautuminen ja harjoituksen tavoitteet

Venäjän puolustusministerin sijaisen kenraaliluutnantti Aleksandr Fominin 29.8.2017 pitämän tiedotustilaisuuden mukaan Zapad-2017 -harjoitukseen valmistauduttiin ennen varsinaista harjoitusta jo maaliskuusta 2017 alkaen. Maaliskuussa 2017 pidettiin Venäjän asevoimien keskusjohdon elinten strateginen esikunta- ja johtamisharjoitus Moskovassa, Läntisen sotilaspiirin esikunta- ja johtamisharjoitus Pietarissa sekä Venäjän ja Valko-Venäjän yhteisen alueellisen joukkoryhmittymän yhteisjohtoportaan esikuntaharjoitus Minskissä. Touko-kesäkuussa pidettiin harjoitusalueiden maastontiedustelu sekä eri puolustushaarojen valmistavia harjoituksia. Heinäkuussa pidettiin ilmavoimien ja ilmapuolustuksen esikunta- ja johtamisharjoitus läntisessä strategisessa suunnassa, jossa oli mukana myös operatiivinen ryhmä Valko-Venäjältä sekä jatkettiin harjoitusalueiden maastontiedustelua. Elokuussa pidettiin Läntisen sotilaspiirin esikunta- ja johtamisharjoitus sekä eri puolustushaarojen valmistavia harjoituksia.³⁹⁶

Zapad-2017 -harjoituksen tavoitteena oli Fominin pitämän tiedotustilaisuuden mukaan **joukkoryhmittymien kouluttaminen ja käyttö valtioliiton sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen**. Harjoituksen tehtävinä olivat:

1. Eri tasojen esikuntien operatiivisen yhteensopivuuden kehittäminen sekä joukkojen ja asejärjestelmien liittäminen uusiin (tulevaisuuden) johtamisjärjestelmiin
2. Uusien Venäjän ja Valko-Venäjän asevoimien ohjesääntöasiakirjojen tilanteen tarkastelu
3. Antaa komentajille ja esikunnille kokemusta sotilaallisten toimien suunnittelusta tilanteen vakauttamisessa sekä joukkojen johtamisesta sotilaallisten toimien aikana.³⁹⁷

Uutisoinnissa esiin nostettujen valmistavien harjoitusten ja harjoituksen tavoitteiden perusteella voidaan päätellä, että Zapad-2017 -harjoituksessa tärkeää oli eri johtamisportaiden toiminnan harjoittaminen aina keskusjohdosta alueellisen joukkoryhmittymän tasolle saakka. Zapad-2017 -harjoituksen keskeiset harjoitettavat elementit puolestaan olivat Läntisen sotilaspiirin (Läntisen strategisen yhteisjohtoportaan) toiminta kokonaisuutena sekä Valko-Venäjän osalta alueellisen joukkoryhmittymän sekä yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän toiminta osana Läntistä strategista yhteisjohtoporrasta. Valmistavien harjoitusten artikulointi

³⁹⁶ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12140207@egNews], luettu 1.7.2019.

³⁹⁷ Ibid.

edellä mainittuna kokonaisuutena osoittaa hyvin, että Valko-Venäjää ei mielletä erillisenä kokonaisuutena. Tämä osaltaan vahvistaa tämän tutkimuksen edellisessä luvussa esitettyä näkemystä, että Valko-Venäjä on osa Venäjän läntisen strategisen suunnan puolustusjärjestelyjä.

Valko-Venäjän yleisesikunnan päällikkö kenraalimajuri Oleg Belokonev piti myös tiedotustilaisuuden Zapad-2017 -harjoituksesta. Se pidettiin Fominin tilaisuuden kanssa samaan aikaan, mutta Valko-Venäjällä. Hänen mukaansa Zapad-2017 -harjoitukseen valmistautuminen oli sujunut alueella vallitsevan monimutkaisen sotilaspoliittisen tilanteen sävyttämänä; valtioliiton läntisellä rajalla Baltian maissa ja Puolassa on muodostettu Naton etukomentopaikkoja, Nato on lisännyt ensisijaiseen tehtäväänsä käytettävien joukkojensa vahvuutta 25 000–40 000 sotilaalla, Nato on asettanut neljä monikansallista pataljoonan taisteluosastoa täyteen operatiiviseen valmiuteen ja Puolaan on ryhmitetty Yhdysvaltojen panssariprikaati.³⁹⁸

Fomin ei nostanut omassa tiedotustilaisuudessa suoraan esiin Natoa, vaan hän viittasi maailman suurimpien tiedotusvälineiden esittämiin Zapad-2017 -harjoitusta koskeviin uutisointeihin, joiden mukaan Venäjä valmistelisi harjoituksen varjolla esimerkiksi Liettuan, Puolan tai Ukrainan valtaamista. Hän syytti ulkomaisia tiedotusvälineitä Venäjän uhan lietsonnasta ja tarujen keksimisestä. Tiedotustilaisuuden esitysmateriaalissa Nato oli kuitenkin selvästi esillä uutisleikkeissä, jotka oli valittu ilmentämään ulkomaisten tiedotusvälineiden lähestymistapaa Zapad-2017 -harjoitukseen.³⁹⁹

Molempien maiden harjoitusta edeltäneissä tiedotustilaisuuksissa Nato oli haluttu nostaa esille. Belokonev nosti esiin omassa esityksessään **alueellisen** (ven. *pezuon*) lähestymisen tilanteeseen, joka voidaan tulkita viittaavaan esimerkiksi Venäjän kansallisen turvallisuuden strategian (2015) kohtaan ”*Venäjän viereisillä alueilla on kehitymässä militarisointia ja asevarustelukilpailua*”⁴⁰⁰ tai Venäjän sotilasdoktriinin (2014) kohtaan ”*tilanteen epävakautuminen eri maissa ja alueilla ja globaalin ja alueellisen tasapainotilan horjuttaminen*”⁴⁰¹ sotilaallisenä vaarana.

³⁹⁸ Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Запад-2017» – учение оборонительного характера. Oleg Belokonev viittasi Naton Varsovan huippukokouksessa vuonna 2016 tehtyihin päätöksiin vahvistaa Naton sotilaallista läsnäoloa sen itäisessä osassa. Ks. esim. NATO. 21.1.2019. *Boosting NATO's presence in the east and southeast*. [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm], luettu 5.7.2019.

³⁹⁹ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*.

⁴⁰⁰ *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. 2015, II/14.

⁴⁰¹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (б).

Tämä voidaan tulkita siten, että Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliitto tuotiin esiin alueellisenä turvallisuusjärjestelmänä, joka on puolustuksellinen. Nato puolestaan esitettiin voiman kasvattajana ja alueellisen voimatasapainon rikkojana. Diskurssista nousee näin ollen esiin Naton ja valtioliiton rinnastaminen alueellisina toimijoina. Tiedotustilaisuuksien perusteella voidaan arvioida, että valtioliiton läntisen rajan uhkakuvana haluttiin esittää Nato ja sen toiminnot, vaikka sitä ei harjoituksen virallisessa skenaariossa nostettukaan esiin (ks. seuraava alaluku 5.3).

Belokonevin tiedotustilaisuuden Naton voimankasvuun viittaavissa osuuksissa voidaan nähdä olevan suora liittymäpinta Venäjän sotilasdoktriinin (2014) muotoiluun ”*Pohjois-Atlantin Liiton (NATO) voiman kasvattamisesta*”⁴⁰² sotilaallisena vaarana. Edellä mainittuja näkökulmia vahvistaa lisäksi Belokonevin viittaukset alueellisen joukkoryhmittymän käytöstä kollektiivisen turvallisuuden takaamiseen Itä-Euroopan alueella ja siihen, että alueellisen joukkoryhmittymän kouluttamisella ja harjaannuttamisella taataan rauha ja rauhallisuus Euroopan alueella.⁴⁰³ Alueellinen joukkoryhmittymä voidaan tässä yhteydessä nähdä siis Naton eteentyönnetyn puolustuksen vastavoimana.

Mielenkiintoista on lisäksi sekä Belokonevin että Fominin esiin nostamat rajamaita koskevat seikat, jotka voidaan nähdä viittaavan suoraan Venäjän sotilasdoktriinin (2014) kohtaan: ”*Ulkovaltojen asevoimien kontingenttien ryhmittäminen (voiman kasvattaminen) Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevien valtioiden alueella mukaan lukien vesialueet muun muassa Venäjän Federaation poliittiseksi tai sotilaalliseksi painostamiseksi.*”⁴⁰⁴ Rajamaihin viitattiin valtioliiton rajamaina, ja Belokonev nosti erikseen esille Baltian maat ja Puolan. Naton toiminnoissa ei viitattu Naton toimiin muualla kuin valtioliiton rajamaissa. Tämä osaltaan vahvistaa tämän tutkimuksen sotilasdoktriinin (2014) muotoilujen tulkintaa rajamaista tilana Venäjän ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä, tässä tapauksessa tilana valtioliiton näkökulmasta.

⁴⁰² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (a).

⁴⁰³ Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Запад-2017» – учение оборонительного характера; Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017».

⁴⁰⁴ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (b).

Zapad-2017 -harjoituksen osallistui Venäjän puolustusministeriön mukaan kokonaisuudessaan noin 12 700 sotilasta, joista venäläisiä oli 5 500 sotilasta ja valkovenäläisiä 7 200 sotilasta. Valko-Venäjän alueella harjoitteli Valko-Venäjän puolustusministeriön mukaan hieman yli 7 000 valkovenäläistä sotilasta ja noin 3 000 venäläistä sotilasta.⁴⁰⁵

Harjoitukseen ilmoitettujen joukkojen vahvuutta voidaan pitää harjoituksen tavoitteiden mukaiseen kokonaisuuteen nähden pienenä. Esimerkiksi Panschinin harjoitusta koskeva raportti nostaa esille Daivis Petraitisin tulkinnan harjoituksesta, jonka mukaan aktiivivaiheeseen osallistui arviolta 23 500 sotilasta. Ero johtuu raportin mukaan siitä, että Zapad-2017 harjoituksen aikana järjestettiin muita sotilaallisia harjoituksia, jotka hänen tulkintansa mukaan kuuluivat osaksi Zapad-2017 -harjoitusta. Uutisoinnin perusteella Zapad-2017 -harjoitukseen voidaan liittää myös esimerkiksi ilmapuolustusjoukkoja, maahanlaskujoukkoja ja eri voimaministeriöiden joukkoja⁴⁰⁶, joita ei ollut lueteltu harjoitukseen osallistuvina johtoportaina. Venäjän puolustusministeriön tiedotustilaisuuden mukaan harjoitukseen osallistuivat seuraavat johtoporaat Venäjältä ja Valko-Venäjältä:

⁴⁰⁵ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*; Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. *«Запад-2017» – учение оборонительного характера*. Lisäksi Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusministeriöiden mukaan harjoitukseen osallistui eri kalustoa yhteensä noin 70 lentokonetta ja helikopteria, 680 kalustoyksikköä (mukaan lukien noin 250 taistelupanssarivaunua ja enintään 200 tykistöasetta) sekä noin 10 Itämeren laivaston taistelualusta, joista Valko-Venäjän alueella oli 370 panssaroitua ajoneuvoa (mukaan lukien 140 panssarivaunua), 150 tykistöasetta ja yli 40 lentokonetta ja helikopteria. Harjoituksen vahvuus 12 700 sotilasta jäi alle Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) vuoden 2011 Wienin asiakirjan rajan, jolloin harjoitukseen pitää kutsua kaikkien muiden sopimuksessa mukana olevien maiden tarkkailijat. Wienin asiakirjan 2011 mukaan harjoitukseen pitää kutsua tarkkailijat kaikista sopimuksessa mukana olevista maista, kun harjoitukseen osallistuu enemmän kuin 13 000 sotilasta tai harjoitukseen osallistuu yli 300 taistelupanssarivaunua tai yli 500 taisteluajoneuvoa tai yli 250 tykistöasetta (putken halkaisija ylittää 100 millimetriä). (OSCE. 2011. *Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measures*, kohta 47.4. [<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>], haettu 2.7.2019.)

⁴⁰⁶ Ks. esim. Министерство обороны Республики Беларусь. 18.9.2017. *Совместное стратегическое учение «Запад-2017». Действия Региональной группировки войск (сил) в ходе учения*. [<https://www.mil.by/ru/news/67729/>], luettu 3.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Подразделения Псковского, Тульского и Ивановского соединений ВДВ подняты по тревоге в рамках стратегического учения «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142250@egNews], luettu 5.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Подразделения ПВО Воздушно-космических сил успешно отразили воздушный удар условного противника на учении «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142327@egNews], luettu 5.7.2019.

Taulukko 4: Harjoitukseen osallistuneet Venäjän ja Valko-Venäjän eri johtoportaat Venäjän puolustusministeriön tiedotustilaisuuden esitysmateriaalin mukaan.⁴⁰⁷

Venäjältä:	Valko-Venäjältä:
<ul style="list-style-type: none"> • Läntinen sotilaspiiri <ul style="list-style-type: none"> ○ 1. Panssariarmeija ○ 6. Ilma- ja ilmapuolustusarmeija ○ Itämeren laivasto • Operatiivinen ryhmä Kuljetusilmavoimista 	<ul style="list-style-type: none"> • Läntinen operatiivinen johtoporras • Luoteinen operatiivinen johtoporras • Ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot • Erikoisoperaatiojoukot

Valko-Venäjällä ilmoitettiin harjoitukseen osallistuvan noin 10 000 sotilasta, mikä jättää Venäjän kolmelle ilmoitetulle harjoitusalueelle vain 2 700 sotilasta. Määrä voidaan lähtökohtaisesti pitää vähäisenä. Voidaankin arvioida, että Valko-Venäjä haluttiin näyttää edellä mainittujen lukujen valossa harjoituksen pääharjoitusalueena. Tällä osoitettiin Valko-Venäjän olevan tärkeä Venäjälle sen liittolaisena, mikä myös korostaa aiemmin esitettyjä havaintoja valtioliiton ja alueellisen joukkoryhmittymän merkityksestä Naton vastavoimana.

5.3 Zapad-2017 -harjoituksen skenaario

Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusministeriöiden tiedotustilaisuuksien mukaan Zapad-2017 -harjoituksen skenaario perustui kuvitteelliseen tilanteeseen eikä liittynyt alueella vallitsevaan turvallisuustilanteeseen. Skenaariossa oli kaksi osapuolta; toisella puolella olivat ”Pohjoiset” (ven. *Северные*) eli Valko-Venäjän ja Venäjän muodostama valtioliitto ja toisella puolella olivat ”Läntiset” (ven. *Западные*) eli kolmen kuvitteellisen valtion muodostama kiinnostuneiden koalitio⁴⁰⁸. Nämä kuvitteelliset valtiot olivat Vejšnoriija, Lubenia ja Vesbaria (ks. luku 1.1). Näistä Vejšnoriija sijaitsi olemassa olevan Valko-Venäjän rajojen sisällä sen luoteisosassa.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*. Taulukossa mainittujen johtoportaiden lisäksi Fominin mukaan Zapad-2017 -harjoituksen valmisteluun osallistuivat myös operatiiviset ryhmät Venäjän sisäministeriöstä (ven. *МВД России*), kansalliskaartista (ven. *Росгвардии*), Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:stä (ven. *ФСБ России*) sekä hätätilaministeriöstä (ven. *МЧС России*).

⁴⁰⁸ Belokonev käytti kiinnostuneiden koalitiosta venäjänkielistä termiä ”*коалиция заинтересованных государств*”. (Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «*Запад-2017*» – учение оборонительного характера.)

⁴⁰⁹ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «За-*

Lähtökohtatilanteessa Valko-Venäjän ja Kaliningradin alueelle oli tunkeutunut ääriryhmiä, jotka esittivät tavoitteekseen tehdä terrori- ja tuhotekoja ja horjuttaa tilannetta valtioliitossa. Ääriryhmiä tuettiin ulkopuolelta asiantuntija-avulla, aseistuksella ja sotilaskalustolla ilma- ja meriteitse. Belokonev kuvasi lisäksi, että tärkeimpänä syynä tilanteen kärjistymiselle olivat yritykset horjuttaa tilannetta Valko-Venäjällä ja heikentää valtioliiton jäsenvaltioiden välistä suhdetta. Hän korosti esityksessään, että kaikki viimeaikaiset aseelliset konfliktit ovat alkaneet tällä tavalla. Belokonevin mukaan skenaario perustui yhteen vaihtoehtoon kriisitilanteiden kehittymisestä ja konfliktien laajenemisesta, joihin liittyy ulkoista tukea saavien laittomien aseellisten ryhmittymien sekä kansainvälisten separatisti- ja terroristijärjestöjen toiminnan lisääntyminen.⁴¹⁰

Fominin mukaan taistelu kuvitteellisia terroristeja vastaan suunniteltiin toteutettavan sarjalla taktisia vaiheita:

- Alueellisen joukkoryhmittymään kuuluvien joukko-osastojen ja yksiköiden siirtäminen laittomien aseellisten ryhmittymien toiminta-alueille niiden eristämiseksi
- Ilmavoimien ja ilmapuolustuksen ryhmittymien toiminta maavoimien tukemiseksi ja laittomien aseellisten ryhmittymien ilmasta tapahtuvien täydennysreittien eristäminen
- Erikoisoperaatiot laittomien aseellisten ryhmittymien tuhoamiseksi ja tilanteen vakauttamiseksi
- Erikoisoperaatioiden tukeminen Itämeren laivaston joukoilla eristämällä erikoisoperaatioalue mereltä ja estämällä laittomien aseellisten ryhmittymien vetäytyminen meren taakse.⁴¹¹

Puolustusministeriöiden tiedotustilaisuuksissa esitellystä harjoituksen lähtökohtatilanteesta voidaan nostaa esiin muutamia oleellisia huomioita. Virallisesti ilmoitetussa harjoitusskenaariossa vastustajana käytettiin kuvitteellisten valtioiden muodostamaa koalitiota. Laittomia aseellisia ryhmittymiä oli lähetetty toimimaan Valko-Venäjän alueella ja ne saivat ulkopuolista apua, jota ei tosin erikseen yksilöity mihinkään maahan.

над-2017»; Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Запад-2017» – учение оборонительного характера.

⁴¹⁰ Ibid.

⁴¹¹ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017».*

Laittomat aseelliset ryhmät on kuvattu sotilasdoktriinin (2014) sotilaallisten vaarojen muotoilussa: ”*Kansallisuuteen tai uskontoon perustuvien jännitteiden aiheuttamien kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen), kansainvälisten aseistettujen radikaaliryhmittymien ja ulkomaalaisten yksityisten sotilasyhtiöiden toiminta alueilla, jotka ovat kiinni Venäjän Federaation rajassa tai sen liittolaisten rajoissa ja lisäksi aluekiistat ja separatismien lisääntyminen maailman muissa osissa.*”⁴¹²

Sotilaallisista uhista laittomia aseellisia ryhmittymiä ilmentää sotilasdoktriinin (2014) muotoilu: ”*Laittomien aseellisten ryhmittymien muodostaminen ja kouluttaminen, niiden toiminta Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueella*”.⁴¹³ Näin ollen laittomien aseellisten ryhmittymien olemassaolo Venäjän liittolaisten alueella antaa oikeutuksen sotilaallisen voiman käyttöön liittolaisen alueelle myös ilman kollektiivisen puolustuksen päätöstä.

Edellä kuvatuissa tilanteissa muotoilut antavat oikeutuksen toimia sotilaallisen uhan poistamiseksi, mutta myös ennaltaehkäisevästi sotilaallisen vaaran poistamiseksi Venäjän ja sen liittolaisten raja-alueilla. Tätä toteutettiin harjoituksessa myös käytännössä toisesta päivästä alkaen. Valko-Venäjän erikoisoperaatiojoukkojen johtoportaan alaisuudessa toimivilla erikoisjoukoilla vahvistettiin rajavalvontaa ja suoritettiin erikoisoperaatioita.⁴¹⁴ Tämä toteutettiin yhteistoiminnassa Valko-Venäjän rajavartiokomitean ja tutkintakomitean kanssa.⁴¹⁵

Myös sotilasdoktriinin (2014) sotilaallinen vaara ”*YK:n peruskirjan ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö Venäjän Federaatioon tai sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella*” on mielenkiintoinen harjoitusskenaarioon peilattuna.⁴¹⁶ Tämän kohdan ydinviesti on YK:n peruskirjan merkityksen korostaminen asevoiman käytöstä päätettäessä, jolla de Haasin mukaan viitataan erityisesti Kosovon sotaan ja Naton väliintuloon vastoin YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä⁴¹⁷.

⁴¹² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (л).

⁴¹³ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/14 (в).

⁴¹⁴ Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. В «Лосвидо» состоялся розыгрыш одного из эпизодов учения. [<https://www.mil.by/ru/news/67717/>], luettu 3.7.2019.

⁴¹⁵ Министерство обороны Республики Беларусь. 16.9.2017. Условный противник блокирован и уничтожен. [<https://www.mil.by/ru/news/67640/>], luettu 3.7.2019.

⁴¹⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, II/12 (з); *Военная доктрина Российской Федерации*. 2010, II/8 (з).

⁴¹⁷ de Haas, M. 2011, 44.

Harjoitusskenaarion puitteissa tulkittuna edellä mainittu sotilasdoktriinin kohta asettaa kolmen kuvitteellisen valtion ”kiinnostuneiden koalition” uuteen valoon ja viittaa vahvasti Kosovon sodan lisäksi Irakin sotaan vuonna 2003, jossa muodostettiin Yhdysvaltojen johtama koalition. Sillä ei ollut takanaan YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä asevoiman käytöstä⁴¹⁸. Koalition nimi ”Läntiset” viittaakin siis näin ollen oikeasti länteen ja Yhdysvaltojen johtamaan koalitioon.

Surovkinin ja Kulešovin artikkeliin peilaten Fominin tiedotustilaisuudessa esiin nostamat harjoituksen taktiset vaiheet muistuttavat hyvin pitkälti Surovkinin ja Kulešovin esiin nostamia teemoja joukkoryhmittymien käytöstä.⁴¹⁹ Artikkelissa esitettyyn tulevien operaatioiden pohdintaan liittyen täsmäaseet ja eri puolustushaarojen, mukaan lukien erikoisjoukot ja muut voimaviranomaiset, toiminta pitää sovittaa yhteen menestyksen saavuttamiseksi. Merelliset kapeikot valmistaudutaan sulkemaan ja operaatioalueelle perustetaan lentokieltoalueita, aivan kuten Fomin kuvasi harjoituksen suunnitelman etenevän. Voidaankin olettaa, että Zapad-2017-harjoituksessa lähtökohtaisena teemana oli nykyaikaisen laajennetun joukkoryhmittymän käyttö ja testaaminen nopeasti muuttuvassa tilanteessa.

5.4 Zapad-2017 -harjoituksen päätapahtumat

Zapad-2017 -harjoitus pidettiin kahdessa vaiheessa 14.–20.9.2017. Ensimmäinen vaiheen kesto oli kolme vuorokautta (14.–17.9.) ja toisen vaiheen kesto oli neljä vuorokautta (17.–20.9.).⁴²⁰ Harjoituksen ensimmäisessä vaiheessa johdettiin joukkoja strategisen pidäkkeen tilanteessa, jolloin perustettiin alueellinen joukkoryhmittymä ja sen joukkojen koulutus saatettiin päätökseen. Samalla alueellisen joukkoryhmittymän käytön suunnitelmat päivitettiin ja valmistauduttiin mahdollisen aggression torjuntaan. Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen

⁴¹⁸ Bahador, Babak, Moses, Jeremy and Youmans, William Lafi. 2018. *Rhetoric and Recollection: Recounting the George W. Bush Administration's Case for War in Iraq*, s. 9. *Presidential Studies Quarterly*, Vol. 48, No. 1, March 2018, 4–26. [<http://eds.a.ebscohost.com.mp-envoy.csc.fi/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=0eade53a-2d70-44e6-a34f-d26d91c0e89e%40sdc-v-sessmgr01>], luettu 10.7.2019. Yhdysvaltojen johtamasta koalitiosta voidaan käyttää suomeksi nimitystä ”halukkaiden koalition” (eng. *coalition of the willing*). Aiheesta lisää ks. esim. Kreps, Sarah E. 2011. *Iraq, the United States, and the “Coalition of the Willing”*. Teoksessa Kreps, Sarah E. *Coalitions of Convenience: United States Military Interventions after the Cold War*. Oxford University Press, 114–148.

⁴¹⁹ Суrowикин, С.В. & Кулешов, Ю.В. 2017, 7–8.

⁴²⁰ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*.

ryhmyksellä suojattiin valtiollisesti ja sotilaallisesti tärkeät kohteet.⁴²¹ Harjoituksen toisessa vaiheessa johdettiin joukkoja ja niiden yhteistoimintaa sekä taistelun tukitoimintoja valtioliittoa vastaan suunnatun aggression torjumiseksi nopeasti muuttuvassa tilanteessa. Tämä toteutettiin käytännössä alueellisen joukkoryhmittymän liikkuvalla puolustustaistelulla⁴²².

Harjoitus pidettiin eri harjoitusalueilla Venäjällä Leningradin, Pskovin ja Kaliningradin alueilla sekä Valko-Venäjällä. Valko-Venäjän puolustusministeriön mukaan harjoitusalueiden valintaan vaikutti niiden sijainti kauempana Valko-Venäjän valtionrajasta, jotta poistetaan jännitettä suhteissa naapurimaihin.⁴²³ Harjoitusalueet on esitetty alla olevassa kuvassa:

Kuva 10: Venäjän puolustusministeriön tiedotustilaisuus Zapad-2017 -harjoituksesta 29.8.2017. Kuvassa näkyy Zapad-2017 -harjoituksessa käytettävät harjoitusalueet Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Tiedotustilaisuuden pitäjä Venäjän puolustusministerin sijainen kenraaliluutnantti Aleksandr Fomin on kuvassa oikealla.⁴²⁴

⁴²¹ Министерство обороны Республики Беларусь. 14.9.2017. «Запад-2017»: итоги первого дня (видео). [https://www.mil.by/ru/news/67506/], luettu 10.7.2019.

⁴²² Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. «Запад-2017»: начало второго этапа учения (Видео). [https://www.mil.by/ru/news/67697/], luettu 9.7.2019.

⁴²³ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»; Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Запад-2017» – учение оборонительного характера.

⁴²⁴ Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017». Valko-Venäjällä käytettävät harjoitusalueet olivat: 227. Yleisjoukkojen harjoitusalue Borisovskij, 174. Ilmavoimien ja ilmapuolustuksen koulutusharjoitusalue Domanovskij, 210. Ilmavoimien harjoitusalue

Harjoituksen ensimmäisen vaiheen alussa saatiin tietoja laittoman aseellisen ryhmittymän havaitsemisesta yhdellä valtioliiton alueista. Uutisoinnin mukaan 1. Panssariarmeijan Moskovon alueella sijaitsevan panssariprikaatin yksiköitä hälytettiin valmiuteen ja siirrettiin junakuljetuksella Valko-Venäjälle, jossa ne toimivat osana alueellista joukkoryhmittymää.⁴²⁵ Valko-Venäjällä arvioitiin tilannetta eri esikunnissa ja tehtiin tilanteesta johtopäätöksiä. Joukoille annettiin käskyjä tilanteen vakauttamiseksi. Harjoitusalueilla maavoimien joukot etsivät, eristivät ja tuhosivat laittomia aseellisia ryhmiä.⁴²⁶ Harjoituksen ensimmäisen vaiheen aikana Valko-Venäjän Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoportaan joukkoja ja erikoisoperaatiojoukkojen yksiköitä ryhmitettiin valtakunnan rajalle. Niiden tehtävänä oli estää vastustajan osien pääsy alueelle⁴²⁷.

Harjoituksen aloitus tarjoaa näkymän alueellisen joukkoryhmittymän perustamiseen. Edellä kuvatut harjoituksen ensimmäisen vaiheen tapahtumat osoittavat, että päätös alueellisen joukkoryhmittymän perustamisesta ja valtioliiton kollektiivisen puolustuksen lausekkeen⁴²⁸ käyttöönotosta tehtiin harjoituksen ensimmäisenä päivänä. Alueellisen joukkoryhmittymään kuuluvilla Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoportaan joukoilla vahvistettiin valtakunnan rajaa. Tämä tehtävä oli myös niiden Valko-Venäjän puolustusministeriön sivustolla ilmoitetun tehtävän mukainen⁴²⁹ eli ne rajoittivat aseellisen konfliktin tilannetta, samalla turvaten samanaikaista muun alueellisen joukkoryhmittymän operatiivista ryhmittämistä. Samanaikaisesti 1. Panssariarmeijan siirto Valko-Venäjälle kuvattiin panssariprikaatin yksiköillä. Todelli-

Ružanskij, harjoitusalueet Lepelskij, Losvido, Osipovitšskij, sekä kaksi maastoaluetta Vitebskin alueella, Dretun ja Glubokoje (ei kuvassa). Venäjällä käytettävät harjoitusalueet olivat: Strugi Krasnye (Pskovin alue), Lužskij (Leningradin alue) sekä Pravdinskij (Kaliningradin alue). (Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. «Запад-2017» – учение оборонительного характера.)

⁴²⁵ Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Подразделения 1-й танковой армии подняты по тревоге в рамках проводимого совместного стратегического учения «Запад-2017».* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142224@egNews], luettu 9.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *В рамках учения «Запад-2017» подразделения 1-й танковой армии ЗВО совершают марш на полигоны в Белоруссии.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142236@egNews], luettu 5.7.2019.

⁴²⁶ Министерство обороны Республики Беларусь. 14.9.2017. «Запад-2017»: итоги первого дня (видео).

⁴²⁷ Министерство обороны Республики Беларусь. 16.9.2017. *Задачи первого этапа выполнены.* [<https://www.mil.by/ru/news/67655/>], luettu 9.7.2019.

⁴²⁸ Valtoliiton kollektiivisesta puolustuksesta on kirjattu valtioliiton sotilasdoktriiniin: ”Jäsenvaltiot katsovat minkä tahansa väkivaltaisen toiminnan, joka on suunnattu kumpaa tahansa jäsenvaltiota vastaan, tarkoitukselliseksi hyökkäykseksi Valtoliittoa vastaan ja ryhtyvät asianmukaisesti vastatoimenpiteisiin käyttäen kaikkia niillä käytössä olevia voimia ja välineitä.” (Военная доктрина Союзного государства. 2001, 5.)

⁴²⁹ Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Сухопутные войска.*

suudessa 1. Panssariarmeijan joukkoja oli saapunut Valko-Venäjälle jo elokuun puolivälistä alkaen⁴³⁰. Edellä esitetty vahvistaa johtopäätöstä Läntisen ja Luoteisen operatiivisen johtoporaan roolista osana Venäjän konventionaalista strategista pidäkettä joukkojen operatiivisen ryhmittämisen näkökulmasta.

Samaan aikaan 1. Panssariarmeijan joukon kanssa myös Pskovin, Tulan ja Ivanovon maahanlaskuyhtymien yksiköitä hälytettiin valmiuteen ja siirrettiin lähtökentille lastausta varten. Harjoituksessa ne siirtyivät Leningradin, Pskovin ja Kaliningradin alueilla sijaitseville harjoitusalueille.⁴³¹ Harjoitukseen ei ollut nimetty ennakkotietojen mukaan Venäjän maahanlaskujoukkoja, jotka ovat aikaisemmin kuitenkin harjoitelleet myös Valko-Venäjällä.⁴³² Ne eivät kuulu osaksi alueellista joukkoryhmittymää, mutta Venäjän maahanlaskujoukkoja on nimetty KTSJ:n nopean toiminnan joukkoihin.⁴³³ Maahanlaskujoukkojen poisjättämisellä harjoitukseen virallisesti ilmoitetuista joukoista on todennäköisesti haluttu korostaa alueellisen joukkoryhmittymän merkitystä sekä valtioliiton viitekehystä.

Harjoituksen ensimmäisenä päivänä tarkastettiin Venäjän Läntisen sotilaspiirin ilmapuolustusjoukkojen päivystysvalmius Venäjän ilma-avaruusvoimien maalilennoilla.⁴³⁴ Harjoituksen toisena päivänä Läntisen sotilaspiirin operatiivis-taktinen ilmavoima hajautettiin operatiivisil-

⁴³⁰ Tut.by. 15.8.2017. *В Беларусь начали прибывать российские военные для подготовки к "Западу-2017"*. [<https://news.tut.by/economics/555797.html>], luettu 12.7.2019.

⁴³¹ Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Подразделения Псковского, Тульского и Ивановского соединений ВДВ подняты по тревоге в рамках стратегического учения «Запад-2017»*; Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *На учении «Запад-2017» подразделения ВДВ покажут эффективность десантирования различными способами на незнакомых полигонах*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142279@egNews], luettu 5.7.2019.

⁴³² Ks. esim. БелНовости. 5.6.2017. *Российские ВДВ прибыли в Беларусь на учения «Славянское братство»*. [<https://www.belnovosti.by/politika/rossiyskie-vdv-pribyli-v-belarus-na-ucheniya-slavyanskoe-bratstvo>], luettu 5.7.2019.

⁴³³ Venäjän maahanlaskujoukoista KTSJ:n nopean toiminnan joukkoihin kuuluvat Ria Novostin uutisen mukaan 98. Maahanlaskudivisioona ja 31. Ilmarynnäköprikaati. KTSJ:n virallisella sivustolla ei ole mainintaa nopean toiminnan joukkojen kokoonpanosta. (РИА Новости. 3.4.2013. *Учения ОДКБ "Взаимодействие-2013" в Белоруссии пройдут в сентябре*. [<https://ria.ru/20130403/930825798.html>], luettu 5.7.2019; Организация Договора о коллективной безопасности. [<https://odkb-csto.org/>], luettu 6.7.2019.)

⁴³⁴ Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Авиация ВКС России проверила действия дежурных сил ПВО Западного военного округа*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142257@egNews], luettu 9.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Войска ПВО Западного военного округа отразили воздушное нападение условного противника на учении «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142263@egNews], luettu 9.7.2019.

le lentokentille taisteluvälmiustarkastuksen puitteissa. Läntisen sotilaspiirin 6. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan johto-osat ja osa joukko-osastoista ja yksiköistä nostettiin täyteen valmiuteen.⁴³⁵ Harjoituksen ensimmäisen päivän aikana myös Valko-Venäjän ilmapuolustusjoukkoja asetettiin taistelupäivystykseen ja ne siirtyivät toimimaan maastoon⁴³⁶.

Edellä mainittujen tietojen perusteella voidaan arvioida, että Venäjän ja Valko-Venäjän yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä ja sen toiminta testattiin todennäköisesti heti harjoituksen ensimmäisenä päivänä. Utisoinnissa yhteiseen ilmapuolustusjärjestelmään viitattiin harjoituksen toisena päivänä⁴³⁷. Yhteisestä ilmapuolustusjärjestelmästä laaditun sopimuksen mukaan se astuu kokoonpanoonsa välittömän aggression uhan aikana ja sille perustetaan yhdistetty johtoporras.⁴³⁸

Yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän johtamiseen ei viitattu harjoituksen uutisoinnissa, joten jäi epäselväksi, perustettiinko sen yhdistetty johtoporras harjoituksessa. Tämä johtoporras saattoi toimia osana alueellisen joukkoryhmittymän yhdistettyä johtoporrasta. Tähän viittaa uutinen, jonka mukaan yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän käytön kysymyksiä pohdittiin osana alueellisen joukkoryhmittymän puolustustaistelua harjoituksen toisessa vaiheessa⁴³⁹. On myös mahdollista, että ilmapuolustusjärjestelmää tai sen joitain toimintoja johdettiin koko harjoituksen ajan sen rauhanaikaisesta johtamispaikasta, Venäjän asevoimien ilmapuolustusjoukkojen johtamiskeskuksesta.

Harjoituksessa käytettiin uutisoinnin mukaan täsmäaseita. Harjoituksessa käytetyt Iskander-ohjusjärjestelmät olivat ryhmittyneet Venäjän Leningradin alueella sijaitsevalle Lužskijn har-

⁴³⁵ Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Авиация ЗВО передислоцируется на оперативные аэродромы в рамках проведения ССУ «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142314@egNews], luettu 5.7.2019.

⁴³⁶ Министерство обороны Республики Беларусь. 14.9.2017. *На боевом дежурстве – лучшее подразделение полка*. [<https://www.mil.by/ru/news/67499/>], luettu 9.7.2019; Министерство обороны Республики Беларусь. 16.9.2017. *Задачи первого этапа выполнены*.

⁴³⁷ Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Средства ПВО ЗВО в ходе учения «Запад-2017» будут вести постоянный мониторинг воздушной обстановки*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142316@egNews], luettu 5.7.2019.

⁴³⁸ *Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь (с изменениями на 2 ноября 2016 года)*. 2017, Статья 5–9.

⁴³⁹ Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. *«Запад-2017»: начало второго этапа учения (Видео)*.

joitusalueelle, jossa ne toteuttivat tulitehtäviä 30–100 kilometrin päässä oleviin maaleihin.⁴⁴⁰ Kalibr-ohjusjärjestelmiä ei uutisoinnin perusteella käytetty harjoituksessa. S-400 -ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä puolestaan käytettiin harjoituksen ensimmäisestä päivästä alkaen osana Läntisen sotilaspiirin ilmapuolustusjoukkojen toimintaa⁴⁴¹.

Uutisoinnin perusteella yksikään edellä mainituista täsmäasejärjestelmistä ei toiminut Valko-Venäjällä harjoituksen aikana. Harjoituksen ensimmäisessä vaiheessa keskeistä oli uutisoinnin mukaan kuitenkin strategisen pidäkkeen tilanteessa toimiminen. Venäjän sotilasdoktriinin (2014) mukaan *Venäjän Federaatio pitää täsmäasetta ensisijaisena voimankäyttöluonteisena strategisena pidäkkeenä*⁴⁴². Täsmäaseiden ryhmittäminen toteutettiin harjoituksessa Venäjän alueella. Tästä näkökulmasta Valko-Venäjä ei näyttäytyä täsmäaseiden ryhmitys- ja laukaisualueena, vaan puolustustilana, jossa täsmäaseita käytetään. Tosin uutisoinnin perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä siitä, oliko esimerkiksi 1. Panssariarmeijan alainen 112. Ohjusrikaati harjoitustilanteessa sijoitettuna osaksi alueellista joukkoryhmittymää Valko-Venäjälle, vaikka se harjoituksessa fyysisesti sijaitsikin Venäjällä.

Uutisointi 1. Panssariarmeijan, Läntisen sotilaspiirin 6. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan sekä maahanlaskujoukkojen hälyttämisestä valmiuteen kuvaa hyvin Lalun esille nostamaa jatkuvan taisteluvalmiuden periaatteen merkitystä venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa⁴⁴³. Zapad-2017 -harjoituksen havaintoihin peilaten jatkuvan taisteluvalmiuden merkitystä haluttiin korostaa myös joukkojen toiminnassa harjoituksen aikana, joka oli kuvattu tapahtuvan nopeasti muuttuvassa tilanteessa. Tämä korostaa jatkuvan taisteluvalmiuden roolia osana Venäjän strategista pidäkettä. Jatkuvan taisteluvalmiuden periaate on Zapad-2017 -harjoituksen perusteella myös osa Valko-Venäjän asevoimien toimintamallia.

Pysyvän valmiuden joukkojen käytön rooliin viittaa se, että harjoituksessa toimittiin Sivitskin mukaan yleisjoukkojen osalta pataljoonan taisteluosastokokoonpanoissa sekä Venäjän että Valko-Venäjän puolella.⁴⁴⁴ Uutisoinnissa viitattiin pataljoonakokoonpanoihin vain muuta-

⁴⁴⁰ Министерство обороны Российской Федерации. 16.9.2017. *Ракетчики ЗВО в ходе ССУ «Запад-2017» уничтожили военную технику и командный пункт условного противника на полигоне в Ленинградской области*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142500@egNews], luettu 5.7.2019.

⁴⁴¹ Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Войска ПВО Западного военного округа отразили воздушное нападение условного противника на учении «Запад-2017»*.

⁴⁴² *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, III/26.

⁴⁴³ Lal, P. 2014, 358.

⁴⁴⁴ Sivitski, A. 2017, teemahaastattelu.

maan otteeseen panssari- ja maahanlaskujoukkojen osalta.⁴⁴⁵ Harjoituksen perusteella voidaan arvioida, että alueellinen joukkoryhmittymä koottiin rauhan ajan pysyvässä valmiudessa olevien yhtymien pataljoonan taisteluosastoista nopeasti kehittyvässä aseellisen konfliktin tilanteessa. Tämä vahvistaa myös Lalun havaintoa pataljoonan taisteluosastojen käyttöperiaatteista⁴⁴⁶.

Harjoituksen toisen vaiheen alussa kuvitteellinen vihollinen toteutti massiivisen ohjus- ja ilmaiskun. Sitä seurasi maavoimajoukkojen ryhmittymän hyökkäys ilmavoimien, tykistön ja raketinheittimien tulen tukemana. Harjoituksen toisessa vaiheessa torjuttiin vihollisen maahyökkäys alueellisen joukkoryhmittymän käytöllä toteuttamalla liikkuvaa puolustusta. Taistelutoimien johtaminen toteutettiin nopeasti muuttuvassa tilanteessa ja joukkojen yhteistoiminta oli keskeistä. Yhteisen alueellisen ilmapuolustusjärjestelmän joukoilla torjuttiin ja tuhottiin vihollisen maaleja.⁴⁴⁷

Käytännössä edellä kuvattu toisen vaiheen tilanteen kehittyminen kuvaa hyvin valtioliiton sotilasdoktriinin muotoilua: ”Tärkeimmän vaaran valtioliitolle muodostavat ulkoisten voimien lietsomat aseelliset konfliktit ja paikalliset sodat, jotka tietyissä olosuhteissa voivat kehittyä suursodaksi (alueelliseksi sodaksi)”.⁴⁴⁸ Harjoituksen tilanteen kehitymisessä oli siis kyse aseellisen konfliktin eskaloitumisesta. Aseellinen konflikti kehittyi mahdollisesti paikalliseksi sodaksi tai jopa alueelliseksi sodaksi. Määritelmän mukaan ”alueellisessa sodassa on mukana kaksi tai useampi saman alueen valtiota, joilla on tärkeät sotilaspoliittiset tavoitteet. Sotaa käydään kansallisilla tai liittouman joukoilla”⁴⁴⁹.

Harjoituksessa toisella puolella oli skenaarion tulkinnan mukaisesti kolmen valtion muodostama koalitio. Toisen vaiheen alussa toteutettiin massiivinen ohjus- ja ilmaiskun ja tämän jälkeen alkoi voimakas maavoimajoukkojen hyökkäys. Harjoituksessa kuvattujen vastustajan to-

⁴⁴⁵ Кс. esim. Министерство обороны Российской Федерации. 17.9.2017. *Мотострелки общевойсковой армии ЗВО уничтожили десант НВФ в ходе основного этапа учения «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142594@egNews], luettu 11.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 16.9.2017. *В ходе ССУ «Запад-2017» десантники применяют новейшие БМД-4М и БТР-МДМ «Ракушка»*.

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12118187@egNews], luettu 11.7.2019.

⁴⁴⁶ Lalu, P. 2014, 367–368.

⁴⁴⁷ Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. *«Запад-2017»: начало второго этапа учения (Видео)*.

⁴⁴⁸ *Военная доктрина Союзного государства*. 2001, 12.

⁴⁴⁹ *Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/8 (ж).

teuttamien sotatoimien perusteella voidaankin esittää johtopäätös, että Zapad-2017 -harjoituksessa vastustajana oli läntinen liittouma, joka kuvasi Natoa. Tähän johtopäätökseen päätyy myös Panschin omassa tutkimuksessaan⁴⁵⁰.

Harjoituksessa ei uutisoinnin perusteella käytetty ydinaseita. Kuvitteellinen vihollinen käytti joukkotuhoasetta kerran Lužskijn harjoitusalueella, tosin aseiden tyyppiä ei yksilöity.⁴⁵¹ Joukkotuhoaseen käyttö antaa Venäjälle oikeutuksen käyttää ydinasetta, myös tilanteissa, joissa joukkotuhoaseen käyttö kohdistuu liittolaiseen.⁴⁵² Zapad-2017 -harjoituksen uutisoinnin perusteella ei voida kuitenkaan tehdä kattavia johtopäätöksiä Venäjän ydinasepidäkkeen ulottamisesta koskemaan sen liittolaisia.

Harjoituksessa taistelutoimia käytiin sen toisessa vaiheessa laajalla rintamalla, joka Panschin mukaan ulottui Luoteis-Valko-Venäjältä Kaliningradiin.⁴⁵³ Valko-Venäjän aseman kannalta Kaliningradin merkitystä harjoituksessa ilmensivät muutama seikka. Ensimmäkin vihollisen syvyydessä sen kriittistä infrastruktuuria tiedusteltiin ja tiedusteltuja maaleja vastaan käytettiin ilma-asetta ja epäsuoraa tulta.⁴⁵⁴ Toiseksi kuvitteellinen vihollinen lyötiin valtioliiton alueellisen joukkoryhmittymän ja maahanlaskujoukkojen vastahyökkäyksellä.⁴⁵⁵ Maahanlaskujoukkoja käytettiin vihollisen syvyydessä sen toisen portaan ja reservien sitomiseksi taiste-

⁴⁵⁰ Panschin, V. 2019, 18, 31.

⁴⁵¹ Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Специалисты РХБ защиты ЗВО скрыли передислокацию войск на учении «Запад-2017».* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142396@egNews], luettu 9.7.2019.

⁴⁵² *Военная доктрина Российской Федерации.* 2014, III/27.

⁴⁵³ Panschin, V. 2019, 22.

⁴⁵⁴ Министерство обороны Российской Федерации. 18.9.2017. *Авиация ВКС России продемонстрировала свои возможности одном из ключевых эпизодов учения «Запад-2017».* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142737@egNews], luettu 12.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Разведчики ЗВО применили КРУС «Стрелец» в ходе учения «Запад-2017» в Белоруссии.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142818@egNews], luettu 12.7.2019.

⁴⁵⁵ Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Российские и белорусские военнослужащие в рамках учения «Запад-2017» остановили наступление условного противника на границе Союзного государства.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142830@egNews], luettu 12.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Подразделения танкового соединения ЗВО в ходе ССУ «Запад-2017» отразили наступление условного противника на полигоне Осиповичский.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142826@egNews], luettu 12.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 18.9.2017. *Российские десантники провели уникальную высадку в тяжелейших погодных условиях в ходе центрального эпизода учения «Запад-2017».* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142734@egNews], luettu 12.7.2019.

luun, toisin sanoen maahanlaskujoukkoja käytettiin harjoitustapahtumien perusteella vihollisen tukialueelle.⁴⁵⁶ Toiminta vihollisen syvyydessä saattoi ilmentää Suwalkin käytävää, koska myös harjoituksen skenaariossa Kaliningrad oli oma erillinen alueensa irti valtioliiton muusta osasta. Kaliningradissa harjoitustapahtumat olivat enemmän puolustuksellisia, mikä viittaa osaltaan Valko-Venäjän alueelta suunnattavan alueellisen joukkoryhmittymän merkitykseen tilanteen ratkaisijana myös Kaliningradin alueella⁴⁵⁷.

Harjoitukseen Valko-Venäjällä osallistuneet Venäjän Läntisen sotilaspiirin joukot palasivat uutisoinnin mukaan suunnitellusti takaisin kotijoukko-osastoihinsa.⁴⁵⁸ Ennakkotietojen mukaan viimeisetkin joukot poistuivat Valko-Venäjältä 30.9.2017 mennessä.⁴⁵⁹ Fominin tiedotustilaisuudessaan esiin nostamat ulkomaisten tiedotusvälineiden uutisoinnit⁴⁶⁰, joiden mukaan Venäjä valmistelisi harjoituksen varjolla esimerkiksi Liettuan, Puolan tai Ukrainan valtaamista tai mahdollisesti jättäisi joukkoja harjoituksen varjolla Valko-Venäjälle, osoittautuivat näin ollen Fominin mainitsemiksi taruiksi ja uhan lietsonnaksi. Uutisoinnin julkaisuajan kohtien perusteella joukot lähtivät palaamaan harjoituksesta takaisin Venäjälle yllättävänkin nopeasti. Yksi tulkinta tälle on se, että uutisoinnilla haluttiin tältä osin esittää Valko-Venäjä suvereenina liittolaisvaltiona. Samalla pystyttiin osoittamaan Valko-Venäjän ja Venäjän val-

⁴⁵⁶ Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *На учении «Запад-2017» состоялось десантирование личного состава и военной техники подразделений ВДВ в сложных погодных условиях.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142863@egNews], luettu 9.7.2019.; Министерство обороны Российской Федерации. 20.9.2017. *Главные силы десанта в ходе учения «Запад - 2017» преодолели водную преграду в тылу условных НВФ и разгромили их.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142967@egNews], luettu 9.7.2019.

⁴⁵⁷ Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Мотострелки Балтийского флота и подразделения ВДВ провели операцию по ликвидации условных незаконных вооруженных формирований.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142852@egNews], luettu 12.7.2019.

⁴⁵⁸ Министерство обороны Российской Федерации. 21.9.2017. *Войска ЗВО, задействованные в учении «Запад-2017» на территории Белоруссии, возвращаются в пункты постоянной дислокации.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12143121@egNews], luettu 12.7.2019; Министерство обороны Российской Федерации. 21.9.2017. *Первые подразделения ЗВО возвратились в пункты постоянной дислокации после учения «Запад-2017».* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12143134@egNews], luettu 12.7.2019.

⁴⁵⁹ Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. *«Запад-2017» – учение оборонительного характера.*

⁴⁶⁰ Fominin tiedotustilaisuuden esitysmateriaalin uutisleikkeissä viitattiin esimerkiksi The National Interest -julkaisuun, jossa oli kirjoitettu Venäjän joukkojen jättämisestä Valko-Venäjälle harjoituksen jälkeen. Julkaisun artikkeli luettavissa: The National Interest. 7.5.2017. *Zapad 2017: NATO Should Be Keeping an Eye on Russia's Training Exercises.* [<https://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-nato-should-be-keeping-eye-russias-training-20540>], luettu 12.7.2019.

tioliiton merkitystä venäläisen maailman edustajana, jota länsi yrittää horjuttaa informaatio-kampanjallaan.

Venäjän puolustusministeriö tiedotti Zapad-2017 -harjoituksesta saaduista johtopäätöksistä noin kolme viikkoa harjoituksen päättymisen jälkeen. Puolustusministeri Šoigun mukaan harjoituksen erityispiirteenä oli joukkoryhmittymien perustaminen lyhyessä ajassa jo rauhan aikana taisteluvalmiiden sotilaallisten ryhmittymien pohjalta, jotka omaavat korkean liikkuvuuden ja kyvyn käydä itsenäisiä taistelutoimia.⁴⁶¹ Tämä vahvistaa Zapad-2017 -harjoituksen uutisoinnin perusteella tehtyjä johtopäätöksiä jatkuvan taisteluvalmiuden, operatiivisen ryhmittymisen sekä alueellisen joukkoryhmittymän merkityksen valtioliiton sotilaallisen turvallisuuden takaamisen perustekijöinä.

Šoigun mukaan perustetun joukkoryhmittymän taistelukyvyn tarkasti kuvitteellinen vihollinen, joka oli rakennettu ”Islamilaisen valtion” aseellisten ryhmittymien käyttämän taktiikan kokonaisvaltaisen analyysin pohjalta. Šoigun mukaan taistelutoimet Zapad-2017 -harjoituksessa terroristien eristämiseksi ja tuhoamiseksi toteutettiin yleisjoukkojen yksiköillä kiinteässä yhteistyössä ilmavoimien kanssa. Vihollinen tuhottiin kaikkien puolustushaarojen tulenkäytöllä. Iskujen toteuttamiseksi käytettiin nykyaikaisia kaukovaikutteisia täsmäasejärjestelmiä maalta ja mereltä.⁴⁶²

Kaukovaikutteisuuudella ja niiden käytöllä maalta ja mereltä korostettiin erityisesti Kalibr- ja Iskander-ohjusjärjestelmiä, vaikka Kalibr-ohjusjärjestelmää ei erikseen harjoituksen uutisoinnissa esiintynyt.⁴⁶³ Šoigun viittaus kaukovaikutteisiin täsmäasejärjestelmiin osaltaan vahvistaa

⁴⁶¹ Министерство обороны Российской Федерации. 10.10.2017. *Министр обороны России подвел итоги учения «Зпад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12145455@egNews], luettu 12.7.2019.

⁴⁶² Министерство обороны Российской Федерации. 10.10.2017. *Министр обороны России подвел итоги учения «Зпад-2017»*. Mielenkiintoista Šoigun lausunnossa vihollisen laadinnan perusteista oli lisäksi se, että ”islamilaista valtiota” ei mainittu uutisoinnissa harjoituksen aikana eikä harjoitusta ennen. Yksi tulkinta tälle on, että laittomien aseellisten ryhmittymien uutisoinnilla haluttiin luoda mielikuva vastustajasta, jota vastaan on yleisesti hyväksyttyä taistella ja samalla legitimoida Venäjän osallistumista Syyrian operaatioon.

⁴⁶³ Myös Venäjän yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Valeri Gerasimov viittasi esiintymisessään Puolustusministeriön kollegion tapaamisessa 7.11.2017 kaukovaikutteisten aseiden merkitykseen osana Venäjän konventionaalista pidäkejärjestelmää. Gerasimov viittasi näiden aseiden osalta Kalibr-, Iskander-M ja H-101 -ohjusjärjestelmiin ja korosti aseiden kaukovaikutteisuuutta ja niiden käyttöön ottamisessa saavutettua nopeaa aikataulua. Hänen esiintymisensä oli noin kolme viikkoa Šoigun tiedotustilaisuuden jälkeen. (Министерство обороны Российской Федерации. 7.11.2017. *Выступление начальника Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации — первого заместителя Министра обороны Российской Федерации генерала*

tämän tutkimuksen havainnot ja niiden merkityksestä Venäjän konventionaalisen strategisen pidäkkeen kannalta.

Alla olevaan taulukkoon on koottu Zapad-2017 -harjoituksen aineistosta havaitut Valko-Venäjän asemaa eri käsitteinä ilmentävät muotoilut:

Taulukko 5: Koonnos Zapad-2017 -harjoituksesta Valko-Venäjän aseman ilmentäjänä.

Rajamaa	Liittolainen	Osana strategista pidäkettä
<p>Sotilaallinen vaara:</p> <p>Toteutui:</p> <p><i>"Ulkovaltojen asevoimien kontingenttien ryhmittäminen (voiman kasvattaminen) Venäjän Federaation ja sen liittolaisten rajojen välittömässä läheisyydessä olevien valtioiden alueella mukaan lukien vesialueet muun muassa Venäjän Federaation poliittiseksi tai sotilaalliseksi painostamiseksi."</i></p>	<p>Valtioliitto:</p> <p>Toteutui:</p> <p>Valtioliiton turvallisuuden takaaminen keskeistä</p>	<p>Täsmäaseet:</p> <p>Toteutui:</p> <p>Valko-Venäjä näyttäytyi täsmäaseiden käytön tilana tai mahdollisena ryhmitysalueena</p>
<p>Sotilaallinen vaara:</p> <p>Toteutui:</p> <p><i>"YK:n peruskirjan ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö Venäjän Federaation tai sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella."</i></p>	<p>KTSJ:</p> <p>Ei toteutunut</p>	<p>Jatkuva taisteluvalmius</p> <p>Toteutui:</p> <p>Aseellisen konfliktin rajoittaminen Läntisellä ja Luoteisella OPJOPO:n joukoilla</p>
<p>Sotilaallinen vaara:</p> <p>Toteutui:</p> <p><i>"Kriisipesäkkeiden olemassaolo (syntyminen) ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän Federaation ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella."</i></p>	<p>Sotilaallinen vaara:</p> <p>Toteutui:</p> <p><i>"Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueeseen kohdistuvat aluevaatimukset, sekaantuminen niiden sisäisiin asioihin."</i></p>	<p>Joukkojen operatiivinen ryhmitys:</p> <p>Toteutui:</p> <p>Nopeasti kehittyvä tilanne, jossa ryhmitys tärkeä aseellisen konfliktin rajoittamiseksi</p>
<p>Sotilaallinen vaara:</p> <p>Ei toteutunut:</p> <p><i>"Hallintojen, joiden politiikka uhkaa Venäjän Federaation etuja, perustaminen Venäjän Federaation rajoittuvissa valtioissa mukaan lukien hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistamisen seurauksena."</i></p>	<p>Sotilaallinen uhka:</p> <p>Toteutui:</p> <p><i>"Laittomien aseellisten ryhmittymien muodostaminen ja kouluttaminen, niiden toiminta Venäjän Federaation ja sen liittolaisten alueella"</i></p>	<p>Ilma-avaruuspuolustus:</p> <p>Toteutui:</p> <p>Yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä otettiin käyttöön</p>
<p>Sotilaallinen uhka:</p> <p>Ei toteutunut:</p> <p><i>"Sotilaallisen voiman näyttö toteuttamalla harjoituksia Venäjän Federaation ja sen liittolaisiin rajoittuvissa maissa."</i></p>	<p>Ydinasepidäke:</p> <p>Ei toteutunut:</p> <p>Joukkotuhoaseen käyttö aktivoi ydinasepidäkkeen, mutta ei harjoiteltu</p>	<p>Ohjuspuolustuksen ennakkoarvointijärjestelmä:</p> <p>Ei toteutunut</p>
		<p>Alueellinen joukkoryhmittymä:</p> <p>Toteutui:</p> <p>Keskeinen elementti</p>

6 POHDINTA

6.1 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten Valko-Venäjän asema artikuloidaan Venäjän sotilaspolitiikan viitekehyksessä. Tutkimuksessa muodostettiin sotilaspolitiikan viitekehys, jossa Venäjän sotilaspolitiikan lähtöoletuksina ilmenivät Venäjän kansallisen turvallisuuden strategioiden analysoinnin perusteella Venäjän suurvalta-asema sen rooli-identiteettinä, venäläinen maailma sen kollektiivisena identiteettinä sekä Venäjän kansalliset intressit.

Aineistosta ei noussut esiin Venäjän korporatiivista identiteettiä tai tyyppi-identiteettiä artikuloiduista strategia-asiakirjojen kohtia. Yhtenä syynä tähän Wendtin teorian mukaisesti on se, että nämä kaksi identiteettikategoriaa eivät tarvitse muita niiden muodostamisessa. Strategia-asiakirjat ovat strategista viestintää sisältäviä välineitä, jotka on suunnattu niin kotimaiselle kuin ulkomaiselle yleisölle. Viestinnän tarkoituksena ei ole välittää Venäjän itseymmärrystä siitä, mihin se ei tarvitse muita.

Venäjän suurvaltaidentiteetin rakentamisessa keskeisenä välineenä toimii tämän tutkimuksen perusteella monikeskuksisen maailmanjärjestyksen luominen. Tätä korostaa esimerkiksi Venäjän näkemys Euraasian talousunionin roolista EU:n vastavoimana Euraasian tilan integroivana instituutiona. Valko-Venäjä on tärkeä osa tätä integraatiokehitystä Venäjän näkökulmasta katsottuna ja Valko-Venäjän rooli on toimia yhtenä osana tämän maailmanjärjestyksen luomisessa.

Mikkola nostaa esiin omassa tutkimuksessaan mielenkiintoisen seikan koskien Venäjän suurvalta-asemaa. Hänen havaintonsa mukaan tätä asemaa ei yleensä määritellä, mitä sillä tarkoitetaan. Hän huomauttaa, että Venäjä on jo esimerkiksi ydinasesuurvalta. Myös luonnonvaroiltaan ja pinta-alaltaan Venäjä on suurvalta. Tähän on viitannut myös presidentti Vladimir Putin useasti. Mikkola liittääkin Venäjän suurvalta-ajattelun konservatiiviseen asenteeseen, jossa Venäjä halutaan nähdä Neuvostoliiton perillisenä ja venäjänkielisen väestön yhdistäjänä.⁴⁶⁴ Tämän tutkimuksen perusteella Mikkolan havainto vaikuttaa oikealta. Tätä korostaa esimerkiksi Naton merkityksen kasvaminen Venäjän sotilasdoktriinin uhkakuvissa.

⁴⁶⁴ Mikkola, O-M. 2014, 242.

Venäjän kollektiivisena identiteettinä on venäläinen maailma, jota se toteuttaa entisissä Neuvostoliiton maissa. Välineenä venäläisen maailman luomisessa ovat tutkimuksen perusteella Valko-Venäjän suuntaan tärkeimpinä valtioliitto, Euraasian talousunioni sekä venäjän kieli ja kulttuuri. Euraasian talousunioni näyttäytykin identiteettien näkökulmasta sekä suurvalta-asemaa että venäläistä maailmaa rakentavana mekanismina. Sotilaspolitiikan näkökulmasta kuitenkin valtioliitto on ensisijainen mekanismi, jolla Valko-Venäjä kytkeytyy osaksi venäläistä maailmaa.

Wendtin mukaan valtioiden alueellinen luonne ei estä niitä laajentamasta omaa itsetietoisuuttaan toisten valtioiden alueelle ja laajemmin kollektiivisesti määrittelemästä omia intressejään. Valtioiden väliset alueelliset rajat laajentuvat näin ollen suuremmaksi kognitiiviseksi alueeksi kohti tavoiteltavaa päämäärää. Valko-Venäjä liittyy tähän keskeisesti osana slaavilaista kulttuuriperinnettä ja Venäjän tavoitteena kollektiivisen identiteetin näkökulmasta on sulauttaa Valko-Venäjä itseensä kognitiivisena prosessina, jolloin venäläinen käsittelee näitä yhtenä kokonaisuutena. Sotilaspolitiikka voidaan nähdä yhtenä keinovalikoimana, esimerkiksi valtioliiton kollektiivisen puolustuksen kautta.

Valko-Venäjän kannalta sen asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa määrittävät ensisijaisesti kansallisista intresseistä maan puolustuksen vahvistaminen ja Venäjän suurvalta-aseman vahvistaminen. Venäjän suurvaltaidentiteettiä kuitenkin korostaa sen listaaminen myös Venäjän kansalliseksi intressiksi. Näin ollen sotilaspolitiikan määritelmän kautta katsottuna suurvalta-aseman vahvistaminen on yksi Venäjän sotilaspolitiikan päämäärä. Maan puolustuksen vahvistaminen näkyy puolestaan valtioliiton kollektiivisen puolustuksen vahvistamisena, josta hyvä esimerkki on yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä. Intresseinä ne ovat kuitenkin subjektiivisia intressejä, koska ne ilmaisevat valtiovallan tahtoa ja uskomuksia siitä, miten toteuttaa Venäjän identiteettejä.

Wendtin mukaan subjektiivisten intressien on lopulta kohdattava objektiivisten intressien kanssa. Wendtin argumentoimista objektiivisista intresseistä Valko-Venäjän asemaa määrittää kollektiivinen itsetunto, joka viittaa Wendtin mukaan ryhmän tarpeeseen tuntea itsensä hyvältä arvostuksen tai aseman suhteen. Tässä merkityksellistä on suhde muihin. Tämä Venäjän objektiivinen intressi kytkeytyy siis sen suurvalta-asemaan. Näin ollen Venäjän suurvalta-asema näyttäytyy sekä subjektiivisena että objektiivisena intressinä. Valko-Venäjän asema on tästä näkökulmasta toimia ryhmän jäsenenä ja tätä ryhmää peilataan suhteessa merkittäviin muihin. Sotilaspolitiikan näkökulmasta tällä ymmärretään Natoa.

Suurvalta-aseman saavuttamisessa merkittävää on Wendtin ajattelun mukaisesti Venäjän muilta suurvalloilta saama arvostus. Venäjän läntisessä strategisessa suunnassa tätä arvostusta on yritetty rakentaa suhteessa Natoon. Naton merkitys onkin korostunut vuoden 2014 sotilasdoktriinien uhkakuvissa. Näin ollen Valko-Venäjän asema Venäjän liittolaisena sekä suurvalta-aseman rakentamisessa että sotilaallisiin uhkakuviin peilaten näyttäytyy merkittävänä Venäjän sotilaspolitiikan näkökulmasta. Lisäksi Jämsenin tulkinta Venäjän suurvalta-aseman kytkeytymisestä Venäjän jatkuvaan tunteeseen ulkoisesta uhasta on mielenkiintoinen ja osaltaan selittää Naton merkitystä osana Venäjän suurvaltaidentiteettiä.

Venäjän eri strategia-asiakirjoista Valko-Venäjän aseman artikulointia tulkittiin liittolaisen, rajamaan ja strategisen pidäkkeen käsitteiden kautta. Liittolaisena Valko-Venäjän asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa määrittävät Venäjän kollektiivisen puolustuksen velvoitteet valtioliitossa ja KTSJ:ssä. Näistä valtioliitto näyttäytyy Venäjän sotilaspolitiikan näkökulmasta ensisijaisena liittolaissuhdetta määrittävänä järjestelynä Venäjän läntisessä strategisessa suunnassa. Peilaten de Haasin havaintoihin valtioliiton ja KTSJ:n merkityksen palaamisesta vuoden 2010 sotilasdoktriiniin, on oletettavaa, että Valko-Venäjän asema liittolaisena on merkittävää Venäjälle nimenomaan sen suurvalta-aseman näkökulmasta.

Tutkimuksen hypoteesi oli, että liittolaisen käsitteellä ilmennetään Valko-Venäjän suvereenia asemaa ja asemaa Venäjän ulkoisessa sotilaspolitiikassa. Tämä hypoteesi piti paikkaansa vain osittain. Liittolaisena Valko-Venäjän asema artikuloidaan lähtökohtaisesti suvereenina valtiona ja kollektiivisen puolustuksen velvoitteet on kytketty sotilasdoktriineissa vasta hyökkäyksen välittömään uhkaan. Suvereeniutta korostaa lisäksi kollektiivisen puolustuksen päätöksentekomekanismi. Valko-Venäjän asema liittolaisena kytkeytyy kollektiivisen puolustuksen artikuloinnissa ulkoisen uhan torjuntaan ja näin ollen osaksi Venäjän ulkoista sotilaspolitiikkaa.

Liittolaisen asemaan poikkeuksen tekevät kuitenkin sotilaallisen vaaran ja uhan osuudet Venäjän sotilasdoktriinissa, joiden artikuloinnin perusteella Valko-Venäjän suvereniteetti on alentunut. Näin ollen Venäjä varaa oikeuden puuttua Valko-Venäjän alueelliseen koskemattomuuteen ja suvereniteettiin esimerkiksi tilanteessa, jossa puututaan Valko-Venäjän sisäisiin asioihin. Valko-Venäjän asemaa liittolaisena määrittää lisäksi Venäjän ydinasepelotteen ulottaminen koskemaan Valko-Venäjää ainoastaan tilanteissa, joissa Valko-Venäjää kohtaan käytetään ydinasetta tai muuta joukkotuhoasetta.

Tutkimuksen hypoteesi oli, että rajamaan käsitteellä ilmennetään Valko-Venäjän suvereniteetin alentunutta asemaa. Tämä hypoteesi oli oikea. Rajamaana Valko-Venäjä näyttäytyy ensisi-

jaisesti Naton uhkakuvaa vastaan ja näin osana Venäjän ulkoista sotilaspolitiikkaa. Näin ollen Venäjälle Valko-Venäjä näyttäytyy sotilaallisten vaarojen ja uhkien näkökulmasta katsottuna alueena Venäjän ja Naton välissä. Tällöin rajamaalla ymmärretään Valko-Venäjän rajamaita eli Puolaa, Liettuaa, Latviaa ja Ukrainaa. Tilanteissa, joissa Valko-Venäjä harjoittaisi Venäjän kansallisten intressien vastaista politiikkaa, on Valko-Venäjän asema liittolaisena alisteinen Venäjän kansallisille intresseille ja se luo edellytyksiä myös asevoiman käytölle. Tällaisessa tilanteessa rajamaalla tarkoitetaan Valko-Venäjää, joka käytännössä myös rajaa sen suvereniteettiä.

Osana Venäjän strategista pidäkettä Valko-Venäjällä on merkitystä alueena ja osana Venäjän sisäistä sotilaspolitiikkaa. Tutkimuksen hypoteesi osoittautui siis oikeaksi. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan arvioida, että venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa yhdestä operatiivisesta suunnasta vastaa käytännössä armeijan tai armeijakunnan johtoporras. Venäjän läntisen strategisen suunnan osalta ne ovat Valko-Venäjän suunnassa Valko-Venäjän asevoimien Läntinen ja Luoteinen operatiivinen johtoporras. Niiden tehtävänä on mahdollisesti valmistella osana Venäjän puolustussuunnittelua alueellaan toteutettavat puolustussuunnitelmat ja valmistella tarvittava sotilaallinen infrastruktuuri näiden tehtävien toteuttamiseksi.

Sotilasdoktriinin muotoilun ja Zapad-2017 -harjoituksen perusteella jatkuvan taisteluvalmiuden merkitys on tärkeä Venäjän strategisen pidäkkeen kannalta. Valko-Venäjän maavoimia on lähtökohtaisesti suunniteltu käytettävän nopeasti kehittyvän aseellisen konfliktin tilanteissa. Alueellisen joukkoryhmittymän perustamisen jälkeen Valko-Venäjän suunnassa käytettävien joukkojen vahvuus kasvaa merkittävästi 1. Panssariarmeijan myötä. Tässä valossa Valko-Venäjä kytkeytyy kiinteästi osaksi Venäjän konventionaalista strategista pidäkettä joukkojen operatiivisen ryhmittämisen näkökulmasta, jossa Valko-Venäjän pysyvässä valmiudessa olevat joukot toimivat suojajoukkoina ja 1. Panssariarmeija tilanteen ratkaisijana. Zapad-2017 -harjoituksen perusteella Valko-Venäjä näyttäytyykin yhteisenä puolustustilana, jossa Venäjä valmistautuu käymään Natoa vastaan sen läntisen strategisen suunnan operaatioita.

Tähän liittyen on syytä pohtia myös Kaliningradin merkitystä Venäjälle ja sitä, mikä on Valko-Venäjän rooli sen puolustamisessa. Valko-Venäjän alue voi näyttäytyä tärkeänä Venäjälle pelkästään jo Kaliningradin puolustamisen näkökulmasta. Mahdollisen kriisitilanteen sattuessa Kaliningradin alueelle maayhteyden muodostaminen Valko-Venäjän kautta voi muodostua tärkeäksi.

Venäjän ja Valko-Venäjän yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä vaikuttaa tämän tutkimuksen perusteella merkittävältä sekä Valko-Venäjälle että Venäjälle. Venäjä on tämän sopimuksen puitteissa laajentanut oman ilmapuolustusvyöhykkeensä koskemaan myös Valko-Venäjän aluetta. Tätä vahvistaa se, että Venäjän ilma-avaruusjoukkojen johtamiskeskuksesta johdetaan koko yhteistä ilmapuolustusjärjestelmää rauhan aikana. Venäjä käsittelee Valko-Venäjää ilma-avaruuspuolustuksensa näkökulmasta tilana. Venäjän ilma-avaruuspuolustukselle Valko-Venäjä on osaltaan merkityksellinen myös Venäjän ohjushyökkäysten ennakkovaroitusjärjestelmän näkökulmasta.

Venäjälle täsmäaseiden merkitys konventionaalisen strategisen pidäkkeen osalta on ensisijainen. Tästä näkökulmasta Valko-Venäjä näyttäytyy tilana, jossa täsmäaseita käytetään tai jonne täsmäaseita konfliktin aikana ryhmitetään. Strategisen pidäkejärjestelmän kokonaisuuden kannalta on mahdollista, että ydinasepidäkkeen rooli sen osana vähenee jatkossa. Tästä näkökulmasta täsmäaseiden merkitys korostuisi Venäjän sotilaspoliittisessa ajattelussa entisestään. Samoin Valko-Venäjän merkitys tilana voitaisiin olettaa kasvavan.

Zapad-2017 -harjoituksen analyysin perusteella Valko-Venäjän asema Venäjän liittolaisena näyttää sotilaspolitiikan näkökulmasta tärkeältä. Zapad-2017 -harjoituksen voidaankin katsoa ilmentävän hyvin Valko-Venäjän artikuloitua asemaa Venäjän sotilaspolitiikassa. Harjoituksen perusteella myös valtioliitto näyttäytyy osana Venäjän suurvalta-aseman rakentamista. Tässä uhkakuvien rooli on keskeinen ja Nato esitetään ensisijaisena sotilaallisena vaarana. Naton toiminnot sen itäisessä osassa esitetään vastustajana, jonka vastavoimana toimii valtioliiton kollektiivinen puolustus alueellisen joukkoryhmittymän muodossa.

Valko-Venäjä osallistuu neljän vuoden välein järjestettävään Venäjän läntisen strategisen suunnan pääsotaharjoitukseen ja Zapad-harjoitus järjestetään pääosin Valko-Venäjän puolella. Tämä voi osaltaan viitata Valko-Venäjän merkitykseen Venäjän läntisen suunnan puolustus-suunnittelussa. Lisäksi Valko-Venäjä ja Venäjä järjestävät kahdenvälisiä Liiton kilpi -harjoituksia joka neljäs vuosi⁴⁶⁵. Näiden molempien harjoitusten koon perusteella Valko-Venäjä näyttäytyy merkittävimpana Venäjän liittolaisista. Esimerkiksi muiden KTSJ:n jäsenvaltioiden kanssa ei ole vastaavia kahdenvälisiä harjoitusjärjestelyitä tässä mittakaavassa⁴⁶⁶.

⁴⁶⁵ Белсат TV. 27.4.2018. *Беларусь и Россия готовят новые масштабные совместные учения – «Щит Союза»*. [<https://belsat.eu/ru/news/belarus-i-rossiya-gotovyat-novye-masshtabnye-sovmestnye-ucheniya-shhit-soyuza/>], luettu 16.7.2019.

⁴⁶⁶ Weitz, Richard. 2018. *Assessing the Collective Security Treaty Organization: Capabilities and Vulnerabilities*. The United States Army War College, Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press, s. 17–23.

6.2 Luotettavuusarvio

Tutkimuksen lähdeaineistoksi valikoitui Venäjän strategisen suunnittelun lain edellyttämät strategisen suunnittelun asiakirjat, joista edelleen valikoitiin Valko-Venäjän aseman tutkimukseen soveltuvimmat asiakirjat sotilasdoktriinin kirjauksen mukaisesti sen valmistelussa käytetyistä asiakirjoista. Sotilasdoktriinin valmistelussa vaikuttaneet muut strategia-asiakirjat⁴⁶⁷ rajattiin aineistosta pois.

Tutkimuksen empiirinen aineisto oli venäjänkielistä, jonka tulkintaa auttoi tutkijan venäjänkielen taito. Martti J. Karin laatimat suomennokset Venäjän viimeisimmistä sotilasdoktriineista⁴⁶⁸ olivat hyödyllisiä tämän tutkimuksen kannalta, mutta pelkästään suomenkielisten ilmaisujen varassa tehtävässä analyysissä pitää ymmärtää sen tulkinnan rajoitukset. Tämän tutkimuksen havaintoihin peilaten onkin hyödyllistä ymmärtää strategia-asiakirjoissa käytettyjen venäjänkielisten termien ja sanajärjestysten merkitystä osana aineiston analyysia, vaikka tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollutkaan diskurssianalyttinen tutkimus.

Sotilaspolitiikan lähtöoletusten tutkimuksessa kansallisen turvallisuuden strategialla oli merkittävä rooli johtuen sen asemasta kansallisen turvallisuuden ohjausasiakirjana. Valko-Venäjän aseman tutkimuksessa Venäjän sotilasdoktriini osoittautui kattavimmaksi ja tärkeimmäksi lähteeksi. Valtioliiton sotilasdoktriinin merkitys tutkimuksen lähdeaineistona osoittautui oletettua vähäisemmäksi, johtuen sen julkaisuajankohdasta verrattuna muuhun empiiriseen aineistoon. Valtioliiton uuden sotilasdoktriinin saaminen osaksi lähdeaineistoa olisi ollut tutkimuksen kannalta arvokasta. Näin ollen tutkimuksen näkökulma perustuu rajattuun aineistoon, joka on syytä ottaa huomioon tutkimustuloksia arvioitaessa. Valitun aineiston analyysia voidaan kuitenkin pitää kattavana ja tutkimustuloksia tältä osin luotettavina.

[<https://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/PUB1391.pdf>], haettu 16.7.2019; ТАСС. 20.5.2019. *Военные учения стран ОДКБ в 2019 году пройдут в России, Киргизии и Таджикистане*. [<https://tass.ru/politika/6448328>], luettu 16.7.2019.

⁴⁶⁷ Tutkimuksesta rajattiin pois Venäjän Federaation vuoteen 2020 laadittu pitkän aikavälin sosiaalitaloudellisen kehityksen konseptio, Venäjän Federaation meridoktriini vuoteen 2020, Venäjän Federaation arktisten alueiden kehitysstrategia sekä muut sotilasdoktriinin valmistelussa vaikuttaneet strategisen suunnittelun asiakirjat, jotka eivät olleet lähdeaineistossa. Näitä muita strategisen suunnittelun asiakirjoja ei kuitenkaan luetella Venäjän sotilasdoktriinissa (2014). (*Военная доктрина Российской Федерации*. 2014, I/4).

⁴⁶⁸ Martti J. Karin laatimat Venäjän sotilasdoktriinien 2010 ja 2014 suomennokset löytyvät Ylen sivustolta: [<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2010.pdf>]; [<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf>].

Aineiston analyysi toteutettiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tuomen ja Sarajärven mukaan sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä.⁴⁶⁹ Näin ollen Valko-Venäjän aseman tutkiminen Venäjän sotilaspolitiikassa perustuu tutkijan tekemiin tulkintoihin ja päättelyyn. Laadullisen tutkimuksen yhtenä heikkoutena tämän tutkimuksen kannalta voidaan pitää absoluuttisten mittareiden puuttumista osoittamaan Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa. Strategian ja ylipäätään kansainvälisen politiikan tutkimuksessa tällaisten absoluuttisten mittareiden muodostaminen on kuitenkin hankalaa, jollei mahdotonta.

Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmaan pyrittiin vastaamaan luomalla tutkimuksen sotilaspolitiikan viitekehys, jossa on Valko-Venäjää selkeästi kuvaavia käsitteitä (rajamaa, liittolainen, osana Venäjän strategista pidäkettä) ja jaettiin sotilaspolitiikka toiminnallisesti sisäiseen ja ulkoiseen sotilaspolitiikkaan. Näin saatiin Valko-Venäjän asemaa jäsenettyä ja käsitteellistettyä. Tutkimuksen johtopäätöksien kannalta valitut käsitteet osoittautuivat relevanteiksi. Sotilaspolitiikan jakaminen ulkoiseen ja sisäiseen sotilaspolitiikkaan auttoi hahmottamaan konkreettisesti Valko-Venäjän asemaa, joskin tämä jako on hyvin karkea ja enemmänkin suuntaa-antava.

Tämän tutkimuksen merkitys voidaan nähdä olevan Valko-Venäjän aseman käsittelyn kattavuudessa koskien Venäjän virallisia strategia-asiakirjoja. Valko-Venäjän aseman käsittelyä rajamaana, liittolaisena ja osana Venäjän strategista pidäkettä voidaan pitää tutkimuksen perusteella onnistuneena. Käytettyjen kolmen käsitteen lisäksi aineiston analyysin aikana ei ilmennyt muita Valko-Venäjän asemaa konkreettisesti ilmentäviä käsitteitä.

Aineiston osalta on kuitenkin hyvä muistaa strategia-asiakirjojen olevan strategista viestintää ja valtiojohdon tahtoa ilmaisevia asiakirjoja. Ne eivät välttämättä ohjaa poliittista päätöksentekoa asevoiman käytöstä. Tämä korostuu tutkimuksen havaintojen mukaan varsinkin käytettäessä asevoimia sellaisten valtion politiikan päämäärien ajamiseen, jotka eivät suoraan liity sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen. Venäjän sotilaspolitiikka saattaa näyttäytyä tältä osin ennakoimattomana.

Tutkimuksen teorianäkökulmaksi valikoitui Alexander Wendtin ajattelun pohjalta rakennettu identiteetteihin ja intresseihin perustuva kokonaisuus. Wendtin ajattelussa valtio on toimijana keskiössä. Tämän teoreettisen ajattelun voidaan katsoa soveltuvan hyvin tähän tutkimukseen,

⁴⁶⁹ Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018, 122.

koska Venäjän sotilaspolitiikka on valtion toimintaa ja Venäjän kansallisten intressien varmistaminen sotilaspolitiikan tehtävänä on keskeistä. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Venäjän sotilaspolitiikan tutkiminen valtiokeskeisen, ideoille, identiteeteille ja intresseille pohjautuvan teorian valossa on mielekästä.

Teorianäkökulmaa voidaan kuitenkin luonnehtia suppeaksi, koska se pohjautuu käytännössä yhden tutkijan ajattelun pohjalta rakennettuun teoriaviitekehykseen. Sosiaalista konstruktivismia teoriana voidaankin kritisoida tämän tutkimuksen havaintojen pohjalta esimerkiksi sisäpoliittisen dynamiikan huomioimatta jättämisestä ja epävarmuuden ongelmasta suhteessa valtioiden tuleviin aikomuksiin⁴⁷⁰. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että Venäjän tapauksessa sisäpolitiikalla ei välttämättä ole merkittävää roolia sen sotilaspolitiikan näkökulmasta.

Venäjän politiikan ennakoimattomuuden ongelmaan pyrittiin tässä tutkimuksessa vastaamaan käyttämällä valittua teorianäkökulmaa Venäjän sotilaspolitiikan päämääriä selittävänä tekijänä. Näin ollen esimerkiksi Venäjän suurvalta-aseman vahvistamisen näkökulmasta Venäjän asevoimien käyttö Syyriassa näyttäytyy luonnolliselta. Asevoiman käytön aikaikkunan ja valitun toiminnan ennustaminen on kuitenkin käytännössä mahdotonta pelkästään julkisen aineiston pohjalta.

Tutkimuksen havaintoa Valko-Venäjän aseman merkityksen kasvamisesta Venäjän sotilaspolitiikassa voidaan pitää luotettavana, kun sitä peilataan Venäjän suurvalta-aseman vahvistamisen tavoitteeseen sekä Venäjän läntisen suunnan uhkakuviin ja niiden merkitysten kasvamiseen. Tutkimustulosten kokonaisuus pitää nähdä siinä maailmanpoliittisessa tilanteessa, jossa tutkimuksessa käytettävä aineisto on laadittu, mukaan lukien nykyisen Venäjän valtiojohton näkemyksien kuvaajana. Taustalla vaikuttavien perusolettamusten muuttuessa myös Valko-Venäjän aseman voidaan olettaa muuttuvan.

Peilaten de Haasin ja Forsströmin havaintoihin Venäjän vuosien 2000 ja 2010 sotilasdoktriinien vertailusta, olisi tämänkin tutkimuksen kannalta ollut hedelmällistä lisätä vuoden 2000 sotilasdoktriini osaksi tutkimusaineistoa. Näin ollen Venäjän sotilaspolitiikan muutoksen suuntaa olisi voinut havaita helpommin, kun tutkimuksen aikarajausta olisi kasvatettu. Erityisesti de Haasin havainto valtioliiton ja sitä kautta Valko-Venäjän merkityksen kasvamisesta

⁴⁷⁰ Ks. esim. Copeland, D. 2006, 11–14.

vuoden 2010 sotilasdoktriinin osalta verrattuna vuoden 2000 sotilasdoktriiniin on mielenkiintoinen.⁴⁷¹

Tämä tutkimus osaltaan vahvistaa de Haasin havaintoja oikeaksi myös vuoden 2014 sotilasdoktriinin tulkinnan osalta. Toisaalta Georgian sodan jälkeen alkanutta Venäjän sotilasreformia⁴⁷² voidaan Mikkolan mukaan pitää perusteellisempänä reformina kuin edeltäjiään, joten myös sotilaspolitiikan taustalla vaikuttava asevoimien suorituskyky ja valmius on muuttunut. Näin ollen aineiston rajausta on tätä taustaa vasten varsin perusteltu.

Panschin nostaa omassa Zapad-2017 -harjoituksen arvioissaan esille sen, että tulkitsemalla virallista venäläistä ja valkovenäläistä harjoitusuutisointia päättyy joukkojen käytöstä ja toimintaperiaatteista Venäjän yleisesikunnan haluamaan tulkintaan. Hän huomauttaa, että harjoituksen strateginen tilanne ja päämäärä saattavat muodostua virheellisiksi, mikäli tulkintoja tehdään pelkästään virallisesti ilmoitetussa harjoitusviitekehyksessä.⁴⁷³

Tämä tutkimus osaltaan vahvistaa Panschinin edellä mainittuja havaintoja. Harjoitustapahtumien valossa sekä harjoituksen tiedotustilaisuuksien retoriikan perusteella uhkakuvana oli Nato. Tämän tutkimuksen luotettavuuden kannalta merkittävää onkin, että asioita on pystytty kytkemään laajempaan sotilaspoliittiseen kokonaisuuteen. Pelkän harjoitusuutisoinnin varassa voi päätyä väärään tulkintaan.

Zapad-2017 -harjoituksen analysoinnin tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen, miten harjoitus ilmentää artikuloitua Valko-Venäjän asemaa. Aineisto oli tältä osin kattava ja käsitti ajallisesti riittävän otoksen pitäen sisällään harjoituksen valmisteluvaiheen, aktiivivaiheen ja Venäjän puolustusministeriön harjoituksesta tekemät johtopäätökset. Aineistoa voidaan kuitenkin kritisoida siitä, että se käsitti vain yhden sotaharjoituksen. Näin ollen se kuvaa vain yhden ajanjakson tapahtumia ja ilmentää valitun ajanhetken sotilaspoliittisen johdon hyväksymää näkemystä. Tästä näkökulmasta tutkimus jää vaillinaiseksi ja sen luotettavuutta olisi voinut lisätä sotaharjoitusten määrää lisäämällä koskemaan esimerkiksi Zapad-2013 ja Liiton kilpi 2015 -harjoitukset.

⁴⁷¹ de Haas, M. 2011, 49; Forsström, P. 2016, 11–25.

⁴⁷² Mikkola, O-M. 2014, 9.

⁴⁷³ Panschin, V. 2019, 1.

6.3 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Naton rooli Venäjän uhkakuviissa osoittautui tutkimuksen mukaan merkittäväksi. Tutkimuksessa ei juurikaan otettu kantaa Naton viimeaikaisiin toimiin Itä-Euroopassa. Sosiaalisen konstruktivismiin mukaan kansainvälinen järjestelmä on sosiaalisesti rakentunut. Tältä osin Naton toiminta vaikuttaa myös Venäjän toimiin. Tämän aspektin lisääminen tutkimukseen olisi voinut tuoda lisäarvoa ja olisi osaltaan voinut selittää paremmin Venäjän toimia Valko-Venäjän suhteen. Tältä osin Valko-Venäjän aseman kokonaiskuva Venäjän sotilaspolitiikassa jää väliin. Naton tutkimuksen yhdistäminen Venäjän tutkimukseen, mukaan lukien sotilaspolitiikassa tapahtuneiden valintojen tarkastelu aikajanalla, olisi hedelmällistä.

Venäjän toimien tutkimus pelkästään sotilaspolitiikan viitekehyksessä on ongelmallista johtuen Venäjän kansallisen turvallisuuden takaamisen luonteesta, joka on lähtökohtaisesti valtion toimintaa kokonaisuutena. Näin ollen Valko-Venäjän aseman tutkimus koko Venäjän kansallisen turvallisuuden viitekehyksessä on perusteltua ja tarjoaisi laaja-alaisemman ja mahdollisesti monia Venäjän valintoja paremmin selittävän näkökulman.

Tutkimuksessa käytetyn aineiston analyysia voidaan Valko-Venäjän aseman artikuloinnin suhteen pitää kattavana. Valko-Venäjän asemaa kannattaisikin seuraavaksi tutkia venäläisten sotatieteellisten julkaisujen kautta, jolloin siihen saisi uuden näkökulman venäläisen sotilaallisen ajattelun näkökulmasta. Tutkimus voisikin olla hedelmällistä toteuttaa operaatiotaidon ja taktiikan alalta, jolloin Valko-Venäjän asema voi näyttäytyä erilaiselta, esimerkiksi Venäjän konventionaalisen pidäkejärjestelmän näkökulmasta, kuin tässä tutkimuksessa tuli ilmi.

Valko-Venäjän puolustusteollisuuden roolia osana Venäjän sotateollista kompleksia ei käsitelty tässä tutkimuksessa. Tämä osio on selkeästi oma tutkimuskokonaisuutensa, mutta se liittyy kuitenkin osaksi Venäjän sotilaspolitiikan kehystä Venäjän sotilaallisen organisaation näkökulmasta. Tässä mielessä Valko-Venäjän merkitys esimerkiksi puolustustarvikkeiden toimittajana tai osatoimittajana olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Tutkimuksessa ei käsitelty kattavasti Kaliningradin merkitystä Venäjän sotilaallisessa ajattelussa ja sen merkitystä osana läntisen strategisen suunnan puolustussuunnittelua. Olettaen tämän aiheen tutkimuksellisen laajuuden, voidaan sitä pitää omana tutkimuksenaan. Kaliningradin tutkiminen ja saatujen havaintojen liittäminen Valko-Venäjän aseman tutkimukseen osana koko Itämeren alueen kokonaisuutta voisi avata uusia näkökulmia myös Valko-Venäjän asemaan ja sen merkitykseen Venäjän sotilaspolitiikassa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen perusteella Venäjän omakseen kokema tila muotoutuu sen suurvaltaidentiteetin kautta. Suurvaltaidentiteetti osoittautui tutkimuksen perusteella myös keskeiseksi Venäjän sotilaspolitiikkaa ohjaavaksi kansalliseksi intressiksi. Sotilaspolitiikan viitekehyksessä Venäjän suurvalta-aseman roolin korostaminen indikoi sitä, että Valko-Venäjän aseman merkitys osana Venäjän pyrkimyksiä ei ole vähenemässä. Sotilaspolitiikan alalla tehtävä yhteistyö Venäjän ja Valko-Venäjän välillä todennäköisesti lisääntyy tästä näkökulmasta katsottuna ja tavoitteena lienee integroida maat entistä tiiviimmin toisiinsa, kuitenkin liittolaisina.

Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa on tämän tutkimuksen perusteella tapauskohtainen. Valko-Venäjä näyttäytyy tarpeen mukaan ja tapauskohtaisesti osana Venäjän sekä sisäistä että ulkoista sotilaspolitiikkaa. Venäjän liittolaisena ja osana Venäjän suurvalta-aseman rakentamista Valko-Venäjä näyttäytyy suvereenina valtiona osana Venäjän ulkoista sotilaspolitiikkaa. Uhkakuvien näkökulmasta Valko-Venäjän asema riippuu uhkasta. Naton uhkakuvassa Valko-Venäjä näyttäytyy osana Venäjän ulkoista sotilaspolitiikkaa ja liittolaisena. Tilanteessa, jossa esimerkiksi Valko-Venäjän harjoittama Venäjän kansallisten intressien vastainen politiikka realisoituu sotilaallisen vaaran tilanteeksi, on Valko-Venäjän asema liittolaisena alisteinen Venäjän kansallisille intresseille.

Venäjän rajan ja sotilaallisen vaaran tai uhkan välissä on useassa tapauksessa rajamaa. Rajamaiden asema nousi tutkimuksessa merkittävästi esiin Venäjän sotilaallisten vaarojen ja uhkien käsittelyn kokonaisuudessa. Tämä kertoo osaltaan Venäjän sotilaspolitiikan prioriteettialueesta, jonka voidaan tulkita olevan entisen Neuvostoliiton alue. Valko-Venäjä on tästä näkökulmasta alueena tärkeä ensisijaisesti Naton uhkakuvan ja Venäjän välissä. Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa määräytyy siis ensisijaisesti Venäjän läntisen strategisen suunnan uhkakuvia vastaan, joista tärkein on Nato.

Ukrainan tapahtumien valossa asevoimien operatiivisella ryhmittämisellä Venäjän rajoilla on merkitystä strategisen pidäkkeen näkökulmasta. Venäjä reagoi Ukrainan muuttuneeseen tilanteeseen muuttamalla asevoimien ryhmitystä. Valko-Venäjän osalta samanlaiseen muutokseen ei ole ollut tarvetta, mikä osaltaan voi kertoa Valko-Venäjän asemasta Venäjän liittolaisena ja siitä, että sotilaallisen pidäkkeen näkökulmasta Venäjä katsoo Valko-Venäjän asevoimien toimivan riittävänä konventionaalisen sotilaallisen pidäkkeenä läntisen suunnan uhkakuvia vastaan. Uhkakuva Venäjän läntisessä suunnassa ei ole tämän tulkinnan mukaan muuttunut, toisin kuin lounaisessa (Ukrainan) suunnassa. Uhkakuvan muuttumattomuus voidaan helposti

kiistää tarkastelemalla Naton viimeaikaisia toimia Baltian maiden puolustuksen vahventamiseksi. Edellä esitetyn valossa tämä voidaan tulkita siten, että joko uhkakuvan muutos ei ole ollut riittävä laukaisemaan samanlaisia asevoimien operatiivisen ryhmittämisen muutoksia tai sotilaspolitiikan näkökulmasta koko Naton uhkakuva on lähinnä retorinen. Tämä näkökulma myös vahvistaisi strategia-asiakirjojen merkitystä Venäjän valtio johdon tahdon ilmaisijoina.

Toinen tulkinta tälle on, että Venäjän asevoimien tarvitsema perinteinen uhkakuva läntisessä suunnassa on pitänyt palauttaa takaisin uhkakuvien keskiöön, koska Venäjän läntisen strategisen suunnan asevoimat on rakennettu Natoa vastaan. Näin ollen Neuvostoliiton asevoimien perintö Valko-Venäjältä luonnollisena osana läntisen suunnan puolustusta on jälleen tärkeässä asemassa. Tämä kertoo Venäjän sotilaspolitiikan merkityksestä sen suurvalta-aseman rakentamisessa ja asevoimien merkityksen palauttamisesta tässä kontekstissa. Asevoimia pidetään Venäjän suurvalta-aseman mahdollistajana ja Venäjän sotilaspolitiikan uhkakuvien tärkeysjärjestys Venäjän sotilasdoktriinissa on rakennettu Venäjän suurvalta-aseman näkökulmasta. Tämä näkökulma myös vahvistaisi näkemystä sotilasdoktriinista valtio johdon tahdon ilmaisijana.

Valko-Venäjä näyttäytyy tämän tutkimuksen perusteella Venäjälle hyödyllisempänä itsenäisenä valtiona kuin osana Venäjää erityisesti Venäjän suurvalta-aseman näkökulmasta katsottuna. Näin ollen Valko-Venäjän merkitys yhdessä muiden Venäjän liittolaismaiden kanssa Venäjän pyrkimysten mahdollistajana on Venäjälle tärkeää. Virallisessa retoriikassa korostetaan Valko-Venäjän liittolaisasemaa ja valtioliiton tärkeyttä. Samalla Venäjä on integroinut Valko-Venäjän tämän tutkimuksen perusteella osaksi sen sisäistä sotilaspolitiikkaa, jossa Valko-Venäjällä on tärkeä rooli erityisesti konventionaalisen sotilaallisen pidäkkeen näkökulmasta.

Julkisuudessa on ollut keskustelua niin sanotusta vuoden 2024 ongelmasta, jolla viitataan presidentti Vladimir Putinin presidenttikauden päättymiseen vuonna 2024. Mediassa ja joidenkin asiantuntijoiden piirissä onkin yhtenä vaihtoehtona nostettu esiin mahdollinen Valko-Venäjän annektointi osaksi Venäjää ja näin ollen uuden Valko-Venäjän ja Venäjän valtion muodostaminen tai valtioliiton kehittäminen oikeaksi liittovaltioksi.⁴⁷⁴ Tämän tutkimuksen perusteella

⁴⁷⁴ Belarus Digest. 8.4.2019. *The potential 'anschluss' by Russia: will Belarus resist?* [<https://belarusdigest.com/story/the-potential-anschluss-by-russia-will-belarus-resist/>], luettu 12.7.2019; Wood, Andrew 16.4.2019. *The Rocky Road to Replacing Vladimir Putin*. Chatham House. [<https://www.chathamhouse.org/expert/comment/rocky-road-replacing-vladimir-putin>], luettu 12.7.2019; Mosh-

tähän keskusteluun voidaan todeta, että Valko-Venäjä on Venäjälle hyödyllisempi itsenäisenä valtiona, joskin Venäjän tiukassa ohjauksessa.

Tutkimuksen alussa Vladimir Putin kuvasi Valko-Venäjän olevan Venäjän tärkein liittolainen. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Valko-Venäjä on Venäjän sotilasdoktriinin muotoilujen ja Zapad-2017 -harjoituksen perusteella Venäjän tärkein liittolainen sen sotilaspolitiikassa. Tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että Venäjä haluaa virallisesti pitää Valko-Venäjän itsenäisenä valtiona ja liittolaisena, mutta samalla osana sen sisäistä sotilaspolitiikkaa.

LÄHTEET

1 JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Haastattelut ja seminaariesitykset

Haastateltava A. 2018. Teemahaastattelu 8.11.2018. Haastateltava toimii asiantuntijana Liettuan sotilasakatemiassa. Haastatteluaineisto on tutkijan hallussa.

Kravchenko, Oleg. 2018. *Foreign Policy of Belarus and Its Role in the Region*. Seminaariesitys Aleksanteri-instituutissa 16.5.2018. Oleg Kravchenko on Valko-Venäjän varaulkoministeri. Seminaariaineisto on tutkijan hallussa.

Sivitski, Arseni. 2017. Teemahaastattelu 7.11.2017. Haastateltava toimii Valko-Venäjän strategisen tutkimusinstituutin johtajana. Haastatteluaineisto on tutkijan hallussa.

2 JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Tutkimukset ja opinnäytteet

Jämsen, Jussi. 2011. *Strategisen kulttuurin vaikutus Venäjän arktisten intressien turvaamisessa*. Maanpuolustuskorkeakoulu.

Lalu, Petteri. 2014. *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos. Julkaisusarja 1 Nro 3/2014. Helsinki.

Martelius, Juha. 1999. *Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Strategian tutkimuksia, Julkaisusarja 1, N:o 13. Helsinki.

Mikkola, Olli-Matti. 2014. *Sotilaspolitiikkaa Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin dis-kursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008–2012*. Turun yliopisto.

Pukkila, Janne. 2015. *Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu.

Salonen, Nils. 2018. *Kahden tulen välissä — Valko-Venäjän turvallisuusajattelu ja sotilas-doktriini Ukrainan sodan aikakaudella*. Maanpuolustuskorkeakoulu.

2.2 Kirjallisuus

Biersteker, Thomas J. & Weber, Cynthia. 1996. *The Social Construction of State Sovereignty*. Teoksessa Biersteker, Thomas J. & Weber, Cynthia (ed.). *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge University Press. Cambridge, 1–21.

Blank, Stephen J. (ed.) 2011. *Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine*. Strategic Studies Institute, SSI Monograph.
[<https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1050>], haettu 31.12.2018.

Bojtar, Endre. 1999. *Foreword to the Past. A Cultural History of the Baltic People*. Central European University Press.

Clunan, Anne L. 2009. *The Social Construction of Russia's Resurgence: Aspirations, Identity, and Security Interests*. John Hopkins University Press.

Copeland, Dale C. 2006. *The Constructivist Challenge to Structural Realism*. Teoksessa Guzzini, Stefano & Leander, Anna (ed.). *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Routledge. London and New York, 1–20.

de Haas, Marcel. 2011. *Russia's Military Doctrine Development (2000–10)*. Teoksessa Blank, Stephen J. (ed.). *Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine*. Strategic Studies Institute, SSI Monograph, 1–61.
[<https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1050>], haettu 31.12.2018.

Dragneva, Rilka & Wolczuk, Kataryna. 2017. *The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power*. Chatham House. The Royal Institute of International Affairs. Research Paper, Russia and Eurasia Programme, May 2017.
[<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-05-02-eurasian-economic-union-dragneva-wolczuk.pdf>], haettu 19.6.2019.

- Forsström, Pentti. 1998. *Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Tutkimussarja 1. N:o 10. Helsinki.
- Forsström, Pentti. 2002a. *Venäjä vuonna 2020: Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 2. Tutkimuselosteita N:o 15. Helsinki.
- Forsström, Pentti. 2016. *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 3, työpapereita nro 3. Helsinki.
- Grigas, Agnia. 2016. *Beyond Crimea*. Yale University Press. New Haven and London.
- Hannikainen, Lauri ja Lundstedt, Tero. 2016. *Kansainvälisen oikeuden rooli nyky-Venäjän ulkopoliitikassa erityisesti valtiosuvereenisuuden, asevoiman käytön kiellon ja kansojen itsemääräämisoikeuden valossa*. Puolustusministeriö.
- Harris, Catherine & Kagan, Frederick W. 2018. *Russia's Military Posture: Ground Forces Order of Battle*. Institute for the Study of War. March 2018. Washington, D.C.
[http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Ground%20Forces%20OOB_ISW%20CTP_0.pdf], haettu 19.3.2018.
- Juntunen, Alpo. 2012. *Venäjän imperiumin paluu*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia No 31. Helsinki.
- Kotkina, Irina. 2017. *Geopolitical Imagination and Popular Geopolitics between the Eurasian Union and Russkii Mir*. Teoksessa Bassin, Mark and Pozo, Gonzalo (ed.). *The Politics of Eurasianism*. Rowman & Littlefield. London, New York, 59–78.
- Kuusinen, Martti (toim.). 2006. *Venäjä-suomi-suursanakirja*. WSOY. Helsinki.
- Kreps, Sarah E. 2011. *Iraq, the United States, and the "Coalition of the Willing"*. Teoksessa Kreps, Sarah E. *Coalitions of Convenience: United States Military Interventions after the Cold War*. Oxford University Press, 114–148.
- Luukkanen, Arto. 2009. *Tuntematon Valko-Venäjä*. Edita Prima. Helsinki.

- Martikainen, Toivo, Pynnöniemi, Katri, Saari, Sinikukka & Ulkopoliittisen instituutin työryhmä. 2016. *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 34/2016. Valtioneuvoston kanslia.
- McDermott, Roger N. 2011. *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces: Problems, Challenges & Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington, D.C.
- McDermott, Roger N. & Bukkvoll, Tor. 2017. *Russia in the Precision-Strike regime – military theory, procurement and operational impact*. FFI-RAPPORT 17/00979, Norwegian Defence Research Establishment (FFI).
- Pallin, Carolina Vendil. 2009. *Russian Military Reform: A Failed Exercise in Defence Decision Making*. Routledge. London.
- Panschin, Vladimir. 2019. "Niin sotii kuin harjoittelee". *Tulkintoja Zapad-2017 sotaharjoitustapahtumista sekä arvio Venäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-harjoitukseen peilaten*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Sotataidon laitos. Julkaisusarja 3: työpapereita nro 10. Helsinki.
- Perheentupa, Christian. 2013. *Konstruktivismi*. Teoksessa P. Sivonen (toim.). 2013. *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia no 33. Helsinki, 91–104.
- Persson, Gudrun (ed.). 2016. *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*. FOI, rapport nr FOI-R--4326--SE. [<https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4326--SE>], haettu 29.12.2018.
- PLM. 2012. *Muutosten Venäjä*. Puolustusministeriö. Erweko Oy.
- PLM. 2019. *Voiman Venäjä*. Puolustusministeriö. Grano Oy. [<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161438>], haettu 16.3.2019.
- Pursiainen, Christer. 1999. *Venäjän idea, utopia ja missio*. Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja nro 6. Gaudeamus. Helsinki.

Pynnöniemi, Katri. 2018. *The National Security Strategy of Russia*. Teoksessa *The security strategies of the US, China, Russia and the EU: Living in different worlds*. FIIA REPORT 56, Ulkopoliittinen instituutti. 41–49. [<https://www.fiaa.fi/julkaisu/the-security-strategies-of-the-us-china-russia-and-the-eu>], haettu 21.12.2018

Pynnöniemi, Katri & Mashiri, James. 2015. *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa*. Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle. Ulkopoliittinen instituutti. FIIA Report 42. Helsinki.

Sasioglu, Mert & Soikko, Noora. 2014. *Moldova ja Valko-Venäjä rajatussa liikkumatilassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: Työpapereita No 52. Helsinki.

Sivonen, Pekka. 2013. *Tulevan ennakointi strategian tutkimuksen kohteena*. Teoksessa P. Sivonen (toim.). 2013. *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia No 33. Helsinki, 127–147.

Stoicescu, Kalev. 2017. *Decoding Zapad-2017*. International Centre for Defence and Security. Tallinn, Estonia. [https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Analysis_Decoding_Zapad-2017.pdf], haettu 30.12.2018.

Sutyagin, Igor with Bronk, Justin. 2017. *Russia's New Ground Forces: Capabilities, Limitations and Implications for International Security*. The Royal United Services Institute (RUSI). Whitehall Papers, Volume 89, 2017. Taylor & Francis Online, 91–104. [<https://www.tandfonline.com/toc/rwhi20/89/1?nav=toCList&>], haettu 2.1.2019.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Weitz, Richard. 2018. *Assessing the Collective Security Treaty Organization: Capabilities and Vulnerabilities*. The United States Army War College, Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press, s. 17–23. [<https://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/PUB1391.pdf>], haettu 16.7.2019.

Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Politics*. 12th Printing, 2009. Cambridge University Press. United Kingdom.

Военный энциклопедический словарь. 2007. Военное издательство. Москва.

Институт Философии Российской Академии Наук. *Электронная библиотека ИФ РАН, Новая философская энциклопедия.*

[<https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH01c5f30080579f31e64aabc5>], luettu 9.1.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. *Военный энциклопедический словарь.*

[<http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14609@morfDictionary>], luettu 9.11.2018.

Рогозин, Д.О. (ред.). 2011. *Война и мир в терминах и определениях. Военно-политический словарь.* [<http://www.voina-i-mir.ru>], luettu 9.11.2018.

Ушаков Д.Н, 1935-1940. *Толковый словарь Ушакова.*

[<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/1037578>], luettu 18.2.2019.

2.3 Artikkelit

Astapova, Anastasiya & Navumau, Vasil. 2018. *Veyshnoria: A Fake Country in the Midst of Real Information Warfare.* The Journal of American Folklore, Vol. 131, No. 522 (Fall 2018), 435-443.

Bahador, Babak, Moses, Jeremy & Youmans, William Lafi. 2018. *Rhetoric and Recollection: Recounting the George W. Bush Administration's Case for War in Iraq*, s. 9. Presidential Studies Quarterly, Vol. 48, No. 1, March 2018, 4–26. [<http://eds.a.ebscohost.com/mp-envoy.csc.fi/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=0eade53a-2d70-44e6-a34f-d26d91c0e89e%40sdc-v-sessmgr01>], luettu 10.7.2019.

Belarmy. *Военно-воздушные силы и войска ПВО Беларуси.* [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/voenno-vozdushnye-sily-i-vojska-pvo-belarusi>], luettu 12.7.2019.

Belarmy. *Западное оперативное командование.* [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/zapadnoe-operativnoe-komandovanie>], luettu 12.7.2019.

Belarmy. *Северо-западное оперативное командование.* [<http://belarmy.by/istoria-belarusi/severo-zapadnoe-operativnoe-komandovanie>], luettu 12.7.2019.

Belarus.by. *Belarus history*. [<https://www.belarus.by/en/about-belarus/history>], luettu 30.1.2019.

Belarus.by. *Polotsk*. [<https://www.belarus.by/en/travel/belarus-life/polotsk>], luettu 30.1.2019

Belarus Digest. 13.9.2017. *Viejšnoryja: the Belarusian Defence Ministry plays with fire*. [<https://belarusdigest.com/story/viejšnoryja-the-belarusian-defence-ministry-plays-with-fire/>], luettu 28.6..2019.

Belarus Digest. 8.4.2019. *The potential 'anschluss' by Russia: will Belarus resist?* [<https://belarusdigest.com/story/the-potential-anschluss-by-russia-will-belarus-resist/>], luettu 12.7.2019.

Bohdan, Siarhei. 2014. *Belarusian Army: Its Capacities and Role in the Region*. Analytical Paper 4. Ostrogorski Centre. London. [belaruspolicy.com/sites/default/files/articles/13.07.2015/belarusianarmy.pdf], haettu 28.4.2019.

Chatham House. 10.5.2018. *Russia's New State Armament Programme: Implications for the Russian Armed Forces and Military Capabilities to 2027*. [<https://www.chathamhouse.org/publication/russia-s-new-state-armament-programme-implications-russian-armed-forces-and-military>], luettu 14.1.2019.

CIA. *The World Factbook – Belarus*. [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bo.html>], luettu 28.12.2018.

Coffey, Luke & Kochis, Daniel. 28.4.2016. *The Role of Sweden and Finland in NATO's Defense of the Baltic States*. The Heritage Foundation. [<https://www.heritage.org/node/10663/print-display>], luettu 2.7.2019.

Foreign Affairs. 4.10.2018. *The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises*. [<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises>], luettu 5.11.2018.

Forsström, Pentti. 2002b. *Slaavilaisten IVY-maiden kahdenväliset sotilaalliset suhteet: Yhdessä vai erikseen*. Teoksessa Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 60, 2002, 179–217.

Giles, Keir. 25.1.2018. *Russia Hit Multiple Targets with Zapad-2017*.

[<https://carnegieendowment.org/2018/01/25/russia-hit-multiple-targets-with-zapad-2017-pub-75278>], luettu 31.12.2018.

Kofman, Michael. 22.12.2017. *Russia Military Analysis: A blog on the Russian military. What actually happened during Zapad 2017*.

[<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2017/12/22/what-actually-happened-during-zapad-2017/>], luettu 30.12.2018.

Laine, Veera. 2016. *State-led Nationalism in Today's Russia: Uniting the people with conservative values?* FIIA WORKING PAPER 92, Ulkopoliittinen instituutti.

[https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/04/wp92_laine_russian_nationalism.pdf], haettu 1.6.2019.

Melyantsou, Dzianis. 2017. *Zapad-2017: the case of "Veyshnoria"*. SciencesPo, September 2017. [<https://www.sciencespo.fr/enjeumondial/en/odr/zapad-2017-case-veyshnoria>], luettu 19.3.2018.

Moshes, Arkady. 2018. *Krim 2.0: Aikooko Venäjä yrittää palauttaa Valko-Venäjän yhteytensä?* FIIA COMMENT 21/2018, Ulkopoliittinen instituutti. [<https://www.fiia.fi/julkaisu/krim-2-0?read>], haettu 21.12.2018.

Moshes, Arkady & Nizhnikau, Ryhor. 2017a. *Vuosi pakotteiden poistamisen jälkeen: Onko Eurooppa valmis kriisiin Valko-Venäjällä?* FIIA COMMENT 5/2017, Ulkopoliittinen instituutti. [https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/04/comment5_vuosi_pakotteiden_poistamisen_alkeen.pdf], haettu 11.1.2018.

Moshes, Arkady & Nizhnikau, Ryhor. 2017b. *Belarus's Disequilibrium: Mounting Challenges and Reluctance to Change*. FIIA BRIEFING PAPER 223, Ulkopoliittinen instituutti.

[https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/10/bp223_belarus_s_disequilibrium.pdf], haettu 11.1.2018.

Norman, Boris. 2009. *Valkovenäjän kielen nykytila*. Idäntutkimus 2/2009, 1–13.

Oliker, Olga. 2016. *Unpacking Russia's New National Security Strategy*.

[<https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>], luettu 4.1.2019.

Pynnöniemi, Katri. 2013. *Strateginen suunnittelu Putinin Venäjällä*. Idäntutkimus 3/2013, 54–62.

Pynnöniemi, Katri & Rácz, András. 2016. *Uhkakuvat ohjaavat Venäjän toimintaa: Venäjän uusi kansallinen turvallisuusstrategia ei tarjoa juuri toiveita yhteistyöstä*. FIIA COMMENT 2/2016, Ulkopoliittinen instituutti. [<https://www.fia.fi/julkaisu/uhkakuvat-ohjaavat-venajan-toimintaa>], haettu 21.12.2018.

Shtepa, Vadim. 22.6.2016. *Russian First Guards Tank Army as an Instrument of Hybrid War Against Baltic States*. Eurasia Daily Monitor Volume: 13, Issue: 112.

[<https://jamestown.org/program/russian-first-guards-tank-army-as-an-instrument-of-hybrid-war-against-baltic-states/>], luettu 29.6.2019.

Smith, Hanna. 2016. *Venäjä haastaa*. Teoksessa *Katsaus hybridiuhkiiin ja niiden vaikutuksiin*, Turvallisuuskomitean kevätseminaari 2016 - seminaarijulkaisu. Turvallisuuskomitea, s. 6–8.

Sutyagin, Igor. 6.10.2017. *RDS Special: Formations and Units involved in 'Zapad-2017' Russian-Belarusian strategic exercises*. RUSI Defence Systems, October 2017.

[<https://rusi.org/publication/rusi-defence-systems/rds-special-formations-and-units-involved-%E2%80%99zapad-2017%E2%80%99-russian>], luettu 31.12.2018.

Titarenko, Larissa. 2011. *Country Report: Belarus Borders*. Department of Sociology, Belarusian State University. [<https://www.uef.fi/documents/428549/854028/countryreport-belarus-borders.pdf/751f5e6f-b72f-468e-999e-e1988a790aa7>], haettu 28.4.2019.

Wendt, Alexander. 1992. *Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics*. International Organization, Vol. 46, No. 2 (Spring, 1992), 391–425.

Wikipedia. *Valko-Venäjä*. [<https://fi.wikipedia.org/wiki/Valko-Venäjä>], haettu 6.11.2018.

Wikipedia. *Veyshnoria*. [<https://en.wikipedia.org/wiki/Veyshnoria>], haettu 20.3.2018.

Wood, Andrew 16.4.2019. *The Rocky Road to Replacing Vladimir Putin*. Chatham House. [<https://www.chathamhouse.org/expert/comment/rocky-road-replacing-vladimir-putin>], luettu 12.7.2019.

Военно-политическое обозрение. 18.10.2018. *Быть или не быть военным объектам России в Беларуси*. [<https://www.belvpo.com/98044.html/>], luettu 23.2.2019.

Левада-Центр. 14.6.2018. *“Друзья” и “враги” России*. [<https://www.levada.ru/2018/06/14/druzya-i-vragi-rossii-3/>], luettu 5.11.2018.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Военное сотрудничество с Российской Федерацией*. [https://www.mil.by/ru/military_policy/international/cooperation_RF/], luettu 30.6.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Годовой праздник 19 отдельной гвардейской механизированной бригады*. [<https://www.mil.by/ru/announces/4829/>], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *История ВВС и войск ПВО*. [<https://www.mil.by/ru/forces/vvspvo/history/>], luettu 25.3.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Западное оперативное командование*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/zok/>], luettu 25.3.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Северо-западное оперативное командование*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/szok/>], luettu 25.3.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Силы специальных операций*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sso/>], luettu 25.3.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 2019. *Сухопутные войска*. [<https://www.mil.by/ru/forces/sv/appointment/>], luettu 25.3.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. *1-я гвардейская танковая армия*.
[<https://structure.mil.ru/structure/okrug/details.htm?id=12096@egOrganization>], luettu 22.6.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. *Воздушно-космические силы. Радиолокационная станция «Волга»*.
[<https://structure.mil.ru/structure/forces/cosmic/weapons/more.htm?id=10342852@morfMilitaryModel>], luettu 23.2.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. *Западный военный округ*.
[https://structure.mil.ru/structure/ministry_of_defence/details.htm?id=9793@egOrganization], luettu 25.6.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 17.11.2011. *Положение о военном округе Вооруженных Сил Российской Федерации*.
[https://doc.mil.ru/documents/extended_search/more.htm?id=10801103@morfNPAProject], luettu 22.6.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. *Совместное российско-белорусское стратегическое учение «Запад-2017»*.
[<https://structure.mil.ru/mission/practice/all/more.htm?id=12140115%40egNews>], luettu 30.6.2019.

Подберезкин, Алексей Иванович. 2017. *Стратегическое сдерживание и Стратегия национальной безопасности России*. Центр военно-политических исследований МГИМО. [<http://eurasian-defence.ru/?q=node/40369>], luettu 16.3.2019.

Суровикин, С.В. & Кулешов, Ю.В. 2017. *Особенности организации управления межвидовой группировкой войск (сил) в интересах комплексной борьбы с противником*. Военная Мысль № 8, 2017, 5–18. [<https://dlib-eastview-com.mp-envoy.csc.fi/browse/doc/49166188>], luettu 17.3.2019.

2.4 Uutiset ja tiedotteet

BBC News. 31.8.2017. *Belarus at 'war' with imaginary country of Veyshnorja*.
[<https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-41107540>], luettu 31.5.2019.

BBC News. 11.9.2017. *Russian Zapad military exercise in Belarus raises tension.*

[<https://www.bbc.com/news/world-europe-41185915>], luettu 28.4.2019.

BBC News. 9.10.2018. *Skripal attack: Second Russian Salisbury suspect named.*

[<https://www.bbc.com/news/uk-45791378>], luettu 14.1.2019.

Belarus.by. 24.7.2018. *Belarus extends visa-free entry to 30 days.*

[https://www.belarus.by/en/press-center/news/belarus-extends-visa-free-entry-to-30-days_i_0000083184.html], luettu 28.4.2019.

Bellingcat. 1.10.2016. *Russia's SU-27 Probably Departed Belarus.*

[<https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2016/10/01/russias-su-27-probably-departed-belarus/>], luettu 28.4.2019.

Interfax.by. 15.6.2010. *Российская РЛС в Беларуси находится под постоянным контролем местных экологов.* [<https://www.interfax.by/news/belarus/1074383>], luettu 23.2.2019.

Intex-Press. 30.1.2019. *В 2019 году в Беларусь поставят первую партию тяжелых многоцелевых истребителей Су-30СМ.* [<https://www.intex-press.by/2019/01/30/v-2019-godu-v-belarus-postavyat-pervuyu-partiyu-tyazhelyh-mnogotsselevyh-istrebitelej-su-30sm/>], luettu 30.6.2019.

Kauppalehti. 11.12.2018. *Venäjä ja Valko-Venäjä nokittelevat kaasusta.*

[<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/venaja-ja-valko-venaja-nokittelevat-kaasusta/3cab6317-c2a1-4f70-91b9-4dc913c24534>], luettu 28.12.2018.

Reuters. 13.9.2019. *Russia's Zapad war games unnerve the West.*

[<https://www.reuters.com/article/us-russia-nato/russias-zapad-war-games-unnerve-the-west-idUSKCN1BO1OG>], luettu 5.7.2019.

The National Interest. 7.5.2017. *Zapad 2017: NATO Should Be Keeping an Eye on Russia's Training Exercises.* [<https://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-nato-should-be-keeping-eye-russias-training-20540>], luettu 12.7.2019.

The National Interest. 29.8.2017. *Zapad 2017: Should We Fear Russia's Latest Military Dress Rehearsal?* [<https://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-should-we-fear-russias-latest-military-dress-22097>], luettu 5.7.2019.

The New York Times. 17.12.2018. *Five Takeaways from New Reports on Russia's Social Media Operations*. [https://www.nytimes.com/2018/12/17/us/politics/takeaways-russia-social-media-operations.html?rref=collection%2Fnewseventcollection%2Frussian-election-hacking&action=click&contentCollection=politics®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=37&pgtype=collection], luettu 14.1.2019.

Tut.by. 15.8.2017. *В Беларусь начали прибывать российские военные для подготовки к "Западу-2017"*. [<https://news.tut.by/economics/555797.html>], luettu 12.7.2019.

БелНовости. 5.6.2017. *Российские ВДВ прибыли в Беларусь на учения «Славянское братство»*. [<https://www.belnovosti.by/politika/rossiyskie-vdv-pribyli-v-belarus-na-ucheniya-slavyanskoe-bratstvo>], luettu 5.7.2019.

Белсат TV. 27.4.2018. *Беларусь и Россия готовят новые масштабные совместные учения – «Щит Союза»*. [<https://belsat.eu/ru/news/belarus-i-rossiya-gotovyat-novye-masshtabnye-sovmestnye-ucheniya-shhit-soyuza/>], luettu 16.7.2019.

Белсат TV. 9.4.2019. *Лукашенко против Путина. Союзная военная доктрина заморожена*. [<https://belsat.eu/ru/news/lukashenko-protiv-putina-soyuznaya-voennaya-doktrina-zamorozhena/>], luettu 5.5.2019.

Комсомольская правда. 30.1.2015: *Шойгу: Усилить группировки войск и сил на стратегических направлениях*. [<https://www.kompravda.eu/daily/26332/3218816/>], luettu 16.3.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 29.8.2017. *«Запад-2017» – учение оборонительного характера*. [<https://www.mil.by/ru/news/66967/>], luettu 1.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 1.9.2017. *Территориальная оборона: в ногу со временем*. [<https://www.mil.by/ru/news/67066/>], luettu 2.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 14.9.2017. *«Запад-2017»: итоги первого дня (видео)*. [<https://www.mil.by/ru/news/67506/>], luettu 10.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 14.9.2017. *На боевом дежурстве – лучшее подразделение полка*. [<https://www.mil.by/ru/news/67499/>], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 16.9.2017. *Задачи первого этапа выполнены*. [<https://www.mil.by/ru/news/67655/>], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 16.9.2017. *Условный противник блокирован и уничтожен*. [<https://www.mil.by/ru/news/67640/>], luettu 3.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. *В «Лосвидо» состоялся розыгрыш одного из эпизодов учения*. [<https://www.mil.by/ru/news/67717/>], luettu 3.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 17.9.2017. *«Запад-2017»: начало второго этапа учения (Видео)*. [<https://www.mil.by/ru/news/67697/>], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Республики Беларусь. 18.9.2017. *Совместное стратегическое учение «Запад-2017». Действия Региональной группировки войск (сил) в ходе учения*. [<https://www.mil.by/ru/news/67729/>], luettu 3.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 29.8.2017. *Заместитель Министра обороны РФ генерал-лейтенант Александр Фомин провел брифинг по подготовке к российско-белорусскому учению «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12140207@egNews], luettu 1.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Авиация ВКС России проверила действия дежурных сил ПВО Западного военного округа*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142257@egNews], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *В рамках учения «Запад-2017» подразделения 1-й танковой армии ЗВО совершают марш на полигоны в Бело-*

руссии. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142236@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Войска ПВО Западного военного округа отразили воздушное нападение условного противника на учении «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142263@egNews], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *На учении «Запад-2017» подразделения ВДВ покажут эффективность десантирования различными способами на незнакомых полигонах*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142279@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Подразделения 1-й танковой армии подняты по тревоге в рамках проводимого совместного стратегического учения «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142224@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 14.9.2017. *Подразделения Псковского, Тульского и Ивановского соединений ВДВ подняты по тревоге в рамках стратегического учения «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142250@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Авиация ЗВО передислоцируется на оперативные аэродромы в рамках проведения ССУ «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142314@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Подразделения ПВО Воздушно-космических сил успешно отразили воздушный удар условного противника на учении «Запад-2017»*. [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142327@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Специалисты РХБ защиты ЗВО скрыли передислокацию войск на учении «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142396@egNews], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 15.9.2017. *Средства ПВО ЗВО в ходе учения «Запад-2017» будут вести постоянный мониторинг воздушной обстановки.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142316@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 16.9.2017. *В ходе ССУ «Запад-2017» десантники применяют новейшие БМД-4М и БТР-МДМ «Ракушка».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12118187@egNews], luettu 11.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 16.9.2017. *Ракетчики ЗВО в ходе ССУ «Запад-2017» уничтожили военную технику и командный пункт условного противника на полигоне в Ленинградской области.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142500@egNews], luettu 5.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 17.9.2017. *Мотострелки общевойсковой армии ЗВО уничтожили десант НВФ в ходе основного этапа учения «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142594@egNews], luettu 11.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 18.9.2017. *Авиация ВКС России продемонстрировала свои возможности одним из ключевых эпизодов учения «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142737@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 18.9.2017. *Российские десантники провели уникальную высадку в тяжелейших погодных условиях в ходе центрального эпизода учения «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142734@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Мотострелки Балтийского флота и подразделения ВДВ провели операцию по ликвидации условных незаконных вооруженных формирований.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142852@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *На учении «Запад-2017» состоялась десантирование личного состава и военной техники подразделений ВДВ в сложных погодных условиях.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142863@egNews], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Подразделения танкового соединения ЗВО в ходе ССУ «Запад-2017» отразили наступление условного противника на полигоне Осиповичский.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142826@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Разведчики ЗВО применили КРУС «Стрелец» в ходе учения «Запад-2017» в Белоруссии.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142818@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 19.9.2017. *Российские и белорусские военнослужащие в рамках учения «Запад-2017» остановили наступление условного противника на границе Союзного государства.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142830@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 20.9.2017. *Главные силы десанта в ходе учения «Запад - 2017» преодолели водную преграду в тылу условных НВФ и разгромили их.* [https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12142967@egNews], luettu 9.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 21.9.2017. *Войска ЗВО, задействованные в учении «Запад-2017» на территории Белоруссии, возвращаются в пункты постоянной дислокации.*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12143121@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 21.9.2017. *Первые подразделения ЗВО возвратились в пункты постоянной дислокации после учения «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12143134@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 10.10.2017. *Министр обороны России подвел итоги учения «Запад-2017».*

[https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12145455@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 7.11.2017. *Выступление начальника Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации — первого заместителя Министра обороны Российской Федерации генерала армии Валерия Герасимова на открытом заседании Коллегии Минобороны России 7 ноября 2017 г.*

[https://function.mil.ru/news_page/person/more.htm?id=12149743@egNews], luettu 12.7.2019.

Министерство обороны Российской Федерации. 16.8.2018. *В Минске прошло первое совместное учение Единой региональной системы ПВО Республики Беларусь и Российской Федерации.*

[http://mil.ru/smosng/news/more.htm?id=12191314@egNews&_print=true], luettu 17.6.2019.

Народная Воля. 1.12.2018. *Полк ВВС Беларуси с батареей ЗРК «Тор-М2» заступил на боевое дежурство по прикрытию БелАЭС.* [<https://www.nv-online.info/2018/12/01/polkvvs-belarusi-s-batareej-zrk-tor-m2-zastupil-na-boevoe-dezhurstvo-po-prikrytiyu-belaes.html>], luettu 30.6.2019.]

Постоянный Комитет Союзного государства. 27.12.2018. *КГК и Счетная палата подготовили заключение по проекту Декрета о бюджете Союзного государства на 2019 год*. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220529/], luettu 31.12.2018.

Постоянный Комитет Союзного государства. 29.12.2018. *Владимир Путин: Будем развивать наши планы по строительству Союзного государства*. [https://www.postkomsg.com/actual_comment/220545/], luettu 31.12.2018.

Постоянный Комитет Союзного государства. 29.12.2018. *Песков: речь об объединении России и Беларуси в одно государство не идет*. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220541/], luettu 31.12.2018.

Постоянный Комитет Союзного государства. 13.2.2019. *Путин: Беларусь является важнейшим стратегическим партнёром и союзником России*. [https://www.postkomsg.com/news/politika_ekonomika/220927/], luettu 19.2.2019.

Президент России. 1.3.2014. *Владимир Путин внёс обращение в Совет Федерации*. [<http://kremlin.ru/events/president/news/20353>], luettu 26.5.2019.

Президент России. 12.1.2016. *Интервью немецкому изданию Bild. Часть 2*. [<http://kremlin.ru/events/president/news/51155>], luettu 14.1.2019.

Радио Свобода. 23.8.2018. *"Идея общего государства сошла на нет". Лев Гудков – о россиянах и соседях*. [<https://www.svoboda.org/a/29449856.html>], luettu 5.11.2018.

РИА Новости. 3.4.2013. *Учения ОДКБ "Взаимодействие-2013" в Белоруссии пройдут в сентябре*. [<https://ria.ru/20130403/930825798.html>], luettu 5.7.2019.

РИА Новости. 17.4.2018. *Россия и Армения договорились о силах и средствах объединенной системы ПВО*. [<https://ria.ru/20180417/1518857021.html>], luettu 17.6.2019.

РИА Новости. 24.9.2009. *Штаб Сухопутных войск определил угрозы России по основным направлениям*. [<https://ria.ru/20090924/186304827.html>], luettu 14.6.2019.

Российская Газета. 31.10.2017. *Патруль на двоих*. [<https://rg.ru/2017/10/31/kak-rabotaet-edinaia-sistema-pvo-rossii-i-belarusi.html>], luettu 30.6.2019.

Российская Газета. 31.10.2017. *Путин ратифицировал протокол о Единой системе ПВО РФ и Беларуси.* [<https://rg.ru/2017/10/31/putin-ratificiroval-protokol-o-edinoj-sisteme-pvo-rf-i-belarusi.html>], luettu 30.6.2019.

ТАСС. 20.1.2014. *Национальный центр управления обороной РФ будет координировать все федеральные ведомства.* [<https://tass.ru/politika/898610>], luettu 2.2.2019.

ТАСС. 5.5.2016. *Россия поставила в Белоруссию четвертый дивизион ЗРК С-300.* [<https://tass.ru/armiya-i-opk/3261925>], luettu 30.6.2019.

ТАСС. 15.5.2019. *Основную часть учений "Щит Союза - 2019" планируют провести под Нижним Новгородом.* [<https://tass.ru/armiya-i-opk/6433493>], luettu 19.6.2019.

ТАСС. 20.5.2019. *Военные учения стран ОДКБ в 2019 году пройдут в России, Киргизии и Таджикистане.* [<https://tass.ru/politika/6448328>], luettu 16.7.2019.

2.5 Strategia-asiakirjat ja muut julkaistut lähteet

NATO. 21.1.2019. *Boosting NATO's presence in the east and southeast.* [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm], luettu 5.7.2019.

OSCE. 2011. *Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measures.* [<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>], haettu 2.7.2019.

Военная доктрина Республики Беларусь (Утверждено Закон Республики Беларусь 20.07.2016 № 412-3). 2016. [https://www.mil.by/ru/military_policy/basic/doktrina/], haettu 25.5.2019.

Военная доктрина Российской Федерации (Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 5 февраля 2010 г. N 146). 2010. [<http://kremlin.ru/supplement/461>], haettu 16.1.2019. Sotilasdoktriinin on käänätännyt venäjän kielestä suomeksi eversti, FM Martti J. Kari. Käännös luettavissa: [<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2010.pdf>], haettu 16.1.2019.

Военная доктрина Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976). 2014.

[<http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>], haettu 9.11.2018. Sotilasdoktriinin on kääntänyt venäjän kielestä suomeksi eversti, FM Martti J. Kari. Käännös luettavissa: [<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf>], haettu 9.11.2018.

Военная доктрина Союзного государства (Утверждена Постановлением Высшего Государственного Совета Союзного государства от 26 декабря 2001 г. № 8). 2001.

[<https://www.postkomsg.com/documentation/document/472/>], haettu 5.5.2019.

Государственный пограничный комитет Республики Беларусь. *Обстановка на границе. Интерактивная карта.* [<https://www.gpk.gov.by/situation-at-the-border/maps/>], haettu 22.2.2019.

Договор о Евразийском экономическом союзе. 2014.

[<http://docs.cntd.ru/document/420205962>], haettu 28.12.2018.

Договор о создании единой таможенной территории и формировании Таможенного союза. 2007. [http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/D_sozdETTiformTS.aspx], haettu 28.12.2018.

Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества. 2010.

[https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3864], haettu 28.12.2018.

Договор от 8 декабря 1999 года о создании Союзного государства. 1999.

[<https://www.postkomsg.com/documentation/>], haettu 28.12.2018.

Закон Республики Беларусь от 3 ноября 1992 г. № 1904-XII "О Вооруженных Силах Республики Беларусь". [<http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=V19201904>], haettu 1.6.2019.

Закон Республики Беларусь от 15.06.2010 №133-3 "О ратификации Договора между Республикой Беларусь и Литовской Республикой о режиме белорусско-литовской государственной границы". [<http://pravo.newsby.org/belarus/zakon0/z383.htm>], haettu 28.4.2018.

Конституция Российской Федерации. 12.12.1993. [<http://constitution.kremlin.ru/>], haettu 11.1.2018.

Концепция внешней политики Российской Федерации (Утверждена Президентом Российской Федерации В.В.ПУТИНЫМ 12 февраля 2013 года). 2013.

[<http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf>], haettu 13.1.2019.

Концепция внешней политики Российской Федерации (Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 30 ноября 2016 г. № 640). 2016.

[<http://kremlin.ru/acts/bank/41451>], haettu 13.1.2019.

Концепция национальной безопасности Республики Беларусь (Утверждено Указ Президента Республики Беларусь 09.11.2010 № 575). 2010.

[<http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=P31000575>], haettu 28.12.2018.

Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь. [<https://www.mil.by/by/>], luettu 3.7.2019.

Организация Договора о коллективной безопасности. [<https://odkb-csto.org/>], luettu 6.7.2019.

Организация Договора о коллективной безопасности. *От Договора к Организации.* [<https://odkb-csto.org/25years/>], haettu 23.6.2019.

Пограничная служба ФСБ России. [<http://ps.fsb.ru/general/about.htm>], luettu 22.2.2019.

Постоянный Комитет Союзного государства. *Органы власти Союзного государства.* [https://www.postkomsg.com/higher_authorities/the_supreme_state_council.php], luettu 31.12.2018.

Постоянный Комитет Союзного государства. 19.6.2018. *Приоритетные направления и первоочередные задачи дальнейшего развития Союзного государства на 2018 – 2022 годы (Утверждены постановлением Высшего Государственного Совета Союзного государства от 19 июня 2018 г. № 3).*

[<https://www.postkomsg.com/documentation/document/1857/>], haettu 31.12.2018.

Совет Безопасности Российской Федерации. [<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/>], haettu 11.1.2018.

Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о совместном техническом обеспечении региональной группировки войск (сил) Российской Федерации и Республики Беларусь. 30.10.2017.

[<http://docs.cntd.ru/document/456039041>], haettu 1.7.2019.

Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь (с изменениями на 2 ноября 2016 года). 2017.

[<http://docs.cntd.ru/document/902217225>], haettu 30.6.2019.

Соглашение о создании Содружества Независимых Государств. 1991.

[<http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1>], haettu 28.12.2018.

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года (утв. Указом Президента РФ от 12 мая 2009 г. N 537). 2009.

[<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102385609&backlink=1&&nd=102129631>], haettu 8.1.2019.

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (утв. Указом Президента РФ от 31 декабря 2015 г. N 683). 2015.

[<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document133/>], haettu 9.11.2018.

Федеральный закон N 172-ФЗ "О стратегическом планировании в Российской Федерации". 28.6.2014. [<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102354386>], haettu 11.1.2018.

Федеральный закон N 390-ФЗ "О безопасности". 28.12.2010.

[<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102144301>], haettu 23.2.2019.

Федеральный закон № 298-ФЗ "О ратификации Протокола о внесении изменений и дополнения в Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и

создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь от 3 февраля 2009 г.". 30.10.2017.

[<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201710300047?index=0&rangeSize=1>], luettu 30.6.2019.

Фонд "Русский Мир". [<https://russkiymir.ru/fund/>], luettu 11.1.2019.